

Domáce násilie na Slovensku

Priebežná správa z výskumu

Autorky: Bernardína Bodnárová
Jarmila Filadelfiová

Spolupracujúce inštitúcie: Centrá poradensko-psychologických služieb
Vybratí experti za: Odbory sociálnych vecí Okresného úradu
Centrá poradensko-psychologických služieb
Okresné pedagogicko-psychologické poradne
Policajný zbor SR
Mimovládne organizácie

C 03 - 00675

Bratislava, február 2002

Predkladaná publikácia má charakter priebežnej výskumnej záverečnej správy o domácom násilí.

Bola vypracovaná v Medzinárodnom stredisku pre štúdium rodiny. Na zbere informácií spolupracovali Centrá poradensko-psychologických služieb a ďalší experti z vybraných organizácií. Vyslovujeme im svoje podakovanie, nakoľko bez ich ochoty a angažovanosti by nebolo možné projekt zrealizovať.

Všetky výskumné aktivity sa mohli uskutočniť vďaka finančnej pomoci Friedrich Ebert Stiftung, zastúpenie v SR, ktoréj tiež patrí naša vďaka.

Domáce násilie na Slovensku

Priebežná správa z výskumu

Autorky: Bernardína Bodnárová
Jarmila Filadelfiová

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

Technická spolupráca: Helena Podlesná

© Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny
Drotárska cesta 46, 811 04 Bratislava

Tlač: KARTPRINT

ISBN 80-89048-06-4

Obsah:

1. Informácie o projekte	7
1.1. Ciele projektu.....	7
1.2. Charakteristika výskumu.....	8
1.3. Očakávané výsledky.....	9
2. Úvod do problematiky domáceho násilia: teória a prax	10
2.1. Domáce násilie a medzinárodné dokumenty.....	11
2.2. Definícia domáceho násilia	14
2.3. Domáce násilie ako spoločenský problém: príčiny a súvislosti.....	16
2.3.1. Následky domáceho násilia	16
2.3.2. Príčiny domáceho násilia	16
2.3.3. Typológia násilia	17
2.4. Domáce násilie v štatistikách.....	19
2.5. Výskum domáceho násilia.....	20
3. Náčrt situácie v SR	23
3.1. Deskripcia problémov a stav riešenia.....	24
3.2. Evidencia a výskum násilia v SR.....	27
3.2.1. Problémy štatistickej evidencie násilia	27
3.2.2. Situácia vo výskume násilia v SR	27
3.3. Vývoj kriminality, násilia voči ženám a domáceho násilia.....	29
3.3.1. Celková a násilná kriminalita	29
3.3.2. Ženy ako poškodené a obeť trestných činov	29
3.3.3. Ženy ako páchateľky trestných činov	30
3.4. Zhrnutie k výskumu násilia v SR.....	31
4. Analýza I. časť: prípady domáceho násilia v evidencii CPPS	35
4.1. Úvodné poznámky.....	37
4.2. Početnosť skúmaných prípadov domáceho násilia v evidencii CPPS.....	37
4.3. Štruktúra prípadov domáceho násilia	38
4.3.1. Štruktúra prípadov domáceho násilia podľa pohlavia obeť	38
4.3.2. Štruktúra prípadov domáceho násilia podľa počtu násilníkov a ich vzťahu k obeti	38
4.3.3. Celková skladba násilníkov podľa vzťahu k obeti	38
4.3.4. Štruktúra sekundárnych obetí domáceho násilia	38
4.4. Sociálno-demografická charakteristika obetí a násilníkov.....	42
4.4.1. Rodinné charakteristiky prípadov domáceho násilia	42
4.4.2. Charakteristika obetí domáceho násilia	42
4.4.3. Charakteristika páchateľov domáceho násilia	42
4.5. Podoby, frekvencia a okolnosti domáceho násilia.....	46
4.5.1. Druhy násilia a ich výskyt	46
4.5.2. Stimuly násilného správania	46
4.5.3. Počiatky násilného správania	46
4.6. Spôsoby hľadania pomoci a stratégie riešenia situácie domáceho násilia.....	53
4.6.1. Subjekt pomoci a spokojnosť s pomocou	53
4.6.2. Predstavy obetí o možnostiach riešenia domáceho násilia	53
4.7. Záverečné poznámky.....	59

5. Analýza II. časti: expertné vyjadrenia odborníkov	61
5.1. Úvodné poznámky.....	63
5.1.1. Ciele analýzy expertíz	
5.1.2. Výber profesii a pracovisk	
5.1.3. Rozsah expertízy a okruhy problémov	
5.1.4. Návratnosť expertíz	
5.2. Kvantifikácia situácie domáceho násilia.....	66
5.3. Trend vývoja v počte prípadov domáceho násilia a jeho príčiny.....	68
5.4. Evidencia prípadov domáceho násilia.....	69
5.4.1. Problémy definície prípadu domáceho násilia	
5.4.2. Stav evidencie prípadov domáceho násilia	
5.4.3. Možnosti zlepšenia evidencie domáceho násilia	
5.5. Zloženie aktérov domáceho násilia: obete a agresori.....	72
5.6. Typy a formy domáceho násilia.....	74
5.7. Príčiny domáceho násilia.....	76
5.8. Dôsledky domáceho násilia.....	79
5.9. Prvý kontakt s prípadom domáceho násilia.....	80
5.10. Postup riešenia prípadu/poskytované služby.....	81
5.11. Spolupráca s inými inštitúciami.....	86
5.12. Nedostatky v pomoci prípadom.....	88
5.13. Návrhy na zlepšenie riešenia situácie obeti.....	91
5.14. Sírenie osvety a verejná mienka.....	95
5.15. Celkové zhrnutie poznatkov z expertíz.....	98
6. Celkové zhrnutie a závery	101
1. Oblast legislatívy a jej uplatňovanie	
2. Oblast pomoci obetiam	
3. Oblast prístupu profesionálov	
4. Oblast prevencie: výchova a verejná mienka	
5. Oblast štatistickej evidencie a výskumu	
Literatúra.....	106
Prílohy:	
Príloha 1: Tabuľky o kriminalite.....	108
Príloha 2: Otázky zo záznamového hárku.....	111
Príloha 3: Typy a formy násilného správania.....	115
Príloha 4: Ďalšie pripomienky a návrhy.....	120
Zoznam použitých skratiek	123

1. Informácie o projekte

1.1. Ciele projektu

Jedným z dôležitých predpokladov eliminácie domáceho násilia je zvyšovanie úrovne poznania a budovanie poznatkovej bázy o tomto negatívnom spoločenskom jave. Podobná požiadavka sa opakuje v každom národnom akčnom pláne boja proti násiliu (napr. v nemeckom, rakúskom, českom, kanadskom) a objavuje sa aj vo všetkých príručkách a manuáloch zameraných na stratégie eliminácie násilia (napr. príručka Úradu OSN vo Viedni z roku 1993 *Stratégie boja proti domácomu násiliu* alebo manuál *Modelové stratégia a praktické opatrenia na elimináciu násilia voči ženám v oblasti prevencie a trestnej justicie* z roku 1997, ktorý vypracovalo Medzinárodné centrum pre reformu trestného práva a politiky trestnej justicie v spolupráci s 5 ďalšími organizáciami). Bez poznania hromadnosti tohto javy a jeho národných špecifík nie je totiž možné vytvoriť koncepciu na odstránenie a znižovanie násilia v krajinе a rozvíjať preventívne a podporné aktivity. V situácii neznalosti problému sa tieto aktivity miňajú účinkom alebo ich efektivnosť je značne obmedzená.

Potreba zvýšiť úroveň poznania o rôznych aspektoch domáceho násilia je dvojnásobne aktuálna v krajinách bývalého východného bloku, ktorého súčasťou je aj SR. Kým v západných krajinách majú výskumné aktivity tohto typu už viac ako dvadsaťročnú história, v tomto regióne sú iba v počiatkoch. Jednou z príčin tohto nepriaznivého stavu bola tabuizácia témy násilia pred rokom 1989. V predsocialistickom období to bol silný tradicionalizmus, ktorý domáce násilie vytiesňoval do intimity rodinného prostredia, za socialistického režimu to bolo embargo na zverejňovanie negatívnych spoločenských javov. Až prvé roky transformácie spoločnosti neboli v SR pre boj s násilím priaznivé – prekrývali ho totiž všeobecnejšie politické témy a problémy.

Na Slovensku sa otázky domáceho násilia a násilia voči ženám dostali do verejnej agendy prakticky až v polovici 90. rokov, v prvom rade ako problém nanášaný „zvonku“, z medzinárodných oficiálnych fór (medzinárodné konferencie a dokumenty OSN, prístupový proces k EÚ) a na tlak zo strany mimovládnych organizácií. Za posledných 5-6 rokov sa v záujme riešenia problému domáceho násilia rozvinulo viaceré aktivít, na ktorých sa významnou miere podieľali ženské MVO s finančnou podporou zahraničných grantov. K významnejším zmenám a aktivitám patrí:

- Problematika domáceho násilia sa začala objavovať v médiach, stala sa súčasťou spoločenskej diskusie
- Vznikli prvé krízové centrá rôzneho typu, svoju činnosť zahájilo niekoľko liniek pomoci
- Domáce násilie sa stalo súčasťou verejnej agendy, boj s násilím sa dostal do *Akčného plánu SR pre ženy* a do *Koncepcie rovnosti príležitostí žien a mužov*, ktoré prijala vláda
- Pri Rade vlády pre prevenciu kriminality vznikla expertná skupina na elimináciu násilia voči ženám, ktorej úlohou je vypracovať *Národnú stratégiu boja proti domácomu násiliu* (má byť predložená do vlády v treťom štvrtom roku 2002)
- Uskutočnili sa viaceré tréningové programy, vystriedali sa tu viacerí zahraniční prednášatelia
- Zástupcovia MVO a štátnej správy sa zúčastnili mnohých zahraničných podujatí a konferencií k tejto téme, absolvovali študijné pobytov v zahraničí
- Vyšlo niekoľko publikácií o násilií, ktoré pre nášho čitateľa sprostredkujú zahraničné skúsenosti (väčšina z nich pochádza z dielne záujmového združenia žien ASPEKT)
- Urobila sa analýza právneho poriadku a momentálne je v parlamente návrh na právnu úpravu domáceho násilia (Sudkyne Slovenska a právničky pri Aliancii žien Slovenska)

- Od novembra 2001 do začiatku februára 2002 prebiehala kampaň o násilí voči ženám pod názvom „*Piata žena*“, ktorú organizovala skupina ženských MVO a bola podporovaná zahraničnými donormi

Vo výpočte aktivít by bolo možné pokračovať, ale na vymedzenom priestore sa nedajú spomenúť všetky. Z uvedených príkladov vyplýva, že v SR sa mnohé veci otvorili a mnohé aktivity sa začali rozvíjať. Čo sa ale nepodarilo posunúť dopredu a kde sa doteraz udiala najmenšia zmena, to je pravdepodobne vytváranie poznatkovej bázy o domácom násilí.

Ookrem zberu štatistických údajov, ktoré sú v kompetencii relevantných inštitúcií (napríklad polícia, zdravotné zariadenia, sociálne odbory, zariadenia sociálnych služieb, atď.) sú potrebné aj výskumné informácie. Odbornici pracujúci v tejto oblasti opakované deklarujú potrebu výskumu. Výskum v SR je však iba v počiatkoch. V SR nie je ani jeden výskumný program zameraný na DN podporovaný vládou. Kým v západných krajinách je v súčasnosti základnou požiadavkou smerom k výskumu násilia zintenzívnenie a skvalitnenie výskumnnej činnosti v tejto oblasti, základná požiadavka na výskum násilia na Slovensku by mohla znieť - začať s výskumom domáceho násilia.

Realita je potom často taká, že pokusy a snahy o zavedenie prevenčných a intervenčných stratégii sú dosť málo efektívne. Jednou z príčin je aj spomínaný nedostatok poznatkov u zodpovedných i dobrovoľných aktérov. Nepriaznivá situácia vo výskume a budovaní poznatkovej bázy o domácom násiliu vedie k tomu, že sa stále používajú hlavne zahraničné údaje a argumentuje sa zahraničnými skúsenosťami. Vytvorenie vhodnej informačnej bázy by predstavovalo dobrý dynamický zdroj, z ktorého by mohli čerpať profesionáli i laici.

Uvedené skutočnosti patrili k hlavným motívom započatia prác na tomto projekte. Základným zámerom bola *snaha prispieť k poznávaniu domáceho násilia na Slovensku, ako aj možnosti jeho zachytenia, pokúsiť sa identifikovať národné špecifiká*. Základom projektu bola výskumná stratégia zameraná na *hodnotenie podstaty problému a reálnej situácie a praxe „narábania“ s prípadmi domáceho násilia*. K základným operatívnym cieľom patrila snaha:

- identifikovať *skúsenosti vybraných skupín obyvateľov s jednotlivými druhmi násilia*, vrátane fyzického a sexuálneho násilia
- zistiť *s akými/kol'kými typmi násilia sa stretávajú ženy* (od sexuálneho obt'ažovania cez vyhrážky násilím až po akty násilia) a v akom období života
- prispieť k odhaleniu toho, *kto sú agresori* (typ násilníka, ich vzťah k obeť, identifikovať životné obdobie, kedy násilie začalo, čo sú bezprostredné podnety násilného správania)
- prispieť k mapovaniu skúseností obyvateľov SR *s násilím v manželskom vzťahu* (výskyt prejavov moci a psychického násilia, úroveň výskytu sexuálneho a fyzického násilia v partnerských vzťánoch, frekvencia ich výskytu, časovanie prvého prípadu, spôsoby riešenia prípadov násilia)
- analyzovať *rizikové faktory*, pokúsiť sa formulovať *sociálnu pozíciu obeť DN v SR*
- popísat *prax riešenia prípadov DN rôznymi inštitúciami* a hľadať možnosti zlepšenia
- zistiť *môžnosti a rezervy evidencie a dokumentácie DN*

1.2. Charakteristika výskumu

Z metodologického hľadiska nejde o reprezentatívny výskum domáceho násilia v SR. Takúto ambíciu projekt nemal a v súvislosti s objemom finančných prostriedkov na realizáciu projektu ani nemohol mať. Najvýstižnejšie sa dá charakterizovať ako *monitorovací výskum*.

Domáce násilie patrí k tým negatívnym spoločenským javom, ktoré sa dajú výskumne veľmi ľahko uchopíť. Keďže ide o dlhodobo tabuizovanú tému presahujúcu do intímnych oblastí života jednotlivca a rodiny, údaje sa zbierajú len s problémami. Mnohé prejavy násilia,

ako aj trestné činy tohto charakteru zostávajú v latentnej podobe a nie sú zdokumentované. Všeobecnejšie sú v SR známe len policajne evidované a súdne riešené prípady. Napriek týmto problémom je potrebné zvýšenie úsilia o lepšie poznanie tak miery výskytu, ako aj širších súvislostí a príčin jednotlivých typov domáceho násilia.

Najviac poznatkov o domácom násilí majú tí, ktorých sa domáce násilie priamo dotýka, t.j. obete násilia. Viac poznatkov majú tiež inštitúcie a jednotlivci, ktorí s obet'ami, prípadne s násilníkmi prichádzajú do priameho kontaktu pri riešení prípadu alebo poskytovaní pomoci. S ohľadom na načrtnuté problemy sa v rámci riešenia výskumného projektu zvolili *dva rôzne výskumné postupy a metódy zberu informácií*, využívali sa dva zdroje údajov.

- a) Jedným bola analýza prípadov domáceho násilia evidovaných v Centrách poradenských a psychologických služieb na Slovensku. Ide o tzv. *klinickú vzorku*, keď *výskumný súbor tvorili klienti poradenských centier*. Informácie o domácom násiliu evidovanom v CPPS sa zbierali prostredníctvom *standardizovaného záznamového hárku*. Záznamový hárak vypĺňali buď priamo klienti alebo profesionálni pracovníci, čiže sa kombinoval *priamy a nepriamy zber klinických dát*. Na tejto časti projektu spolupracovali psychológovia z CPPS.
- b) Ďalším zdrojom boli *expertné vyjadrenia odborníkov* pracujúcich s obet'ami domáceho násilia, ktorí sa rôznym spôsobom podieľajú na riešení konkrétnych prípadov. Medzi odborníkmi boli vytvorení: *lekári, policajti, sociálni pracovníci, psychológovia a pracovníci nadácií a krízových centier*, ktorí prichádzajú do kontaktu s týmto problémom (z inštitucionálneho hľadiska to boli: polícia, odbory sociálnych vecí okresných úradov, zdravotnické zariadenia, psychologické poradne a mimovládne organizácie). Požiadavka na rozsah expertízy nebola presne stanovená. Expertíza bola zameraná na nasledovné okruhy problémov:
 - Stručná charakteristika profesie alebo zariadenia, v rámci ktorého dochádza ku kontaktu s prípadmi domáceho násilia
 - Zloženie klientov
 - Kvantifikácia situácie
 - Najčastejšie príčiny násilia
 - Stručná deskripcia bežnej praxe
 - Riešenie situácie obete a problémy pri riešení prípadov násilia
 - Možnosti zlepšenia spolupráce pri riešení násilia
 - Osveta a verejná mienka

Výskum sa zahájil v januári 2001 a pokračuje aj v tomto roku (časť dokumentácia prípadov evidovaných v CPPS). Hlavným riešiteľom projektu je Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny. Na zbere údajov a informácií okrem CPPS participovalo ďalších 20 organizácií a inštitúcií. Vzhľadom na to, že mnogi experti nechceli byť zverejnení, neuvádzame zoznam prispievateľov.

1.3. Očakávané výsledky

Zvýšenie úrovne poznania o kvantitatívnych i kvalitatívnych aspektoch domáceho násilia na Slovensku môže významným spôsobom prispieť k zmene postoja verejnosti k domácomu násiliu a v konečnom dôsledku aj k redukcii jeho rozšírenia v spoločnosti. Rovnako môžu prispieť k zvýšeniu celkového povedomia spoločnosti o problematike násilia a k lepšiemu uvedomieniu si potreby zasiahnuť v prípade, ak sú svedkami násilia. Takisto môžu prispieť do celonárodnej diskusie a podporiť argumentáciu „za“ preventívne a podporné programy.

Získané údaje môžu tiež napomieť v presvedčaní vágajúcej časti štátnej správy i novovznikajúcich regionálnych, ale i lokálnych samosprávnych štruktúr o nevyhnutnosti

venovať problematike násilia dostatočnú a serióznu pozornosť. Môžu tvoriť vhodné východisko pri formulovaní Národnej stratégie boja proti domácomu násiliu. Môžu tiež prispieť k identifikácii najrizikovejších aspektov problému a skupín. MVO a štátnej správe môžu napomôcť pri nasmerovaní svojich aktivít a pri identifikácii oblasti pôsobenia. Pre výskumnú obec môžu výsledky poslúžiť ako základ na rozvíjanie hlbšie zameraných a detailnejších analýz. Medzi ďalšími prímosí možno spomenúť príspevok k:

- hlbšiemu pochopeniu aktuálnych priorit a postupov
- podpore dialógu medzi rôznymi profesionálnymi skupinami a inštitúciami
- rozvoju integrovaného postupu voči násiliu
- môže pomôcť pri formulovaní politiky a pri distribúcií zdrojov v súlade so špecifickou národnou a politickou agendou

2. Úvod do problematiky domáceho násilia: teória a prax

Násilie ako také, sa v ľudskej spoločnosti vyskytuje, odkedy ľudska spoločnosť existuje. Dlhú dobu sa mu však nevenovala žiadna pozornosť, bralo sa ako norma, súčasť života. Násilie v domácnosti ako jeden druh násilia bolo dlhú dobu úplne tabu. Dôvodom bolo vnímanie rodiny a domácnosti ako vysoko privátnej sféry, do ktorej spoločnosť ani okolie rodiny nemá právo nijakým spôsobom zasahovať.

Venovanie pozornosti zo strany spoločenstva otázkam domáceho násilia má svoju história. Prvé náznaky spojené so spoločenskou tématizáciou násilia v rodine sa nachádzajú v právnych zákonoch z čias Rímskej ríše, z roku 374 po Kristovi, kedy sa zabitie dieťaťa označilo za vraždu. (Cizek, Buchner 2001, s.20) Predtým, boli deti v hierarchii ešte nižšie ako zvieratá. Všeobecne ale v minulosti ti jedinci, voči ktorým sa v rodine páchalo násilie, hlavne fyzické násilie, mohli hľadať ochranu a pomoc len v cirkevných zariadeniach alebo v širšej rodine, avšak právna ochrana a postih neboli ustanovené. Inštitucionálna pozornosť sa problémom domáceho násilia nevenovala a ani výskumnícky sa prípady nezachytávali.

Až oveľa neskôr, predovšetkým keď detski lekári a sociálni pracovníci začali poukazovať na prípady niektorých poranení a chorôb u detí, ktoré bolo ľahké vysvetliť z medicínskeho hľadiska, začali sa problémy násilia voči detom dostávať do povedomia niektorých úradov a inštitúcií. *Lekárske správy a informácie možno považovať za prvý impulz, ktorý vyvolal potrebu venovať pozornosť otázkam násilia a týmania v rodinách.* Z profesiového hľadiska boli teda lekári a sociálni pracovníci medzi prvými, ktorí odhalili prípady násilia. Záujem o niektoré poranenia detí a následne o určenie príčin viedol k poznávaniu sociálneho prostredia rodiny dieťaťa. Odhalenie ľahko vysvetliteľných úrazov detí a nel'udského zaobchádzania s deťmi sa stali počiatočným stimulom pre upriamenie pozornosti na zaobchádzanie s deťmi v rodinách. Veľmi dlhé obdobie nebolo totiž fyzické násilie ako metóda výchovy detí ničím zvláštnym. V podstate ani v súčasnosti sa v mnohých krajinách fyzické tresty voči detom nepovažujú za nič neobvyklé.

Druhým významným stimulom, ktorý zameral pozornosť verejnosti i odborníkov na problémy domáceho násilia, boli feministické hnutia (ich intenzívnejší nástup sa v západnej Európe a USA prejavil v 60. rokoch 20. storočia). Feminizmus od svojho vzniku poukazoval na rôzne stránky nerovнопrávneho postavenia žien a mužov v spoločnosti a v rodine, okrem iného i na násilie voči ženám, ktorého korene videl práve v nerovnom postavení žien. Pri argumentácii sa využívali poznatky o počtoch žien bitých a týraných blízkymi príbuznými, hlavne manželmi. Tieto násilné činy sa nepovažovali za trestné činy a neboli legislatívne ošetrené. Zákony pokrývali iba tie akty domáceho násilia, ktoré sa dali kvalifikovať ako trestné činy (napr. vražda), aj to nie vždy a nie všade.

Avšak používané údaje o násilných činoch páchaných v domácnosti sa dlhú dobu nedali zovšeobecniť. Boli to iba kusé informácie z rôznych oblastí, ktoré mohli dobre poslužiť na poskytnutie okamžitej pomoci, ale nedali sa generalizovať tak, aby sa na ich základe mohla vypracovať nejaká ucelenejšia koncepcia riešenia daného problému. Jednotlivé vedecké disciplíny mali z časového hľadiska rozdielny štart, kedy sa problematikou domáceho násilia začali zaoberať. Sociológia bola medzi poslednými odbormi, ktoré domácomu násiliu venovali výskumnícku pozornosť.

Od 60. rokov minulého storočia sa vo svete začal, resp. značne zintenzívnil proces detabuizácie domáceho násilia. Téma sa postupne dostávala do povedomia širšej verejnosti, rozrástali sa formy pomoci a ochrany obetí násilia. A rozrástli sa i výskumné aktivity. Dnes sú aj v oblasti výskumu poznatky oveľa bohatšie ako pred 30-40 rokmi, aj keď stále zostáva veľa aspektov nepoznaných a nie celkom vysvetlených. Proces detabuizácie ale neprebiehal všade rovnakým tempom. K dnešnému dňu sa jednotlivé spoločnosti dopracovali na rôznu úroveň riešenia tohto fenoménu - tak v legislatíve a v poskytovaní pomoci týraným osobám, ako aj vo výskumnom uchopení problému.

2.1. Domáce násilie a medzinárodné dokumenty

Dlhú dobu sa verilo, že násilie v domácnosti sa spája s menej vzdelanými osobami, že sa vyskytuje v chudobnejších rodinách, viac na vidieku ako v meste, že sa vyskytuje len v niektorých spoločnostiach alebo špecifických rodinách. Pri súčasnom stave poznatkov o domácom násiliu je možné povedať, že je sice viazané na sociálno-kultúrne prostredie, ale nevyhýba sa žiadnej skupine či spoločnosti. Objavuje sa vo všetkých spoločnostiach a je tak vážnym problémom, že sa mu venuje veľká pozornosť aj na medzinárodnej úrovni. Zaoberajú sa ním viaceré medzinárodné organizácie a inštitúcie, ktoré k tejto téme vypracovali rad dokumentov.

Mnohé medzinárodné dokumenty deklarovali (implicitne či explicitne), že **právo nebyť vystavovaný či vystavovaný domácomu násiliu alebo hrozbe domáceho násilia je základným a univerzálnym ľudským právom.** Rovnako sú v medzinárodných a regionálnych ustanoveniach o ľudských právach zakomponované i hodnoty týkajúce sa rodiny a rodinného života. Zaručuje sa v nich **právo na súkromný život a domov**, rodinu deklarujú ako osobný priestor poskytujúci svojim členom útechu a podporu v osobnom raste. Upozorňujú na význam rodiny, ktorý by sa nemal podceňovať. **Avšak právo na rodinný život v súkromí rozhodne nezahŕňa právo na zneužívanie členov rodiny!**

Domáce násilie je neakceptovateľné a nemôže byť tolerované v žiadnej forme, v žiadnom rozsahu, ani v žiadnej spoločnosti. Násilie v domácnosti znamená nie len porušenie základných ľudských práv a slobôd, ale často poškodzuje fyzické či psychické zdravie a vedie k rozkladu rodiny. Neakceptovateľnosť domáceho násilia nachádza svoju oporu v presvedčení, že „**všetci ľudia – ženy, deti i muži – majú právo na úctu a rešpektovanie svojej ľudskej dôstojnosti a práv.**“ (Stratégie..., 1993) Preto za prvý relevantný dokument možno označiť **Medzinárodnú listinu ľudských práv**, ktorá bola prijatá už v roku 1948. Jej súčasti, teda **Všeobecná deklarácia o ľudských právach a Medzinárodne dohody o občianskych a politických právach a o ekonomických, sociálnych a kultúrnych právach**, vymenúvajú základné ľudské práva, a teda etablujú aj práva obetí domáceho násilia.

Ked'že podľa dostupných poznatkov je prevažná väčšina násilia v domácnosti páchaná na ženach – ženy sú najčastejšimi obetami domáceho násilia, viaceré dokumenty prijaté v súvislosti s porušovaním základných ľudských práv alebo zamerané priamo na boj s násilím sa viažu na ženy. V roku 1979 bol prijatý **Dohovor o odstránení všetkých form diskriminácie žien** známy pod skratkou CEDAW. (Predchádzala mu **Deklarácia o odstránení**

diskriminácie žien z roku 1967.) Ani v tomto dokumente ešte nebola obsiahnutá špecifikácia násilia na rodovom princípe - dopracovala sa až po roku 1992. Následne v roku 1993 Svetová konferencia o ľudských právach vo Viedni akceptovala, že **práva žien a dievčat sú nesudziteľnou, integrálnou súčasťou všeobecnych ľudských práv**. Valné zhromaždenie OSN v decembri 1993 prijalo Deklaráciu o odstránení násilia voči ženám. Je to prvý medzinárodný inštrument v oblasti ľudských práv, ktorý sa zaobrá výlučne násilím voči ženám. Deklarácia uznáva urgentnú potrebu univerzálnnej aplikácie práv žien a principov rovnosti, bezpečnosti, integrity a dôstojnosti, garantovaných Medzinárodnu listinu ľudských práv. Obsahuje celú škálu opatrení, ktoré by mali signatárské štáty implementovať s cieľom eliminácie všetkých foriem násilia voči ženám, vrátane násilia v domácnosti:

- rozširovať trestné, občianske, pracovné a administratívne postupy v rámci domácej legislatívy... a tak sprístupniť možnosť dosiahnuť spravodlivosť
- rozpracovať národné akčné plány, ktoré pomôžu ochrániť ženy pred akoukoľvek formou násilia
- zaručiť, aby mali ženy a v prípade potreby aj ich deti, odbornú starostlivosť zahrnutú do rozpočtov vlád adekvátnie zdroje na financovanie aktivít, ktoré by prispeli k odstráneniu násilia
- prijať opatrenia, aby úradníci a verejný činitelia dostali zodpovedajúci tréning, ktorý by ich robil citlivejšími na problematiku žien
- prijať opatrenia najmä v oblasti vzdelávania, ktoré by pomohli zmierniť sociálne a kultúrne vzorce správania mužov a žien a odstrániť praktiky založené na stereotypných rolách
- podporovať výskum, zhromažďovať dátu a tvoriť štatistiky v súvislosti s násilím
- do predkladanych správ zahŕňať informácie týkajúce sa násilia na ženach a opatrenia prijaté s cieľom plniť túto Deklaráciu
- uznať dôležitosť ženského hnutia a mimovládnych organizácií pri uvedomovaní si problému násilia a pri jeho zmierňovaní

Predstavuje základný dokument, ktorý sa stáva bázou pre ďalšie procesy a aktivity OSN a iných organizácií (Rada Európy, Organizácia Amerických štátov a podobne).

V roku 1994 Komisia pre ľudské práva OSN zriadila po prvýkrát špeciálny Inštitút zvlášnej spravodajkyne pre násilie voči ženám a poverila ho analýzou a dokumentovaním tohto fenoménu. IV. svetová konferencia o ženach, ktorá sa konala v roku 1995 v Pekingu, zahrnula elimináciu všetkých foriem násilia voči ženám ako jeden z 12 strategických cieľov a vypracovala zoznam konkrétnych akcií, ktoré si majú vlády i MVO osvojiť:

Cinnosti, ktoré musia vykonať vlády:

- odsúdiť násilie páchané na ženach a nepripustiť uplatňovanie nijakého zvyku, tradicie či náboženských záujmov, ktoré by ju mohli obmedzovať pri odstraňovaní násilia, ako je definované v Deklarácii o odstránení násilia voči ženám
- uzákoníť a/alebo sprísniť trestné, občianske, pracovné a administratívne sankcie legislatívy daného štátu
- prijať a/alebo realizovať a pravidelne revidovať a analyzovať legislatívu, aby sa zabezpečila jej účinnosť pri odstraňovaní násilia na ženach
- aktívne pracovať v prospech ratifikácie a/alebo zaviesť do praxe normy a prostriedky na zabezpečenie medzinárodných ľudských práv (všetky doteraz prijaté pakty, dohovory a deklarácie)
- realizovať CEDAW s ohľadom na všeobecné odporúčanie č. 19, ktoré prijal Výbor na odstranenie diskriminácie žien
- vytvoriť, respektíve posilniť inštitucionálne mechanizmy, ktoré ženám a dievčatám umožnia, aby v bezpečnom, dôveryhodnom prostredí, bez strachu pred trestom a represáliami podali oznamenie o násilnom konaní, ktoré je na nich páchané

- vyčleňovať patričné prostriedky z vládneho rozpočtu a vytvárať spoločenské zdroje na aktivity súvisiace s odstraňovaním násilia páchaného na ženach, vrátane zdrojov na realizáciu plánov činnosti na všetkých vhodných úrovniach
- zriaďať dobre fungujúce útluky a zabezpečiť všeestrannú starostlivosť dievčatám a ženám vystavovaným násiliu, ako aj zdravotnícke, psychologické a iné poradenské služby a v prípade potreby aj právnickú pomoc zadarmo alebo za nízke poplatky, a takisto vhodnú pomoc pri hľadaní prostriedkov obživy
- podporovať iniciatívy ženských organizácií a mimovládnych organizácií na celom svete, ktoré upozorňujú na násilie na ženach a prispievajú k jeho odstraňovaniu
- organizovať, podporovať a finančovať celospoločenské výchovné a výcvikové kampane informujúce o tom, že násilie páchané na ženach je porušovaním ich ľudských práv, a vplývať na miestne spooločenstvá tak, aby pri riešení konfliktov využívali vhodné metódy zohľadňujúce rod

Opatrenia, ktoré musia vykonať vlády, regionálne organizácie, OSN, iné medzinárodné organizácie, výskumné ústavy, ženské a mimovládne organizácie:

- iniciovať výskum, zbierať údaje, podporovať skúmanie príčin, skúmanie účinnosti preventívnych opatrení...
- šíriť výsledky výskumu do všetkých oblastí
- podporovať médiá pri skúmaní vplyvu roľových stereotypov pridelených pohlaviam, vrátane dlhodobého pôsobenia komercných reklám, ktoré prispievajú k rodovo podmienenému násiliu a podnikať opatrenia na odstraňovanie negatívnych obrazov s cieľom vybudovať spoločnosť bez násilia

Na V. konferencii OSN o ženach v New Yorku v roku 2000 sa tieto ciele opäťovne potvrdili. V októbri 1999 bol VZ OSN prijatý tzv. Opčný protokol k CEDAW-u. Štáty, ktoré ho ratifikovali, uznali, že autorita Výboru OSN pre odstranenie diskriminácie žien sa dostane do štátnej jurisdikácie. (SR ratifikovala Opčný protokol v roku 2001). OSN v roku 1999 tiež oficiálne uznala 25. november ako Medzinárodný deň násilia na ženach.

RE naštartovala svoje aktivity Deklaráciou o stratégii na elimináciu násilia voči ženám v spoločnosti, ktorá bola prijatá v októbri 1993 na 3. Európskej konferencii o rovnosti medzi ženami a mužmi v Ríme. Aktivity RE nadobúdajú dve formy. Na jednej strane je to navrhovanie a koncipovanie legislatívnych nástrojov, ktoré princípy Deklarácie premietnu do praxe, na druhej strane ide o podporu výskumu a výmeny informácií a skúseností o probléme. Rímska deklarácia dala impulz na rozvoj rôznych stratégii boja proti násiliu, napr. prostredníctvom využitia výskumu, prevencie a vzdelávania. Vďaka skupine odborníkov pôsobiacich pod vedením Komisie pre rovnosť medzi ženami a mužmi (CDEG) sa tieto stratégie rozvinuli do plánu akcií publikovaných v roku 1997. Nie je to súčasť legislatívny text, ale vytvára platformu, ktorú RE využíva na boj proti násiliu.

Na 4. Ministerkej konferencii o rovnosti medzi ženami a mužmi (Istanbul, 13.-14. november 1997) ministri prijali Deklaráciu o rovnosti medzi ženami a mužmi ako základné kritérium demokracie. V nej vyzývajú vlády, aby podporili výskum násilia s cieľom eliminácie násilia mužov voči ženám, iniciovali vzdelávanie zabezpečujúce rešpekt voči iným osobám, podporovali praktické a terapeutické iniciatívy. Rada Európy sa dlhé obdobie zaobráta otázkami násilia na ženach a dievčatách. Pripravila plán akcii na boj proti násiliu a vytvorila CDEG, ktorá pracuje na pláne odporúčaní pre túto oblasť.

Prijala tiež rad odporúčaní, ako napr. č. R(85) o násilí v rodine, č. R(90) o sociálnych opatreniach týkajúcich sa násilia v rodine, č. R(98)1 k rodinej mediácii, atď. Politické opatrenia na rovnoprávne zaobchádzanie so ženami a mužmi vytvára aj Sociálna charta EÚ. V tomto dokumente sa požaduje rovnaké zaobchádzanie so všetkými, nie len v oblasti ekonomickej, ale i v oblasti vzdelávania, odmeňovania, zdravotnej starostlivosti, sociálnej ochrany a podobne.

Druhou veľkou skupinou, ktorá sa často stáva obetou násilia alebo týrania v rodine a domácnosti, sú deti. Aj táto sféra je v pozornosti medzinárodných inštitúcií, ktoré sa stavajú na **ochranu detí pred porušovaním ich základných práv**. *Dohovor o právach dieťaťa* bol prijatý 20. novembra 1989 VZ OSN a okrem USA a Somálska ho prijali všetky krajinu sveta (situácia z roku 1999). Potvrdzuje princípy základných práv a slobôd. Sila dokumentu je v tom, že sa opiera o medzinárodný konsenzus, a to aj napriek okolnostiam, ktoré sú hlboko zakorené v niektorých lokálnych kultúrach. *Dohovor* hovorí konkrétnie o právach detí, na rozdiel od niektorých iných dokumentov, ktoré sa sústredzujú na sociálnu pomoc. Berie na vedomie i rôzne formy násilia páchaného na det'och a jeho diktia hovorí jasne, že deti majú právo byť chránené pred všetkými formami násilia mimo rodinu i v rodine. *Dohovor* formuje právo detí na ochranu pred akýmkoľvek telesným alebo duševným týraním. (*Dohovor* ratifikoval federálny parlament ČSFR v januári 1991 a od roku 1993 sa sucesiou stala zmluvnou stranou aj SR.)

Aj tento dokument mal svojich predchodcov - dokumenty, ktoré zdôrazňovali, že deti vzhľadom na svoju zraniteľnosť vyžadujú zvláštnu starostlivosť a ochrannú zodpovednosť rodiny a štátu. Potreba zvláštnej starostlivosti bola zakotvená v *Ženevskej deklarácii práv dieťaťa* už v roku 1924 a v *Deklarácii práv dieťaťa* prijatej OSN v roku 1959 a uznaná vo *Všeobecnej deklarácii ľudských práv*, ako i v ďalších dokumentoch venovaných situácii detí.

V oblasti boja proti násiliu a poskytovania ochrany pred násilím pôsobí vo svete množstvo ďalších inštitúcií a organizácií. Významnú úlohu v ochrane základných práv zohrávajú mimovládne organizácie, či už v oblasti aktivít pre ženy alebo pre deti. Okrem konkrétnej pomoci obetiam násilia sa venujú i osvete a snažia sa presvedčiť širokú verejnosť o tom, že ak niekto za dverami svojho bytu niekomu ubližuje, nie je to len jeho súkromná vec. Mnohé zo zahraničných organizácií významne prispeli k vzniku podobných MVO na území SR, či už priamo otvorením svojich pobočiek alebo poskytnutím „know-how“ či finančných zdrojov. Aj RE sa venuje ochrane detí, o čom svedčia viaceré prijaté odporúčania: č. R(79)17 ohľadne ochrany detí pred zlým zaobchádzaním č. R(91)11 o sexuálnom zneužívani, pornografií a prostitúcii a obchodovaní s det'mi a mladými ľuďmi.

2.2. Definície domáceho násilia

Pojem domáce násilie sa používa na označenie násilných činov a zanedbávania, ktoré sa odohrávajú v kontexte „domáčich“ vzťahov, t.j. predovšetkým v rodine, ale nie len v nej. Zahŕňa aj násilie v partnerskom vzťahu. *V užšom zmysle* sa ním rozumejú fyzické útoky, ktoré môžu mať podobu fyzického (ako napr. sácanie, štipanie, oplúvanie, kopanie, škrtenie, pálenie, udieranie päťou, bitie rôznymi predmetmi, bodanie, oblievanie vriacou vodou alebo kyselinou, ohrozovanie zbraňou a pod.) a sexuálneho násilia. Špeciálne pre ženu býva niekedy obdobím ohrozenia aj tehotenstvo, keďže niekto partneri reagujú násilne na prichádzajúce zmeny. *V širšom zmysle* sa pod domáčim násilím rozumie aj psychické alebo iné (sociálne, ekonomické,...) násilie, ako opakované slovné útoky, nadávanie, obt'ažovanie, ponížovanie, obmedzovanie osobnej slobody i kontaktov s pribuznými a priateľmi či prístupu k finančným a osobným zdrojom.

Najvšeobecnejšie sa dá charakterizovať ako **akékolvek násilie, pri ktorom je alebo v minulosti bola obet a páchateľ v nejakom osobnom vzťahu. V takomto chápání nezahŕňa iba násilie voči ženám, ale aj voči det'om, násilie medzi súrodencami a zneužívanie a zanedbávanie starých ľudí svojimi det'mi**. Stručne povedané, domáce násilie je násilie vykonané doma alebo v rámci rodiny, ktoré predpokladá blízky vzťah medzi obetou a násilníkom. Zahŕňa sexuálne a fyzické násilie, ako aj psychické či sociálne týranie a zanedbávanie.

Jednoznačné vymedzenie pojmu domáce násilie neexistuje. Stále pretrváva problém s definíciou domáceho násilia, dokonca každá disciplína, ktorá sa násilím zaobera sa usiluje o vytvorenie vlastnej definicie. Rakúski bádatelia B. Cizek a O. Kappella, ktorí sa zaobrajú násilím v rodine, hovoria o týchto **základných typoch definícií domáceho násilia** (Kappella, Cizek 2001, s. 18):

- **normativne definicie**
- **klinické definicie**
- **výskumné definicie** - založené na kombinácii klinického a normatívneho prístupu
- **spoločenské definicie** - zahŕňajú sociálne podmienené vzťahy medzi obetou a agresorom
- **definicie vývojovej psychológie** - akcentujú dopady na vývoj dieťaťa
- **feministické definicie**

Obsah definícii závisí primárne od toho, z akého zdroja sa čerpajú informácie na teoretické zovšeobecnenia.

Tiež v rozličných dokumentoch sa domáce násilie alebo násilie voči ženám definuje rôzne:

- „*Násilie voči ženám je akýkoľvek čin rodovo podmieneného násilia, ktorý spôsobí alebo by mohol spôsobiť telesnú, sexuálnu alebo duševnú újmu alebo utrpenie žien, vrátane hrozby takýmito činmi, zastrašovania alebo úmyselného obmedzovania slobody, a to vo verejnom aj súkromnom živote. Násilie páchané na ženách zahŕňa: fyzické, sexuálne a psychické násilie vystýjujúce sa v súkromnom a verejnom živote, vrátane bitia, sexuálneho zneužívania dievčat, násilia spojeného s venom, znásilnenia v manželstve, mrzačenia genitálií žien a ďalších tradičných zvykov poškodzujúcich ženy, mimomanželského násilia, násilia spojeného s využitím, sexuálneho obťažovania a zastrašovania v práci, školských zariadeniach a inde, obchodovania so ženami, nútenej prostitúcii a násilia páchaného alebo tolerovaného štátom, pričom násilie páchané na ženách sa neobmedzuje len na tieto javy.*“ (Deklarácia OSN o odstránení násilia voči ženám)
- „*....fyzické, sexuálne, emocionálne a mentálne zneužívanie/týranie ženy mužom, s ktorým je alebo bola vo vzťahu. Toto násilie môže byť aktuálne, hroziac alebo môže ísť o pokus. Môže ísť o manželstvo alebo spolužitie. Partneri môžu byť tiež rozvedení alebo už spolu nežijúci.*“ (definícia Holdera podľa: Sintalová 1997, s. 3)
- „*..Akýkoľvek čin, zanedbanie alebo správanie, ktorého dôsledkom je fyzické, psychické, sexuálne alebo duševné utrpenie, či už priame alebo nepriame prostredníctvom podvodu lži, provokácie, hrozby, domútenia, alebo akýkoľvek iným spôsobom voči akejkoľvek žene, s cieľom alebo s efektom jej zastrašovania, trestania, ponížovania alebo dotlačenia do roly vymedzenej stereotypmi, popreťia jej ľudskej dôstojnosti, sexuálnej sebadeterminácie, fyzickej, mórálnej alebo duševnej integrity, alebo podlomenie bezpečnosti jej osoby, jej sebaúcty, alebo znižovanie jej fyzických alebo mentálnych možností/kapacít.*“ (Pan American Treaty against Violence podľa: Piata... 2001)
- „*Násilie páchané na ženách je akýkoľvek prejav verbálnej alebo fyzickej sily, donucovanie alebo deprívácia ohrozujúca život, ktoré sú zamerané na jednotlivú ženu alebo dievča a ktoré spôsobujú fyzickú alebo psychickú újmu, poníženie alebo úmyselné obmedzovanie slobody a ktoré udržiavajú podriadenosť ženy.*“ (Heise, Pitanguy, Germain 1998, s.55)
- „*....akýkoľvek čin sprevádzaný použitím sily alebo násilia s cieľom zachovať alebo propagovať hierarchické usporiadanie vzťahov medzi ženami a mužmi.*“ (Asia Pacific Forum on Women, Law and Development z roku 1990 podľa: Mesochoritusová 2001)

Ako vidieť, neexistuje jednotná definícia DN a ani násilia voči ženám. Rozdiely medzi definíciami sú tak v šírke definície (široká alebo užšia), ako aj v tom, či sa zameriava na postihnutie všetkých foriem násilia (fyzické aj psychické násilie) a ich príčin a dôsledkov

alebo na úmysel páchateľa násilia. Pri násilí voči ženám sa definície líšia aj podľa toho, či chcú rozlíšiť medzi náhodným násilím a rodovo podmieneným násilím. Každá z definícií má svoje výhody i nevýhody, záleží na zámere, pre ktorý sa používa. (K analýze definícií bližšie pozri: Piata... 2001, Mesochoritusová 2001)

2.3. Domáce násilie ako spoločenský problém: príčiny a súvislosti

Násilie možno nájsť v mnohých domácnostach kdekoľvek na svete. Prakticky nie na svete miesta, kde by sa nevyskytovalo - stredná Európa a Slovensko nie sú výnimkou. Oberťami domáceho násilia môžu byť tak ženy, ako i muži, mladí i starí, chudobní i bohatí,... K domácomu násiliu môže prísť v rodinách zo všetkých spoločenských vrstiev, zasahuje všetky skupiny spoločnosti. Je všeobecne rozšírené, prekračuje všetky kultúrne, sociálne, ekonomickej, triedne, náboženské a regionálne hranice. Viaceré sondy ukázali, že domáce násilie sa objavuje vo všetkých ekonomických a sociálnych štruktúrach a nerešpektuje žiadne kultúrne bariéry.

Okrem toho, že domáce násilie je vážnym porušením ľudských práv, zanecháva ľažké straty na fyzickom a mentálnom zdraví obeti. Jeho následky bývajú často chronické a dlhodobé. Násilie voči ženám a hrozba násilia sú hlavné bariéry faktickej rovnosti príležitostí žien a mužov v spoločnosti. Násilie voči deťom je bariérou zdravého rozvoja detí a redukuje príležitosti ich bezproblémového zapojenia do spoločnosti. Násilie voči starším členom rodiny znemožňuje pokojnú starobu a zaslúžený odpočinok, dokonca môže skrátiť obdobie života.

2.3.1. Následky domáceho násilia

• Zdravotné následky

Každá forma násilia má dlhodobé následky, no u niektorých foriem sú obzvlášť pravdepodobné. Najmä ženy a deti vystavuje druhotnému zdravotnému ohrozeniu. Napríklad sexuálne zneužívanie počas detstva môže spôsobiť komplikácie počas neskoršieho tehotenstva, násilie počas detstva alebo adolescencie môže zvýšiť riziko samovraždy, depresií, či iných psychických porúch počas dospelosti.

Druhy možných zdravotných následkov (podľa Women..., 2000):

- **Mentálne zdravie:** depresia, strach, úzkosť, nízke sebahodnotenie, sexuálne dysfunkcie, poruchy správania, poruchy spánku, porucha obsesívno-kompulzívna, posttraumatická stresová porucha, samovražda
- **Fyzické zdravie:** smrť, občasné alebo neustále ľažkosti, poškodenie, nádchy, astma, irritabilný Bowelov syndróm, alkoholizmus a drogová závislosť, destruktívne zdravotné správanie (fajčenie, nechránený sex,...)
- **Reprodukčné zdravie:** nechcené tehotenstvo, gynekologické problémy, sexuálne prenosné choroby, misscarriage, nízka pôrodná váha, Pelvicova inflammatívna choroba, chronická Pelvicova bolesť, materská úmrtnosť, materská chorobnosť

Pre veľa žien sú psychické následky domáceho násilia oveľa horšie, ako fyzické zranenia a ubliženie na zdraví. Ženám prináša utrpenie aj samotný vzťah k násilníkovi. „Právne, finančné a citové putá, ktorými sú obete manželského násilia viazané k páchateľovi, posilňujú ich pocity zraniteľnosti, prehry, zrad, beznádeje.“ (Mesochoritusová 2001, s. 11)

• Rodinné následky

Zdravotné následky vytvárajú reťazový efekt, nakoľko zasahujú nie len obete násilia, ale aj ich rodiny a deti a spoločnosť v širšom zmysle. Deti, ktoré boli vystavené zanedbávaniu zo

strany svojich rodičov sú v ohrození, že budú v dospelosti tiež násilníkmi. Bezprostredne sú ohrozené problémami v správani a emocionálnymi problémami.

Zahraničné výskumy preukázali, že ženy – obete násilia majú nižšie vzdelanie a nižšie zárobky a majú väčší sklon k izolovaniu sa a k vývinu depresívnych symptómov. Násilie voči ženám tak znižuje ich ekonomickej a duševné zdroje nevyhnutné pre starostlivosť o deti a ďalších členov domácnosti. (Haise, Pitanguy, Germain 1998, s. 27)

• Spoločenské dôsledky

Nezanedbatelné sú aj spoločenské a ekonomicke dôsledky. Násilie zvyšuje zdravotné náklady pri liečení telesných a duševných zdravotných dôsledkov. Znižením produktivity a častejšimi absenciami v práci sa redukuje pracovný výkon a prínos. Násilie voči ženám je považované za hlavnú prekážku ekonomickeho a sociálneho rozvoja žien a ich rodín. (Women... 2000)

2.3.2. Príčiny domáceho násilia

Zistilo sa, že najčastejšie sú obetami domáceho násilia ženy a páchateľmi muži. Nadalej však zostáva nejasné, ktoré ženy a ktorí muži sú pravdepodobnými aktérmi. Ženy sú ohrozené viac vo vlastných domovoch, než na ulici a násilie voči ženám má často podobu sexuálneho útoku. Často ale zostáva bez povšimnutia a nezdokumentované, a preto sa ani nerieši.

Domáce násilie nie je možné vysvetliť len **prostredníctvom osobných alebo individuálnych charakteristik aktierov** (alkohol, drogy, zaostalosť, duševná choroba, stres, násilie v rodinej histórii a pod.). Má svoj pôvod v celkovom sociálnom kontexte, preto najnovšie teorie zaoberajúce sa násilím navrhujú **sociálne a štrukturálne vysvetlenie** – na základe štruktúr pohlavnej či rodovej a ekonomickej nerovnoprávnosti v spoločnosti. Z tohto uhla pohľadu sa násilie voči ženám nazerá ako demonštrácia mužskej sily, ako výsledok sociálnych vzťahov, v ktorých sú ženy voči mužom udržiavané v podriadenej pozícii – muži sú za ženy zodpovedné a ženy sú odkázané na ich ochranu – čím sa vytvára priestor na páchanie násilia voči ženám (na základe sociálnej, politickej a ekonomickej závislosti). Násilie voči deťom sa nazerá ako zneužívanie mocenského postavenia rodiča.

Mnohé zahraničné štúdie poukazujú na fakt, že domáce násilie je často všeobecne akceptované a tolerované. Je súčasťou roly, ktorá je v spoločnosti prisudzovaná mužom, ženám a deťom. Príčiny spočívajú v sociálnej štruktúre a celkovom systéme hodnôt, tradícií, zvykov, ale i myštvor týkajúcich sa rodovej či inej nerovnosti. Násilie voči ženám vzniká ako dôsledok pomerne rozšíreného názoru, že muži sú voči nim nadradení a že ženy, ktoré s nimi žijú, sú ich majetkom, s ktorým môžu nakladať podľa svojich predstáv.

V obdobiah neistoty obyčajne v spoločnosti narastá stres a násilie a v rámci tohto všeobecného rastu je väčšie zasiahnutá bezpečnosť žien doma, na pracovnom mieste a v komunité. K takýmto obdobiam neistoty možno zarátať aj transformáciu spoločnosti v krajinách bývalého komunistického bloku, teda aj v SR.

Pre transformačné obdobie sú charakteristické viaceré faktory, ktoré môžu vplyvať na úroveň domáceho násilia alebo signalizovať zvyšovanie násilia v spoločnosti. Podľa zahraničných zdrojov k nim patrí najmä chudoba, nezamestnanosť, strádanie, príjmová nerovnosť, stres, úmrtnosť dospelých, chorobnosť a podobne. Nárast týchto javov môže signalizovať, že sa zvyšuje násilie v spoločnosti, vrátane domáceho násilia. Tieto faktory môžu tiež nepriamo zvýšiť ohrozenie obetí povzbudzovaním rizikovejšieho správania, alkoholizmu a drogovej závislosti, ako aj rozpadom sociálnych sietí a rastom ekonomickej závislosti žien na svojich partneroch.

2.3.3. Typológia násilia

Ako vyplýva z definícií, domáce násilie sa môže klasifikovať z viacerých hľadísk. Najčastejšie sa používa **triedenie podľa obete**, a to tak podľa životného obdobia, ako aj podľa pohlavia. Hovorí sa o násilí voči deťom, dospelým osobám i starším ľuďom, rozlišuje sa domáce násilie voči ženám a mužom. **Podľa druhu a formy domáceho násilia** sa rozlišuje fyzické, psychické a sexuálne násilie, ale objavujú sa i kategórie ekonomickej a sociálnej násilie. Každé z nich má svoju verbálnu a neverbálnu podobu. V každom jednom spomedzi týchto typov DN je zahrnutý celý rad násilných druhov správania.

V analýzach domáceho násilia je veľmi častá typologizácia **na základe vzťahu medzi obeťou a násilníkom**. Rozlišuje sa násilie manžela voči manželke a manželky voči manželovi, rodičov voči deťom a deti voči rodičovi, násilie medzi súrodencami, starých rodičov ku vnukovi a naopak, ale aj niektorého člena rodiny a iných príbuzných (bratranec, sesternica, strýko, teta, atď.). Pri chápaní domáceho násilia zahŕňajúcim aj **partnerské vzťahy** sa hovorí o násili medzi priateľmi (chlapec a dievča počas chodenia), násilí medzi druhom a družkou, násilí v manželskom vzťahu alebo o násili zo strany bývalého manžela či manželky.

V sociálnej realite nachádza svoje zastúpenie každé z nich, ale nie v rovnakej miere. Najčastejšie je násilie voči deťom a ženám. Tým sa aj venuje najviac pozornosti pri typologizácii násilia. Násilie voči ženám nadobúda veľa podôb a môže sa spájať s rôznymi etapami **životného cyklu žien**:

Detstvo:

- zabijanie novorodencov – dievčat
- psychické, sexuálne a fyzické týranie
- rozdielný prístup k jedlu a zdravotnej starostlivosti

Dievčenstvost:

- sobáše detí
- mutilácia (zmrzačenie ženských pohlavných orgánov)
- sexuálne a psychické týranie príbuznými alebo cudzími
- rozdielný prístup k jedlu a zdravotnej starostlivosti
- detská prostitúcia a pornografia

Adolescencie:

- násilie pri randení a dvoreni
- ekonomicky vynútený sex
- incest
- sexuálne zneužívanie na pracovisku
- sexuálne obtiažovanie
- znásilnenie
- znásilnenie v manželstve
- nútenej prostitúcia a pornografia
- obchodovanie so ženami
- nútenej tehotenstvo

Reprodukčný vek:

- zneužívanie intímnym priateľom
- znásilnenie v manželstve
- zneužívanie a vražda súvisiaca s venom
- zabitie partnerom
- psychické týranie
- sexuálne zneužívanie na pracovisku
- sexuálne obtiažovanie
- znásilnenie
- nútenej prostitúcia a pornografia

- obchodovanie so ženami
- zneužívanie nespôsobilých žien

Starší vek:

- sexuálne, psychické a fyzické týranie

Prenatálny vek:

- pohlavne selektívne UPT, bitie tehotných žien

Z vyznačených druhov násilia voči ženám sa väčšina môže odohrávať aj v domácnosti. Počas deťstva napr. zabijanie novorodencov či psychické, sexuálne a fyzické násilie, počas dievčenstva sa vari všetky vymenované druhy môžu odohrávať v rodine. V adolescencii a reprodukčnom veku sú to rôzne formy sexuálneho násilia, ale aj psychické týranie. Aj násilné správanie voči ženám v staršom veku či prenatálnom veku sa viaže na rodinu a domácnosť.

2.4. Domáce násilie v štatistikách

Ako vidieť z načrtnutých príkladov, škála činov, ktoré sa zaradujú medzi násilné, je značne široká. Z aspektu domáceho násilia je pravdepodobne najvýznamnejším triedenie na základe vzťahu medzi aktérmi násilia, t.j. medzi obeťou a násilníkom. Už len šírka spektra násilných aktív značne stáhuje evidenciu a výskum. Navyše, niektoré spôsoby správania zaradované medzi násilné činy, sa dajú ľahko merat. Vznikajú tak mnohé metodologické a metodické problémy pri evidencii a skúmaní násilia.

Prvé získané poznatky o domácom násili mali viac-menej kvalitatívny charakter, so všetkými výhodami i nevýhodami takéhoto typu dát. Výhodou je podrobňa dokumentácia prípadov, nevýhodou ich malá početnosť, a teda nemožnosť robiť všeobecnejšie závery. Často predovšetkým o informácie psychológov a lekárov, ktorí prichádzali do styku s týranými deťmi a ženami. Sociálne faktory sa v počiatkoch poznávania problému opominali alebo sa príčinu domáceho násilia hľadali v špecifických prostredia: niekde v nižších vrstvách spoločnosti, u menej vzdelenej populácie, u ľudí so slabším mentálnym vybavením, v rodinách či domácnosťach s ekonomickými ťažkostami, atď.

Americký autor R. J. Gelles na základe dlhodobého zbierania poznatkov o domácom násili vypracoval **typológiu zdrojov dát o násili v rodine**. Uvádzia tri zdroje dát: oficiálne štatistiky, klinické dokumenty a sociálne výskumy. (Gelles, R.J. 1985, s 353-354)

- **Oficiálne štatistiky:** sú založené na evidencii, napr. sociálnych služieb či policajných prípadov. Je zrejmé, že nie všetky prípady násilia sú podchytené, pretože nie všetky obeť využiadajú pomoc.
- **Klinické vzorky:** sú považované za najfrekventovanejší zdroj dát o násili v rodine. Patria sem klinické štúdie urobené psychiatrami, psychológmi a poradcami. Poskytujú pomerne hĺbkové informácie o jednotlivých prípadoch, majú charakter kvalitatívnych dát, ale nedajú sa zovšeobecniť. Navyše sú za skupinu obeťí, ktoré sú ochotné využiť pomoc, čiže nezachytávajú rozšírenosť tohto javu v celej populácii. Sú však veľmi dobrým základom na také účely, ako je formovanie konkrétnej pomoci prípadom násilia.
- **Náhodné výskumné vzorky:** na ich báze je možné získať reprezentatívne poznatky, avšak takýchto výskumov je ešte pomerne málo. Týmto spôsobom je ale možné získať len pomerne obmedzený okruh informácií.

Každý zo zdrojov dát má svoje klady i záporu. Aj keď v prípade štatistik sa jedná o evidenčné údaje, ktoré za iné oblasti poskytujú pomerne presný kvantitatívny obraz (napr. frekventanti škôl, demografický vývoj, ekonomické ukazovatele,...), štatistický obraz domáceho násilia zostáva do značnej miery skrytý. V dôsledku toho je veľmi ťažké odhadnúť

reálny výskyt domáceho násilia. Mnohé spoločenstvá popierajú existenciu problému z obáv, že sa narúsi integrita rodín. Iné majú mälo oficiálnych štatistik a aj tie sú nekompletné, napokoľko zachytávajú iba prípady nahlásenie na policiu. Výjazdy k prípadom domáceho násilia sa nezaznamenajú, kriminálne štatistiky často krát neuvedzajú pohlavie obete a páchateľa alebo vzťah medzi nimi. Tiež prípady riešené cez sociálne odbory, záznamy z nemocničného ošetroenia alebo údaje o počte obyvateliek azylových domov či volajúcich na telefonickej linky pomoci zostávajú často bez štatistického spracovania.

Svoju negatívnu úlohu tu zohráva aj istá „háklivost“ niektorých typov násilia. Skutočnosť je často taká, že obet útok nenahlásí, lebo sa hanbi, zo strachu pred páchateľom, zo strachu o deti, či z lojality voči rodine. Sú napr. pomerne veľké rozdiely medzi nahlásenými prípadmi znásilnenia a ich skutočným výskytom. Pre mnohé krajinu je typická nízka úroveň ohlasovania sexuálnych útokov. Odhaduje sa, že počet skutočných prípadov znásilnení je 5-10 krát vyšší ako počet ohlasených. Nízka miera ohlasovania môže svedčiť o obave z publicity a poškodenia reputácie žien, o obave z výčitek, o nechotke zopakovať si a psychicky znova prežiť incident pri vyšetrovani a na súde. Môže tiež znamenať nedostatok presvedčenia o schopnosti právnych inštitúcií uplatniť zákony. Veľmi často majú ženy zábrany hovoriť o násili - či už je na príčine prežitá trauma alebo budúci pocit hanby. Niektoré ženy neveria, že im možno pomôcť, iné dokonca neveria, že ide o násilný čin.

To, že v niektorých krajinach štatistiky zaznamenávajú stále vyšší počet prípadov domáceho násilia, ešte nemusí znamenať, že skutočne narastá ich počet (prieklad Švédska), ale nedá sa to ani vylúčiť. Nárast registrovaných činov domáceho násilia môže byť aj dôsledkom toho, že ľudia sú k problému citlivejší a sú voči násiliu menej tolerantní. Zvýšenie na strane ohlasených prípadov môže byť v ideálnom prípade prejavom toho, že sa násilie v domácnosti už nechápe len ako súkromná, ale aj ako verejná záležitosť.

Obmedzenia v meraní násilia by ale rozhodne nemali blokovať iniciatívy zamerané na tento vážny problém. Aktivity by sa mali primárne zameráť na jednej strane na definovanie a identifikáciu rôznych foriem domáceho násilia, špeciálne v rámci trestného práva, a na strane druhej na zdokonaľovanie zberu údajov o násiliu, najmä na rodovo členenú evidenciu. *Pekingská akčná platforma* (IV. svetová konferencia o ženách, Peking 1995) deklarovala potrebu štatistických meraní o živote žien ako jeden z dôležitých nástrojov presadzovania rovnosti žien. V západných krajinach, kde sa záležitosťiam domáceho násilia a násilia voči ženám venuje dlhodobejšia pozornosť, rozšírený zber údajov o násiliu zohral dôležitú úlohu pri popise rozsahu a podstaty tohto závažného problému a pomohol pri nasmerovaní úsilia a pri delení zdrojov zameraných na odstraňovanie tejto sociálnej choroby.

2.5. Výskum domáceho násilia

Napokoľko problém domáceho násilia sa až do obdobia posledných niekoľko desaťročí z národného i medzinárodného hľadiska ignoroval, chýbali dôveryhodné údaje o jeho rozšírenosti a výskytu. Ani všeobecne dostupné kriminálne štatistiky z oficiálnych prameňov nezachytávali výskyt tejto, veľmi často „neviditeľnej“ formy násilia. Po dlhe obdobie jedinými dostupnými prameňmi údajov boli náhodné prieskumy, ktoré sa uskutočnili ako momentky z jedného miesta a v jednom čase. Tieto prieskumy sa zakladali na odlišných vymedzeniach/definiáciach a na odlišných spôsoboch merania, preto sa nedali používať na porovnanie medzi krajinami a medzi časovými obdobiami.

Serióznym objektom výskumu sa domáce násilie stalo iba v priebehu posledných 20-25 rokov. Výskumné aktivity takéhoto rozsahu začali najskôr v západnej Európe, Severnej Amerike, Austrálii a na Novom Zélande. Len v poslednom období sa objavujú výskumy

reprezentatívnejšieho charakteru v rozvojových krajinách, či v tzv. transformujúcich sa krajinách strednej a východnej Európy.

Výskumne sa sice začal problém domáceho násilia reflektovať približne v 70. rokoch, ale sociológovia neboli medzi prvými, ktorí sa tejto problematike venovali. Bolo to spôsobené hlavne tým, že v mnohých spoločnostiach sa rodina považovala, a často sa i dnes považuje, za vysoko intímnu sféru uzavretú pred zrakom verejnosti. Vyplývalo z toho, že domáce násilie sa neponímalako spoločenský problém, ktorý by sa bolo potrebné zaoberať. Keď sa aj o násilií v rodine hovorilo verejne, spájalo sa len s trestným činom, ktorý sa dal kvalifikovať kriminologicky. Z výskumníckeho hľadiska sociológia nemala mandát na zaoberanie sa touto tému. Až keď sa násilie v domácnosti či rodine začalo vnímať a pretraktovať ako spoločenský problém, aj sociológia prejavila väčší záujem o jeho výskum, začala k nemu zaujímať postoje, brať ho za problém hodný výskumnickej pozornosti.

Sociológia patrí medzi vedy, ktoré si dávajú za úlohu odpovedať na otázku prečo, a teda i v tejto oblasti sa snaží vysvetliť násilie ako sociálno-kultúrny fenomén. Z pohľadu sociológie dovtedy získaným údajom založeným na klinických vzorkách chýbala reprezentatívnosť. Vzhľadom na taký citlivý jav, akým je DN, sociológia mala malú rozpracovanosť metodologických nástrojov a metodiky: chýbali nástroje, ktoré by boli emocionálne neutrálne (to si nevyžaduje medicína či psychológia, kde sa výskumník zaoberá jedným, konkrétnym prípadom).

V 90. rokoch sa do výskumu násilia presadzujú nové prístupy. Dôraz sa dáva na nezávislosť od módnich trendov, od zberu informácií pre ministerské komisie a rôzne výbory, ale zdôrazňuje sa **chápanie násilia ako výskumného problému**. Ide o to, aby sa výskum nezameriaval len na zistenie akýchkoľvek faktov pre potreby intervencie, ale aby sa výsledky použili na výstavbu teórie. Dnes už ani teória a ani prax nevystačia s kvalifikovanými odhadmi o výskete domáceho násilia. Viac úsilia sa venuje získaniu presnejších dát a poznaniu súvislostí.

Napriek zjavnému pokroku v praxi i vo výskume DN stále ešte platí, že výskumníky je táto problematika relativne nová a ešte stále je odsúvaná, marginalizovaná. Výskumníci domáceho násilia usilujúci sa problém výskumnicky uchopit: „...stále narážajú na definičné otázky, metodologické prekážky a problémy, a až do súčasnosti testujú hlavné teoretické hypotézy a modely, ktoré sa vytvorili.“ (Gelles 1985, s. 364). Výskum v tejto oblasti je, podobne ako samotný problém, veľmi citlivý.

V súvislosti s výskumom domáceho násilia sa objavujú i výhlásenia, že dátá o násilí v domácnosti sú nespôsobilé. Je pravda, že tieto typy dát sú ľahko komparatívne, ale problémy sa dajú prekonat'. Vždy treba zohľadniť veľkosť vzorky a nástroje merania, ktoré sa používajú. M. Jaspard napr. o medzinárodných komparatívnych výskumoch hovorí: „Odhliadnuc od rozdielov v prístupe alebo miernym rozdielom v definovaní násilia, ich zistenia nie sú veľmi odlišné: percento žien, ktoré boli niekedy v živote obeťami fyzického alebo sexuálneho násilia spáchaného manželmi alebo partnermi alebo bývalými manželmi alebo partnermi je odhadované v Kanade na 29 %, v USA na 28 % (1985), a vo Švajčiarsku na 25 %,...“ (Jaspard, M., 1998, s.33.)

Skúmanie násilia nie je teda bez problémov. Aj použitie kvantitatívnych metód, ktoré sú základom sociologických výskumov, má pri zachytene domáceho násilia isté obmedzenia. Napr. použitý nástroj (dotazník) nemôže byť príliš podrobny a rozsiahly, treba veľmi opatrene formulovať otázky, musí sa počítať s tým, že veľa respondentov má značný časový odstup od násilného činu a po uplynutí dlhšieho obdobia ho môže ináč prezentovať, respondenti majú rôznu skúsenosť s frekvenciou násilného javu, ináč ho prezentujú tí, ktorí násilie zakúsilí menej často, než ti, u ktorých bolo po dlhe obdobie pravidlom, každý jednotlivec má rozdielny prah citlivosti voči rôznym prejavom násilných činov, atď.

Pri dotazníkových výskumoch sa môžu odpovede respondentov lísiť aj podľa pozadia (napr. ženy, ktoré už mali do činenia so súdmi a tie, ktoré ešte nie), vstupuje tu otázka času (ako dlho násilie trvalo, aká doba uplynula od násilia k výpovedi o ňom), d'alej vnímanie násilia obeťou (čo je chápane ako veľké násilie, čo ako malé, či je to rovnako vnímané všetkými respondentmi) alebo prah citlivosti voči intenzite a druhu násilia (či je alebo nie je rovnaký). Mnohé ženy v prieskumoch násilie bud' nepriznajú alebo majú tendenciu nadhodnotiť alebo podhodnotiť kvantitu a intenzitu násilia (napr. facky a strikanie často nepovažujú za násilie,...).

Telefonické prieskumy, ktoré sa pri výskume DN využívajú najčastejšie, zachytávajú zasa iba údaje o tých obyvateľoch, ktorí majú prístup k telefónu a u ktorých neexistuje jazyková bariéra (môžu sa vylúčiť etnické menšiny, sociálne slabé vrstvy). Výskumy žien v azylových domoch alebo v poradenských centrach nereprezentujú celú populáciu - obmedzujú sa iba na ženy, ktoré sa už definovali ako týrané.

V týchto súvislostiach R. J. Gelles poukazuje na to, že: „*značné úsilie sa muselo vynaložiť na rozprútanie diskusie, debát a výskumov týkajúcich sa rozsahu domáceho násilia. Časť tohto úsilia bola zameraná na vyvračanie mytov o tom, že násilie v domácnosti je zriedkavým javom. Ďalším cieľom diskusii bolo presvedčiť politikov a tvorcov verejnej mienky ako aj verejnosť, že týranie detí, žien a akékoľvek formy násilia v rodinách sú dosť extenzívne na to, aby sa im venovala pozornosť ako sociálnym problémom.*“ (Gelles 1985, s. 355)

Pri analýze dát o násiliu vo všeobecnosti a o násiliu voči ženám špeciálne zostáva nadľaž aktuálna otázka merania úrovne a stupňa násilia. Niektoré pojmy, ako napr. psychické týranie alebo sexuálne obtížovanie je totiž ľahko definovať, čo vede k problémom pri ich meraní. Ale aj v niektorých takých prípadoch, keď je presná definícia k dispozícii, zostávajú niektoré formy násilia nezmerané. *Análiza násilia musí preto kombinovať evidenčné údaje s rôznymi ďalšími druhami informácií.* Tieto dopĺňajúce informácie sú často založené na malých a nereprezentatívnych výskumoch, preto by sa mali využívať s istou opatrnosťou. Je jasné, že akékoľvek pokus kvantifikovať domáce násilie sa stretnie s ľahkosťami ale i s kritikou (napr. kritika nemeckej aktivistky a sociologičky M. Mies z hľadiska participatívneho prístupu vo výskume násilia voči ženám - pozri: Piata... 2001). Východiskom je spájať kvantitatívne dáta s kvalitatívnymi, nakoľko každý spôsob má svoje výhody. Analýzy by mali kombinovať rôzne typy informácií, vrátane menej presných údajov, pri interpretácii to však treba mať na zreteli. Najschodnejším riešením je kombinácia poznatkov z viacerých zdrojov súčasne.

Výskumy realizované v zahraničí za posledných 20 rokov sa dajú roztriediť do troch základných skupín:

Medzinárodné komparatívne výskumy

- Medzinárodný demografický a zdravotnícky prieskum doplnený o násilie
- Výskum násilia páchaného na manželkách, resp. týranie žien ich intimnymi priateľmi (35 prieskumov rôzneho typu a z rôznych krajín)
- Prieskum znásilnení medzi vysokoškoláčkami (realizoval sa vo viacerých krajinách)
- Najnovšie sa komparácia v rámci krajín EÚ uberá smerom k vytvoreniu jednotného súboru ukazovateľov za násilie voči ženám, aby bolo možné získať porovnatelné a rovnorodé informácie z rôznych členských štátov (*Predsednicke...* 2002)

Všeobecnejšie celonárodné prieskumy (reprezentatívna vzorka)

- Národný prieskum viktimizácie či kriminality
- Všeobecný sociálny prieskum
- Epidemiologický prieskum sexuálneho násilia

Špeciálne zamerané výskumy (špeciálne výskumné vzorky)

- Prieskumy ošetrených žien v nemocničiach

- Prieskum sexuálnych skúseností
- Skúmanie páchateľov násilných trestných činov
- Výskum súvislostí násilia a alkoholizmu
- Výskum súvislostí násilia a nízkeho príjmu
- Výskum súvislostí násilia a výskytu násilia v pôvodnej rodine
- Výskum súvislostí týrania a zdravotného stavu
- Výskum súvislostí týrania a psychických dysfunkcií
- Výskum súvislostí týrania a samovrážd
- Výskum súvislostí týrania a vrážd

To, že sa od 70. rokov v prístupe spoločnosti k domácomu násiliu veľa zmenilo, je do značnej miery aj zásluha výskumu. Téma domáceho násilia sa začala na verejnosti detabuizovať, čím sa zasa stala prístupnejšou pre výskumníkov. Odtabuizovanie súviselo s tým, že sa o probléme začalo hovoriť z aspektu ľudských práv. Pre býte a týrané ženy a deti sa začali zriaďovať domy, v ktorých mohli byť ubytované a dostať sa tak z dosahu násilníka. Prvý dom pre ženy bol otvorený v Londýne v roku 1972, v susednom Rakúsku bol prvý dom pre ženy otvorený v roku 1978 vo Viedni. Dnes je v Rakúsku k dispozícii 24 domov pre ženy a 4 ambulantné zariadenia. Rakúske odborníčky na násilie voči ženám odhadujú, že v Európe je zriadených okolo 1400 - 1500 zariadení na tieto účely. Prvé krízové centrum pre deti bolo v Rakúsku otvorené v roku 1985 v Linzi.

Pri vysporadúvaní sa s domácom násilím prešli jednotlivé európske krajiny kus cesty, na ktorej majú väčšie či menšie úspechy. Žiadna z nich zatiaľ nenašla „najlepšie riešenie“. Ale navzájom sa učia a výsledkom je, že dobré skúsenosti sa šíria, preberajú a dopracúvajú na domáce podmienky. Skúsenosti si vymieňajú na rôznych úrovniach a fórách, naposledy na Konferencii ministrov zodpovedných za rovnosť príležitostí EÚ o násiliu voči ženám vo februári 2002 v Španielsku.

Krajiny, ktoré majú dlhšie skúsenosti s riešením problému DN hovoria o potrebe prekonáť rivalitu a neochotu spolupracovať. Inštitúcie a organizácie pôsobiace v oblasti domáceho násilia sa v záujme veci, za ktorú sa zasadzujú, musia naučiť vzájomne komunikovať a spájať.

3. Náčrt situácie v SR

V našom regióne nie sú bežné všetky typy násilia uvádzané v rôznych klasifikáciach. Také formy násilia, ako napr. selektívne interrupcie podľa pohlavia plodu, selektívne zabijanie dojčiat alebo systematicky rozdielny prístup chlapcov a dievčat k jedlu a zdravotnej starostlivosťi sú príznačné pre iné oblasti sveta a v SR sa takmer nevyskytujú. No sú tu zasa prítomné niektoré iné faktory, ktoré sa viažu s vyšším výskytom násilia voči ženám a detom (napr. alkoholizmus a násilie v opitosti,...).

V transformačnom období vzrástla v SR celková úroveň kriminality a násilia (celkový počet trestných činov). Môže to byť čiastočne spôsobené rozpádom režimu a oslabením predtým veľmi silnej verejnej kontroly, čo v krajinе s nižšou úrovňou etického a právneho povedomia môže mať za následok zvýšenie kriminality alebo verejného násilia. Do určitej miery môže byť zvýšený výskyt kriminality spôsobený nárastom počtu trestných činov z ekonomických dôvodov a z chudoby. Podobné rastové tendencie sa objavili i pri násilnej kriminalite (napr. rast vrážd). Rast nahľásených trestných činov späť s násilím naznačuje, že sa v spoločnosti zvyšujú všetky druhy násilia, vrátane domáceho násilia a celkového násilia voči ženám.

3.1. Deskripcia problémov a stav riešenia

Z doterajších analýz našej situácie z hľadiska riešenia problému domáceho násilia a konkrétné násilia voči ženám vyplynulo viacero okruhov, ktoré sa pravidelne opakujú. Aktivistky za boj proti násiliu upozorňovali v posledných rokoch na nasledujúce prekážky a bariéry úspešného napredovania:

- **Problémy právneho vymedzenia domáceho násilia**

Potieranie domáceho násilia zo strany štátnych orgánov je v SR komplikované a tiažké. Základná príčina spočíva v *právnych a legislatívnych nedostatkoch*. V zahraničí sú už známe právne normy, ktoré upravujú domáce násilie, resp. násilie v rodine a existujú právne úpravy chrániace ženy pred násilím. V slovenskom Trestnom zákone zaviedla ochranu týraných žien až posledná novela, nakoľko pred ňou obsahoval len skutkovú podstatu trestného činu týrania zvierat a týrania detí a poskytoval ochranu osobám odkázaným na starostlivosť iného. Ženy ako svojprávne osoby neboli chránené zákonom. Rozšírením znenia zákona o „blízke osoby“ sa vytvorili právne podmienky aj pre túto skupinu obyvateľov (rok 1999).

Rozšírila sa tiež definícia týrania a znásilnenia. Špeciálna právna úprava domáceho násilia ale doteraz prijatá nebola. Prípady domáceho násilia, ak sa naplní skutková podstata trestného činu, sa posudzujú podľa všeobecného trestného práva (piata až ôsma hlava trestného zákona). Nejasné alebo príliš benevolentné sú aj niektoré kvalifikácie trestných činov. Napr. za ubliženie na zdraví je považovaná taká ujma na zdraví, ktorá si vyžaduje prínajmenej 7 dní liečby.

- **Správanie obete domáceho násilia**

Okrem bielych miest v legislatívnom vymedzení spočíva príčina komplikácií pri potieraní násilia zo strany štátnych orgánov i v *neochote alebo neschopnosti obete hľadať ochranu a v jej sklove násilie trpieť z dôvodu materiálnej závislosti od páchateľa a z obáv z rozpadu rodiny*.

- **Verejná mienka a úroveň solidarity**

K tomu sa pripája i pomerne benevolentný prístup verejnosti k násilnému správaniu a nízka miera solidarity okolia. Často býva odsudzovaná obet, nie násilník. Polícia zasahuje do rodinných problémov zvyčajne až vtedy, ak majú vážne následky.

- **Prístup profesionálov**

Domáce násilie, hlavne násilie na ženách, nepatrí v podmienkach SR ešte ani dnes k tématom, o ktorých sa hovorí bez emócií a bez zábran. Nárast násilných trestných činov je ale dosť veľký a v spoločnosti je kultúra nízkeho právneho povedomia. Znásilnenie a domáce násilie sa často podceňujú a nevenuje sa im dostatočná pozornosť. Tieto riziká si vyžadujú urýchlenú specializáciu zdravotníckych profesionálov, sociálnych pracovníkov, policajtov a právnikov, aby boli schopní robiť adekvátnu nápravu a prevenciu. Avšak *profesionálni pracovníci v justicii, zdravotníckych zariadeniach, sociálnej práci a školstve nie sú trénovaní v uvedomovaní si a v zaobchádzaní s násilím*. To tiež reprezentuje dedičstvo komunistického režimu, lebo o násiliu sa vtedy nie len nemohlo hovoriť, ale neboli ani systematicky pripravovaní odborníci pre prácu s obeťami násilia.

Napriek pretrvávaniu viacerých nedostatkov a bariér v prevencii a riešení domáceho násilia, podarilo sa za posledných niekoľko rokov posunúť niektoré záležitosti v tejto sfére dopredu. Slovenská realita zaznamenala niekoľko významných zmien v zaobchádzaní s násilím, uskutočnili sa viaceré pozitívne akcie – či už zo strany MVO alebo štátnych orgánov.

Aktivity za elimináciu DN: pozitívne príklady

- **Problematika domáceho násilia sa začala objavovať v médiách, stala sa súčasťou spoločenskej diskusie:** Domáce násilie sa na Slovensku stalo verejnou záležitosťou v podstate až v 90. rokoch. Túto otázku začali otvárať a hovoriť o nej na verejnosti mimovládne organizácie. MVO urobili veľký kus práce na „scitlivovaní“ verejnosti voči problému násilia páchaného na ženách a deťoch.

- **Sprístupnili sú a rôzne druhy pomoci obetiam domáceho násilia:** Svoju činnosť zahájilo niekoľko liniek pomoci. Najprv sa orientovali na násilie páchané na deťoch, neskôr sa vytvorili linky pre ženy. Systém pomoci týraným deťom mal štát vytvorený, ale krízové centrá pre ženy chýbali. V dôsledku úsilia MVO vznikli prvé krízové centrá tohto typu a novelizáciou Zákona o sociálnej pomoci z roku 1999 je možné umiestňovať týrané ženy s deťmi aj v ostatných sociálnych zariadeniach (domovy pre osamelých rodičov, útlalky,...). Ku koncu roka 2001 ich bolo asi 97 s kapacitou 1 200 miest, avšak mnohé z nich nezodpovedajú kritériu na ženský dom. (E. Sopková v: *Piata...* 2001) Poradenské služby pre obete násilia sú bezplatné a je vytvorená sieť psychologických poradní na celom území SR. Problémom ale zostáva nedostatočná citlivosť v prístupe k obetiam násilia a nedôvera veľkých skupín obyvateľstva vyhľadať poradenskú pomoc.

- **Domáce násilie sa stalo súčasťou verejnej agendy:** Medzinárodné inštitúcie venujú veľkú pozornosť násiliu páchanému na ženách. Vyžívajú krajiny, aby týmto otázkam venovali pozornosť a aby vypracovali komplexnú stratégii na elimináciu a prevenciu násilia. Na Slovensku je gestorom tejto koncepcie MPSVR SR, Odbor rovnosti príležitosti žien a mužov. Na tlak medzinárodných inštitúcií sa boj s násilím dostal do *Akčného plánu SR pre ženy* a do *Koncepcie rovnosti príležitosti žien a mužov*, ktorú prijala vláda v roku 2001. Opatrenia na elimináciu násilia boli do *Národného akčného plánu pre ženy* naformulované podľa *Pekingskej akčnej platformy*, chýba im ale väčšia konkrétnosť a systematicnosť. Výskumu sa netýka ani jedno z navrhovaných opatrení. Ciele, ktoré sa stali obsahom Koncepcie, sú už v tomto zmysle konkrétnesie:

- *podpora zriaďovania zariadení pre obete domáceho násilia*
- *doplnenie legislatívy pre danú oblasť*
- *zabezpečenie realizácie výcvikových programov na zvyšovanie vnímanosti voči rodovo podmienenému násiliu pre policajtov, prokurátorov, súdcov, sociálnych pracovníkov a lekarov*
- *zlepšenie štatistickej dokumentácie o trestných činoch, aby bola rodovo špecifikovaná*
- *priprava opatrení na monitorovanie obchODOVANIA so ženami, ako aj informácie o postihu páchateľov podielajúcich sa na týchto činoch.* (Chaloupková, 2001)
- ***Vytvorenie špecializovaných orgánov:*** Pri Rade vlády pre prevenciu kriminality vznikla expertná skupina na elimináciu násilia voči ženám, ktorej úlohou je vypracovať *Národnú stratégii boja proti domácomu násiliu* (má byť predložená do vlády v treťom štvrtom roku 2002). Na obhajovanie záujmov žien bol v roku 1996 vytvorený Koordináčny výbor pre problematiku žien (KVPŽ). V júni 2000 vláda SR schválila zriadenie *Slovenského výboru pre práva dieťaťa*. Obidva orgány sú poradnými orgánmi (KVPŽ ministra práce a rodiny a SVPV vlády), inštitucionálne sú začlenené pod MPSVR SR (nie vládu). Ich kompetencie sú tak značne obmedzené.

- ***Vzrástla úroveň vedomostí o probléme násilia:*** Uskutočnili sa viaceré tréningové programy, vyštredali sa tu mnohí zahraniční prednášatelia (Aliancia žien Slovenska, Národné centrum pre rovnoprávnosť žien a mužov, ASPEKT a veľa ďalších). Zástupcovia MVO a štátnej správy sa zúčastnili významných zahraničných podujati a konferencií k tejto téme, absolvovali študijné pobytu v zahraničí.

- ***Publikáčná činnosť:*** Vyšlo niekoľko publikácií o násilí, ktoré pre nášho čitateľa

sprostredkúvajú zahraničné skúsenosti. Väčšina z nich pochádza z dielne záujmového združenia žien ASPEKT.

▪ **Zatiaľ sa ale neprijal zákon, ktorý by chránil obete násilia pred násilníkom:** Urobila sa analýza právneho poriadku a momentálne je v parlamente návrh na právnu úpravu domáceho násilia, ktorý by mal upraviť 5 zákonov (viaceré paragrafy Trestného zákona a Trestného poriadku, Občiansky súdny poriadok, Občiansky zákonník a Zákon o priestupkoch). Právnu analýzu týchto noriem a návrh úpravy zákonov vypracovali Sudkyne Slovenska a právničky pri Aliancii žien Slovenska v kooperácii s ostatnými MVO. Návrh by mal byť v NR SR prerokovaný ešte tento rok, je však otvorenou otázkou, či bude schválený.

▪ **Scitlivovanie verejnej mienky k otázkam násilia:** Od novembra 2001 do začiatku februára 2002 prebiehala kampaň o násili voči ženám pod názvom „Piata žena“, ktorú organizovala skupina ženských MVO (Fenestra, Pro Familia, Aspekt, Aliancia žien Slovenska, Altera, Eset a Možnosť volby) a bola podporovaná zahraničnými donormi.

▪ **Informácie na internete:** Z iniciatív viacerých už spomínaných MVO bola vytvorená špeciálna adresa www.stopnasiliu.sk, ktorá sa pokúša sústrediť relevantné informácie o násili voči ženám.

Napriek značnému pokroku zostávajú viaceré úlohy nepokryté alebo im chýba všeobecnosť a rozšírenosť. V prvom rade treba pomôcť obeti násilia a oboznamíť ju s možnosťami pomoci a riešenia svojej situácie. Medzi takéto spôsoby pomoci patria krízové centrá, ktoré obetiam domáceho násilia umožňujú, aby nemuseli zostať s násilníkom v jednom byte, lebo sú nadálej ohrozené jeho výčinmi. Je zrejmé, že obet nemôže prežiť celý život v chránenom zariadení. Preto treba skoordinovať celý rad ďalších aktivít, ktoré budú efektívne pôsobiť pri prekonávaní situácie násilia. V tejto oblasti má SR ešte veľké rezervy (malo specializovaných zariadení, malo možnosti následného riešenia situácie).

Väčšiu pozornosť a úsile treba zameriať na prevenciu. „Učitelia v školách nie sú adekvátne pripraveni na odhalenie tímania, vyučovania, sexuálneho obtlačovania a sexuálneho násilia a na zaoberanie sa týmto činnosťou. Je potrebná špeciálna príprava učiteľov a odborná spolupráca so zdravotníckym personálom. Nielen učitelia, ale aj sociálne pracovníci, pracovníci na uliciach, zdravotnícky personál a polícia musia efektívne intervenovať vo veci prevencie násilia a jeho zvládania.“ (Informačné..., 2000). Pritom vzdelávací systém by mohol byť pri prevencii veľmi účinný. Pri vytváraní stereotypov mladých ľudí existuje aj generený vplyv, aj vplyv pohlavia.

Je veľmi dôležité, ak chceme presvedčiť o závažnosti takéhoto javu ako je domáce násilie, tento jav identifikovať a dokumentovať. Existujú aj názory, že výskumníci by od takejto témy mali dať ruky preč, že pri skúmaní jatria rany obete, a radšej celý záujem sústrediť na konkrétnu pomoc obetiam domáceho násilia. Pravdou je, že obete nie sú veľmi naklonené zožárať o svojej situácii, ponížovaní, nedôstojnom postavení,... Ale bez toho, aby sa ten jav spoznal, sa nedá pomáhať. Už len zo škály rôznych činov, ktoré sa považujú vo všeobecnosti za domáce násilie, je zrejmé, že každá forma násilia si bude vyžadovať iný druh pomoci. Výskumy sa neorientujú len na poznávanie tých situácií, ktoré boli označené ako násilné činy, výskum sa musí orientovať aj na prevalenciu, na poznávanie toho, čo je verejnoscť ochotná označiť za násilie v domácnosti a ako je ochotná proti nemu zasiahnuť alebo aspoň označiť vhodnej inštitúcii, že sa niečo také koná. Takto sa dá zistíť, ako je táktora skupina citlivá voči násilným činom, tiež je to jedna z cest boja so stereotypmi.

O násilí treba hovoriť. Netreba ho vnímať ako súkromný akt, ale ako akt spoločenský. Odborníci odhadujú, že väčšina násilných činov je spáchaných v rodinách alebo ich blízkom okolí. Napr. Astrid Keckeis uvádzá, že asi „90 % všetkých typov násilných činov sa pácha v rodine a blízkom sociálnom prostredí.“ (Keckeis 1998, s. 39) Podľa výskumov v Rakúsku má každá piata žena v Rakúsku skúsenosť s násilím v rodine. Veľa prípadov domáceho násilia ostáva neudaných, čo skresľuje realitu v registrovaní týchto činov. Násilie má rozsiahle

dôsledky na obet, ale i na ľudí v blízkosti obete a násilníka. Následky násilia, prevencia násilia a ochrana obetí sa musia riešiť spolu.

3.2. Evidencia a výskum násilia v SR

Na Slovensku je dokumentácia domáceho násilia na nízkej úrovni. Jedna z príčin spočíva v tom, že za socializmu sa, napriek oficiálnej rétorike o rodine ako základnej bunke spoločnosti a o emancipácii žien, úplne mlčalo o násilií v rodinách, obzvlášť o násilií voči ženám. V dôsledku absencie verejnej diskusie, samostatných médií a občianskych združení bol prieskum na zaoberať sa touto otázkou minimálny. Až podobne zamerané výskumy sa nerealizovali. Výsledkom je absolútny nedostatok údajov a výskumných informácií, čo si ažuje komparáciu a odhalenie vývojových trendov.

Násilie voči ženám zostáva mälo zdokumentované aj počas transformačného obdobia, hoci skúsenosti z krajín, v ktorých sú aspoň nejaké informácie dostupné, ukazujú na jeho vysoký výskyt. Prebiehajúca spoločenská zmena prináša historickú šancu upozorniť na tento problém a riešiť ho od základov. Demokratizácia krajín bývalého východného bloku umožňuje, aby sa venovala pozornosť predtým tabuizovaným témam, ku ktorým patrí i domáce násilie.

3.2.1. Problémy štatistickej evidencie násilia

Kriminálne štatistiky zachytávajú len časť celkového výskytu trestnej činnosti v realite. Podávajú prehľad iba o zistených trestných činoch, latentný výskyt je oveľa vyšší. Nakol'ko sa v SR nerobil výskum latencie trestnej činnosti, nedá sa odhadnúť. Navyše v počtoch trestných činov obsiahnutých v kriminálnych štatistikách nebyvajú vo väčšej miere zahrnuté obete domáceho násilia. Oficiálne údaje o domácom násilí na ženach boli po prvý raz zverejnené za rok 1997, kedy tvorilo 72,1 % z celého násilia na ženach zisteného policiou. Islo však o triedenie na základe miesta vykonania násilného činu a nešpecifikoval sa vzťah obete a násilníka.

Je to však opäť iba malá časť skutočne páchaného násilia v domácnosti. Ženy, ktoré sú obetami domáceho násilia sa veľmi často ani vôbec neobrátia na justičné orgány, nepodajú trestné oznámenie. Nie sú tiež zriedkavé prípady, keď sú ženy po zhlásení prípadu na políciu páchatel'mi alebo pribuznými odrádzané od ďalšieho stíhania páchatela a návrh na trestné stíhanie stiahnu späť. K trestnému stíhaniu páchatela je v SR potrebný súhlas obete, ktorá môže svoj návrh kedykoľvek stiahnuť. Často sa tak deje zo strachu a pod hrozobu ďalšieho násilia, keďže páchatel' i obet zostávajú spravidla naďalej v rovnakej domácnosti aj počas vyšetrovania ohlášeného trestného činu. Súhlas obete s trestným stíhaniem je nutný v prípadoch, keď je páchatel' vo vztahu k poškodenému pribuznému v priamom pokolení, súrodencom, osvojiteľom, osvojencom, manželom alebo druhom alebo inou osobou v rodinnom alebo osobnom pomere. Uvedený inštitút sa prezentuje ako pomoc poškodenému, ktorý by stíhanie páchatela mohol pocítiť ako vlastnú ujmu a umožňuje mu to usporiadať si vzťah s páchatelom. V prípade násilia na ženach predstaviteľky viacerých MVO a mnohí odborníci túto interpretáciu odmietajú a požadujú stíhanie páchatela bez ohľadu na súhlas poškodenej. Trestné stíhanie je zo zákona v tejto situácii možné len v prípade usmrtenia.

Ďalší problém pri evidencii násilia predstavuje kvalifikácia vykonaného činu. Ak príde k stíhaniu domáceho násilia, veľmi často je kvalifikované ako priestupok, nie ako trestný čin. Počet spáchaných priestupkov v roku 1999 bol 713 035, čo v porovnaní s predchádzajúcim rokom znamenalo prírastok o 17 401 prípadov. Kol'ko je v priestupkovi konaní poškodených domácim násilím štatistiky neuvedzajú. Na priestupkoch sa výraznou mierou

podieľa predchádzajúce požitie alkoholu. Možno sa iba domnievať, že údaje o priestupkoch obsahujú mnoho prípadov domáceho násilia, keď išlo o ubliženie na zdraví v menšom rozsahu. Postih za priestupok tvorí pokuta, ktorá je však ľahko vymáhatelná. Často sa stáva, že pokuta zaplatí za násilníka poškodená osoba.

Situácia v evidencii domáceho násilia v SR sa dá stručne zhŕnuť nasledovným spôsobom:

Kriminálne štatistiky:

- nezachytávajú všetky prípady násilia (len ohľásené)
- nedokonale zachytávajú násilie (nepresné alebo neexistujúce definície)
- nedostatočne triedia násilné činy (nesledovali obete a násilníka, podľa *Koncepcie rovnosti príležitostí žien a mužov* by tak mali od roku 2000 robiť)

Ostatné štatistiky:

- problematiku násilia takmer ignorujú (zdravotné, poradenské, súdne, priestupkové,...)
- nemajú vyvinuté evidenčné postupy (hárky, povinnosť ohlasovania,...)

3.2.2. Situácia vo výskume násilia v SR

Situácia v oblasti výskumu domáceho násilia sa v SR príliš nezmenila ani v priebehu posledných rokov. Stručne sa dá charakterizovať ako používanie necitlivých štatistik, nedostatok výskumov a nedostatok nástrojov na monitorovanie aplikácie legislatívy, t.j. ako sa v praxi už existujúce zákony uplatňujú. Naďalej pretrváva nedostatok údajov o rozsahu výskytu násilia, ako aj o jeho zdravotných a iných následkoch. Aké akcie sa v evidencii a výskumnej oblasti v sfere násilia na ženách, či domáceho násilia urobili:

• Stav výskumu v roku 1998

Okrem toho, že chýbali oficiálne údaje o domácom násili a v štatistikách domáce násilia nefigurovalo ako samostatná kategória, neboli publikované žiadne špecifické štúdie o násili. Prvú odbornú publikáciu vydal v roku 1998 Aspekt a Pro Familia. Išlo o preklad štúdie Svetovej banky „Násilie páchané na ženach – Skrytá ujma na zdravi“.

Naďalej pretrvávalo spochybňovanie potrebnosti výskumu násilia a nepripravenosť výskumníkov na takýto typ výskumu. Nerealizoval sa nijaký reprezentatívny výskum zo oblasti násilia. Z čiastkových prieskumov, ktoré sa aspoň okrajovo dotkli témy domáceho násilia, možno spomenúť prieskum DÚŽS „Analýza intolerancie voči ženám“ (1994), prieskum MSŠR „Ženy o sebe“ (1997) a prieskum Pro Familie a CPPS „Bité ženy na Slovensku“ (1997). Niektoré otázky sa objavili pri anketách zameraných na rodinný život, napr. „Anketa rodina 1995“ (MSŠR 1995).

Špeciálne týraním ženám v SR bola venovaná jediná práca, a to diplomová práca „Domáce násilie – zneužívanie ženy v partnerskom vzťahu“ (Šintalová 1997) Dôsledkom takého stavu charakterizovaného nedostatkom údajov bola pretrvávajúca necitlivosť a vysoká miera tolerancie obyvateľstva SR k tomuto javu.

• Od roku 1998 do súčasnosti

Za obdobie od roku 1998 sa uskutočnilo viacero konferencií a prednášok k tejto alebo príbuzným tématam: konferencie a semináre o obchodovaní so ženami, týraní žien, násilie na ženách a det'och, násilie v médiách (Aspekt, Aliancia žien Slovenska, NCRŽM, Pro Familia, Centrum násilia, Detský fond). Pribudlo niekoľko publikácií o násili, ktoré vydalo najmä ZZŽ Aspekt. Boli to predovšetkým dve špeciálne čísla časopisu Aspekt venované problematike násilia, preklady zahraničných autoriek, napr. J.L. Herman „Trauma a uzdravenie“, V. Wolf „Tri guiney“ a viaceré vzdelenacie publikácie M. Mebes a L. Sandrock „Pusinky nie sú na rozkaz“ či „Dotyky nie sú na rozkaz“ a G. Braun a D. Wolters „Veľké a malé NIE“, ale aj

zborník textov „Piata žena“ (2001) a príbeh týranej ženy „Urobím ti peklo“ (K Luminská 2002).

Kriminálne štatistiky naďalej nezachytávajú všetky prípady násilia, ale len ohľásené. Evidencia násilia je nedokonalá, údaje o zachytenom násili sú nepresné, nakoľko chýbajú presné definície. Ostatné štatistiky (zdravotné, súdne, priestupkové, klinické,...) problematiku násilia takmer ignorujú. Často ani nemajú vyvinuté evidenčné postupy (evidenčné listy, hárky, povinnosť ohľásenia,...).

Čo sa týka realizovaných výskumov, naďalej chýba reprezentatívny výskum specializovaný na otázky domáceho násilia alebo násilia vôbec. Z čiastkových prieskumov pribudol prieskum MSŠR „Týranie detí ako spoločenský problém“ (1998), prieskum MOM „Obchodovanie so ženami v SR“ (2000). V rámci širších prieskumov verejnej mienky sa začali objavovať izolované otázky o postojoch k násiliu a skúsenosti s násilnými činmi (IVO 1999, skupina ženských MVO 2001 v rámci kampane „Piata žena“).

V roku 1999 sa uskutočnil po 1. krát monitoring tlače realizovaný v rámci projektu Ester Mirror a podporený Fondom Kanady v SR. Monitoring spracovalo záujmové združenie FENESTRA, so sídlom v Košiciach. Monitoring tlače sa realizoval v priebehu 12 mesiacov (január - december 1999). Sledovala sa iba vybraná tlač: Nový čas, Pravda, SME, Korzár, Košický večer, Košický denník, Slovenska, Plus 7 dní, Život, Moment, ELLE, Cosmopolitan, Žena a život. Boli medzi nimi periodiká s celonárodnou pôsobnosťou, regionálne, a niektoré české, ktoré sa čítajú aj na Slovensku. Články sa vyberali „tie, ktoré sa týkali konkrétnej udalosti násilia spáchaného na ženách alebo dievčatách a išlo teda o vraždy, ubliženia na zdraví, znásilnenia a pod.“ Zo správy vyplýva, že témy so ženskou problematikou sa považujú skôr za okrajové a oddychové a to bez ohľadu na periodikum, ktoré sa nimi zaoberá. Ak sa príspevky zaoberali problematikou násilia páchaného na ženách ukázalo sa, že najčastejšie je tým miestom domácnosť a medzi konkrétnymi činmi sa objavovali fyzické útoky voči manželkám, znásilnenia žien, vraždy,... Ani násilie voči det'om nie je tabu a najčastejšie sa vyskytuje ako týranie alebo zanedbávanie dieťaťa. Podobné správy boli vypracované i v rokoch 2000 a 2001.

3.3. Vývoj kriminality, násilia voči ženám a domáceho násilia

3.3.1. Celková a násilná kriminalita

Pred rokom 1989 bola trestná činnosť v SR pomerne stabilizovaná a mala vysokú objasnenosť. Počet evidovaných trestných činov sa pohyboval okolo 46-47 000 ročne, z ktorých bolo objasnených takmer 90 %. So zmenou spoločenských podmienok sa od roku 1990 začal prejavovať rýchly nárast kriminality so súčasným poklesom jej objasnenosti. Rast vyvrcholil v roku 1993, kedy bolo zaregistrovaných 146 125 trestných činov. Zniženie kriminality po tomto rekordnom roku zapričinila predovšetkým novelizácia trestno-právnych noriem, ktorá rekvifikovala trestný čin a priestupok. Veľká časť trestných činov prešla do kategórie priestupkov. V tejto súvislosti poklesla najmä majetková trestná činnosť. Počet trestných činov v roku 1997 dosiahol 92 395. Znižovanie celkovej trestnej činnosti trvalo v období 1994-1997, za posledné 4 roky sa pokles zastavil.

V roku 1999 bolo zistených 93 053 trestných činov a tento počet znamenal zvýšenie oproti predchádzajúcemu roku o 0,16 %. Objasnenosť sa pohybovala na úrovni 50,1 %, bol ale veľký rozdiel u jednotlivých druhov trestnej činnosti. Zatial' čo pri mravnostnej trestnej činnosti bolo objasnených 95 % trestných činov, u krádeží to bolo iba 30,5 %.

Rast celkovej kriminality sa premietol i do nárastu trestnej činnosti s prvkom násilia, avšak vývoj násilnej kriminality nekopíroval jej priebeh. Počet násilných trestných činov od

roku 1991 nepretržite narastá. Kým začiatkom 90. rokov dosahovali približne 8 tisíc, od roku 1996 prekročili 11 tisíc. V roku 1999 bolo v SR spáchaných 13 531 trestných činov (zistených) s prvkom násilia, čo predstavuje nárast na 150 % oproti úrovni v roku 1991.

V roku 2001 celkový počet trestných činov dosiahol 93 053, čo je o 4,8 % viac ako v predchádzajúcom roku. Celková objasnenosť trestnej činnosti vzrástla oproti roku 1999 na 54,6 %. Podobne ako u celkového počtu trestných činov, ani násilné a mravnostné trestné činy nezaznamenali pokles. Počet násilných trestných činov vzrástol z 13 531 v roku 1999 na 14 450, čo je o 6,8% viac ako v roku 1999 a o 68,9 % viac ako v roku 1990. U mravnostných trestných činov sa počet zvýšil zo 721 v roku 1999 na 756 v roku 2001. V dôsledku toho sa podiel týchto dvoch trestných činov na celkovej kriminalite zvýšil na 16,3 %.

V porovnaní s predtransforačným obdobím vzrástol aj počet vrážd, ktorý sa v 90. rokoch zvýšil na dvojnásobok. V jednotlivých rokoch dosahuje od 130 do 140 vrážd. V roku 2001 sa v SR uskutočnilo 129 vrážd, z nich bolo objasnených 110 (85,3 %). Rovnako narastol i počet lúpežných prepadnutí - z 512 v roku 1989 na 1 366 v roku 2001. Dlhodobejší pokles bol zaznamenaný iba u zistených skutkov znásilnenia, ktoré v priebehu 90. rokov poklesli z 330 v roku 1990 na 129 v roku 2000. V minulom roku bola táto klesajúca tendencia zastavená, keď sa počet znásilnení zvýšil o 40 (na 169). Objasnených bolo 92,9 % z nich.

3.3.2. Ženy ako poškodené a obeť trestných činov

V súvislosti so zvyšovaním kriminality *narastá i počet žien poškodených trestnými činmi*. Tento počet v SR narastá tak u celkových, ako i u násilných trestných činov. Počet žien poškodených násilnou kriminalitou vzrástol k roku 1997 viac ako dvojnásobne oproti stavu na začiatku desaťročia. V roku 1999 prekročil celkový počet žien poškodených trestnými činmi hranicu 8 tisíc, čo predstavovalo 51,71 % všetkých obeť. V rámci *obeť násilnej kriminality* boli ženy zastúpené 47,6 %, pri *mravnostnej kriminalite* až 90,4 % a pri *majetkovej kriminalite* 62,8 %. Uvedené proporcie sa udržiavajú už viaceru rokov, len sa mierne zvyšuje proporcia poškodených žien.

Výskyt násilných trestných činov podľa druhu trestného činu v priebehu 90. rokov naznačuje, že ženy sa stávajú najčastejšie obeťou *násilia voči jednotlivcovi*. U tohto trestného činu bol zaznamenaný aj najdynamickejší rast, napäťo počet žien poškodených týmto trestným činom sa zvýšil takmer dvojnásobne (z 384 v roku 1990 na 3 045 v roku 2000). Druhý najčastejší trestný čin poškodzujúci ženy je *ubliženie na zdraví*. V kriminálnych štatistikách sa ich objavuje okolo 1 000 ročne. Dynamický rast zaznamenali v prípade poškodených žien *pohlavné zneužívanie, vdieranie a lúpež*. Počet *vrážd*, ktorých obeťou bola žena, sa po celé 90. roky pohybuje približne na rovnakej úrovni – okolo 40 prípadov ročne. Jediný trestný čin, u ktorého sa v kriminálnych štatistikách prejavil pokles, tvorili *znásilnenia*, ktorých bolo najviac v roku 1990 a odtedy sa ich výskyt znižuje.

V roku 2000 sa ženy stali obeťami 4 952 *násilných trestných činov* (o 200 menej ako v roku 1999). Z nich sa opäť vyskytovalo najčastejšie násilie voči jednotlivcovi (3 045 prípadov) a ubliženie na zdraví (941 prípadov). Počet trestných činov vdierania sa dotkol 212 žien, čo predstavuje dvojnásobok počtu z roku 1997. Podobnú tendenciu majú aj lúpežné prepadnutia žien, ktorých bolo zistených v porovnaní s rokom 1997 o jednu tretinu viac (333 prípadov). 28 žien sa v roku 2000 stalo obeťou vraždy a vyskytlo sa 14 prípadov dievčat poškodených trestným činom týmania zverenej osoby. Ostatné násilné trestné činy sa žien dotkli v 284 prípadoch.

Počet žien, ktoré sa stali obeťou pohlavného zneužívania predstavoval v roku 2000 celkovo 284 prípadov (o 22 viac ako v predchádzajúcom roku), pričom v domácnosti sa uskutočnilo 160 týchto trestných činov a na verejnosti 124. Celkový podiel trestných činov spáchaných na ženach predstavuje za domáce násilie 75,6 % a za uskutočnené na verejnom

priestranstve 24,4 %. Podiel domáceho násilia sa od roku 1995 zvýšil o 9 % (zo 66,6 %). V posledných rokoch sa objavujú i nové mravnostné trestné činy ako *kupliarstvo a obchodovanie so ženami*, zistených prípadov, ktoré jedine sa môžu v kriminálnych štatistikách objaviť, je zatiaľ málo (16 obeť obchodovania so ženami v roku 2000).

Porovnanie skupiny žien a mužov naznačuje, že ženy ako obeť prevažujú pri trestnom čine násilia na jednotlivcov. Pri ostatných násilných trestných činoch je výskyt vyšší u mužov. V prípade vrážd a týmania zverenej osoby je to dvojnásobne viac, v prípade ubliženia na zdraví, lúpeži a vdierania až trojnásobne viac. Mravnostné trestné činy, naopak, sa zasa týkajú takmer výlučne žien. Najohrozenejšou skupinou pri trestnom čine pohlavného zneužívania sú dievčatá a mladé ženy do 18 rokov. Podobne je tomu i pri obchodovaní so ženami. Trestný čin znásilnenia sa vyskytuje u všetkých vekových skupín žien.

3.3.3. Ženy ako páchatelia trestných činov

V porovnaní s účasťou žien v trestnej činnosti v úlohe obeť, ktorá je vysoká, majú *ženy ako páchatelky trestných činov mnohonásobne menší podiel*. V roku 1999 bolo odhalených 3 537 takýchto žien. Z celkového počtu páchatelov tvorili 7,6 % (o 0,6 % viac ako v roku 1998). V násilnej kriminalite participovali 6,1 %, v majetkovej kriminalite 6,4 % a v mravnostnej kriminalite 3,9 %.

Ženy sa dopúšťajú iných trestných činov ako muži. Najčastejšie sú to trestné činy za účelom obohatenia sa, ako sprenevery, podvody alebo lúpeže. Potom je to trestná činnosť voči deťom (zanedbanie výživy, zriedkavo týranie a výnimocne vražda, resp. vražda novorodenca). Špeciálnou skupinou páchateliek sú ženy, ktoré sa dopustili vraždy alebo ubliženia na zdraví. U týchto trestných činov je ich konanie väčšinou v efekte a po predchádzajúcom dlhodobom tyranizovaní zo strany partnera, ktorý bol pod vplyvom alkoholu. Medzi odsúdenými tvorili v polovici 90. rokov ženy okolo 4 %, od roku 1998 vzrástol ich podiel na 7 %. V rámci odsúdených v ústavoch nápravnej výchovy sa ich počet v 90. rokoch pohyboval na úrovni menej ako 200 žien ročne, čo predstavuje 3,7 % (rok 2000).

3.4. Zhrnutie k výskumu násilia v SR

Každá národná stratégia na odstránenie domáceho násilia sa musí vysporiadať so základnými postojmi danej kultúry a sociálnymi štruktúrami, na základe ktorých tieto postoje prežívajú. Aby bola účinná, predpokladá veľké množstvo expertiz a prameňov. Z prehľadu o situácii vo výskume násilia v zahraničí a z predstavenia situácie na Slovensku vyplýva, že v najbližšom období je potrebné zameriť výskumnú pozornosť na všetky tri základné oblasti problematiky, a to na poznávanie:

- výskytu násilia
- následkov násilia
- súvislosti násilia (príčin a dôsledkov, ich vzájomnej podmienenosť,...)

Ani jedna z nich totiž nedosahuje v SR úroveň minimálnych štandardov, ktoré by výskumníkov oprávňovali k jej dočasnému ignorovaniu. Pokrytie uvedených oblastí poznania predpokladá zavedenie viacerých informačných zdrojov a výskumných postupov.

V rámci štatistickej evidencie výskytu a následkov domáceho násilia je potrebné venovať pozornosť troma základným úloham:

- zdokonalenie existujúcej štatistickej evidencie
- doplnenie štatistickej evidencie
- pravidelné a súhrnné (nadrezortné) publikovanie štatistických údajov

Pre jednotlivé typy evidencie je možné načrtiť nasledovné úlohy:

Kriminálne štatistiky:

- upresniť definície násilných trestných činov (ubliženie na zdraví,...)
- doplniť do evidencie znaky umožňujúce požadované triedenia (miesto spáchania trestného činu, vzťah obete a páchateľa)

Policajné štatistiky:

- evidencia výjazdov polície k prípadom „výtržníctva“ v domácnosti a podobným činom
- zvážiť možnosti skríningu
- ohlasovanie podozrivých prípadov na príslušných inštitúciách (OSV OÚ,...)

Štatistika priestupkov:

- priestupky triediť podľa druhu a pohlavia (priestupkové oddelenia MÚ alebo OÚ)
- špeciálny dôraz klásiť na analýzu priestupkov s možným domácim násilím v pozadí
- publikovať štatistické rozby

Súdne štatistiky:

- Štatistika vyhľázk: - zvážiť zavedenie evidencie
- Štatistika odsúdených: - prezentovať podľa druhu trestného činu a pohlavia
- Rozvodové štatistiky: - výkazovať uvádzanie násilia v rozvodových spisoch
- Štatistika súdneho lekárstva: - doplniť evidenciu o následky domáceho násilia

Zdravotné štatistiky:

- využívať zdravotnícke zariadenia na identifikáciu obetí násilia
- sledovať vybrané druhy chorôb a úrazov v triedení cez pohlavie, úmrtnia
 - Nemocnice: - evidovať a ohlasovať podozrivé hospitalizácie
 - Pôrodnice: - pri úmrtnosti matiek a nízkej hmotnosti novorodenca sledovať rodinu
 - Polikliniky: - evidovať ošetronia podozrivých úrazov
 - Pohotovosť: - rozlišovať a evidovať prvú pomoc obetiam násilia (predpokladá identifikáciu obete – do skríningu týrania)
 - Kliniky plánovaného rodičovstva: - viac analyzovať príčiny neplodnosti
 - Gyniologické ambulancie: - sledovať ošetronia dôsledkov násilia, príčiny pohlavných chorôb
 - Poradne pre tehotné ženy: - príčiny problémov v tehotenstve (do skríningu týrania)
 - Psychiatria: - medzi príčinami psychiatrických ochorení zvažovať DN

Sociálne štatistiky:

- Sociálne odbory: - evidencia podozrivých prípadov (aj skrining)
- Sociálne zariadenia: - zaviesť vstupné protokoly, ohlasovanie podozrivých prípadov
- Krízové centrá: - sústrediť údaje o počtoch klientov
- Azylové domy a útulky: - sústrediť údaje o počtoch klientov

Poradenské štatistiky:

- Centrá poradensko-psychologických služieb: - sústrediť údaje o DN voči dospelým
- Pedagogicko-psychologické poradne: - sústrediť údaje o DN voči det'om
- Linky pomoci: - sústrediť údaje o klientoch
- Súkromné poradne: - sústrediť údaje o klientoch

Okrem vlastnej štatistickej evidencie výskytu a následkov domáceho násilia je potrebné podporovať i rozvoj výskumných aktivít v tejto oblasti. Slovensko vykazuje deficit tak v rámci reprezentatívnych národných prieskumov domáceho násilia, ako aj v oblasti klinických výskumov. Pri zohľadnení výskumných aktivít v zahraničí by sa výskumy v SR mohli v najbližších rokoch zameriavať na nasledujúce témy:

Reprezentatívne národné prieskumy:

- Štúdie a analýzy celkového postavenia žien v spoločnosti
- Rodové rozdiely a fungujúce rodové ideály v spoločnosti
- Mocenské usporiadanie vzťahov v rodine
- Úroveň kultúry vo vzájomnom správani sa mužov a žien
- Postojové a právne bariéry voči obetiam násilia pri styku s verejnými inštitúciami
- Kriminalistické prieskumy – viktimizácie, latencie násilnej trestnej činnosti
- Sociálne prieskumy a v rámci nich príčiny DN
- Prieskumy zdravotného stavu obyvateľstva

Špeciálne kvantitatívne a kvalitatívne výskumy:

- Výskumy využívania zdravotníckej starostlivosti (porovnanie obetí násilia s „neobetami“)
- Prieskum správania partnerov voči tehotným ženám
- Pričiny nízkej pôrodnej hmotnosti
- Retrospektívne štúdie – analýza lekárskych správ alebo záznamov zdravotných stredísk, napr. analýza zranení žien a pod.
- Skúmanie psychického zdravia žien, detí a mužov
- Výskum somatických následkov sexuálneho zneužívania
- Dlhodobé skúmanie obetí násilia
- Sledovanie vrážd žien
- Súvislosť sexuálneho zneužívania v detstve a násilia v dospelosti
- Súvislosť rannej sexuálnej viktimizácie s rizikovým správaním v dospelosti (užívanie drog a alkoholu, nechránený sex, promiskuita, prostitúcia, tehotenstvo mladistvých,...)
- Týranie a jeho vplyv na zdravie

Vzhľadom na veľký nedostatok výskumných informácií v SR je okruh výskumných témy a aktuálnych výskumných otázok pomerne široký. K ich hierarchizácii môže prispieť analýza skúseností obetí domáceho násilia i pomáhajúcich profesii.

Z metódického hľadiska výskum domáceho násilia na Slovensku predpokladá upresnenie legislatívnych definícií násilia a jeho následkov. Z nich je následne možné odvodiť pracovné definície pre potreby evidencie a výskumu a operacionalizovať ich do systémov ukazovateľov. Z hľadiska šírky výskumného pokrytie sa objektom výskumov môže stať tak celá populácia SR, ale môžu byť zamerané na vybrané ohrozené oblasti (mesto, dedina, príemyská štvrt,...), špeciálne skupiny (vysokoškoláčky, vydaté, chudobné rodiny, poberajúce podporu,...) alebo cielené skupiny (klientky klinik, obyvateľky azylových domov,...). Pre zber dát sa dajú využiť rozličné výskumné nástroje ako: dotazníky, osobné rozhovory, telefonické ankety, štúdium dokumentov (zdravotné záznamy, rozvodové spisy, rozsudky,...) a pod. Na základe zahraničných skúseností okolo problémov s formuláciou otázok pre opytovacie metódy je možné odporúčať uprednostnenie nepriamych otázok (cez činy, ktorým bola žena vystavená,...).

4. Analýza I. časť: prípady domáceho násilia v evidencii CPPS

Obsah:

4.1. Úvodné poznámky

4.2. Početnosť skúmaných prípadov domáceho násilia v evidencii CPPS

4.3. Štruktúra prípadov domáceho násilia

- 4.3.1. Štruktúra prípadov domáceho násilia podľa pohlavia obete
- 4.3.2. Štruktúra prípadov domáceho násilia podľa počtu násilníkov a ich vzťahu k obeti
- 4.3.3. Celková skladba násilníkov podľa vzťahu k obeti
- 4.3.4. Štruktúra sekundárnych obetí domáceho násilia

4.4. Sociálno-demografická charakteristika obetí a násilníkov

- 4.4.1. Rodinné charakteristiky prípadov domáceho násilia
- 4.4.2. Charakteristika obetí domáceho násilia
- 4.4.3. Charakteristika páchateľov domáceho násilia

4.5. Podoby, frekvencia a okolnosti domáceho násilia

- 4.5.1. Druhy násilia a ich výskyt
- 4.5.2. Stimuly násilného správania
- 4.5.3. Počiatky násilného správania

4.6. Spôsoby hľadania pomoci a stratégie riešenia situácie domáceho násilia

- 4.6.1. Subjekt pomoci a spokojnosť s pomocou
- 4.6.2. Predstavy obetí o možnostiach riešenia domáceho násilia

4.7. Záverečné poznámky

4.1. Úvodné poznámky

Podklady pre prvú časť analýzy tvorili informácie o prípadoch DN na Slovensku. Zakladá sa na špecifických prípadoch DN, t.j. tých, ktoré sú v evidencii Centier poradenských a psychologických služieb (CPPS). Podľa vymedzenia R. J. Gellesa ide teda o klinický typ dát, kde sa už obet identifikovala s pozíciou obete násilia. Hlavným zámerom tejto časti projektu bola snaha o zmapovanie foriem a frekvencie DN u osôb, ktoré vyhľadali pomoc u odborníkov - psychológov v CPPS. Medzi sledované dimenzie patrili:

- štruktúra DN evidovaného v CPPS
- charakteristika obetí a násilníkov
- formy a frekvencia DN
- príčiny vzniku a bezprostredné podnety násilného správania
- vyhľadanie pomoci a skúsenosti s poskytnutou pomocou
- predstavy o spôsoboch eliminácie násilia v rodine

K spolupráci na výskume boli prostredníctvom ústredného riaditeľa vyzvané všetky CPPS v SR, návod na spôsob postupu obdržali v inštruktažnom liste. V zásade ale participácia na výskume zostala zo strany pracovníkov centier dobrovoľná. Ako nástroj zberu dát sa zvolila špecifická kombinácia záznamového hárku s dotazníkom, čo umožňovalo jeho dvojakú použiteľnosť: pre klienta i pre psychológa. Využívali sa dva spôsoby vypĺňania záznamového hárku – samotným klientom alebo psychológom.

Dôvody, prečo boli do výskumu vybrané práve prípady DN evidované v CPPS, boli dva. Prvým bola tá skutočnosť, že CPPS tvoria na Slovensku najširšiu siet poradenských a psychologických služieb. Pokrývajú prakticky celé územie SR, majú 46 územných pracovísk a 20 detašovaných pracovísk. Druhým dôvodom zvoleného postupu sa stala znalosť konkrétnych prípadov DN pracovníkmi centier. Táto ich výhoda sa vo výskume dala využiť v dvoch smeroch. Predovšetkým pomáhala pri odhadovaní toho, či je klient/obet DN schopná a ochotná vysvetliť o svojej skúsenosti s násilím a vyplniť záznamový hárok. V prípade prílišnej citlivosti a traumatizácie obete im podrobnej poznanie prípadu na druhej strane umožnilo spracovať záznamový hárok o prípade na základe vlastných poznatkov.

Zber údajov sa uskutočňuje od januára 2001 a má priebežný charakter – ešte stále pokračuje. Do tejto správy sú zahrnuté prípady zozbierané v priebehu jedného roka (v období od januára 2001 – do januára 2002). Hárky sa spracúvajú bez uvádzania identifikačných údajov o klientovi. Neobsahujú žiadne „háklivé“ informácie (meno a ani adresu), ktoré by mohli narušiť intimitu klientov. Z identifikačných dát sa zaznamenáva iba okres sídla CPPS. S dátami sa pracovalo prísne dôverne podľa štandardných pravidiel ochrany údajov a využívajú sa len pre výskumné účely.

4.2. Početnosť skúmaných prípadov domáceho násilia v evidencii CPPS

Za vymedzené obdobie jedného roka sa podarilo zdokumentovať 441 prípadov domáceho násilia zo 46 centier poradenských a psychologických služieb (CPPS). Súbor prípadov teda pokrýva prinajmenšom 46 okresov SR, avšak klienti ktoréhokoľvek centra môžu mať trvalé bydlisko i v iných okresoch, môžu využívať služby CPPS z iného okresu. Keďže celkový počet CPPS v SR je 46 a k nim patrí ešte 20 detašovaných pracovísk, dá sa povedať, že do výskumu sa zapojilo 70 % zo všetkých pracovísk. Nakoľko vo výskume išlo o dobrovoľnú spoluprácu a nie o povinné hlásenie prípadov DN, zostáva nezodpovedanou otázkou, či v niektorých centrach nemajú prípady DN v evidencii alebo išlo o neúčasť vo výskume.

Počet prípadov DN za jednotlivé poradenské pracoviská bol veľmi rôznorodý. Pohyboval sa od 1 do 44 prípadov. Priemerný počet prípadov na jedno CPPS predstavoval 9,6 prípadov

(respektíve 6,7 prípadov pri zohľadnení všetkých, aj detašovaných centier). Z kvantitatívneho hľadiska tvorili približne polovicu prípadov priame výpovede obetí násilia, druhú polovicu vyplnili psychológovia. V predkladanej analýze ide primárne o deskripciu predbežných údajov, nakoľko zber dát ešte pokračuje.

4.3. Štruktúra prípadov domáceho násilia

4.3.1. Štruktúra prípadov domáceho násilia podľa pohlavia obete

Štruktúra analyzovaného súboru prípadov DN z hľadiska pohlavia obeti prakticky potvrdila percentuálne podiely známe zo zahraničných výskumov, ktoré uvádzajú okolo 5 % zastúpenia mužov. V úlohe obetí sa na CPPS vyskytlo 4,1 % mužov a 95,9 % žien.

Pohlavie obete násilia v klientele CPPS	Počet	%
- muž	18	4,1
- žena	423	95,9
Prípady DN spolu	441	100,0

V tejto súvislosti je však potrebné pripomenciť, že objektom analýzy sú výlučne prípady, ktoré vyhľadali poradenskú pomoc, takže ich nie je možné zovšobecniť na celú populáciu Slovenska. Určité skreslenie v neprospechu mužov môže predstavovať v našom prostredí známy fakt z poradenskej praxe, že poradenské služby psychologických centier vyhľadávajú muži v omnoho nižšej miere než ženy (dlhodobo tvoria muži 1 tretinu klientov CPPS). Nepomer medzi pohlaviami je ale nakoľko výrazný, že umožňuje záver o obrovskom rozdielze medzi mužmi a ženami z hľadiska postihnutia domácim násilím a *o absolútnej prevahe žien medzi obetami domáceho násilia*.

4.3.2. Štruktúra prípadov domáceho násilia podľa počtu násilníkov a ich vzťahu k obeti

Násilie v dománosti sa v mnohých prípadoch neobmedzuje iba na dvoch aktérov – na obetu a násilníka, agresora. Stáva sa, že časom prekračuje reláciu dvoch osôb a rozširuje sa aj o iných členov rodiny alebo dománosti. Rozšírenie násilných vzťahov a správania môže byť dvojaké: 1) okrem hlavného agresora sa voči obeti násilne správa aj iná osoba, 2) alebo jeden agresor sa násilne správa aj voči iným osobám.

Analýza súboru prípadov DN evidovaných v CPPS z hľadiska počtu agresorov ukázala, že *pri niekoľkých prípadoch sa osoby v úlohe páchateľa násilia kombinovali*. Napríklad popri manželovi alebo manželke uplatňuje násilné správanie voči obeti aj dieťa alebo niekto ďalší. Takýchto prípadov sa ale nevyskytlo veľa, išlo o 4,5 % prípadov zachyteného DN. Zvyšných 95,5 % prípadov je takých, keď násilníkom voči obeti je iba jedna osoba v rodine.

Zloženie prípadov DN podľa počtu agresorov	Počet	%
- prípady DN jednoduché (jeden agresor)	421	95,5
- prípady DN kombinované (viac agresorov)	20	4,5
Prípady DN spolu	441	100,0

Spomedzi všetkých 421 prípadov DN, pri ktorých sa identifikoval len jeden agresor, boli najčastejšie tie situácie, keď násilné správanie uplatňuje manžel voči svojej manželke alebo druh voči družke. Takýchto prípadov sa objavilo 359 a tvorili absolútну väčšinu nie len

spomedzi prípadov s jedným agresorom (85,3 %), ale aj spomedzi všetkých zdokumentovaných prípadov z CPPS (81,4 %). Opačných situácií, keď je násilník manžel alebo družka, bolo neporovnatne menej. Vyskytlo sa ich len 15, čo predstavovalo 3,4 % všetkých prípadov DN. Na násilie medzi rodičom a dieťaťom pripadal spolu 6,4 % prípadov, pričom o niečo častejšie bol agresorom rodič voči dieťaťu – 4,1 %, než dieťa voči rodičovi – 2,3 %. V pozícii agresora bola v 19 prípadoch (4,3 %) označená „iná osoba“. Konkrétnie išlo o nasledovné osoby: bývalý manžel, bývalá manželka, súrodenci, svokrovci, pribuzní partnera, priateľ a dedko, výnimočne sa v tejto úlohe objavili i susedia a osoby súvisiace s pracovnými záležitosťami (napr. veritelia manžela).

Prípady DN s jedným agresorom podľa vzťahu k obeti násilia	Počet	% za prípady:	
		všetky	s 1 agresorom
- manžel alebo druh	359	81,4	85,3
- manželka alebo družka	15	3,4	3,5
- dieťa	10	2,3	2,4
- rodič	18	4,1	4,3
- iná osoba	19	4,3	4,5
Prípady DN s jedným agresorom spolu	421	95,5	100,0

Zostávajúcich 20 prípadov DN (4,5 %) tvorili také prípady, kde sa kombinujú dvaja a viacerí agresori. Aj pri týchto kombinovaných prípadoch sa najviac vyskytovalo násilie zo strany manžela či druha. Celkovo sa prejavilo u 15 prípadov. Prevažne sa násilie zo strany manžela/druha viaže s inou osobou (8 prípadov) a potom s dieťaťom (4 prípady). Ostatné osoby z rodiny sa vyskytli iba v 5 prípadoch a iba vo väzbe na tzv. inú osobu.

Prípady DN s viacerými agresormi podľa vzťahu k obeti násilia	Počet	% za prípady:	
		všetky	s 1 agresorom
- manžel/druh + manželka/družka	1	0,2	5,0
- manžel/druh + dieťa	4	0,9	20,0
- manžel/druh + rodič	2	0,5	10,0
- manžel/druh + iná osoba	8	1,9	40,0
- manželka/družka + iná osoba	1	0,2	5,0
- dieťa + iná osoba	1	0,2	5,0
- rodič + iná osoba	2	0,5	10,0
- dieťa + rodič + iná osoba	1	0,2	5,0
Prípady DN s viacerými agresormi spolu	20	4,5	100,0

4.3.3. Celková skladba násilníkov podľa vzťahu k obeti

Vzhľadom na to, že niektoré prípady domáceho násilia evidované v CPPS kombinovali dvoch alebo viacerých agresorov, počet deklarovaných násilných vzťahov či násilníkov je vyšší, ako počet analyzovaných prípadov DN. V 441 zdokumentovaných prípadoch sa spolu identifikovalo až 462 násilných vzťahov.

Ako už naznačujú predchádzajúce údaje, *výrazne najčastejšie bol za násilníka v rodine označený manžel alebo druh*. Teda bez ohľadu na to, či figuroval v danom prípade ako jediný násilník alebo násilné správanie spolu s ním uplatňoval voči jeho manželke aj niekto iný, v došej evidencii z CPPS bol v pozícii násilníka označený až 374 krát (u 84,8 % prípadov). Opačný smer, keď páchateľkou násilia bola manželka či družka, sa objavil pri 3,9 % analyzovaného súboru. V absolvutnom vyjadrení išlo o 17 prípadov, pričom iba v jednom

jednom sa agresia manželky spájala s agresiou inej osoby. Spolu 23 krát (u 5,2 % prípadov) boli ako pôvodcovia násilia uvedení rodičia (obidvaja alebo jeden) a 16 krát dieťa či deti (pri 3,6 % prípadov).

Typ agresora vo vzťahu k obeti násilia	Počet	Výskyt v %
- manžel/druh	374	84,8
- manželka/družka	17	3,9
- dieťa	16	3,6
- rodič	23	5,2
- iná osoba spolu	32	7,3
z toho:		
- bývalý manžel	11	2,5
- bývalá manželka	1	0,2
- priateľ	5	1,1
- brat	2	0,5
- sestra	3	0,7
- svokra/svokor	4	0,9
- švagrovci	3	0,7
- dedko	1	0,2
- susedia	1	0,2
- veritelia manžela	1	0,2
Násilné vzťahy spolu	462	104,8

Poznámka: Sučet prekračuje 100 % z toho dôvodu, že u niektorých prípadov DN sa vyskytli viaceri páchateľia násilia

Okrem najbližších členov aktuálnej užšej rodiny sa medzi násilníkmi objavili i iné osoby, ktoré sa celkovo vyskytli v pozícii násilníka 32 krát, teda u 7,3 % prípadov. Inú osobu konkrétnie reprezentoval najmä bývalý manžel (11 krát), ale i bývalá manželka, i keď iba v jednom prípade. Druhým v poradí „iných“ násilníkov bol priateľ obete – za násilníka ho uviedlo 5 žien. V klientele CPPS sa objavilo i násilie v súrodeneckých vzťahoch, a to v celkovom počte 5 prípadov. Z ostatných rodinných príslušníkov sa vyskytli v úlohe páchateľa násilia 4 krát svokrovci, 3 krát švagrovci a v jednom prípade dedko. Výnimcočne sa v tejto úlohe objavili i susedia a osoby súvisiace s pracovnými záležitosťami (napr. veritelia manžela), ktorí s domácim násilím súvisia iba okrajovo, cez miesto bydliska.

Analýza ukázala, že násilie neobchádza nijaký rodinný vzťah. Je prítomné vo všetkých vzťahoch v rámci užšej, nukleárnej rodiny - v partnerských i rodičovských vzťahoch, dokonca sú v evidencii prípady násilia medzi súrodencami. Ale vyskytuje sa aj v širších rodinnych vzťahoch, zo strany svokrovčov, starých rodičov i iných príbuzných (švagrovčov a pod.). Pomerne častým agresorom je bývalý manžel, ale i bývalá manželka. Dokonca sa objavilo násilné správanie zo strany priateľa. Napriek tejto rôznorodosti **absolútne prevážuje vzťah manželský, resp širšie partnerský, a v rámci neho dominuje násilie zo strany mužov voči ženám.**

Údaje o štruktúre páchateľov z pohľadu miesta v rodinnom systéme teda ukazujú, že najproblematickejším vzťahom, s ktorým sa CPPS pri násili stretnávajú, je manželský vzťah. Má niekoľkonásobnú prevahu nad ostatnými. Celkovo sa vyskytlo u 88,7 % sledovaných prípadov, pričom smerovanie násilia od manželského partnera k svojej manželke viač ako 20 krát prevyšuje opačnú orientáciu (násilníčka manželka a obet manžel). Ak aktuálny manželský vzťah rozšírimo o vzťahy z bývalého manželstva, podiel manželského vzťahu vzrástal na 91,4 %. Ak súčasný a bývalý manželský vzťah rozšírimo ďalej o priateľa, partnerské vzťahy dosiahnu celkovo až 92,5 % výskyt. Takéto zastúpenie oprávňuje k záveru o **absolútnej prevahе partnerského násilia v „násilnej“ klientele CPPS na Slovensku.**

Vzťah rodič-dieťa sa z analýzy prípadov násilia zdá ako výrazne menej problémový. Vyskytol sa spolu v 8,8 % prípadov, medzi ktorimi má prevahu násilia zo strany niektorého z rodičov. Tento nepomer je však vo veľkej miere spôsobený tým, že klientmi CPPS sú v prvom rade dospelé osoby. Pre deti sú určené špecializované pedagogicko-psychologické poradne, ktoré zachytávajú väčšinu odhaleného násilia voči deťom. Na tento fakt je potrebné pri ďalšom prenose údajov upozorniť, aby neprisko k zavádzaniu a skresleným interpretáciám.

4.3.4. Štruktúra sekundárnych obetí domáceho násilia

Ako bolo spominané vyšie, násilie v domácnosti sa v mnohých prípadoch neobmedzuje iba na jeden hlavný násilný vzťah, ale vytvára kombináciu násilných vzťahov. Okrem rozšírenia okruhu násilníkov sa často vyskytujú situácie, keď sa jeden agresor násilne správa aj voči iným osobám.

Iné osoby postihnuté násilím agresora (sekundárne obete)	Výskyt v % za:	
	všetky prípady	obete - manželky
- všetky deti	20,9	21,4
- niektoré z detí	19,5	20,9
- niekto z príbuzných	15,4	11,8
- iná osoba	7,3	7,8
Výskyt iných osôb ako sekundárnych obetí spolu	63,1	61,9

Okrem centrálnej obete DN **sa násilné správanie agresora často obracia aj voči iným členom užszej alebo širšej rodiny**, alebo aj voči osobám zo širšieho, nerodinného rámcu. Struktúra ďalších osôb postihnutých násilím jedného agresora sa ukázala ako pomerne pestrá. **Najčastejšie sú ďalšou z obetí deti.** Vyskytli sa u 40,4 % zo všetkých sledovaných prípadov DN. Prípadov, kedy agresor zameriava násilie na všetky deti bez rozdielu bolo 20,9 % a zostávajúcich 19,5 % prispalo na situácie, kedy agresor atakuje iba niektoré z detí. Objavovali sa medzi nimi o trošku viac synovia (takmer 9 %) ako dcéry (takmer 7 %), z iných charakteristik sice prevládli staršie deti (6,9 %), no zastúpenie malí i deti nevlastné alebo choré.

Popri det'och sa násilník nezriedka zameriava aj na iných príbuzných. Takýchto situácií sa zaznamenalo 15,4 % a prevažne sa týkali niektorého z rodičov – jeden alebo obidvaja rodičia partnera či partnerky (vyše 8 %). Popri rodičoch to boli ešte starí rodičia, vnuci alebo niekto zo súrodencov obete. Iné osoby získali 7,3 % zastúpenie. Boli medzi nimi tak všeobecne charakteristiky (napr. voči hocikomu, voči každému, kto mu odporuje), ako aj konkrétnie definície iných osôb (napr. ženy, susedia, kolegovia, chlapci v krčme alebo aj prvá manželka).

V podskupine primárneho partnerského násilia zameraného na ženy (t.j. násilie manžela alebo druhá voči svojej partnerke), ktorý sa ukázal z predchádzajúcej analýzy ako dominantný, sa vyskytovalo viac násilných prejavov voči deťom a menej voči iným príbuzným. Prípady, kedy sa násilie agresora obracia aj voči deťom vzrástli na 42,3 % a po vylúčení domácností bez závislých detí podiel násilných aktivít voči deťom prekročil 50 %.

Uvedené údaje naznačujú, že **sekundárnymi obetami domáceho násilia sa veľmi často stávajú spolubývajúce deti, čím sa evidovaný počet obetí násilia podstatným spôsobom znásobuje.** Pri sledovaní výskytu domáceho násilia prostredníctvom štatistik si treba vždy uvedomiť, že približne v polovici prípadov je okruh postihnutých osôb oveľa širší, ako udáva samotná evidencia.

4.4. Sociálno-demografická charakteristika obetí a násilníkov

Z hľadiska lepšieho poznania domáceho násilia je dôležité vedieť, kto sú aktéri takého správania. V diskusii o násilií sa často prezentujú dva postoje. Jeden posúva problém domáceho násilia do niektorých špecifických skupín a do statusovo nižších spoločenských vrstiev. Protikladný názor argumentuje všeobecnosťou DN, že ide o jav, ktorý prechádza všetkými vrstvami spoločnosti a nepozná nijaké bariéry. Preto je v analýzach DN potrebné sledovať viaceré sociálne a demografické či rodinné znaky účastníkov násilného vzťahu.

4.4.1. Rodinné charakteristiky prípadov domáceho násilia

Podľa triedenia cez rodinný stav sa medzi skúmanými prípadmi DN nachádzajú všetky základné vzťahové pozicie, ktorými sa rodinný stav zvykne vyjadrovať – od slobodných až po ovdovenie. Vzhľadom na typ sledovaného problému a zameranie poradenských centier celkom logicky absolútne prevažujú klienti s partnerom. V porovnaní so štruktúrou celkovej populácie sú menej zastúpení slobodní a ovdovení klienti a oveľa viac tzv. „neštandardné“ rodinné statusy, ako rozvedení, či druh a družka.

Za skupinu prípadov násilia voči partnerkám tvoria viac ako 80 % vydaté ženy v prvom manželstve. Ide teda najmä o násilie voči vlastnej a prvej manželke. Vyšie zastúpenie rozvedených signalizuje komplikované partnerské vzťahy po rozvode, keď rozvedení partneri zostávajú bývať v spoločnom byte. Domáce násilie za takejto konštelácie budú pokračovať ďalej alebo sa rozvodom vyinčuje. Na tzv. komplikovanejšie či rizikovejšie vzťahy, ktoré vznikajú opakoványm sobášom alebo nezosobášeným spolužitím, prípadá len 8,3 % prípadov. **Evidencia CPPS má hlavne prípady DN v rámci manželstva, predovšetkým 1. manželstva.**

Podľa priemernej dĺžky súčasného partnerského spolužitia sa najkritickejším obdobím zdá vzťah trvajúci okolo 14 rokov. Kratšie partnerské vzťahy sa do evidencie CPPS s diagnózou domáceho násilia dostávajú zriedkavejšie. **Výše ½ prípadov sú vzťahy dlhšie ako 10 rokov.**

Rodinné charakteristiky prípadov DN	Všetky prípady	Obete – partnerky
Rodinný stav obete:		
- slobodná/-ý	5,9	0,8
- vydatá/zenatý prvý krát	74,8	82,4
- vydatá/zenatý opakovane	5,9	7,0
- družka/druh	1,4	1,3
- rozvedená/-ý	10,7	8,3
- vdova/vdovec	1,4	0,3
Trvanie spolužitia s aktuálnym partnerom:		
- netýka sa	11,6	4,5
- 1-5 rokov	14,5	14,8
- 6-10 rokov	32,0	22,1
- 11-15 rokov	18,8	20,6
- 16-20 rokov	17,5	19,6
- 21 a viac rokov	17,2	18,4
- priemerná dĺžka spolužitia (v rokoch)	14,1	14,1
Počet detí v spoločnej domácnosti:		
- 0 deti	15,0	10,4
- 1 dieťa	30,2	31,0
- 2 deti	37,6	40,4
- 3 deti	13,4	13,6
- 4 a viac detí	3,8	4,6
- priemerný počet detí žijúcich v spoločnej domácnosti	1,6	1,7
- priemerný počet detí celkom	1,9	2,0

Poznámka: Chýbajúci percentuálny podiel do 100 % za jednotlivé znaky tvoria nezistené údaje

Čo sa týka prítomnosti detí v domácnosti, z celého zisteného DN len 15 % klientov nebýva s detmi. Za prípady násilia voči partnerke je podiel bezdetných domácností ešte nižší, tvoria iba 10,4 %. Znamená to, že u zvyšných **takmer 90 % prípadov násilia voči manželke alebo partnerke sú svedkami násilia deti**. Aj keď nemusia byť agresívnym správaniom násilníka zasiahnuté priamo ako obete, prinajmenšom sú traumatizované vzniknutou situáciou vo svojej rodine. Riešenie situácie násilia voči manželke či partnerke je preto potrebné zvažovať i z hľadiska prítomných detí. **V priemere totiž na jednu takúto domácnosť prípadá 1,7 detí**. Najviac sú zastúpené dvojdetné a potom jednodetné rodiny (spolu 71 %) a na rodiny s 3 a viac detmi prípadá takmer 20 % prípadov DN zameraných na ženy. Z analyzovaných 374 prípadov násilia na manželku alebo partnerku sa pri zohľadnení detí stáva takmer 600 osôb zasiahnutých týmto negatívnym javom (nerátajúc d'alsích členov rodiny).

4.4.2. Charakteristika obetí domáceho násilia

Medzi klientmi CPPS, ktorí majú skúsenosť s DN sú zastúpené všetky vekové kategórie. Rozdiely veku je pomerne široké, pohybuje sa od 13 do 72 rokov. Okrajové vekové skupiny sú medzi obetami násilia zastúpené menej.

Demografická charakteristika obetí	Všetky prípady	Obete - manželky
Vek:		
- do 17 rokov	2,0	-
- 18-24 rokov	5,9	4,0
- 25-29 rokov	14,8	15,5
- 30-34 rokov	20,8	22,7
- 35-39 rokov	22,3	23,2
- 40-44 rokov	15,2	16,4
- 45-49 rokov	9,5	10,4
- 50-54 rokov	5,6	4,7
- 55 a viac rokov	3,9	3,1
- priemerný vek spolu	36,6	36,9
- priemerný vek ženy	36,5	-
- priemerný vek muži	38,9	-
Vzdelenie:		
- základné	6,1	4,0
- učňovská škola	32,4	34,2
- stredoskolské	49,9	51,1
- vysokoškolské	11,3	10,7
Ekonomická aktivity:		
- podnikateľka	3,6	3,2
- zamestnaná v súkromnom sektore	21,5	22,2
- zamestnaná v štátom sektore	33,3	34,5
- študentka	3,4	0,3
- dôchodkyňa	5,2	5,1
- v domácnosti	9,8	11,0
- nezamestnaná	21,3	21,9
- iný typ ekonomickej aktivity	0,9	1,1
Veľkosť bydliska:		
- do 1 999 obyvateľov	12,5	12,2
- 2 000-4 999	12,9	13,0
- 5 000-9 999	8,4	9,8
- 10 000-49 999	39,2	41,0
- 50 000-99 999	20,0	19,8
- 100 000 a viac	5,0	4,1

Poznámka: Chýbajúci percentuálny podiel do 100 % za jednotlivé znaky tvoria nezistené údaje.

Vek do 18 rokov sa vyskytol len u 2 % prípadov a vek nad 55 rokov u necelých 4 %. Najpočetnejšou vekovou skupinou medzi obetami DN bol vek 35-39 rokov a potom 30-34 rokov. Teda **medzi klientmi s odhaleným DN sa najviac ocitajú tridsiatničky-ci**. Tomu zodpovedá aj priemerný vek, ktorý za celý súbor dosiahol 36,6 rokov. Priemerný klient, ktorý do CPPS prichádza pre pomoc z dôvodu násilia v rodine, má niečo mälo nad 35 rokov. Mierne rozdiel sa prejavuje z hľadiska pohlavia – ženy sú v priemere takmer o dva roky mladšie. Nakol'ko však počet mužov v pozícii obeti, ako aj násilia smerovaného od partnerky k partnerovi reprezentovalo veľmi nízke počty, nebolo možné analýzu týchto špecifických skupín prehĺbiť. Preto sa v ďalšej časti uvádzia iba celý súbor prípadov DN evidovaných v CPPS a prípady násilia voči partnerkám.

Rovnako sú **zastúpené aj všetky vzdelanostné skupiny**. Najpočetnejšie je stredoškolské a učňovské vzdelanie, ale zastúpené je aj základné a vysokoškolské. Štruktúra podľa stupňa vzdelania je veľmi podobná s celkovou vzdelanostnou štruktúrou populácie SR, čo nasvedčuje, že prejavy násilia a násilné akty sa neviažu len s nízkym vzdelaním, ale objavuje sa u všetkých stupňov vzdelania v rovnakej úrovni. Najsilnejšie zastúpenie má stredoškolské vzdelanie s takmer 50 % a potom učňovské s viac ako 30 %. Na vysokoškolský vzdelaných aktérov pripadá 11 %.

Aj štruktúra obeti podľa ekonomickej aktivity všeobecnosť násilia potvrzuje opäťovne. **Ani jednej z ekonomických skupín sa DN nevyhýba**. Vyskytuje sa tak medzi zamestnanými, ako aj medzi nezamestnanými, a tiež u ekonomicky neaktívnych skupín. Podiel nezamestnaných je takmer totožný s celkovou úrovňou nezamestnanosti na Slovensku, t.j. prekračuje 20 %. Domáce násilie sa objavuje u podnikateľov, ale aj zamestnancov, z ktorých sú to najmä zamestnanci v Štátnom sektore. Až 11 % zastúpenia žien v domácnosti potvrzuje známy fakt, že s rastúcou závislosťou ženy od svojho partnera sa ohrozenie domácim násilím stáva častejšie.

Z hľadiska miesta trvalého bydliska sa tiež prejavila značná rôznorodosť obetí násilia v evidencii CPPS. **Sú zastúpené všetky veľkostné typy obcí**. Násilie sa nevyhýba ani malým obciam do 2 000 obyvateľov a tento problém neprekonal ani veľké mestá. Najviac sa vyskytovalo DN v sídlach od 10 do 50 tisíc obyvateľov, ktoré tvorili okolo 40 % zistovaného súboru prípadov DN. Malé obce do 5 tisíc obyvateľov predstavovali ¼ súboru.

Z naznačených údajov vyplýva, že **domáce násilie nie je obmedzené iba na vybrané skupiny populácie, ale má všeobecnejší charakter**. Aspoň v evidencii CPPS sú zastúpené všetky vzdelanostné a vekové, ako aj ekonomické a demografické skupiny. Vzhľadom na používanú metodiku sa nezistovalo náboženské vyznanie a národnosť, nakoľko pri vypĺňaní záznamového hárku psychológom by tieto záležitosti nebolo možné valídne zistovať. Pri reprezentatívnom výskume však budú tieto znaky zohrávať dôležitú úlohu a nebude možné ich obísť.

4.4.3. Charakteristika páchateľov domáceho násilia

Sociálno-demografické zloženie partnerov obetí DN sa takisto zásadným spôsobom neliší od celkovej populácie a ani od štruktúry obetí násilia. Veková štruktúra agresorov je sice v porovnaní so skladbou obetí mierne posunutá do vyššieho veku, zodpovedá to ale dlhodobým trendom sobašnosti na Slovensku: priemerný sobašny vek je za mužov približne o dva roky vyšší. Najviac zastúpená veková kategória je vek od 35 do 45 rokov.

Rovnako aj **vzdelanostná štruktúra násilníkov zodpovedá celkovej populácii**. Prevýšenie na strane učňovského vzdelania patrí dlhodobo k charakteristikám vzdelanostnej štruktúry mužov SR. Mierne zvýšený podiel vysokoškolského vzdelania oproti skladbe obetí môže len potvrdiť, že **DN sa nevyhýba ani osobám s vysokoškolským vzdelaním**.

Demografická charakteristika agresora	Všetky prípady	Obete - manželky
Vek:		
- do 24 rokov	2,0	2,1
- 25-29 rokov	12,0	10,2
- 30-34 rokov	15,7	20,1
- 35-39 rokov	18,9	21,1
- 40-44 rokov	18,2	20,0
- 45-49 rokov	13,3	14,7
- 50-54 rokov	5,4	7,0
- 55 a viac rokov	5,2	4,8
Vzdelanie:		
- základné	5,7	5,6
- učňovská škola	44,0	46,8
- stredoškolské	27,9	30,5
- vysokoškolské	15,4	16,3
Ekonomická aktivita:		
- podnikateľ	12,7	13,4
- zamestnaný v súkromnom sektore	23,1	25,4
- zamestnaný v štátom sektore	27,4	28,6
- študent	0,2	0,3
- dôchodca	4,1	4,0
- v domácnosti	0,5	-
- nezamestnaný	23,6	26,2
- iný typ ekonomickej aktivity	0,7	0,8

Poznámka: Chybajúci percentuálny podiel do 100 % za jednotlivé znaky tvoria nezistené údaje.

Podľa ekonomickej aktivity sú medzi agresormi podstatne viac zastúpení podnikatelia a tiež nezamestnaní. Podnikatelia dosiahli až 13 % podiel a nezamestnanosť sa vyskytovala u viac ako ¼ sledovaných prípadov DN. Zvýšenie môže naznačovať, že ohrozenie domácim násilím je v týchto kategóriach silnejšie. Bol by však na túto tému potrebný podrobnejší výskum. Viac ako polovica násilníkov je v zamestnanecom pomere, dôchodcovia a študenti sa vyskytli v minimálnom rozsahu. Aj **štruktúra partnerov obetí násilia potvrzuje, že výšky DN nemá hranice a prekračuje všetky kategórie - vzdelanostné, ako aj vekové a pracovné**.

Z hľadiska homogenity a heterogenity úrovne vzdelania a ekonomickej aktivity u partneriek ako obetí násilia a ich partnerov je situácia pomerne rôznorodá. U vzdelania mierne prevažuje heterogenita zloženia. Takmer 52 % zistených prípadov je takých, keď jeden z partnerov má vyššie vzdelanie. A častejší je ten prípad, keď má vyššie vzdelanie žena – obet domáceho násilia. Mohlo by to naznačovať, že **domácom násilím sú viac ohrozené partnerské vzťahy, kde ženy dosiahli vyšší stupeň vzdelania**.

Porovnanie štruktúry obetí – žien a ich partnerov podľa vzdelania a ekonomickej aktivity	Počet	%
Vzdelanostná štruktúra spolu:	371	100,0
- rovnaké vzdelanie ženy a muža	179	48,2
- vyššie vzdelanie ženy	115	31,0
- vyššie vzdelanie muža	77	20,8
Ekonomická aktivita:	371	100,0
- obaja ekonomicky aktívni	175	47,2
- obaja ekonomicky neaktívni	61	16,4
- žena ekonomicky aktívna, muž neaktívny	53	14,3
- muž ekonomicky aktívny, žena neaktívna	82	22,1
Prípady DN spolu	441	100,0

Čo sa týka pozície obetí a násilníka podľa ekonomickej aktivity, v súbore prevažuje situácia, keď sú obidvaja partneri ekonomicky aktívni. Dosiahli 47,2 % zastúpenie, pričom nadštandardný podiel pripadá na mužov podnikateľov (13,4 %). Prípadov s obidvomi partnermi neaktívnymi, t.j. rôzne kombinácie ekonomickej neaktivity na strane partnera i partnerky, získali 16,4 %. Išlo najmä o kombináciu dvoch nezamestnaných, ženy v domácnosti a nezamestnaného muža a dvoch dôchodcov.

Heterogénny status partnerov v ekonomickej aktivite bol zastúpený 36,4 %. Častejšie sa objavila ekonomická závislosť ženy na mužovi (22,1 %) než muža na žene (14,3 %). Z údajov vyplýva, že *ekonomické postavenie partnerov môže byť ohrozujúcim faktorom v dvoch smeroch: ak je žena finančne závislá na manželovi alebo partnerovi, ale aj opačná situácia – keď je žena pracujúca a muž je nezamestnaný*.

4.5. Podoby, frekvencia a okolnosti domáceho násilia

4.5.1. Druhy násilia a ich výskyt

Na zistenie rôznych spôsobov násilného správania bol vypracovaný zoznam pozostávajúci z 21 položiek, v ktorom malo zastúpenie všetkých 5 typov násilia najčastejšie sa objavujúcich v literatúre (fyzické, psychické, sexuálne, sociálne, ekonomické). Zoznam sa mohol doplniť o ďalšie formy násilného správania. U jednotlivých druhov násilia nešlo iba o zachytenie samotného výskytu, ale aj o určenie frekvencie, t.j. ako často sa s ním obet stretná.

Druhy násilného správania (v poradí podľa výskytu)	Výskyt v %	Frekvencia výskytu			
		takmer denne	viackrát za mesiac	2-3 krát za rok	menej často
1. vyčítanie rôznych vecí	85,7	50,6	29,3	4,1	1,8
2. nadávanie a zastrašovanie	84,7	37,6	30,6	7,9	6,1
3. sácanie/strkanie	72,1	11,6	34,7	11,8	14,1
4. vyhŕázanie bitím/zranením	70,8	10,9	41,3	10,0	8,6
5. ponížovanie na verejnosti	69,0	15,6	30,6	11,8	10,9
6. obmedzovanie financií na dom.	67,3	27,0	21,5	7,9	10,9
7. opovrhovanie/podceňovanie	65,9	19,0	22,9	11,8	12,2
8. násilnosti (iné ako uvádzané)	65,0	13,8	26,5	12,2	13,4
9. bitie	64,4	6,1	23,4	20,9	14,1
10. obmedz. stretnutí s priateľmi	62,2	18,6	23,6	7,0	12,9
11. obm. stretnutí s príbuznými	61,9	15,0	21,5	9,5	15,9
12. vyhadzovanie z domu	61,0	10,0	20,4	14,5	16,1
13. podrobné vyhŕázovanie	56,4	11,1	15,4	6,3	15,4
14. vymáhanie sexu	51,8	6,1	21,3	9,1	15,4
15. ohadzovanie predmetmi	50,6	2,5	21,3	11,3	15,2
16. kopanie/hryzanie/bitie pásťou	46,3	3,2	13,2	12,7	17,2
17. špehovanie	46,0	11,6	15,6	7,3	11,6
18. kontrolovanie telefónom	42,9	14,7	12,0	4,5	11,6
19. škrtenie	36,7	1,1	5,7	10,7	19,3
20. ohrozovanie zbraňou	31,3	1,1	6,3	9,1	15,4
21. zamedzenie prístupu k jedlu	21,8	4,3	5,4	2,3	9,8

Poznámka: Plné znenie predložených násilnických spôsobov tak, ako bolo uvedené v záznamovom hárku, je obsiahnuté v prílohe

Bol zaznamenaný výskyt všetkých typov násilia – od fyzického a sexuálneho, cez psychické a sociálne, až po ekonomické. Ani jedna z predložených situácií nezostala v analyzovanom súbore pripadov DN nevyznačená. Najviac sa vyskytlo *vyčítanie rôznych vecí a nadávanie a zastrašovanie* z rámca psychického násilia, ktoré sa objavili u vyše 80 % pripadov. Za nimi nasledovali s viac ako 70 % dva druhy fyzického násilia, konkréte *sácanie či strkanie a vyhŕázanie sa zbitím alebo zranením*. V pásmi s výskytom od 60 do 70 % pripadov sa zaradilo až 7 druhov násilnických spôsobov z rozličných typov násilia, od *ponížovania na verejnosti, cez obmedzovanie financií na domácnosť a bitie, po obmedzovanie stretnutí s príbuznými* (pozri TAB). Nadpolovičné zastúpenie získalo ešte *vyžadovanie podrobného vyhŕázovania, vymáhanie sexu a hádzanie predmetov do obeť*.

Len 6 druhov násilnických spôsobov sa vyskytlo u menej ako polovice sledovaných pripadov, zväčša z fyzického a sociálneho násilia (pozri TAB). Najmenej zastúpené bolo *škrtenie, ohrozovanie zbraňou a zamedzenie prístupu k jedlu*, ale aj tak sa ich aspoň občasné výskyt potvrdil u viac ako jednej treťiny pripadov. Vyplýva z toho, že *nijaký druh a typ zo standardnejších foriem DN nie je na Slovensku úplne neznámy*.

Jednotlivé formy násilného správania sa však odlišujú aj podľa frekvencie výskytu. Z hľadiska frekvencie sa rozdelili na veľmi časté, menej časté a zriedkavé formy násilného správania. K *veľmi častým* spôsobom násilného správania sa zaradilo *vyčítanie rôznych vecí a nadávanie a zastrašovanie*, ale aj *obmedzovanie financií na domácnosť alebo kontrola telefónom*. Prevažoval u nich takmer každodenný výskyt. Ak sa už v rodine tieto spôsoby vyskytujú, tak hlavne s takmer každodennou frekvenciou.

Do skupiny násilia s prevahou *častého výskytu* (viackrát za mesiac) sa zaradilo až 13 druhov násilného správania, ktoré pokrývajú všetkých 5 typov násilia. (pozri TAB) K *občasným* formám násilia s prevažujúcim výskytom niekoľkokrát za rok patrí *bitie a vyhadzovanie z domu*. A napokon k *zriedkavým* formám (menej ako 2-3 krát za rok) patria vyhranecie spôsoby fyzického násilia, ale aj ekonomické a sociálne násilia (*kopanie, škrtenie, ohrozovanie zbraňou a zamedzenie prístupu k jedlu*). Tieto formy násilia sa v jednotlivých pripadoch DN objavujú s rôznom frekvenciou, no najčastejší je zriedkavý výskyt. Niektoré zo skúmaných spôsobov správania sú z tohto hľadiska vyrovnané – približne rovnako sú zastúpené medzi frekventovanými aktivitami i medzi zriedkavými.

Clenenie na frekventované a menej časté formy násilia potvrdzuje aj priemerné skóre podľa výskytu. Aj pri bodovom hodnotení frekvencie výskytu jednotlivých foriem násilných aktivít dosiahli najvyššie umiestnenie *vyčítanie a nadávanie a zastrašovanie*. Zo 4 teoreticky možných bodov dosiahli v prvom pripade 3 body a v druhom 2,64 bodu. Koniec rebríčka opäťovne uzatvára *ohrozovanie zbraňou a zamedzovanie prístupu k jedlu*, ktoré získali pol bodu zo možných 4. Poradie všetkých sledovaných položiek uvádza tabuľka.

Napriek tomu, že v skúmanom súbore pripadov DN evidovaných v CPPS bolo zastúpenie mužov ako obeti násilia malé, predsa sme sa pokúsili porovnať frekvenciu výskytu za jednotlivé pohlavia. Analýza ukázala na niekoľko skupín násilných činov podľa výskytu za mužov a ženy. Prvú skupinu tvoria *rodovo vyvážené formy násilia*, ktoré získali približne rovnaké skóre za obidve pohlavia. Patrili k nim: *ohrozovanie zbraňou, kontrola telefónom, ponížovanie na verejnosti, opovrhovanie a podceňovanie*, ako aj *iné formy násilia*, než boli uvedené v zozname. Druhú skupinu násilných aktivít vytvorili také, ktoré sa zdajú byť *viac používané ženami voči mužom* (ženské formy násilia). Do tejto skupiny sa zaradilo *hádzanie vecí do obete a formy sociálneho násilia*, ako je *obmedzovanie stretnutí s príbuznými a s priateľmi*. Tretiu skupinu vytvorili tie spôsoby násilného správania, ktoré *viac používajú muži voči ženám* (mužské formy). Táto skupina je najsirovšia, obsahuje až 13 položiek najmä fyzického, ale aj ekonomickejho, sexuálneho a psychického násilia (1-4, 6, 11-15, 18, 19, 21).

Najväčšie rozdiely medzi mužmi a ženami sa prejavili pri *vyhŕázani bitkom, biti, sácaní a obmedzovaní financií*. U niektorých položiek boli zasa rozdiely medzi mužmi a ženami

veľmi malé, napr. pri špehovaní alebo vyčítaní rôznych vecí. Zaradenie rodovej analýzy však treba vnímať skôr ako inšpiráciu pre ďalšie výskumy, nakoľko súbor mužov ako obet bol neporovnatne menší oproti súboru žien. Ale v budúcnosti budú tieto typy analýz potrebné.

Priemerné skóre za jednotlivé druhy násilného správania (v poradí podľa výskytu)	Celý súbor	Muži obete	Ženy obete
1. vyčítanie rôznych vecí	3,00	2,8	3,0
2. nadávanie a zastrašovanie	2,64	2,5	2,7
3. obmedzovanie finančnej na domácnosť	1,99	1,1	2,0
4. vyhŕázanie bitím/zranením	1,96	0,8	2,0
5. ponižovanie na verejnosti	1,89	1,9	1,9
6. sácanie/strkanie	1,88	1,1	1,9
7. opovrhovanie/podceňovanie	1,81	1,8	1,8
8. násilnosti (iné ako uvádzané)	1,73	1,7	1,7
9. obmedzovanie stretnutí s priateľmi	1,72	1,9	1,7
10. obmedzovanie stretnutí s príbuznými	1,59	1,8	1,6
11. bitie	1,50	0,4	1,5
12. vyhadzovanie z domu	1,46	1,2	1,5
13. vymáhanie sexu proti vôlei	1,22	0,7	1,2
14. špehovanie	1,19	0,9	1,2
15. podrobné vyčítovanie	1,19	0,9	1,2
16. kontrolovanie telefónom	1,16	1,2	1,2
17. ohadzovanie predmetmi	1,12	1,3	1,1
18. kopanie/hryzenie/bitie päťou	0,95	0,5	1,0
19. škrtenie	0,62	0,1	0,6
20. ohrozovanie zbraňou	0,56	0,6	0,6
21. zamezdenie prístupu k jedlu	0,48	0,3	0,5

Poznámka: Plné znenie predložených násilnických spôsobov tak, ako bolo uvedené v zaznamene hárku, je obsiahnuté v prílohe

Používané formy domáceho násilia sú také rôznorodé, že 21 predložených položiek na vyjadrenie reálnej situácie nestačilo. Viac ako tretina obetí uviedla ešte iné formy DN (súhrn je obsiahnutý v Prílohe). Svedcia o značnej „tvorivosti“ páchateľov násilia a niektoré z nich aj o značnej brutalite voči obeti DN. Ich podrobnejšia analýza však bude predložená až po celkovom ukončení výskumu, nakoľko dátá o formách násilia sa ešte zbierajú. Analýza foriem násilia bude tvoriť východisko pre pripravovaný reprezentatívny výskum domáceho násilia na Slovensku, ktorý by sa mal uskutočniť na jeseň tohto roku.

4.5.2. Stimuly násilného správania

V rámci zbierania údajov o prípadoch DN nás zaujímali tiež názory na vznik a bezprostredné stimuly násilného správania, nakoľko okolo tohto aspektu DN existuje najviac mýtov a stereotypov. Často sa za príčinu násilia považuje vo verejnej mienke alkohol a drogy, čo do značnej miery zakrýva skutočné príčiny násilného správania, najmä násilného správania mužov voči ženám. Vedie to potom k zjednodušeniam typu: „stačí odstrániť alkoholizmus a odúčiť násilníka pit’ a odstrániť sa aj násilie“. Z analýzy vyplynulo, že takéto uvažovanie je pomerne časté aj medzi obeťami DN.

Viac ako jedna tretina obetí (36,1 % celého súboru) uviedla, že k tomu, aby sa agresor začal správať násilne, **netreba nijaký spúšťaci mechanizmus**, že sa tak správa stále.

Zostávajúce dve tretiny obetí špecifikovali jeden alebo viacero bezprostredných podnetov násilia. **V rámci identifikovaných spúšťacích mechanizmov DN sa na prvom mieste umiestnil alkohol**. Za príčinu násilného správania u páchateľa násilia bola približne u 50 % prípadov označená situácia „keď si násilník vypije“. Násilie vyprovokované použitím drog sa vyskytlo minimálne – iba u necelého 1 %.

Výskyt stimulov násilného správania (v%)	Všetky prípady	Obete – partnerky
- sústavne/bez spúšťacieho mechanizmu	36,1	35,6
- po vypití	49,4	53,7
- po užíti drog	0,7	0,8
- pri odporovaní obete	42,6	42,5
- po stretnutí s kamarátkami, partiou	18,4	19,5
- po stretnutí s príbuznými	17,9	18,7
- po vyprovokovaní správaním obete	17,7	17,9
- iný podnet	18,8	16,3
Výskyt podnetov násilného správania spolu	201,6	205,0

Poznámka: Bolo možné uviesť aj viacero odpovedí, preto súčet prekračuje 100 %

Ďalšiu skupinu agresorov vyprovokuje k násilnému správaniu **odpor obete**: „keď mu obet v niečom odporuje, protirečí“. Tento spúšťaci mechanizmus bol vyznačený pri viac ako 42 % prípadov DN. Tretiu oblasť tvoria **podnety z vonku, od iných osôb**. Stretnutie s kamarátkami alebo partiou bolo označené za podnet násilného správania u takmer 20 % prípadov, podobne ako stretnutie s niektorým z príbuzných násilníka. U necelých 18 % prípadov sa bezprostredná príčina násilného správania agresora identifikovala v **správaní obete**. Znamená to, že obet' samotná alebo jej poradca sa domnievajú, že násilie v rodine je vyprovokované správaním obete. Uvedené údaje svedčia o značnej miere prežívania mýtov o domácom násiliu, a to tak medzi obeťami, ako aj medzi odborníkmi.

Pomerne často bola v odpovediach uvádzaná iná možnosť. Využilo ju až 18,8 % sledovaného súboru. Voľné odpovede sa dajú zhŕnuť do niekoľkých skupín. Jednu veľkú skupinu tvorili **situácie žiarlivosti spojené s prácou či zamestnaním obete** alebo jej **kontaktmi smerom von z úzkej rodiny**: keď odniekial' príde, keď sa venujem pracovným povinnostiam, keď som ostala dlhšie v práci, ak sa niekde zdržim, upravím a oblečiem sa krajšie zo žiarlivosti, keď som mimo bytu po stretnutí s mojimi príbuznými, po stretnutí s dcérou alebo známymi, ak niečo robím pre matku, ak sa zdržím niekde čo i len pät' minút, keď má pocit, že dobre vyzérám, keď sa len trochu usmievam,...

Druhý pomerne široký okruh tvoria **stimuly súvisiace s povinnosťami v domácnosti**: keď niečo od neho požadujem, prácu v domácnosti, pomoc, bežné starosti, ak chcem od neho pomoc, ak od neho niečo chceme, čo nechce on, keď potrebujem pomoc v akomkoľvek smere, keď mu vycítam nečinnosť alebo vyslovím želanie,... Často sa stimul násilného správania viazal na deti: keď ho vyprovokuje syn, reakcia na správanie detí, ktoré sú teraz v puberte, ak deti zlostia, keď sa dieta nespráva podľa jeho predstáv, keď dáva stravu alebo peniaze dospelým synom, ktorí nepracujú, keď uprednostňuje svoje deti,...

Veľkú skupinu tiež predstavovali **podnety súvisiace s prácou násilníka**: keď sa mu v práci nedarilo, odkedy odstúpil z funkcie, keď je unavený z práce, keď má problém v robote, pri pracovnom zaťažení, viac odkedy podniká, pri problémoch v zamestnaní, po nástupe do starobného dôchodku,.. Veľa odpovedí tiež súviselo s **peniazmi**: ak nedochádzajú peniaze na jeho potreby, pri nedostatku peňazí, keď potrebuje peniaze a ja ich nemám alebo ich nechcem dať, pri riešení disponovania s peniazmi,...

Ako príčina násilného správania sa vyskytli aj **iné typy závislostí**: hazardné hry, keď mu chcela zabrániť v hraní,... alebo aj **zdravotný stav agresora**: jeho zdravotný stav, keď neužije

lieky, je invalidná, nepracuje a je podráždená.... Viaceré uvádzané podnety násilného správania súviseli s **mimomanželskými vztahmi** alebo **rozvodom**: po stretnutí s jeho novou priateľkou, po stretnutí s milenkou, keď som sa dozvedela o jeho nevere, pri delení majetku, po tom, čo žena odišla z domácnosti.... alebo so **zmenou bydliska**: ako sa odstáhovali od rodičov, pristáhovali ku svokrovcom,...

Medzi okolnostami provokujúcimi násilie agresora sa objavovali i **povahové vlastnosti akterov domáceho násilia**. Tvorili dosť veľkú a rôznorodú skupinu, napr.: je **taký pred kamarátmi**, keď si dokazuje, že **on je bez viny aj chyby**, keď sa ho spýtam na niečo, chcem, aby so mnou komunikoval, keď prejavím vlastný názor, keď chcem riešiť situáciu, keď sa mu posmievam, keď napr. **nie je dostatočne teplé jedlo**, vraj po vyprovokovaní, čo ja nikdy nevnímam ako provokovanie, keď som sa stala sebavedomejšou a tým som mu prestala byť podriadená, vraj ho vytáčam, keď obet kladie reálny odpor – neznáša kritiku ani polemiku,...

Poslednú skupinu predstavovali odpovede, ktoré **nevedeli identifikovať nejaký bezprostredný podnet pre vznik násilia**: **nikdy neviem kedy, druhý deň ho to mrzí a ospravedlňuje sa, niekedy aj z ničoho nič, nikdy som nechápala prečo, nepredvídateľne, stačí nejaký podnet, cyklicky – jar/leto, neviem prečo tak reaguje, „samozaisteriaci typ“, niečo vždy nájde, nepredvídateľne záchravy,...**

Škála názorov na okolnosti násilného správania, ale aj škála reálnych situácií, za ktorých sa DN v rodinách odohráva je, ako vidieť, široká. Odpovede prezrádzajú, že za mnohými z nich sa skrýva túžba nájsť nejaký dôvod či ospravedlnenie násilia za každú cenu, iné sú v hodnotení situácie reálnejšie. Budú si vyžadovať podrobnejšie a systematickejšie spracovanie pre potreby výskumov v tejto oblasti, ale aj veľa osvetovej a výchovnej činnosti pri prekonávaní mnohých stereotypov vo verejnej i odbornej mienke.

4.5.3. Počiatky násilného správania

Súčasťou záznamového hárku bola i otázka na špecifikáciu obdobia alebo udalosti, od ktorej sa násilné správanie v rodine začalo objavovať. Ziskané odpovede boli pomerne rôznorodé. Pri takmer 10 % prípadov bolo uvedené, že **násilie trvá celú dobu, odkedy sa obet a násilník poznajú**. Do obdobia **počiatku spoločného života** sa vznik násilia datoval u ďalších 8 %.

Najčastejšie sa ale začiatok násilného správania viazal na uzavorenie manželstva. Až takmer 40 % prípadov ku vzniku násilného správania uviedlo, že „začalo po uzavorení manželstva“. Pri zohľadnení zistenej priemernej dĺžky partnerského spolužitia, ktorá sa pohybuje na úrovni 14 rokov, a tiež vzhľadom na fakt, že približne u polovice prípadov spolužitie trvá viac ako 10 rokov, sa dá usudzovať na **dlhodobý charakter veľkej časti DN** evidovaného v CPPS.

Výskyt príčin násilného správania (v %)	Všetky prípady	Obete – partnerky
- trvá celú dobu, odkedy sa poznáme	9,5	8,3
- začalo to po uzavretí manželstva	35,1	38,2
- odkedy je násilník nezamestnaný	8,2	8,3
- odkedy sa narodilo prvé dieťa	11,1	12,3
- odkedy sa narodilo iné dieťa	9,5	9,9
- odkedy sa niekto do rodiny pristáhaval	0,9	1,1
- odkedy má nových kamarátov	7,9	8,6
- odkedy spolu žijeme	8,2	7,5
- po nadviazaní mimomanželskej známosti násilníka	12,2	13,1
- po nadviazaní mimomanželskej známosti obete	2,9	2,9
- iný dôvod	29,7	25,1

Vyše 20 % prípadov **vzťahuje počiatok násilia k narodeniu dieťaťa**. Z toho približne 12 % k narodeniu prvého dieťaťa a necelých 10 % k narodeniu iného dieťaťa. Toto „iné dieťa“ sa konkretizovalo narodením mimomanželského dieťaťa jednému z aktérov, chorobou či postihnutím dieťaťa, nechceným dieťaťom, podozrením, či je páchateľ otcom dieťaťa alebo narodením druhej dcéry (chcel syna).

K rodine sa vzťahovali ešte tri ďalšie uvádzané príčiny vzniku násilia. U 13 % prípadov išlo o **nadviazanie mimomanželskej známosti násilníka** a pri necelých 3 % zasa o nadviazanie **mimomanželskej známosti obete násilia**. Najmenšie zastúpenie dosiaholo pristáhovanie inej osoby do domácnosti (iba 1 %).

Noví kamarátovia agresora ako príčina prejavov násilia sa vyskytla u 8 % zistených prípadov. Približne rovnakú úroveň, t.j. 8 % ziskala aj **nezamestnanosť násilníka**. Je to pomerne nízke číslo, nakoľko podiel nezamestnaných v štruktúre násilníkov tvoril viac ako 25 %. Vyplýva z toho, že u väčšiny týchto prípadov násilné správanie pravdepodobne vzniklo oveľa skôr, ako agresor prišiel o prácu. Toto zistenie je v určitom rozporu s veľmi často sa vyskytujúcim tvrdením, že príčinou DN je nezamestnanosť.

Až približne u 30 % prípadov predložené varianty pre špecifikovanie počiatkov násilia nastačili a využívala sa možnosť inej odpovede. Niektoré z nich sa opakovali s predloženými variantmi, ale klienti mali potrebu uviesť k nim určité upresnenie. Objavili sa však medzi nimi aj úplne nové dôvody, ktoré sa týkali stáhovania rodiny, práce manžela alebo manželky, úmrtia niektoľho člena rodiny, tehotenstva ženy, detí, rozvodu, ale aj iných udalostí v rodine. Alkohol sa vyskytol aj v polohe začiatku násilia, nie len ako bezprostredný „spúštač“ násilného správania, viačkrát v súvislosti s kamarátmi a partou. Pomerne často sa počiatky násilia viazali na prejavenie vlastných názorov zo strany manželky alebo na zdravotný stav násilníka. V polohe príčiny násilného správania sa dokonca objavili i susedské vzťahy alebo národnostné rozpory a hádky.

Stiahovanie:

- *po prestáhovaní k jeho rodičom, /odkedy sme sa prestáhovali k matke muža, /po 2 rokoch manželstva, keď sme sa prestáhovali ku svokrovcom, /ked' sme sa nastáhovali do jeho domu, /po prestáhovaní do mesta, /odkedy som sa prestáhovala z môjho bytu do nášho spoločného, /odkedy máme samostatný byt, v ktorom žijeme mimo rodičov, /odvtedy, ako som nemala kam ísiť bývať s našim spoločným synom a bola som nútená sa nastáhovať do jeho domu, /odkedy sme sa prestáhovali z môjho bytu do bytu jeho matky v jeho rodnej obci, /odkedy sme sa prestáhovali k mojej matke,...*

Práca ženy:

- *odkedy som zmenila pracovisko a pracujem v mužskom kolektíve, /po mojom zamestnaní, uplatnení v práci, /po mojom nástupe do zamestnania, /odkedy som zamestnaná, /v istej forme od začiatku manželstva, ale zvýšilo sa odkedy manželka nastúpila do zamestnania, na ktorom jej veľmi záleží, /v minulosti raz, teraz pri nástupe do môjho zamestnania častejšie, /odvtedy, čo som sa po materskej zamestnala a darí sa mi, je podráždenejší, /ked' som hned po sobáši nastúpila do úspešnej firmy, /odkedy začala byť činná v podnikaní, /zhoršilo sa to potom, keď som začala zarábať viac peňazi, resp. som sa stala živitelkou rodiny,...*

Práca muža:

- *v čase podnikania, keď dosiahol živnosť a tým viac peňazi pre seba, /odkedy začal podnikať, prestal javiť záujem o rodinu, /ked' začal podnikať, ukladal si peniaze do kufríka, /odkedy je invalidný dôchodca, /od nástupu do dôchodku, /odkedy sa zamestnal a mal splatené dlhy z mojich peňazí, /zmena zamestnania a noví priatelia, /odkedy podniká, tak sa stupňuje, /po strate zamestnania, /ked' začal úspešne podnikať a piť, /viac odkedy podniká a ona je na MD, /po roku manželstva skrachovala firma, v ktorej bol zamestnaný, /po návrate zo zahraničia, kde pracoval,...*

Úmrtie v rodine:

- po smrti môjho otca, /odkedy mu zomrel otec, matka ho týrala, /odkedy zomrel jeho syn, /po smrti mojej matky, pred ňou si nedovolil, /po smrti svojho otca sa viac stretnáva so svojou matkou, /zhoršenie po otcovej smrti,...

Tehotenstvo ženy:

- po otehotnení, /vystupňovalo sa po mojom otehotnení umelým oploďnením, /v druhom mesiaci tehotenstva, /keď otehotnela ešte pred manželstvom, prvý krát ju napadol, keď bola v treťom mesiaci tehotenstva, /keď partner počas chodenia zistil, že je tehotná, vtedy bol prvý útok – kopol ju do brucha a ona potratila,...

Deti:

- keď deti odišli z domu (prázdne hniezdo), /keď ja a deti chceme niečo iné, ako on, /od puberty dcéry, /od 19 rokov života dcéry, keď odišla z domu a žije na ulici, /keď deti začali dospievať, /nejednotná výchova detí viedla až k izolovaniu ženy, nerešpektovaniu jej roly a asociálnemu správaniu syna a dcéry, ktoré sú žene nevlastné,...

Rozvod:

- odkedy sa rozvedli – otec ostal bývať s rodinou a matke sa nepáči, že dcéra sa rozpráva s otcom, /odkedy sa rodičia rozvedli, /od podania návrhu na rozvod, /po rozvode – žijeme v spoločnej domácnosti, /odkedy som sa rozvedla, /násilie trvá aj po rozvode,...

Iné situácie v rodine:

keď nám začali chýbať peniaze, /keď sa žena musela viac starať o deti a domácnosť, /odkedy si vybral spoločný účet, /keď sa vracia od rodičov z rodného mesta, /aj jeho otec je taký, /odkedy sme stavali dom a začal viacaj piť,...

Alkohol:

- odvtedy, čo nadmerne pije alkohol, /odkedy pije a začal žiariť, /odkedy začal denne piť, /krátko po uzavretí manželstva, keď začal pravidelne piť, /keď začal často popíjať, /odkedy začal pravidelne piť alkohol,...

Kamaráti:

- viacrát do roka ide na polôvačku – kamaráti a alkohol, /odkedy začal piť s kamarámi,...

Prejavenie vlastných názorov ženy:

- po prvých nezhodách v názoroch v manželstve, /odkedy mám vlastné presvedčenia a názory, /keď som začala prejavovať vlastné názory, /keď som prestala súhlasiť s niektorými jeho názormi, /keď pochopil, že sa nebudeme vo všetkom podrobovať jeho názorom,...

Od zhoršenia zdravotného stavu:

- zhoršenie zdravotného stavu, /odkedy mu diagnostikovali diabetes,...

Susedské vzťahy:

- odkedy sa vedľa nás nastáhoval nový sused, /oznamenie manželky o návrhoch suseda,...

Národnostné nezhody:

- po rozhovore – hádke, do akej školy pôjde syn (maďarskej alebo slovenskej), /stupňuje sa od rozdelenia Československa

Pričiny vzniku násilného správania v rodinných vzťahoch sú podľa klientov CPPS veľmi rôznorodé. Mnohé z uvádzaných situácií či udalostí pôsobia skôr ako následná racionalizácia obete, pričom skutočný dôvod zostáva skrytý niekde v širších spoločenských štruktúrach. Napriek tejto neurčitosti sa zdá, že neexistuje nejaký jednotný podnet pre vznik násilia. Každý prípad je svojim spôsobom výnimcočný a pravdepodobne si vyžaduje individuálny prístup pri jeho riešení. Čo však odpovede preukázali jednoznačne, je **ahlodobý charakter DN**. U viac ako 50 % prípadov trvá po celú dobu manželstva a u celej 1/5 sa objavilo dokonca ešte skôr.

4.6. Spôsoby hľadania pomoci a stratégie riešenia situácie domáceho násilia

4.6.1. Subjekt pomocí a spokojnosť s pomocou

Klienti CPPS s problémom domáceho násilia tvoria značne heterogénnu skupinu aj z hľadiska toho, kde všade hľadali pomoc pri riešení svojej nepriaznivej situácie. **Okrem CPPS sa najčastejšie obracali na svoje najbližšie okolie**. Stratégiu hľadania pomoci u najbližších pribuzných uplatnilo vyše 60 % obeti. Ďalších viac ako 40 % sa pokúšalo nájsť pomoc u priateľov a známych, na susedov sa obrátilo vyše 16 % z nich. Iba necelé 1 % klientov pred príchodom do CPPS nijakú pomoc nevyhľadal.

Subjekty, kde obet hľadala pomoc (v poradí podľa frekvencie výskytu)	Všetky prípady	Obete – partnerky
1. CPPS	81,4	80,2
2. príbuzní	63,7	66,3
3. priatelia a známi	41,5	42,8
4. na políciu	37,2	37,4
5. v nemocnici	17,7	17,4
6. inde	17,7	16,8
7. u susedov	16,1	16,6
8. v práci	7,7	7,8
9. prostredníctvom linky pomoci	5,0	4,5
10. v krízovom centre	3,2	2,9
11. v škole	2,9	1,6

Zo štátnych inštitúcií sa obete najčastejšie obracali na políciu, kde sa snažilo svoju situáciu riešiť cez 37 % prípadov. Vyše 17 % muselo vyhľadať pomoc lekára. Zatiaľ najmenej sa vyskytlo hľadanie pomoci cez telefonické linky pomoci (5 %) a krízové či azylové centrá (menej ako 3 %). Je to do značnej miery spôsobené tým, že tieto pomocné aktivity sa na Slovensku v posledných rokoch iba začali rozvíjať.

Aj pri tomto okruhu boli pomerne často využívané iné možnosti odpovede – 17 %. V rámci nich sa najčastejšie vyskytli odbory sociálnych vecí pri okresných úradoch alebo priamo mestské alebo obecné úrady, ako aj právniči a súdy (5 %). Z menej frekventovaných subjektov, u ktorých postihnutí domácim násilím hľadali pomoc, možno ešte spomenúť súkromného psychológá alebo psychiatra, kňaza a dokonca i vešticiu. Vyskytlo sa niekoľko málo prípadov, keď sa obet snažila nájsť riešenie štúdiom psychologickej literatúry.

Spokojnosť s poskytnutou pomocou (v %)	Všetky prípady	Obete - partnerky
- úplná spokojnosť	43,3	43,9
- čiastočná spokojnosť	49,0	47,9
- nespokojnosť	5,9	6,1
- neodpovedal, netýka sa	1,8	2,1
Spolu	100,0	100,0

Nie vždy boli obete DN spokojné s poskytovanou pomocou. Spokojnosť prejavilo 43 % skúmaných prípadov. **Väčšina odpovedí uvádzala čiastočnú spokojnosť** a okolo 6 % bolo úplne nespokojných. **Najväčšie výhrady sa vznášali smerom k polícii a práci odborov sociálnych vecí**, nakoľko nemali dostatočné kompetencie a možnosti pomôcť situáciu riešiť. Pomoc chýbala hlavne v otázke izolovania násilníka, riešenia bývania a iných sociálnych vecí.

4.6.2. Predstava obete o možnostiach riešenia domáceho násilia

Predstavy o možnostiach riešenia vzniknutej situácie v rodine sa navzájom dosť odlišovali. Záviseli do značnej miery od konkrétnej situácie, aká sa v rodine či domácnosti vytvorila. ***Pri intenzívnejších formách domáceho násilia sa preferovali radikálnejšie riešenia, u menej vyhorených prípadov zasa miernejšie postupy.*** Ale pomerne veľkú skupinu tvorili aj také prípady, keď sa s dlhodobým a intenzívnym násilím spájalo očakávanie pozitívnej zmeny a zvratu v správani násilníka na základe dohovoru odborníka.

Predstava o možnostiach pomoci	Všetky prípady	Obete - partnerky
- okamžitý policajný zásah	17,5	18,4
- možnosť odstáhovať sa	35,8	36,1
- odstáhovať násilníka	49,0	52,7
- lepší prístup k poradenstvu, linkám pomoci	8,4	7,8
- zverejňovanie prípadov DN	23,6	22,5
- informovanie zamestnávateľa	8,4	8,6
- informačná kampaň o možnostiach pomoci	23,1	21,9
- porozprávať sa s ľudmi s rovnakým problémom	20,6	19,8
- iné riešenie	29,3	27,0

Poznámka: Bol možné uviesť aj viac odpovedí

Ako najpreferovanejšie riešenie sa aj v tomto prípade ukázala cesta prostredníctvom ***vystahovania násilníka z domácnosti***. Pri partnerskom násili ju za dôležité riešenie považovalo takmer 53 % prípadov. Druhý najčastejší spôsob sa tiež týkal izolácie od násilníka, ale ***cestou odstáhovania sa obete*** (36 %). Potrebu ***okamžitého policajného zásahu*** obsahovalo takmer 18 % odpovedí.

Pomerne ***veľký dôraz sa kládol na osvetu a prístup k informáciám o možnej pomoci***. Za dôležité ich pri riešení násilia považovalo po 20 % odpovedajúcich. Približne rovnaké zastúpenie mala aj ***možnosť porozprávať sa s ľudmi v rovnakej situácii***. Môže to naznačovať, že obete násilia sa so svojím problémom cítia osamotené a nepochopené. Informovanie zamestnávateľa považovalo za jednu z možných cest riešenia necelých 9 %. Pomerne malé zastúpenie dosiahlo ***lepší prístup k poradenským službám a linkám pomoci***, čo je však vysvetliteľné tým, že ide práve o klientov CPPS, ktorí už tento druh pomoci našli.

Takmer u jednej tretejiny prípadov sa uvádzala aj iná predstava o riešení situácie, než boli uvedené možnosti. Veľmi často sa v nich objavovala viera v zmenu správania násilníka – či už prostredníctvom liečenia alebo psychoterapie či poradenstva - ale tiež len nekonkrétna túžba po zmene správania a zlepšení agresora. Teda riešenie videli v individuálnej zmene aktérov násilia.

V rámci voľných odpovedí sa najčastejšie vyskytovalo liečenie násilníka. Celkovo sa objavilo 32 krát a týkalo sa tak ***liečenia z alkoholizmu***, ako aj ***liečenia z agresivity***:

- jednoznačne ho dať liečiť, ak by to nepomohlo, tak sa dať rozvíť
- preliečením na psychiatriu, aj proti jeho vôle
- liečba partnera – ľažko sa ovláda, ľahko vybuchne, je veľmi žiarlivý
- syn sa už lieči, myslím, že to pomôže
- vyliečiť muža, aby nebol agresívny a nepil
- dať ho na protialkoholickej liečenie
- aby bol donútený prestať, liečiť sa
- presvedčiť manželku, aby sa išla liečiť
- dostať ho na nútenu liečbu

- aby bol muž motivovaný (aj súdnou cestou) k terapii a na prácu so svojou agresivitou – zásah zvonka
- „povinne“ sa liečiť z takejto úchytky – z agresivity
- keby sa musel podrobniť terapii zo zákona
- pomôcť zdravotne násilníkovi
- násilníkovi nariadiť povinné psychiatricke vyšetrenie a liečenie
- nariadiť súdne psychiatricke vyšetrenie takýchto násilníkov a ich povinnú liečbu
- jednoznačne ho liečiť z enomnej žiarlivosti
- okamžite využitím psychiatrickeho a protialkoholickeho liečenia násilníka
- pomôcť manželovi liečiť sa (zmeniť sa)
- liečenie partnera a jeho neodvodených výbuchov agresivity
- vymysliť, ako donútiť násilníka spolupracovať s psychológom
- aby musel podstúpiť sedenie u psychológov a potom liečbu, ...
- zaviesť opäť nútenu protialkoholickej liečbu
- liečiť ho na protialkoholickej liečbe, ale aj u psychológov a psychiatra

Často navrhovaným spôsobom riešenia situácie bola ***spoluprácu násilníka s psychológom alebo s psychologickou poradňou*** či iným zariadením pre pomoc obetiam násilia:

- ešte sa pokúsim priviesť manžela do CPPS, aby sme to riešili za pomoci odborných pracovníčok, ale asi to odmietne
- rádou, prípadne rozhovorom, aby sa problém vyriešil čo najskôr
- mne by pomohlo, keby manžel začal spolupracovať s niektorým zariadením, ktoré som požiadala o pomoc
- ak by bol možné priamo s ním sa porozprávať, prečo k tomu dochádza, prečo to robi, či to už musí, atď.
- spoločne navštíviť CPPS, rozhovor s psychológom, mojm psychiatrom, spoločne sa pozrieť na nás vzťah a naše vzájomné správanie, pracovať na sebe a vzťahu, alebo ak to nemá význam, tak ho ukončiť
- v CPPS sa rozprávať o probléme, čo sa nám dostáva a presvedčiť manžela
- pochopila som, že problém je problémom celej rodiny a preto chodíme do CPPS, lebo musíme nájsť nový spôsob vzťahov vo vnútri rodiny
- v CPPS s ním pracujú, aby eliminovali žiarlivosť
- pracoval s takými ľuďmi v zodpovedajúcich zariadeniach, riešiť problém aj v pokročilom veku
- dohovoriť manželovi – čo je nereálne, odmietia navštíviť CPPS
- vysvetliť mu, že to nesmie, ale keď on ani za farárom, ani za psychológom nechce ísiť
- vysvetliť mu, že nám škodi, a sebe tiež
- aby navštívil psychológov
- rozprávať sa spolu s partnerom, dohodnúť sa spolu s ním

Pomerne často tiež obete uvádzali iba svoju konečnú ***predstavu o zmene agresora***, ale neuviedli cestu, akým spôsobom túto zmenu dosiahnut:

- aby s ním niekoľ urobil poriadok, aby nepil, aby išiel do práce
- chcem, aby sa on zmenil
- keby si našiel prácu
- zmena vzťahu s násilníkom bez zmeny seba
- zmena správania otca voči deťom
- zmeniť manžela, aby to nerobil
- pomôcť partnerovi, aby zmenil správanie
- aby prestal piť, aby si mohol nájsť prácu, aby pochopil, že ma bit' nesmie

V rámci individuálnych spôsobov a stratégí riešenia situácie sa však vyskytli aj radikálnejšie návrhy, než je snaha alebo túžba po zmenre páchateľa násilia alebo vzťahov v rodine. Týkali sa **stiahovania obete alebo násilníka a ukončenia spolužitia**:

- odstahujem sa k rodičom i s deťmi
- musela som sa odstahovať do garsónky, on teraz s priateľmi užíva nás trojzbový byt
- pomôže mi syn s nevestou – násťahuju sa do nášho veľkého rodinného domu, hádam to vydržia a manžel nebude mať odvahu siahnúť na mňa, ak to nepomôže, na staré kolena sa rozvediem
- potrestať manžela alebo odísť tak, aby nemohol vydierať cez deti
- rozvodom a samostatným bývaním
- rozvod, rozvediem sa...
- po dlhých rokoch utrpenia som sa rozhodla pre rozvod, neviem, ako na to zareaguje, ale ja to viac s ním nevydržim – chcem, aby všetky ženy ako ja, sa nebáli a situáciu riešili!
- teraz som vďaka pomoci CPPS podala návrh na rozvod
- mať možnosť bez problémov sa rozviesť, chcem sa hned', lebo mám strach, vyhŕázia sa zabítím
- podaním návrhu na rozvod, prerušením všetkých možných kontaktov s partnerkou
- rozvod, ale nemám odvahu v tomto veku
- asi sa s ním rozist', ale on vie byť aj dobrý a aj sa ho bojím – čo by urobil potom?

Ďalšia veľká skupina návrhov sa týkala **inštitucionálnych riešení**. Týkali sa na jednej strane zmeny zákonov v smere potrestania páchateľa a jeho odchodu z domácnosti, práce polície a súdov, ale aj inštitucionálnej pomoci obetiam domáceho násilia.

Požiadavky na úpravu zákonov:

- vytvoriť štrukturovaný postup pri ohrození obeti násilníkom, legislatívne spracovať tento postup, aj zákony voči agresorom
- zastavenie psychického teroru zo strany manžela zásahom zvonku (manžel bude jasne upovedomený, že pácha trestnú činnosť, za ktorú je postih)
- súdnou cestou mu znemožniť ďalšiu kontrolu a znepríjemňovanie života detí a ženy
- zastavenie tohto násilia zvonku – manžel je presvedčený, že je všetko O.K. a jej nikto neverí – niekoľko zvonkov mu dokáže, že to tak nie je
- aby boli na to správne zákony
- schváliť zákony na ochranu ženy a detí aj počas manželstva, nie len po rozvode
- legislatíva by sa mala zmeniť, možnosť agresora potrestať,...
- otázku násilia riešiť tak, aby násilníci boli trestaní
- riešiť novou či novelizovanou legislatívou postavenie páchateľa a obete, právne zastupovanie obete zo strany štátu
- poskytnúť právnu ochranu, viac chrániť ženu – matku
- chrániť obete násilia – nie naopak
- zmeniť niektoré zákony, ktoré pomáhajú nie týraným obetiam, ale násilníkom (bytová otázka)
- izolovať násilníka od rodiny
- aby manžela vystáhovali súdnou cestou, ja by som tam s deťmi mohla zostať sama a spokojne žiť
- okamžite ho odstahovať, veď nás týra!
- zavrieť ho
- stíhať a trestať, nedovolíť pokračovať
- väzenie, zákonnú právnu ochranu mňa a detí
- ochrana žien a detí, postarať sa o násilníka, aby nemal k nim prístup – zákon, aby sa nesmel približovať na určitú vzdialenosť, pritvrdiť zákony za týranie

- zákon, ktorý by ochraňoval týrané ženy, tvrdší postih pre násilníka
- zlepšiť ochranu žien a detí, zvýšiť sankcie voči násilníkovi
- zriaditiť záchytku, za každý útok ho potrestať
- okamžitým odstahovaním násilníka na iné miesto, potrestaním nútenými prácam, nie finančnou pokutou
- násilníka odviesť od rodiny a ako trest mu dat' po určitú dobu, napr. 1 mesiac, vykonávať ťažkú manuálnu prácu
- zastavenie násilia cez policajtov a súd, verejné prehlásenie, že nie je na vne a nemá právo s ňou takto jednať – neexistuje odôvodnené násilie!
- keby existovali legislatívne páky, ktoré by zabránili takému správaniu a postihy, ktoré by mali aj nejaký efekt – pokial' sa im všetko beztrestne prepeče, tak to budú robíť stále zavrieť takého človeka do basy, príslušníci PZ nikdy nie neurobili, keď som ich privolať – manžel sedel, akože sa nič nedeje, ja som zostala ako hysterická žena
- aby polícia alebo nejaké iné oddelenie pre násilie mali možnosť zasiahnuť a podať ochrannú ruku, ak si to žena vyzýada
- voči fyzickému a psychickému násiliu väčšiu právomoc polícií, pokial' páchateľ opakovane v opitosti má násilnicke sklonky – nie len finančné postihy, ale aj návrh na trestné stíhanie, vystáhovanie z bytu
- podľa mojej predstavy by policajné orgány mali mať väčšie kompetencie, ak by bolo podozrenie z trestného činu alebo nahlásený trestný čin... by mali začať vyšetrovanie
- zmeniť zákony, aby polícia mohla konať skôr ako ublíži na zdraví
- aby inštitúcie, ktoré mi to pomáhali riešiť, mali aj nejakú právomoc danú zákonom väčšiu právomoc sociálnym úradom – ak rozvedení manželia nemajú možnosť ist' od seba (bývanie), matkám s deťmi poskytnúť po preskúmaní sociálnych pomerov bývanie a riešenie konkrétnej situácie v rodine
- obmedziť korupciu v súdnicstve, sociálnych pracovníkov, na bytovom a podobne
- bezplatná právna pomoc, kratšie súdne konanie, donútiť platiť výživné (neumožniť vykazovať nulové zisky – lepšia kontrola)
- na súdoch – nepreťahovanie súdnych konaní
- riešenie situácie po rozvode manželov je zdľahvä a agresivita stúpa, mal by byť zákon, ktorý by to riešil rýchlejšie
- prijať zákon, aby násilník po rozvode musel odísť z bytu
- viac chrániť ženy, ktoré sú po rozvode nútene žiť s násilníkom
- zmenila by zákon tak, aby trestal milenky a prepúšťal ich z práce

Požiadavky na pomoc obetiam DN:

- malo by sa pomáhať ženám s malými deťmi
- pomôcť tak, aby som nebola finančne závislá na manželovi
- pomôcť získať vhodné zamestnanie pre matku, ktorá sa stará o maloleté dieťa, vhodný pracovný čas
- pomoc ekonomická, možnosť zamestnať sa
- finančie, ktoré umožnia nezávislosť
- azylové domy, vybudovať zariadenia pre obete násilia
- možnosť odísť do azylového domu
- keby som sa mala kde odstahovať, bolo by to iné
- mať možnosť navštiviť zariadenie, ktoré sa venuje len tomuto problému a mať možnosť pobývať aj s deťmi
- je potrebné vybudovať krízové centrá pre obete násilia
- je potrebné zriaditiť inštitúciu, kde by sa mohli ženy pravidelne stretnávať a navzájom si pomáhať

- v každom okrese zriadiť pre týrané osoby „krízové stredisko“, kde by sa mohli také osoby na pár dní nastáhovať
- viac možností odstáhovať sa pre matku s deťmi na tajnú adresu – dočasne pre najhoršie obdobie
- vytvoriť stredisko pre týrané ženy v každom meste
- týraným ženám by sa malo viac pomáhať, hlavne keď nemá nablízku príbuzných, v každom meste by malo byť zriadené centrum alebo azylový dom pre týrané ženy s deťmi, aby nemuseli prespávať niekde vonku
- zriaďovať centrál pomoci aj v menších mestách
- aby mi verili, kde sa o pomoc obrátim, najmä polícia
- policajti nechcú zasahovať pri násilí v domácnosti
- ústredovejší prístup policajných orgánov k obetiam DN
- rázne poučenie policajtov, že sa jedná o trestný čin, aby jej na úradoch verili
- zvýšiť kvalifikáciu sociálnych pracovníkov a spoluprácu polície, školy, psychológov, charity, cirkvi,...
- vyškolovalať pravidelné pracovníkov v polícií a pod. pomoc aj zo strany štátu, cirkvi,...
- poskytnúť psychologickú podporu a útechu
- zvýšením právomoci zamestnancov CPPS, väčšou ochranou maloletých detí, formou námatkových kontrol v domácnosti, škole,...
- mať možnosť ohlásiť niekde, čo sa robí a aby urobili aj nápravu (napr. pohovor s ňou aj otcom, ktorý ju na to nahováral)
- komplexná pomoc (zabezpečenie detí, nové zákony o výživnom, o týrani – odstáhovanie násilníka, nie ženy a deti)
- pomôcť týraným ženám a deťom (po psychickej stránke a finančnej)

Mnohé z obetí si uvedomujú **potrebu zmeniť prístup verejnosti k týmto otázkam** a cestu vidia tak vo výchove mladej generácie, ako aj v informačných a osvetových kampaniach.

Výchova:

- príprava na manželské spolužitie
- aby sa učilo v školách o manželskom spolužití
- zvyšovať povedomie ľudí o problémoch formou výučby už od deťstva (školský vek)

Verejná mienka:

- viac informovať, aby sa vedeli brániť proti násiliu
- malo by sa viac vyprávať vo verejnosti, pomáhať trpiacim ženám
- tiež aby verejnosť odsúdila viac takéto správanie
- aby verejnosť viac vedela o pomoci psychológov a boli ochotní ju využiť
- na vše je tolerantnej verejná mienka, ktorá uznáva absolútну nadradenosť muža
- mediálna kampaň zamieraná na prejavy fyzického, ale aj psychickej násilia

Spôsobom riešenia domáceho násilia, ako ich vidia samotné obete, je veľké množstvo. I keď sa mnohé z nich vzťahovali skôr k individuálnym riešeniam a postupom, u väčšiny prípadov sa objavili očakávania pomoci zo strany rôznych verejných inštitúcií a orgánov, teda očakávania pomoci „zvonku“. Koncentrovali sa predovšetkým okolo zmeny legislatívnych pravidiel v pristupe k domácomu násiliu, ale aj možností poskytnúť pomoc obetiam násilia. V rámci prvých išlo najmä o vytvorenie legislatívnych pravidiel umožňujúcich zastavenie násilia v rodine, ochranu obeti a potrestanie páchateľa, tiež kompetencii zainteresovaných inštitúcií a urýchlenia konania jednotlivých orgánov. Požiadavky na zlepšenie poskytovanej pomoci sa týkali tak dostupnosti, ako aj kvality potrebných služieb. Objavila sa tiež potreba zásadnejšej zmeny verejnej mienky na Slovensku vo vzťahu k domácomu násiliu.

4.7. Záverečné poznámky

Predkladaná správa nie je záverečnou správou, ale priebežnou správou z výskumu. Zber dát totiž ešte pokračuje a pre mnohé triedenia je potrebné počkať na definitívne výsledky. Analýza mala za cieľ podať deskripciu predbežných klinických údajov z výskumu. I v tejto podobe však ukázala, že problém domáceho násilia na Slovensku nie je bezvýznamný a zanedbateľný. Podarilo sa preukázať množstvo foriem násilného správania a poodhalili sa viaceré súvislosti a okolnosti domáceho násilia, napr.:

- Že obetami sú v druhej väčšine prípadov ženy
- Že domáce násilie zasahuje všetky vzťahy v rodine, ale najviac partnerské vzťahy
- Že domáce násilie sa často rozširuje, či už na strane násilníkov, ale hlavne na strane obetí násilia
- Že deti sú často „spoluobetami“ pri násilií v partnerskom vzťahu
- Že domáce násilie sa na Slovensku objavuje vo všetkých spoločenských skupinách, že neobchádza nijakú časť spoločnosti z hľadiska základných sociálno – demografických a rodinných znakov
- Že nadobúda veľmi rozmanité formy a podoby
- Že má prevažne dlhodobý charakter
- Že existuje veľa mýtov, ktoré je potrebné odstraňovať
- Že je čo zlepšovať v možnostiach pomoci obetiam DN
- Že je možný zber štatistických údajov na CPPS
- Že sú potrebné ďalšie výskumné aktivity, ktoré by prehĺbili poznanie

Podrobnejšie analýzy v niektorých aspektoch nemajú u tohto typu klinických dát význam tiež preto, že do analýzy sa nedostali všetky prípady domáceho násilia, ktoré sa v klientele CPPS na Slovensku nachádzajú. Nemáme možnosť porovnať celkovú klientelu CPPS s klientelou s problémom DN z hľadiska sociálnych a demografických charakteristik. Len tak by bolo možné doložiť prípadný posun v niektorých ukazovateľoch za DN – či sa zhoršuje vzdelenostná alebo statusová struktúra.

Analýza však môže veľa napovedať pre tvorbu budúceho systematického evidovania a spracovania prípadov DN. Evidenčný hárok za CPPS by mal rozhodne obsahovať: spôsob kontaktovania s obeťou – či s problémom násilia prišla obet sama alebo ju niekto poslal a kto. Mal by zachytávať formy násilného správania i súvisiace osoby. Takisto by mal zachytávať doterajšie spôsoby riešenia situácie a prípadné pretrvávajúce prekážky v poskytovaní pomoci.

Na základe predbežnej analýzy prípadov domáceho násilia evidovaných v CPPS možno stručne zhŕnúť nasledovné úlohy v snahe o odstránenie a prevenciu DN na Slovensku:

- Legislatívne úpravy a zmeny
- Budovanie možnosti pomoci obetiam
- Zlepšenie prístupu profesionálov
- Práca s verejnou mienkou

Pre naplnenie týchto úloh je nevyhnutné ďalšie poznávanie domáceho násilia v SR, či už rozvojom a zdokonaľovaním štatistickej evidencie alebo prostredníctvom výskumu.

Obsah:

5.1. Úvodné poznámky

- 5.1.1. Ciele analýzy expertíz
- 5.1.2. Výber profesii a pracovisk
- 5.1.3. Rozsah expertízy a okruhy problémov
- 5.1.4. Návratnosť expertíz

5.2. Kvantifikácia situácie domáceho násilia

5.3. Trend vývoja v počte prípadov domáceho násilia a jeho príčiny

5.4. Evidencia prípadov domáceho násilia

- 5.4.1. Problémy definície prípadu domáceho násilia
- 5.4.2. Stav evidencie prípadov domáceho násilia
- 5.4.3. Možnosti zlepšenia evidencie domáceho násilia

5.5. Zloženie aktérov domáceho násilia: obete a agresori

5.6. Typy a formy domáceho násilia

5.7. Príčiny domáceho násilia

5.8. Dôsledky domáceho násilia

5.9. Prvý kontakt s prípadom domáceho násilia

5.10. Postup riešenia prípadu/poskytované služby

5.11. Spolupráca s inými inštitúciami

5.12. Nedostatky v pomoci prípadom

5.13. Návrhy na zlepšenie situácie obetí

5.14. Šírenie osvety a verejná mienka

5.15. Celkové zhrnutie poznatkov z expertíz

5.1. Úvodné poznámky

Druhým výskumným postupom použitým v rámci projektu *Domáce násilie na Slovensku* bol zber a analýza expertných vyjadrení odborníkov, ktorí prichádzajú do priameho kontaktu s prípadmi domáceho násilia v rôznych štadiách ich riešenia.

5.1.1. Ciele analýzy expertíz

K základným zámerom a cieľom patrila snaha:

- prispiť k poznávaniu domáceho násilia na Slovensku
- zhrať skúsenosti vybraných odborníkov s domácim násilím
- analyzovať rizikové faktory a prispiť k formulácii sociálnej pozície obetí DN v SR
- prispiť k poznávaniu možností zachytenia DN
- zistíť možnosti a rezervy evidencie a dokumentácie DN v SR
- pokúsiť sa identifikovať národné špecifika v práci s obeťami násilia
- načerpnúť reálnu situáciu a prax „narábania“ s prípadmi domáceho násilia
- popísat prax riešenia prípadov DN rôznymi inštitúciami a hľadať možnosti zlepšenia

5.1.2. Výber profesii a pracovísk

Podľa dostupných informácií o domácom násiliu bolo spomedzi odborníkov vytypovaných 5 profesii. Do výberu sa dostali: lekári, policajti, sociálni pracovníci, psychológovia a pracovníci nadácií a krízových centier zameraných na pomoc obetiam násilia. Z inštitucionálneho hľadiska išlo o nasledovné štátne a neštátne organizácie:

- polícia
- odbory sociálnych vecí okresných úradov
- zdravotnícke zariadenia
- psychologické poradne
- mimovládne organizácie (krízové centrá, nadácie poskytujúce pomoc obetiam)

Za každý typ organizácie bol zostavený celoslovenský adresár, z ktorého sme zámerným spôsobom vyberali konkrétné organizácie. Hlavným kritériom bol okres, na území ktorého organizácia pôsobi. Výber sa snažil pokryť čo najširšie územie SR. Výber organizácií bol ovplyvnený viacerými skutočnosťami. Zohľadňoval sa počet evidovaných prípadov DN v CPPS daného okresu, svoju úlohu pri výbere okresov zohrávala aj tá skutočnosť, či v danom okrese pracuje nejaká MVO zameraná na obete DN. Za každú profesiu bolo vybraných 6 pracovísk, na ktoré sme sa obrátili s prosbou o vypracovanie expertízy za tú oblasť, ktorá daného odborníka privádza do kontaktu s ľuďmi zažívajúcimi rôzne formy násilia. Pôvodný predpoklad bol teda 6 expertíz za 5 typov organizácií, t.j. 30 expertíz.

5.1.3. Rozsah expertízy a okruhy problémov

Požiadavka na rozsah expertízy nebola presne stanovená, predpokladal sa v objeme 3-5 strán, avšak v prípade potreby a záujmu mohla mať aj väčší rozsah. Honorár za vypracovanie expertízy sa v závislosti od rozsahu poskytnutých informácií pohyboval okolo 1000 Sk.

List, ktorým sa odborníci oslovovali, bol doplnený o súpis problémových okruhov a otázok, ku ktorým sa expertíza mala vzťahovať. Naformulované otázky však plnili iba úlohu podnetov pre zamyslenie, odborníci odpovedali na tie z navrhnutých okruhov problémov, ku ktorým mali informácie a boli schopní odpovedať. Okruhy mohli doplniť o iné dôležité témy. Medzi navrhovanými témami boli:

Stručná charakteristika profesie alebo zariadenia, v rámci ktorého prichádza do kontaktu s domácim násilím (z akej pozície sa stretávate s problémom)

Zloženie klientov:

- n ktorú cieľovú skupinu je činnosť zameraná
- kto tvorí prevahu klientov (deti, mladí ľudia, ženy,...)

Kvantifikácia situácie (podľa druhu násilia a obete):

- koľko prípadov DN mali za minulý rok, za tento rok, prípadne za iné roky (ak sú dostupné údaje)
- priemer za mesiac,...
- odhad na celkovú populáciu (obce, mesta, regiónu, SR) - ak je to možné
- tendencia vývoja za posledné obdobie - rastie alebo klesá miera násilia v posledných rokoch (za aké obdobie je možnosť zovšeobecniť), čo je príčinou rastu/poklesu
- možnosti zlepšenia evidencie prípadov násilia
- návrhy na monitoring násilia (kde by sa údaje mali sústredovať, ako by mal byť organizovaný zber a spravovanie štatistik,...)

Pričiny násilia (z pohľadu a skúsenosti danej profesie)

Stručná deskripcia bežnej praxe:

- kontakt s prípadmi násilia (iniciatíva obete, niekoho iného, koho)
- aké indikátory signalizujú, že ide o obet' násilia
- čo nasleduje, aký je postup
- kedy sa prípad pre danú organizáciu ukončil, ako,...

Riešenie situácie obete:

- v ktorej oblasti sa pomoc poskytujete
- hodnotenie dostatočnosti riešenia situácie obete
- pomáhajúce subjekty, spôsoby pomoci (príbuzenstvo, rodina, sociálni pracovníci, krízové centrá, podniky,...)
- spolupráca pri riešení s inými profesiami a akými
- hodnotenie spolupráce, biele miesta, čo by ju pomohlo zlepšiť

Problémy pri riešení prípadov násilia:

- aké sú prekážky riešenia (legislatívne, fungovanie inštitúcií, správanie ľudu,...)
- na strane koho sa vyskytujú (klient, násilník, rodinní príslušníci, inštitúcia, organizácia, profesná skupina,...)

Čo by bolo potrebné urobiť pre zlepšenie situácie:

- čo by sa dalo zmeniť (v materskej organizácii, u iných organizácií), v akom smere
- ktoré orgány by mali pomáhať riešiť situáciu a ako (legislatíva, tresty pre páchateľov, bývanie, spolupráca koho a s kým,...)
- ako by sa malá situácia riešiť pri prvom použití násilia, ako pri opakovacom alebo pravidelnom
- aké služby by bolo potrebné v záujme veci rozvinúť na ochranu obetí násilia, kto by mal byť ich správcom, ako by mali byť financované, ako organizované...

Názor na verejnú mienku a možnosti osvety:

- názor na verejňovanie a verejnú diskusiu o prípadoch DN, či by to viedlo k vyšej miere odhalenia
- či by bolo okolie pozornejšie voči týmto javom a ľudia by sa zodpovednejšie správali k osudu obete
- aký spôsob práce s verejnosťou by považovali za vhodný
- aké aktivity by vytvárali v rámci prevencie domáceho násilia
- ako je možné dať na vedomie spoločnosti, že takýto jav tu existuje, že nepatrí do normálneho života a treba proti tomu urobiť patričné kroky a snažiť sa ho eliminovať

5.1.4. Návratnosť expertíz

Reakcie jednotlivých pracovísk na zaslanú výzvu boli rôzne. Niektoré reagovali bez akýchkoľvek problémov a prijali spoluprácu (psychologické poradne). Iné sa pre účasť vo výskume rozhodli až po opakovanej telefonickej výzve (najmä štátne inštitúcie – polícia a odbory sociálnych vecí OÚ). Rôznoradá bola skúsenosť s MVO, z ktorých niektoré prejavili veľkú ochotu spolupracovať a svoj záväzok splnili v dohodnutom čase, iné MVO ani po opakovanych výzvach do spolupráce nevstúpili. Je zaujímavé, že spoluprácu odmielali práve tie MVO, ktoré sa najviac angažujú a mediálne sú najviac zverejnené v súvislosti s presadzovaním požiadaviek v záujme boja proti násiliu voči ženám. Tohto odmietnutia je nám najviac lúto, nakoľko práve tieto aktivistky majú najbohatšie skúsenosti a absolvovali najviac školení v zahraničí, takže majú možnosť porovnať aj smerom navonok. Najmenej úspešná bola spolupráca s lekármi, z ktorých sa do výskumu nezapojil ani jeden z vybraných expertov, takže zdravotníctvo zostało jediným odborom, ktorý nie je expertízami pokrytý. Všetky ostatné profesie boli zastúpené najmenej 4 expertízami.

Očakávania vzhľadom na počet expertov sa nepodarilo celkom naplniť. V konečnom dôsledku sa v stanovenom termíne zozbieralo 20 expertíz, ktoré boli zahrnuté do záverečnej analýzy (67 % z plánovaného počtu). Zastúpenie jednotlivých druhov organizácií vyzeralo nasledovne:

- Jednou z expertných skupín boli **prislušníci policajného zboru**. Výber jednotlivých expertov bol náhodný. Oslovili sme niekoľko okresných policajných správ, kde sme požiadali, aby vytvárali odborníka, ktorý by spracoval expertízu k danému problému. Z niektorých policajných správ sa na našu prosbu ospravedlňili pre zaneprádzenosť pri riešení iných problémov, polovica oslovených expertízu vypracovala. Do analýzy boli zahnuté 4 expertízy spracované policajtmi.
- Ďalšiu skupinu expertov tvorili **psychológovia**. O vypracovanie expertízy sme požiadali Centrá poradenských a psychologických služieb (prevažne orientované na dospelých klientov) a Okresné pedagogické a psychologické poradne (prevažne orientované na detských klientov). Expertízu mali vypracovať tí pracovníci poradne, ktorí zaznamenali a riešili najviac prípadov domáceho násilia v okruhu pôsobnosti ich pracoviska. Návratnosť pri tejto profesii bola 100 %. Za CPPS prišlo 6 vypracovaných expertíz z rôznych časti republiky (niektoré centrá poskytujú služby aj pre iné okresy), OPPP sú zastúpené jednou expertízou.
- V poradí tretiu skupinu expertov tvorili **pracovníci Oddelení sociálno-právnej ochrany a prevencie pri okresných úradoch**. Z OSV sa po urgenciách podarilo získať 6 expertíz za rôzne oblasti Slovenska, ktoré aj boli zaradené do spracovania.
- Poslednú zúčastnenú profesiu **reprezentovali pracovníci sociálnych zariadení a krízových center**. Do vzorky expertov boli vybrati preto, lebo majú priame skúsenosti s pomocou ľudu v rôznych krízových situáciach. Z oslovených zariadení sa aj po urgenciách podarilo získať iba 3 expertízy. Dve z nich sú umiestnené vo veľkom meste, jedno v stredne veľkom meste. Rozsah foriem pomoci, ktorú zariadenia poskytujú, je rozdielny.

Vypracované expertízy sa použili iba pre vedecké účely. Informácie, ktoré sa od jednotlivých expertov získali, sú spracované anonymne. Zozbierané údaje sa zovšeobecnili a nepublikujú sa prehľady za jednotlivé organizácie. Keďže viacerí odborníci nesúhlasili s uvedením svojho mena, neuvádzame zoznam všetkých zúčastnených. Expertízy sú spracované problémovo, čo znamená, že sa neprezentuje analýza konkrétnych inštitúcií či organizácií, ale mapujú sa problémové okruhy cez optiku rôznych subjektov.

5.2. Kvantifikácia situácie domáceho násilia

Poľícia:

- **okres 1:** za 9 mesiacov 2001 bolo evidovaných 202 prípadov domáceho násilia
- **okres 2:** cca 100 prípadov za rok

Kvantifikácia činov domáceho násilia, resp. ktoré sa podľa vnímania polície označujú ako domáce násilie, bola pomerne problematická i pre policajtov, ktorí sa zúčastňujú na akciach.

CPPS:

Prípady domáceho násilia na CPPS

Indikátor	CPPS 1	CPPS 2	CPPS 3	CPPS 4	CPPS 5	CPPS 6
Počet obyvateľov spádového územia	192 000	160 000	65 000	180 000	170 000	122 000
Počet prípadov DN/ obdobie	63/ r. 2000	109 / r. 1999-2000		200/	20-40/ rok	
Počet klientov / obdobie				350		
Priemerný počet konzultácií na jeden prípad	Individuálne, priemer 4-5	Individuálne, niekedy 2-3, niekedy dlhodobo		individuálne 2-27, priemer 4		

Pracovníci v súvislosti s pokusmi o kvantifikáciu uvádzali, že: "...násilia je mnohonásobne viac, ako sa prejaví v našej práci."

OPPP:

Prípady domáceho násilia na OPPP

Indikátor	1999	2000	2001 (k 1. 9.)
Počet prípadov rodinného násilia	3	8	15
Počet stretnutí	23	73	141
Priemer stretnutí na jedného klienta	7,66	9,12	9,4

Na celý okres (150 tis.) je len 8 detských psychológov, iba 1 sa špecializuje na DN (od 1999).

OSV OÚ:

Prípady domáceho násilia na OSV OÚ

Indikátor	OSV OÚ 1		OSV OÚ 2	
	1999	2000	1999	2000
Počet obyvateľov okresu				
Problémové rodiny - počet	221	271	-	578
Počet detí	288	369	-	760
Rozhodovacia činnosť: Napomenutie	12	13	-	14
Dohľad	10	12	-	25
Okamžité umiestnenie do ÚV	21	21	-	22
Okamžité umiestnenie do NRV	5	7	-	
Sociálna práca v prirodzenom prostredí ^{1/}				
Počet prípadov	632	835		
Počet štrení	895	975		
Akékol'vek násilie v rodine	590	762		
Pôsobenie na obnovu rodinného prostredia	30	46		
Počet obnovených rodín	6	7		
Negatívny vplyv prirodzeného prostredia rodín na poruchy správania				
Zanedbávanie			-	130
Závislosť detí od návykových látok			-	2
Trestná činnosť	117	124	-	5
Zanedbávanie povinnej školskej dochádzky	4	10	-	37
Iné			-	12

1/ pôsobenie na zlepšenie vzťahov medzi rodičmi = 1380, pôsobenie na zlepšenie vzťahov medzi rodičmi a deťmi = 1500

Prípady domáceho násilia - OSV OÚ 3

Rok	Počet detí, na ktorých bolo páchané násilie
1997	6
1998	8
1999	14
2000	5
2001 (1. polrok)	2

OSV OÚ 4: v roku 2000 zaevidovali 6 nových prípadov domáceho násilia

Expert upozornil na nasledovný fakt: "...ku nám sa prípady domáceho násilia dostávajú iba ojedineľo, v rámci šetrenia v rodine alebo pri pohovoroch na úrade“, alebo ak sa "...ženy zdoviera, že na súd podali návrh o rozvod manželstva aj preto, lebo ich manžel bije".

OSV OÚ 5: evidovali 29 prípadov fyzického týrania, nestarostlivosti a ohrozenia základných životných potrieb detí do polovice roku 2001

Násilie páchané na deťoch sa v okrese monitoruje od roku 1998 a do polovice roku 2001 evidovali 29 prípadov fyzického týrania a nestarostlivosti a ohrozenia ich základných životných potrieb (zabezpečenie výživy, lekárska starostlivosť...).

KC:

Prípady domáceho násilia v KC 1

- 356 telefonátov na linku pomoci v roku 2000, v 1. polroku 2001 to bolo už 363 hovorov
- spolu 328 odborných konzultácií v prvom polroku 2001 v 1. polroku 2001 krízovo umiestnili 18 klientiek s detmi
- celkový počet klientov = 173

Počet hovorov na telefonickú linku pomoci dosiahol v roku 2000 spolu 356, v nasledujúcim roku sa zvýšil, za prvý polrok 2001 bol počet telefonátov 363 - čo je viac ako za celý predchádzajúci rok. V 1. polroku 2001 poskytli 328 odborných konzultácií, z čoho bolo 166 psychologických, 107 právnych a 55 sociálnych. Celkový počet klientov v zariadení bol 173.

Prípady domáceho násilia v KC 2

Indikátor	1998	1999	2000	2001 (k 1.9.2001)
Počet detí prijatých do zariadenia spolu	13	26	26	27
Počet detí, na ktorých bolo páchané násilie	8	10	11	10
- z nich: Týrané deti	3	8	3	3
Sexuálne zneužívané deti	-	2	2	-
Zanedbanie starostlivosti o maloletých	-	-	10	20
Z koľkých okresov boli deti	2	7	6	4

Zariadenie (SOS) poskytlo za približne 3,5 roka pomoc 95 deťom vo veku od 2 do 15 rokov.

Služby využívajú aj občania z iných okresov ako ten, v ktorom je zariadenie zriadené.

Zariadenie je rozpočtovanou organizáciou OÚ, je bez právnej subjektivity. Svoju finančnú situáciu si zariadenie vylepšuje vďaka pomoci sponzorov.

V roku 2000 v zariadení (KC) bývalo 7 matiek s 10 deťmi. Z nich bola iba 1 matka umiestnená z dôvodu násilia páchaného na nej, k iným dôvodom patrili: rozpad rodiny, strata bývania matky, rodinná kriza.

Prípady domáceho násilia v KC 3

- za 7 rokov zariadenie poskytlo ubytovanie 82 matkám a 118 deťom

V história svojho fungovania zariadenie poskytlo ubytovanie 82 matkám a 118 deťom, odhadom v 45-50 % prípadov išlo o týranie žien manželom.

5.3. Trend vývoja v počte prípadov domáceho násilia a jeho príčiny

Poľícia:

- rastúca tendencia, zvyšuje sa počet nahlásených prípadov
- dôvodom rastu je lepšia informovanosť obyvateľov o postupe polície a riešení, ako aj odbúravanie predstupkov z toho, čo si pomyslia známi a susedia

Experti z polície sa zhodli, že sa zvyšuje počet nahlásených prípadov domáceho násilia. Pokial ide o zvýšenie počtu nahlásených prípadov, tak to pripisujú odbúraniu predstupkov vo verejnosti a ochote zverejniť takéto prípady a „netutlať to len za dverami rodiny“. „Obete domáceho násilia už nechcú brat ohľady na to, čo rodina, čo deti,... ale hovoria o svojom probléme a nahlásia ho aj na políciu“.

CPPS:

- zhodli sa na celkovom raste za posledných 5-6 rokov, niektorí hovoria o davovom charaktere, iba jeden expert úroveň hodnotil ako približne vyrovnanú
- medzi dôvodmi rastu uvádzali 3 skutočnosti: rast uvedomenia a prekonávanie mlčania, existencia možnosti pomoci a zhoršovanie životných podmienok

Psychológovia z poradní prevážne uvádzajú, že tendencia vývoja prípadov domáceho násilia v posledných rokoch rastie (iba jeden názor považoval situáciu za rovnakú). Za príčinu toho trendu označujú jednak zhoršovanie životných podmienok, nároky, veľké ekonomicke rozdiely, vysoké ašpirácie, ale aj to, že v dôsledku lepšej informovanosti a medializácie si aj ľudia viac uvedomujú a „definujú svoju situáciu ako násilie a seba ako obeť páchaného násilia“. Mení sa nielen chápanie násilia, ale i miera tolerancie - sice pomaly, ale predsa. Uvedomujú si, že aktérom násilia môže byť priamo člen rodiny alebo tej istej domácnosti.

Často si obete násilia tento jav neuvedomujú primárne - najmä v prípadoch, kde ide o iné druhy násilia ako je fyzické násilie. V týchto prípadoch sa odborník môže dopátrať k skutočnému jadru problému často „len mimochodom“, „vhodne kladenými otázkami“. Z toho sa dá tiež odvodiť poznatok, že vo verejnosti je stále nízke povedomie o možnosti brániť sa násiliu a o možnostiach pomoci a kde túto pomoc môžu dostať. Počet evidovaných prípadov sa zvyšuje aj tým, že stále viac ľudí vie, že sú nejaké inštitúcie a zariadenia, kde môžu hľadať pomoc a tak sa na ne obrátiť.

OPPP:

- jednoznačne rastúca tendencia
- dôvodom je vyšší výskyt v realite, ale aj vyššia miera ohlasovania prípadov násilia

Skúsenosti detských psychológov tiež poukazujú na rastúci trend výskytu násilia v rodinách. Zo zaznamenaných prípadov v priebehu praxe expertka hovorí o „neúmernom náraste rodinného násilia, ale tiež o postupnom znižovaní latencie týchto prípadov“.

OSV OÚ:

- zhoda o náraste DN, hlavne násilia na deťoch, zároveň sa zvyšuje i brutalita násilia
- medzi príčiny zaradili: uvoľnenie morálky, zlá ekonomická situácia, rast závislostí, ale aj rastúca dôvera obetí, že sa im pomôže, tiež reprodukcia násilia v rodine

Podľa pracovníkov má počet prípadov násilia v rodinách zaznamenaných na OÚ zvyšujúci sa trend. Jeden expert uviedol, že sa k tendencii vývoja domáceho násilia nevie vyjadriť, „...lebo nemáme žiadne štatistické údaje, polícia nám nedáva žiadne hlásenia“. Zhodli sa na zlepšenie ekonomickej situácie a z toho plynúcej nezamestnanosti a alkoholovej a drogovej závislosti ako hlavnej príčine tohto trendu. Ďalší z expertov poukázal na iný spôsob rastu násilia: „Z hľadiska našej profesie nemožno povedať, že prípad je vyriešený, nakoľko v konečnom

dôsledku sa s rodinou opäťovne stretávame v nasledujúcej generácii“. Uvádzá prípad rodiny, kde riešili násilné správanie už u starých rodičov.

KC:

- nárast prípadov násilia
- príčinou je rast problémov v rodine v dôsledku sociálneho a ekonomickeho tlaku

Na základe rôznych aktivít, ktoré zariadenia realizujú, počtu volaní na linky dôvery, kontaktov, ktoré inicujú, experti hovoria o rastúcom počte obeti násilia. Za hlavné príčiny označujú „problémy v rodine, ktoré sú neraz zapríčinené sociálnym a ekonomickým tlakom, zlou životnou situáciou, slabou informovanosťou ľudí o existujúcich formách pomoci“.

5.4. Evidencia prípadov domáceho násilia

5.4.1. Problém definície prípadu domáceho násilia

Poľícia:

- polícia ako jediná signalizuje v súvislosti s evidenciou problém definície DN
- zákony SR nepoznajú pojem „domáce násilie“, eviduje sa cez iné trestné činy podľa miesta vykonania, čím zasa obchádzá vzťah obete a násilníka

Analýza ukázala, že evidencia prípadov domáceho násilia je na políciu problematická. Rôzne trestné činy, ktoré môžu byť definované ako činy páchané v rámci domáceho násilia sa v oficiálnej štatistikte vykazujú buď ako trestné činy spáchané na verejnosti alebo trestné činy spáchané v byte. Ako príklad možno uviesť vraždy, ktorých podľa štatistickej dát bolo v roku 2000 spáchaných 73 na verejnosti a 70 v byte, zo znásilnení bolo 43 spáchaných na verejnosti a 52 v byte, násilie proti jednotlivcovi - 636 na verejnosti a 3 515 v byte atď.

Problém evidencie daného javu vyplýva z toho, že trestný poriadok nepozná pojmom domáce násilie. „Nakoľko naše zákonomiarstvo nepozná pojem „domáce násilie“ a takéto konanie ani nie je definované ako trestný čin, z hľadiska kriminalisticko-taktického môžeme medzi trestné činy, v ktorých sa objavuje prvok „domáceho“ násilia zaradiť niektoré trestné činy, napr. znásilnenie, pohlavné zneužívanie, porušovanie domovej slobody, vydieranie, obmedzovanie slobody, ktoré v podstate z časového hľadiska „domácemu“ násiliu často krátko predchádzajú, resp. sú v časovom súlade a na tie, ktoré sú s prvkom „domáceho“ násilia spojené svojim následkom, napr. ubliženie na zdraví, vražda a pod.“

„Termin „domáce násilie“ je používaný na opis činov a zanedbávania, ktoré sa odohrávajú v kontexte rôznych vzťahov. Termín je používaný v najužšom slova zmysle na vyjadrenie incidentov fyzických útokov, aj vo forme fyzického a sexuálneho násilia, ako sácanie, štípanie, opľúvanie, kopanie, udieranie, škrtenie, pálenie, udieranie pásičou. Následky takého násilia môžu siaháť od modrín až po smrť, to, čo pomerne často začína zdanivo bezvýznamnými útokmi, môže eskalovať na intenzite a frekvencii.“ Niektorí používajú termín „domáce násilie“ aj na vyjadrenie „psychického a duševného násilia, verbálne útoky,...“ V tomto chápani polícia evidenciu nemá. Jeden z policajtov uviedol: „Evidencia prípadov domáceho násilia u mňa v zamestnaní, pokial viem nie je. Evidujú sa však prípady násilných trestných činov, kde sú zahrnuté ubliženia na zdraví a iné násilné trestné činy“.

5.4.2. Stav evidencie prípadov domáceho násilia

Poľícia:

- polícia zachytáva iba oznamené alebo zistené prípady, eviduje a zakladá trestné činy a prevalentné údaje o DN, t.j. policajné zásahy a štatistické ukazovatele represie
- špeciálna štatistika domáceho násilia neexistuje, evidované prípady sa netriedia podľa vzťahu obete a násilníka
- chýba globálnejšie spracovanie a porovnanie s údajmi ďalších inštitúcií

Každý oznamený alebo zistený skutok je zaevdovaný v denníku prieskupkových alebo trestných spisov a za určité obdobie sa vyhodnocuje. Evidujú sa prípady trestných činov, ako ubliženie na zdraví a iná násilná trestná činnosť, a prieskupy. Všetky prípady polícia eviduje a zakladá, i keď obet nedá súhlas na prejednanie. Evidujú sa i mená poškodených a páchatelov. V archíve sa dajú vyhľadať aj niekoľko rokov naspäť.

Zo všetkých expertíz sa ukázala zhoda názorov na to, že evidencia činov domáceho násilia je nedostatočná a je potrebné ju upresniť a definovať predovšetkým to, čo do okruhu takýchto činov patrí. Údaje sa neporovnávajú so štatistickými výstupmi iných zložiek štátnej správy.

CPPS:

- zachytávajú prípady, ktoré vyhľadajú pomoc
- systematická evidencia ale neexistuje, ale neboli by problém ju robiť
- prípady DN zostávajú často skryté za inými typmi rodinných problémov
- chýbajú regionálne a centrálné registre páchatelov a obeti

Evidencia prípadov domáceho násilia, teda klientov, ktorí hľadali pomoc na CPPS je rozdielna. Na niektorých CPPS majú pomerne presnú evidenciu klientov, ktorých označujú ako obete domáceho násilia (je možné zistiť vnútornú štruktúru klientov, príčiny násilia, počet konzultácií,...). Niektorí môžu byť klienti evidovaní pod značkou, anonymne. Na iných je evidencia klientov domáceho násilia menej presná, podľa názoru niektorých expertov to ale nie je nedostatok pracoviska alebo odborníka, ktorý prípad rieši. Príčinu treba vidieť v tom, že klient prichádza na CPPS často s iným problémom a až počas konzultácie sa ukáže, že prípad je oveľa zložitejší, a teda i jeho evidencia.

Aj tu sa ukazuje, že problém násilia je často skrytý a treba ho vyselektovať, „vyhlúpnúť z problému ukrývajúceho sa za prvotnou príčinou“. Prekryva sa inými problémami, s ktorými klient prichádza: alkoholizmus, konfliktné manželské spolužitie, osobnostné problémy a pod.

Vyskytol sa názor, že nie je problém evidovať takéto prípady, len sa s tým doteraz nezaoberali, neboli štatisticky spracúvané. Expert z CPPS, kde sa DN eviduje, uviedol, že aj keď ich pracovisko „... sleduje násilie v rodinách dlhšiu dobu, nie však systematicky“ a dodáva, že ani „neboli vypracované presné kritériá a pravdepodobne nám nejaké prípady občas unikli“.

OPPP:

- oficiálna evidencia prípadov DN neexistuje
- získavanie údajov o DN nie je koncepcne upravené

Uvedené dátá o výskytu násilia v rodinách, sú viac menej z osobnej kartotéky expertky, pretože „neexistuje oficiálna evidencia týchto prípadov“. Získavanie údajov o rodinnom násili „nie je nikde koncepcne upravené, čo si tak vysoko latentná problematika vyžaduje“.

OSV OÚ:

- situácia v evidencii DN je na jednotlivých OSV rôznorodá
- evidujú spolu všetky rodiny, s ktorými pracujú, väčšinou nevedú samostatne prípady DN
- iba niektoré OSV majú pomocný register prípadov DN, ale nevykazujú ich ročne
- prípady im hlásia polícia alebo lekári, ale niekde si túto povinnosť neplnia

Pracovníci OSV OÚ majú pomerne presnú evidenciu prípadov, s ktorými prichádzajú do styku, nakoľko poskytujú alebo pomáhajú získať finančnú pomoc rodinám, a tam je evidencia potrebná. Primárne neevidujú prípady domáceho násilia. „...s danou problematikou mám možnosť streňať sa u širokého okruhu ľudí pri podávaní žiadosti o dávky sociálnej pomoci, pri návrhoch o určenie výživného pre malé deti a pri návrhoch o manželskej výživnej. Jedná sa prevažne o rodiny, ktoré sú v hmotej nádzri a je predpoklad, že v danej rodine dochádza k určitým stresovým situáciám, napäťiam a iným negatívnym javom.“ Jeden z expertov priznal, že doposiaľ štatisticky neevidovali vo svojej činnosti obete domáceho násilia. Tieto „...sme registrovali ako súčasť vzťahových problémov medzi partnermi v konaní pred súdom vo veciach úpravy rodičovských práv a povinností a rozvozu manželstva.“ Hlavný problém, s ktorým sa tieto pracoviská zaoberejú, je iný, a aj „klientkami bolo násilie prezentované skôr marginálne, málokedy ako hlavná príčina rozvratu v rodine“.

Tieto pracoviská sa stretávajú so „syndrómom týraného dieťaťa“, ale aj tu expert dodáva, že „evidencia a štatistika rodín a detí ohrozených syndrómom CAN sa nevedie samostatne, ale medzi všetkými rodinami, s ktorými sa v priebehu roka pracuje.“ Pri štrení situácie týraných detí sa niekedy objavia aj násilie voči ženám.

Jeden z expertov uviedol, že majú na pracovisku evidenciu prípadov domáceho násilia, ale iba ako „pomocný, informačný register“, na ďalšom OSV od roku 1998 DN monitorujú. Na niektorých OSV považujú za najlepšiu evidenciu kriminálnej polície a hlásenia im prichádzajú aj zo zdravotníckych zariadení, inde sa sťažovali, že polícia im prípady DN nehlásia.

KC:

- vedú len svoju evidenciu za činnosti, ktoré vykonávajú (ubytovanie, linky pomoci,...)
- celkovo evidenciu DN v SR považujú za nedostatočnú

Evidenciu prípadov násilia považuje expertka za nedostatočnú. Vo svojich vyjadreniach kritizovali najmä neexistenciu centrálnej evidencie.

5.4.3. Možnosti zlepšenia evidencie domáceho násilia

Poľícia:

- upresniť definíciu činov, ktoré spadajú pod domáce násilie
- evidované údaje spracúvať podľa pohlavia a vzťahu obete a násilníka
- zmeniť v tomto zmysle používané formuláre
- centrálnie sústredenie informácií a ich porovnanie s inými zdrojmi dát

Denníky trestných a prieskupkových spisov by sa mali pravidelnejšie vyhodnocovať aj z pohľadu DN. Na Prezídiu Policajného zboru SR sa pripravuje zmena formulárov. Podľa názoru jedného z expertov chýba globálnejší obraz o výskytu DN: porovnanie so štatistickými výstupmi štátnej správy, samosprávy, MVO, mali by sa robíť aj prieskumy. Ďalší expert podobne odporúchal, že „informácie by sa mali sústredovať centrálnie na najvyššej úrovni zo všetkých rezortov“.

CPPS:

- vypracovať presné kritériá pre evidenciu a systematické spracovanie prípadov DN
- vytvoriť regionálne a centrálné registre údajov z rôznych inštitúcií, ktoré by spravovali krajské centrá pre elimináciu násilia (tie by sa mali zriadiť)

Experti, si uvedomujú, že situácia v monitorovaní domáceho násilia nie je uspokojivá a na základe svojich skúseností riešenia prípadov domáceho, ale i iného násilia navrhujú niektoré opatrenia, ktoré by zlepšili situáciu v evidencii. Vyskytli sa návrhy na vytvorenie centrálneho a regionálneho registra páchatelov násilia, ale i obetí. Mali by ich spravovať koordinačné

centrá pri VÚC a poskytovať údaje o páchateľoch do týchto regiszrov by malo byť zo zákona povinnostou všetkých inštitúcií, ktoré prichádzajú do kontaktu s problematikou domáceho násilia (lekári, učitelia, OPPP, CPPS, priestupkové oddelenia MÚ a OÚ, policajti, sudsckovia, mimovládne organizácie,...).

Podobne ďalší expert navrhol vytvoriť na každom kraji pracoviská proti násiliu zložené z rôznych odborníkov, ktoré by mohli evidovať prípady DN z rôznych zdrojov. Iný expert navrhovať robíť evidenciu na základe informácií od rôznych jednotlivcov a subjektov na úrovni okresu.

OPPP:

- vytvoriť a zaviesť jednotné formuláre
- sústredovať údaje v jednej centrálnej inštitúcii

Expertka do budúcnosti navrhuje údaje o rodinnom násili "sústredovať centrálnie v jednej inštitúcii, ktorá by sa zameriava iba na túto oblasť", a tiež upozorňuje na potrebu vytvoriť jednotné formuláre alebo dotazníky, ktoré by umožnili štatistické spracovanie.

OSV OÚ:

- ohlasovaci povinnosť prípadov DN pre políciu a zdravotnícke zariadenia
- DN vykazovať samostatne v ročných výhodnoteniach
- sústredovať štatistiky na MPSVR SR

O prípadoch DN sa v niektorých okresoch dozvedajú iba náhodne, lebo polícia im prípady neohlási. Podľa názoru pracovníkov tejto inštitúcie by centrálnu štatistiku o domácom násili malo sústredovať a ročne výhodnocovať MPSVR SR

KC:

- zaviesť centrálnu evidenciu za všetky inštitúcie prichádzajúce s DN do styku
- zaviesť oznamovaciu povinnosť pre tieto inštitúcie

Medzi názormi sa objavila podpora myšlienky centrálnej evidencie prípadov násilia, a to od všetkých profesii, ktoré sa s prípadmi násilia stretávajú (z krízových zariadení, OSV, polícia, lekári,...). Malo by sa zriadiť evidenčné „ústredie v Bratislave, ktoré by sa určilo, a prijímalo by sa konkrétnejšie závery a opatrenia, iniciovali by sa ďalšie legislatívne a právne zmeny podľa zistenia skutočných potrieb s prioritným cieľom rozširovania zariadení a sieťi pracovísk pre obeť násilia a pomoc obeťiam násilia.“ Organizácie by mali mať povinnosť prípady im hlásiť.

5.5. Zloženie aktérov domáceho násilia: obeť a agresori

Polícia:

- najčastejšie sú obeťami DN ženy
- agresormi sú väčšinou manželia, ale i synovia a iní muži v rodine
- DN sa týka najmä rodín s nižším vzdelaním

Podľa vyjadrenia jedného z expertov DN najčastejšie oznamujú ženy na svojich manželov, prípadne starších synov, zriedkavejšie na iných mužov (brat, ujo, otec,...). Ale sú aj iné kombinácie príbuzenských vzťahov v pozícii obeť a násilníka. Napríklad: rodič - dieťa, dieťa - rodič, rodinný dôverník - obeť, atď.

Iný expert vyjadril svoju skúsenosť s DN tak, že sa väčšina prípadov vyskytuje v rodinách s neúplným, základným alebo učňovským vzdelaním a asi v polovici prípadov ide o tých istých aktérov.

CPPS:

- medzi obeťami násilia absolútne prevážajú ženy, medzi násilníkmi muži
- vyskytuje sa u všetkých skupín podľa vzdelania, bydliska, rodinného stavu, veku i EA

Skladba obeť na CPPS

Indikátor	CPPS 1	CPPS 2	CPPS 3	CPPS 4
Počet prípadov spolu v roku 2000	63	109	priemer 15 prípadov ročne (1. polrok 2001)	39
Dospelé ženy	62	91	11	21
Dospelí muži	1	9	2	4
Dospelé dcéry		7		
Dospelí synovia		2		
Matky			2	
Iniciovali iné orgány				11
Obidvaja partneri				2

Ako naznačuje tabuľka, štruktúra aktérov násilia je v jednotlivých CPPS rôzna, ale vo všetkých prevážajú medzi obeťami ženy a medzi agresormi muži. Skúsenosť jednej z expertiek je taká, že za celú svoju prax sa stretla iba so 4 prípadmi obeť - mužov. Riešila aj prípady (2), keď násilník boli obidvaja partneri. Iná expertka hovorí, že „obeťami sú väčšinou ženy, ojedineľo muž (asi 1 za rok) a zväčša mladšie ženy (16-35 rokov)“.

Jedno centrum sledovalo štruktúru obeť DN podľa bydliska, pričom 67,9 % prípadov pripadal na mesto a zvyšných 32,1 % na vidieku. Avšak klientom CPPS „tvorí hlavné mestská populácia, na vidieku sa DN viac toleruje a viac sa skryva“. Podľa tej istej analýzy sa DN vyskytovalo u všetkých vzdelanostných skupín: obeť so ZŠ tvorili 7,2 %, vyučení 16,5 %, so SŠ vzdelaním 62,5 % a s VŠ 13,8 %. Zo všetkých prípadov 81,7 % žilo v partnerskom vzťahu, 18,3 % bolo slobodných. Na zamestnaných pripadal 64,2 % prípadov, na nezamestnaných 17,4 %, študenti tvorili 16,5 %, dôchodcovia 2,7 % a ženy na MD 7,4 %.

Iná expertka uviedla, že medzi obeťami je „hlavné stredná generácia a hlavné mládež“. Ďalšia odhadla, že ženy sú klientkami CPPS 3 krát častejšie ako muži, častejšie sú aj obeťami. S problémom DN mala 2 mužov ako iniciátorov stretnutia, z toho 1 ako obeť a 1 ako násilníka. V 2 prípadoch bolo násilníkom dieťa, vo všetkých ostatných prípadoch boli obeťami ženy.

Podľa inej psychologičky: „najviac násilia znášajú mladé ženy s deťmi, ktoré chcú zachovať rodinu“. Sú to „ženy v závislosti pozícii“ (MD, v domácnosti,...). „Ženy v strednom veku s dospevajúcimi a dospelými deťmi chcú najviac násile riešiť.“

OPPP:

- obeťami sú najčastejšie ženy a maloleté deti, často s nejakými poruchami správania
- agresoram býva hlavné muž (ako otec alebo manžel), ale i matka

Zo všetkých prípadov, s ktorými sa expertka vo svojej praxi stretla, tvorili absolútne väčšinu deti a ženy, iba v jednom prípade bol obeťou násilia muž. Násilia sa dopúšťajú aj rodičia detí s poruchami správania, so slabším prospechom, hyperaktívne deti – nesplnili očakávania.

OSV OÚ:

- obeťami sú prevažne ženy a deti
- agresormi sú najčastejšie muži - hlavné otcovia, zriedkavejšie matka

Experti sa zhodujú v názore, že agresorom v rodine je väčšinou otec alebo druh matky. Prichádzajú do kontaktu predovšetkým s násilím na deťoch, násilie pácha rodič, spravidla otec. Keď predvolávajú „na úrad matku za účelom pohovoru“, často sa zistí, že v rodine nie je týrané iba dieťa, ale i matka. V jednom okrese zo 6 prípadov násilia v poslednom roku boli 2 ženy a 4 deti, v inom z 5 prípadov 2 deti a 3 ženy. Aj podľa inej expertky sú obeťami

predovšetkým maloletí a ženy a agresorom väčšinou otec. V priemere uvádzali 1 prípad muža ako obete domáceho násilia.

KC:

- *obetami sú v absolútnej prevahy ženy a deti*
- *pričinou prichodu do zariadenia je najčastejšie správanie manžela alebo partnera*

Niektoré zo zariadení sú určené len pre ženy s deťmi, preto ani muža ako obeť nepoznajú. V jednom zo zariadení z celkového počtu klientov 173 tvorili muži cca 5 %, väčšinu tvoria ženy a deti.

5.6. Typy a formy domáceho násilia

Poľícia:

- *explicitne spomínané len fyzické násilie*
- *v podstate riešia iba prípady fyzického násilia*
- *psychické násilie berú ako predstupeň fyzického*
- *fyzické násilie: fyzické napadnutie, užívanie na zdraví*
- *psychické násilie: krik, hádky, ale aj „provokácia páchateľa“*
- *upozorňujú na latentnosť DN a opakovane násilie*
- *aj ekonomicke násilie: rozbijanie zariadenia*

Domáce násilie je charakteristické „vysokou latenciou a náročné na trestnoprávne dokazovanie“ „...hádky a provokávanie páchateľa vedú k tomu, že sa prestane ovládať a fyzicky napadne...“ Ak je DN sprevádzané prejavmi, ktoré rušia susedov: „krik, hádky, rozbijanie zariadenia bytu...“, prípad ohlásia susedia.

CPPS:

- *explicitne spomínané 3-5 typov: fyzické, psychické a sociálne, sexuálne a ekonomicke*
- *nejednotomý názor, ktoré je najčastejšie (fyzické alebo psychické násilie): psychické sa tažšie zverejňuje, fyzickému násiliu predchádza alebo ho sprevádzia psychické*
- *psychické sa považuje za závažnejšie ako fyzické*
- *fyzické násilie: útok, bitka, facky, buchnutý, kopanie, vláčenie za vlasys, bitie predmetmi, udretie, napadnutie, ohrozenie života*
- *psychické násilie: hádky, verbálne útoky, urážanie, vyhŕázky, znevažovanie, ponižovanie, zosniešovanie, osočovanie, obmedzovanie, spochybňovanie, zastrašovanie, nútenie k pokore a poslušnosti, zničiť sebadôveru a následne obviníť (z provokácie, nepríčetnosti, hysterie,...), zaťahovanie do neriešiteľných problémov*
- *sociálne násilie: izolácia od rovesníkov, zakaz vychádzat von, zamedzenie kontaktu s okolím (priatelia, pribuzní), nadmerná kontrola trávenia VČ, stupňujúca sa izolácia*
- *ekonomicke násilie: odmietnutie alebo minimalizácia finančnej podpory, obmedzovanie peňazí na domácnosť, kontrola každého výdavku, kontrola v práci až po donútenie ju opustiť, bránenie v zamestnaní, sledovanie v zamestnaní, vynucovanie rodinných financií na alkohol, hazardné hry,...nútenie vykonávať akúkoľvek prácu*
- *sexuálne násilie: nútenie k ponižujúcim alebo neprijemnym praktikám, vyžadovanie sexuálneho styku bez súhlasu partnerky, znásilnenie, sexuálne zneužívanie dieťaťa*

Z expertíz sa ukázalo, že v klientele CPPS sa vyskytujú rôzne typy násilia. Medzi expertmi je rozdielny názor na frekvenciu jednotlivých druhov. Niektorí najčastejší výskyt uviedli pri fyzickom násili, iní pri psychickom - samozrejme, každý druh s rôznymi prejavmi. Experti sa líšili tiež v zaraďovaní jednotlivých skutkov násilia do rozdielnych typov násilia.

Obyčajne videli fyzické násilie ako vyústenie dlhodobejšieho psychického násilia. Jeden z expertov popísal najčastejšie začiatky domáceho násilia nasledovne: „...drobnými incidentmi emocionálneho, verbálneho či fyzického zneužívania, pričom pomaly narastá jeho intenzita i frekvencia“. Aj ďalší z expertov popisuje vývoj domáceho násilia ako: „hádky, verbálne útoky, znevažovanie, ponižovanie,... odtiaľ je už len krok k fyzickým útokom, bitkám,... priamemu ohrozeniu života“.

Viaceré pracovníci poradní sa zhodli v názore, že ľahšie sa k hľadanju pomoci odhadávajú obete psychického násilia než fyzického. „Obet psychického násilia vníma svoju situáciu veľmi zložito, ľahko sa jej oponíži, ktoré zažíva hovori a ľahko vyhľadá pomoc, na rozdiel od ženy, ktorej muž zlomí ruku“. „Iné ako fyzické násilie obete nepovažujú za násilie, priznávajú ho až po konkrétnej otázke.“ V tomto zmysle môže byť psychické násilie závažnejšie. Iný názor zasa pripomína skúsenosť, že klientky fyzické násilie zláhčujú a hanbia sa zaň. U niektorých žien sa prejavuje tolerancia k určitým formám násilného správania, berú ich ako „prejav prirodzenej mužskej dominancie“ a pomoc vyhľadajú až „vo vypäťich situáciach“. V jednej expertíze sa fyzické násilie vymedzovalo ako „zneužitie fyzickej prevahy muža“.

Sociálne násilie sa v prípade detí okrem izolácie od rovesníkov môže prejavovať aj tak, že „v kolektive s dieťaťom nikto nehovorí, nekomunikuje, ako by tam neboli – a nemusia mu nadávať“.

OPPP:

- *explicitne spomínané fyzické (aktívne a pasívne) týranie a psychické týranie*
- *najčastejšie sa stretáva s fyzickým týraním*
- *fyzické násilie: bitie rukou, palicou, gumenou hadicou, šnúrou, kopanie, udretie stoličkou, riadom, zvonom na odpad, hádzanie predmetmi (kamene, hrnce, poháre, trojkolka, nože), vyhŕázanie zabitím (nožom, sekierou, vidlami)*
- *psychické násilie voči ženám: robí veci pod ľudskú dôstojnosť, obmedzovanie osobnej slobody, nútene utekať z domu, prespávať mimo dom*
- *psychické násilie voči deťom: nedostatoč láska, nadávanie, vyhŕázky, tresty a zákazy, život v strese a napäti, odobratie/zabitie obľúbeného zvieratka, nedostatoč podnetov*
- *fyzické voči deťom: nedostatočná strava, zatváranie do tmavých miestnosti, zanedbávanie*
- *aj sexuálne násilie: pohlavné zneužívanie detí, sexuálne zneužívanie manželiek*

Najpočetnejšiu klientelu medzi obeťami rodinného násilia tvoria ženy a deti. Agresori ich „fyzicky napádajú, bijú ich rôznymi predmetmi, hádzajú po nich rôznymi predmetmi vyhŕázajú sa im zabítim...“ Ženy sú často týrané psychicky: „musia robiť veci, ktoré sú pod ľudskú dôstojnosť, a zároveň sa im obmedzuje osobná sloboda“. Aj deti sú týrané psychicky: „citová zložka v ich výchove absentuje“, „deťom sa nedostáva láska, nikdy nepočujú milé slovo, žijú v ustaviciom strachu, strese, napäti“. „Deti dostávajú tresty, zákazy, ktoré nemôžeme v žiadnom prípade zahrnúť do výchovných metód.“ „Trpia hladom, nedostávajú nutrične plnohodnotnú stravu“. „Deti sú zatvárané do tmavých miestnosti...“, „...sú aj prípady, kde sú deti pohlavné zneužívané otcom alebo ostatnými členmi rodiny“. Sexuálne zneužívanie žien manželmi sa tiež vyskytuje medzi typmi násilného správania.

OSV OÚ:

- *explicitne spomínané 3 typy: fyzické a psychické násilie, aj sexuálne*
- *najčastejšie fyzické - hlavne na detoch*
- *fyzické násilie: týranie, telesné zanedbávanie,*
- *psychické násilie: vyhŕázanie samovraždou, zanedbávanie starostlivosti, veľké nároky*
- *sexuálne násilie: pohlavné zneužívanie, ohrozenie mravnej výchovy*

Viacerí experti uvádzali problémy v rodinách, ktoré sú pred rozvodom. Experti tu ako druh psychického násilia uvádzali psychické vydieranie detí rodičmi. Jeden expert uvádza, že „*rodičia, najmä matky sa vyhŕájajú deťom suicidným správaním*“. Ukazuje sa, že ani rozvod vždy všetko nevyrieší. V týchto prípadoch nemusí ísť o „*bezprostredný akt násilia*“, ale o „*využívanie sily a moci voči inej osobe, všetky formy starostlivosti s negatívnymi dôsledkami na vývoj osobnosti*“.

Opäť iný druh týmania detí uvádzal ďalší expert, za ktorý označil: „*neprimerané nároky na svoje dieťa i keď toto nemá predpoklady a rozumové vedomosti dostať sa na požadovanú úroveň*“. Prejavuje sa to rôznymi verbálnymi útokmi na dieťa, na jeho sebavedomie, ktoré majú negatívny vplyv na citový vývoj dieťaťa. Tieto druhy týmania sa objavujú skôr u vysokoškolských vzdelaných rodičov.

Iný expert uvádzal ako najčastejšie prípady, ktoré sa vyskytli: pohľavné zneužívanie detí, telesné týranie a telesné zanedbávanie.

KC:

- explicitne spomínané 4 typy: psychické a fyzické násilie, aj sexuálne a „iné“ násilie
- nie je jednotný názor, či je častejšie psychické alebo fyzické násilie, často súčasne
- fyzické násilie: sácanie, kopanie, škrtenie, hádzanie obete, udieranie, porezanie, bitie pášou, facky, popálenie
- psychické násilie: nadávky, osočovanie, vyhŕávanie, kontrola, zastrašovanie zbraňou
- sexuálne násilie: nepríjemné sexuálne aktivity, znásilnenie
- iné násilie: znehodnotenie osobných vecí, izolácia, obmedzenie pohybu

Jedna expertka ako najčastejší typ násilia, s ktorým pracovníci prichádzajú do styku uvádzala psychické násilie, „*najčastejšie realizované voči ženám*“. Sporadickejšie sa objavuje fyzické a sexuálne násilie a expertka to vysvetľuje tak, že to je „*zrejme spôsobené neochotou prezentovať tento druh násilia tretej osobe, pokiaľ neprejde do neznesiteľných foriem*“.

Podľa expertky z iného zariadenia sa fyzické a psychické násilie vyskytuje približne v rovnakej miere. Podľa vlastných štatistik v roku 2000 zaznamenali 46 % prípadov fyzického a 47,5 % psychického násilia. A ďalej uvádza, že obidve formy násilia sa v rodinach vyskytujú viac menej súčasne. Detailnejší pohľad na štruktúru násilných činov podľa internej evidencie zariadenia hovorí o výskytu fyzického násilia: 21,3 % udieranie, 20,5 % fackovanie, 18,9 % sácanie. V prípadoch kvalifikovaných ako psychické násilie bola miera výskytu jednotlivých druhov nasledovná: 36,6 % vyhŕávanie, 32,1 % nadávanie a osočovanie. Podľa záznamov sa v danom období sexuálne násilie vyskytlo v 1,99 %. Tu experti predpokladajú vyššiu mieru výskytu, ale vzhľadom na to, že: „*...mnohé ženy nemajúc rozvinuté právne vedomie necharakterizujú nepríjemné sexuálne aktivity ako sexuálne násilie alebo znásilnenie*“.

5.7. Príčiny domáceho násilia

Poľícia:

- ekonomická a sociálna situácia, nezamestnanosť – celková i v rodine
- ekonomická závislosť na druhom partnerovi
- nestabilita rodiny, zlá výchova detí, zanedbávanie zo strany rodičov
- reprodukcia násilia – viacgeneračný prenos
- nízke vzdelanie partnerov, rodičov
- alkoholizmus a gamblérstvo (často ako „spúštač“ násilia)
- prežívanie patriarchálnych myštvov o rodine
- kombinácia príčin: napr. nízke vzdelanie druha a družky s alkoholom,...
- pokus o rozčlenenie príčin na všeobecné a bezprostredné

Príčiny domáceho násilia vidia experti v rôznych skutočnostiach, napr. nízka stabilita rodiny, nezamestnanosť, alkoholizmus, traumy zlej výchovy z minulosti alebo podobného násilného správania z rodičovského domu. Ďalší z poliacajov doplnil príčiny páchania násilia o nezamestnanosť a nezvládanie ekonomickeho nedostatku či ekonomickej závislosti na druhom partnerovi, gamblérstvo a následne „*vybíjanie svojich problémov na manželku, deťoch*“. Pomerne častým spôsobom mechanizmu je alkoholizmus, v dôsledku ktorého sa intenzita útokov stupňuje. Experti za jednu z príčin označovali i nízke vzdelanie v rodinách, v ktorých dochádza k domácomu násiliu: „*Pri nízkej vzdelanostnej úrovni obeti-družiek v spojení s alkoholom vznikajú hádky, provokovanie páchateľa vedie k tomu, že sa prestane ovládať a fyzicky napadne*“. Objavil sa i názor o „*prežívaní patriarchálnych náboženských myštvov o DN*“ ako príčine násilia.

CPPS:

- reprodukcia násilia v rodinách
- tolerancia násilia spôsobená prežitkami, stereotypmi vo verejnej mienke
- tabuizácia násilia, neinformovanosť
- nízke právne povedomie
- legislatívne nedostatky: beztrestnosť DN
- štrukturálne násilie: podriadené postavenie, nerovnosť žien, zneužívanie moci a kontroly
- sociálne neistoty: strata zamestnania, dlhodobá nezamestnanosť, sociálna odskázanosť
- závislosti: alkoholizmus, drogy
- devastácia ľudských vzťahov
- závislosť žien na mužoch – v určitých životných situáciach
- rozvodová situácia
- bytové problémy: viacgeneračné spolužitie, porozvodové spolužitie
- spominané členenie príčin na: primárne (dispozičné) a sekundárne (ziskané)

Experti uvádzali, že takéto správanie si často násilník prináša z primárnej rodiny: „*dieťa násilie odpozerá ako jedno z najčastejších a najúčinnejších spôsobov správania*“. Keďže takéto správanie videli doma, považujú ho za úplne normálne – teda sa často opakuje. Za príčiny existencie násilia v spoločnosti experti označili aj všeobecnú toleranciu násilia v spoločnosti, tabuizovanie domáceho násilia, presvedčenie, že domáce násilie je súkromnou záležitosťou rodiny, nízke právne vedomie, zneužívanie závislostí žien na mužoch určitých životných situáciach (napr. ženy na materskej dovolenke, viacdetné rodiny,...). „*Občasné násilie v našej kultúre považujeme za akúsi normu a preto ženy znáajú obmedzovanie, bitku, facku za prejav prirodzenej mužskej dominancie v partnerskom vzťahu*“.

Niekto experti poukázali na „*situácie vyprovokované násilie*“, ktoré sa objavuje počas rozvodu a pokračuje aj po rozvode pri spoločnom bývaní. S bývaním súvisí i problém viacgeneračného spolužitia, kde sa „*vytvárajú koalície*“. Podľa mnohých sa často násilie spája s alkoholom, agresivita v opisito stúpa. Tiež súvisí so súčasnou ekonomickou situáciou (stratu zamestnania či nezamestnanosťou, nedostatkom financií, veľkými ekonomickými rozdielmi...), ale aj s devastáciou ľudských vzťahov.

Prežitky vo verejnej mienke sú pomerne silno zakorenenné. Jeden z expertov uviedol, že násilníci vôbec nevňimajú svoje správanie ako výsledok naučeného správania násilníka a neveria tomu, že ich násilné správanie môže mať negatívne dôsledky. Často veria v svoju „*mužskú nadradenosť a dominantnú mužskú rolu v rodine*“. Príčinu svojho správania „*vnímajú v provokácii osobnostnými črtami manželky*“, ... „*neznesú nesúhlas a vzburú, odporovanie manželiek, čo ich ešte viac irrituje*“.

Jedna z expertiek priniesla popis vzniku násilníckeho vzťahu a násilníka takto:

- „*Násilník začína s drobnými incidentami emocionálneho, verbálneho alebo fyzického násilia, pričom postupne rastie intenzita a frekvencia. Žena sa usiluje utišiť muža*

správaním, ktoré predtým zaberala, no neskôr táto stratégia nefunguje. K násiliu dochádza nadalie a žena sa za to cíti byť vinná, začína strácať kontrolu nad situáciou. Chce násilníkovi vyhovieť a vyhnúť sa trestu – ak to nezaberá, jej bezmocnosť narastá. Žena má tendenciu preberať na seba zodpovednosť za násilné správanie partnera. Časom násilník prejaví snahu incident urovnáť – ospravedlňuje sa, vyhovára, manipuluje,... – žena mu uverí a dá mu šancu. Keďže násilné správanie je súčasťou osobnosti násilníka, po určitom čase sa incident zopakuje. Po niekol'kych opakovaniach vzniká vzájomná závislosť od správania druhého partnera – u ženy vzniká naučená bezmocnosť.“

- „Násilník sa vyhovára, že keby žena neprovokovala, tak by nemusel tak konáť, príčinu svojho správania vidí v osobnostných črtách manželky. Násilníci sú typy mužov, ktorí za svoje správanie obviňujú druhých. V stresových situáciách pijú alkohol a bitie ženy vidia ako spôsob zvládania situácie. Majú nižšiu sebaúctu a veria v mužskú nadradenosť a dominantnú rolu muža v rodine. Preberajú často spôsoby správania z primárnej rodiny – otcovia používali rôzne formy DN na presadenie svojej vôle, matky vnímajú ako oddané ženy, ktoré sú povinné trieť a stáť pri mužovi, a to považujú za normálne správanie – neznesú nesúhlas manželiak.“

Dalšia expertiza obsahovala sumár rizikových faktorov, ktoré sa môžu objaviť v správani budúceho násilníka počas chodenia:

- akékoľvek násilné voči partnerke počas chodenia
- výraznejšia žiarlivosť
- majetnicke ponímanie partnerky
- výraznejšia slovná agresia
- zvýšená kritičnosť, nespokojnosť
- sklonky k závislostiam
- reakcie partnera na frustráciu, neúspech, odmietanie, únavu
- jeho správanie k slabším, silnejším...

OPPP:

- alkoholizmus otca, ale aj matky
- autoritárské postavenie otca v rodine
- nezrelá osobnosť, prehnané očakávania rodičov od dieťaťa

Pričiny rodinného násilia sú rôzne. Za najčastejšiu expertka označuje „etylizmus u otcov, ale aj u matiek a z toho vyplývajúce agresívne a násilnické správanie sa k členom svojej rodiny“. Medzi ďalšími príčinami uvádzajú: autoritatívne postavenie otca v rodine, ktoré je dokazované nevhodnými formami správania, rodičia ako nezrelé osobnosti na to, aby zabezpečili vhodné podmienky pre zdravý a harmonický vývin svojich detí. Násilní sú často aj rodičia, ktorých „deti nesplňajú ich predstavy (slabý prospech, hyperaktivita, poruchy správania,...)“.

OSV OÚ:

- zlá ekonomická a sociálna situácia
- špeciálne bytová situácia – u rozvedených partnerov
- neúplnosť rodiny, mnohodetné rodiny, neprítomnosť otca (odchod za prácou)
- nezrelosť osobnosti, psychicke poruchy
- alkoholizmus a iné závislosti
- tabuizácia DN, vysoká tolerancia k násiliu v spoločnosti, štrukturálne príčiny
- nedostatočné zákony - nechránia obeť, náboženský pohľad na nezrušiteľnosť manželstva

Pracovníci oddelení sociálno-právnej ochrany na prvé miesto dávajú nepriaznivú ekonomickú situáciu v rodinách, ktorá súvisí s nezamestnanosťou, zlou bytovou situáciou. Zlá ekonomická situácia sa objavovala najmä v okresoch s vysokou mierou nezamestnanosti. Medzi ďalšími príčinami sa objavovali: vysoký počet detí v rodine, neprítomnosť otca, strata matky, výchova

osamelým rodičom a iné sociálne javy. Ďalšími príčinami, ktoré uvádzali, boli citová nezrelosť rodičov, anomálny vývin osobnosti u niektorého člena rodiny pod vplyvom alkoholizmu a užívania drog, gamblerstvo.

V niektorých rodinách, v ktorých majú záujem zlepšiť svoju ekonomickú situáciu nájdením práce v zahraničí, sa objavuje iný problém. Tým, že sa mnohé problémy pre neprítomnosť rodiča (obyčajne otca) neriešia pravidelne, vyplávajú na povrch po návrate otca domov – často dochádza k hádkam a až k rozpadu manželstva. Deti z týchto rodín sa snažia dostať z tohto prostredia, útočisko nachádzajú v partiách, kde požívajú alkohol, rozmáha sa záškoláctvo, týranie iných detí.

Jeden z expertov medzi príčinami označil tabuizovanie domáceho násilia, jeho vnímanie za „tabuizovanú tému, presahujúcu do intimných oblastí života jednotlivca a rodiny“, „okolie zostáva imúne voči tejto problematike“. „...nedostatočná legislatíva napomáha bezmocnosti týraného...“. Niekedy je prekážkou na vyriešenie násilia náboženská otázka, „...kde sú ženy často vedené k tomu, že manžela majú od Boha a musia znášať všetky prikoria“.

Ďalší experti medzi príčinami uvádzali také ako: nečinnosť v konaní proti násiliu, predsudky, mýty a spoločenské tolerovanie domáceho násilia, vedomie násilníkov, že za svoje správanie nie sú sankcionovaní, zneužívanie nerovnomerného rozdelenia moci medzi mužmi a ženami, transformačný prenos vzorov násilného správania v rodine, nerovnomerné postavenie žien v spoločnosti, ekonomická závislosť ženy,...

KC:

- zlá ekonomická situácia rodiny
- alkoholizmus
- nepripravenosť na materstvo

Jedna expertka uvádzala medzi príčinami domáceho násilia zlú ekonomickú situáciu domácností, alkoholizmus, v menšej miere nepripravenosť matky na materstvo. „Zaznamenali sme aj prípady ľahkovezantnosti, kedy matky veľmi rady rodia, otec je často iný, starostlivosť o deti aj o seba by však najradšej prenechali štátu“. Iná vidí podobné príčiny v problémoch v rodine spôsobených sociálno-ekonomickým tlakom a zlou životnou situáciou domácností.

5.8. Dôsledky domáceho násilia

CPPS:

- reprodukcia násilia v rodine, preberanie vzorov
- negatívne dopady na deti: sekundárna traumatizácia, patologické pozitívne vzory

Viaceré expertízy poukázali na to, že pri násiliu v rodine trpí nie len obet, ale aj deti, a to tak aktuálnou situáciou, ako aj v budúnosti vo vlastnom vzťahu (nemá adekvátny vzor). „Dielta z rodiny násilie odpozerá ako jeden z najúčinnejších a najčastejších spôsobov konania a stane sa u neho bežným a prenáša ho do svojej rodiny.“ Členovia rodiny sú často neurotizovaní DN. U detí sa prejavuje „sekundárna traumatizácia z atmosféry v rodine, objavujú sa u nich poruchy v učení, spánku, obhýzanie nechťov, bolesti hlavy, nechutenstvo, žalúdočné ťažkosti,... U starších detí to môže viesť k poruchám správania: krádeže, klamstvo, túlavosť, striedanie partnerov,...“ Ako dôsledok DN sa tiež spomienula psychická závislosť obeť na agresorovi, ktorá „...bráni obeti riešiť situáciu – preto by bolo potrebné robiť osvetu smerom k obetiam, aj potenciálnym.“

OSV OÚ:

- negatívne dopady na deti – traumy, záškoláctvo, preberanie agresivity

Výskyt javov domáceho násilia ma veľmi negatívne dopady na deti. Traumy, ktoré majú zo situácie v rodine majú za následok rozvoj záškoláctva, počiatok drogovania, zvýšenia agresivity. „...má silný vplyv na genézu mladého človeka pri zakladaní si vlastnej rodiny, že si to ani neuvedomuje a stáva sa tyranom vo svojej novozaloženej rodine“.

5.9. Prvý kontakt s prípadom domáceho násilia

Polícia:

- najčastejšie obet' sama - žena
- susedia – hlučné prípady násilia
- lekár – zriedkavo, ak došlo k zraneniu
- zdravotnícka poisťovňa – cestou regresu žiada informácie od polície
- z liniek dôvery, od psychológov, sociálnych pracovníkov
- niekedy pribuzní
- známi a okolie zatial' nie

Experti uvádzajú, že najčastejšie "násilnícky čin" oznamuje obet' sama. Najčastejšie oznamujú domáce násilie ženy. Ak je násilie páchané v domácnosti sprevádzané hľukom, rozbijaním zariadenia, obtáčovaním susedov, tak ho ohlasujú susedia. Zriedkavo čin násilia naznačuje lekár - k tomu dochádza obyčajne vtedy, ak je obet' zranená. Častejšie však je to zdravotná poisťovňa, ktorá: „cestou regresie žiada od polície informácie o páchateľovi zranenia, príp. o spôsobe ukončenia vyšetrovania.“

V niektorých okresoch sa o prípadoch DN dozvedajú cez linky dôvery, psychológov a sociálnych pracovníkov. Známi a priatelia sa zatial angažujú málo, jeden expert uviedol, že sa „nestretol s prípadom, že by DN ohlásila priateľka obete“. Policia je povinná prijať a preveriť každé oznamenie, aj anonymné.

CPPS:

- najčastejšie: obet' sama
- obyčajne DN nie je primárny dôvod návštevy obete v CPPS
- niekedy: pribuzní – prídu sa poradiť
- na odporúčanie: okresný úrad, psychiatrická ambulancia
- zriedkavo: súd, lekár, polícia, charita, krízové zariadenia, advokát,...
- je možný priamy aj telefóniký kontakt

Experti uvádzajú, že do kontaktu s prípadmi násilia prichádzajú z rôznych podnetov. Niekedy prichádzajú obete samé hľadať pomoc do CPPS, inokedy klientov ohlási okresný úrad. Ale zhodujú sa v názore, že vo väčšine prípadov k nim klienti prichádzajú sami (jeden z odhadov hovoril o 55 % spontánnych kontaktov). Môžu prísť priamo alebo sa môžu telefonicky objednať, môžu prísť sami alebo s niekým iným, kto je v skutočnosti obetou páchaného násilia.

Niektorých klientov odporúčajú k návštive CPPS psychiatrické ambulancie či OSV OÚ. Objavil sa názor, že ale „klienti odoslaní z OÚ sú málo motivovaní a spoluprácu skoro ukončia“. Stáva sa, že sa prídu do centra poradiť pribuzní obete. Iné inštitúcie len zriedka doporučia klientovi návštavu CPPS (charita, krízové a iné centrá, lekár, právnik, polícia,...).

Experti sa zhodujú aj v tom, že veľmi často klienti prichádzajú s iným problémom, ale následne sa počas sedení ukáže, že v danom prípade ide o problematiku násilia, aj keď si ju klient primárne neuvedomuje. Niekedy klienti, keď sa uistia, že môžu odborníkovi dôverovať, začínajú o násilií hovoriť sami - ale i v tých prípadoch pôvodne hľadali u odborníka pomoc kvôli inej príčine.

OPPP:

- obet' samotná
- na odporúčanie učiteľov, sociálnych pracovníkov, polície
- náhodne pri práci detského psychológa: anamnéza dieťaťa, diagnostikovanie žiakov
- prostredníctvom linky pomoci

Kontakt s prípadmi násilia vzniká na základe vykonávanej profesie v poradni i z vlastnej iniciatívy expertky. Tieto získava: pri získavaní anamnenických údajov od rodičov, pri diagnostikovaní žiakov, zo škôl od pedagógov, v spolupráci so sociálnymi pracovníkmi odboru sociálnych vecí OÚ, na základe vlastných kontaktov s linkou dôvery, kontaktom obetí na expertku. Oslovuje ju tiež polícia, keď rieši takýto prípad.

OSV OÚ:

- najčastejšie: anonymné oznamy – susedia, pribuzní
- výnimočne: rodičia týraného dieťaťa
- zriedkavo: škola, lekár a polícia
- niekedy obete: ženy
- výnimočne deti samotné – v poslednej dobe
- cez detské linky

Prípady problémových rodín týmto pracoviskám naznačujú najčastejšie ľudia anonymne. Oznamujú miesto, odkiaľ sa často ozýva krik, pláč, búchanie, „...a podľa nich by sme s tým mali niečo urobiť!“ Podobne aj prípady zanedbávaných alebo týraných detí najčastejšie oznamujú anonymní ľudia, niekedy pribuzní, inokedy susedia, ojedinele rodičia týraných a zneužívaných detí.

Len málokedy sa stáva, že prípad naznačia zdravotnícke zariadenia, škola alebo polícia. Prípady domáceho násilia niekedy ohlásia aj samé ženy, ktoré prídu na úrad a žiadajú o sociálno-právnu ochranu. Uvádzajú, že ich manžel, druh fyzicky napáda, vyvoláva hádky, vyhŕáza sa im zabítím, pobytom na psychiatrii, že prídu o deti, ak od neho odídu, ak sa budú na neho niekde stážovať.

KC:

- najčastejšie: obet' sama, prípadne v sprievode
- pribuzní a priatelia obete prostredníctvom telefónickej linky
- pracovníci OSV i učitelia
- okrem osobného kontaktu – aj telefónicky alebo písomne

Prvý kontakt so zariadením sa nadávajú rôznymi spôsobmi. Obet' sama alebo v sprievode príde do centra, obet' sa kontaktuje telefonicky, telefonické konzultácie a rady cez telefón pre osoby z iných miest, listom - tiež v prípadoch osôb z iných miest. Narastajú prípady, že na linku zavolajú priatelia alebo pribuzní obete, čo expertka hodnotila ako stav, že „...obete neostávajú osamelé so svojím prípadom, ale sa o ich situáciu zaujímajú blízke osoby a snažia sa im pomôcť!“. Klienti teda vstupujú do kontaktu so zariadením buď prostredníctvom telefónnej linky alebo osobne s kompetentným pracovníkom zariadenia.

5.10. Postup riešenia prípadu/poskytované služby

Polícia:

- diferencovaný postup: podľa oznamovateľa, aktérov, opakovanie DN
- 1. Prijatie oznamenia (pri telefonickom oznamení hliadka ide na miesto činu a zabráni pokračovaniu násilia)

- 2. Vypočutie a zápisnica o podaní vysvetlenia
- 3. Klasifikácia činu: priestupok, trestný čin
- 4. Poučenie obete: o právach a potrebe súhlasu k prejednaniu prípadu
- 5. Preverenie zistených skutočnosti: rodinní príslušníci, susedia, páchateľ
- 6. Lekárske vyšetrenie, fotodokumentácia: ak sú dôvody
- 7. Obhliadka miesta činu: zaistenie stôp
- 8. Ukončenie prípadu: bud' odložením z dôvodu nedania súhlasu alebo zdokumentovaním a postúpením ďalším orgánom činným v trestnom konaní (Úrad vyšetrovania)

„Postup polície po oznamení prípadu domáceho násilia je závislý od toho, kto vec oznamuje, či sa jedná o opakovany alebo prvý prípad, kto je obet' a kto páchateľ. V každom prípade sa postupuje inak.“ A tiež to závisí od toho, či sa nahlásený prípad klasifikuje ako priestupok alebo ako trestný čin.

Policajt po nahlásení činu ho zaeviduje buď ako priestupok alebo trestný čin. Poučí obet' o právach, ktoré v súvislosti s nahlásením činu má, ako aj o tom, že je potrebný súhlas obete k prejednaniu prípadu alebo trestnému stíhaniu. Policia po nahlásení prípadu prípad zaeviduje a prípad môže riešiť len tedy, ak obet' dá súhlas k stíhaniu páchateľa, čo sa nestáva vždy. Ako uvádzajú experti, tu často spolupráca obete s políciou na riešení prípadu končí, pretože obet' odmietne dať súhlas na trestné stíhanie násilníka. Niekedy ide len o želanie obete, „aby polícia páchateľa postrašila“ alebo „mu dohovorila“. Ak obet' nedá súhlas na trestné prejednávanie činu, spis ostáva založený na polícii. Väčšina prípadov DN končí „*odložením z dôvodu nedania súhlasu. Obet' v tomto prípade sama políciu zvážuje ruky*“.

Po vypočutí oznamovateľa nasleduje „*preverenie zistených skutočností u susedov, členov rodiny, páchateľa*“. Ak bol prítomný svedok, vypočuje sa – „ak sú to deti, vypočúvajú sa len so súhlasom matky a s ohľadom na vek, ak to nie je nutné, polícia to nerobi.“ Keď bola obet' ošetrovaná lekárom, vyžaduje sa lekárska správa: o spôsobe zranenia, čo obet' uviedla o pôvode zranenia, niekedy sa lekár vypočúva ako svedok.

Pri telefonickom oznamení ide policajná hliadka na miesto činu, kde najprv zabráni pokračovaniu násilia a potom sa postupuje štandardne.

Jeden z expertov uviedol vo svojom vyjadrení návrhy, ako zlepšiť postup polície. V stručnosti sa dajú zhŕnúť nasledovne:

- *využívať všetky existujúce paragrapy a zákony:*
 - vždy urobiť vypočutie a zápisnicu (aj keď nejde o TČ, aj pri opakovaneom prípade)
 - poslat' obet' na lekárske vyšetrenie alebo urobiť fotodokumentáciu (dôkazový materiál pri vyšetrovani, aj budúcom)
 - pri obhliadke miesta činu zaistiť stopy aj biologického charakteru, zaistiť vec dôležitú pre trestné konanie (§ 21/1 zák. č. 171/93 Z.z.)
 - ak agresor bráni poškodenému otvoriť byt, využiť oprávnenie otvoriť byt (§ 29 ods. 1 zák. č. 171/93 Z.z.) a agresora predviest'
- *obet' a svedkov vypočúvať osobitne od agresora*
- *dať obeti najavo pochopenie pre jeho situáciu*
- *počas celého predprípravného, prípravného i trestného konania je pre psychiku obete vysoko efektívne nadviazať a udržiavať kontakt (informovať obet' o priebehu dokumentovania – posíľuje to jej sebadôveru a kladné presvedčenie, že môže prispieť k ukončeniu traumy)*
- *menej využívať formu konfrontácie (možné ovplyvňovanie a zastrašovanie obete alebo detí páchateľom)*
- *spolupracovať so sociálnymi pracovníkmi pri zabezpečovaní najnutnejších potrieb na prežitie i s psychológom (posilňovanie obete, odbúravanie stresu a traumy u obete i detí) dôsledne zvážiť a konzultovať s psychológom, či je nutné vydať predbežné opatrenie na odňatie dietáta z rodiny (aby nedošlo k sekundárному týraniu)*

- *pred odovzdaním prípadu na Úrad vyšetrovania je vhodné konzultovať s prokurátorm zaoberajúcim sa DN (či má spis dosť validných dôkazov na začatie trestného konania)*

CPPS:

- *diferencovaný postup medzi jednotlivými CPPS*
- *rozdelený postup v individuálnom prípade podľa situácie*
- *v akútnejch prípadoch separácia od násilníka*
- *v menej akútnej riešenie situácie kontaktovaním na iné organizácie*
- *práca s obetou: návrh riešení, odbúravanie traumy*
- *1. Základné informácie o formách a prejavoch DN (akceptovať sa ako obet')*
- *2. Mobilizácia súl a hľadanie riešenia*
- *3. Poradenstvo: kde hľadať pomoc a ochranu*
- *4. Psychoterapia obete*
- *ukončený prípad: obmedzenie alebo vymiznutie násilia, zvládnutie psychickej záťaže, vybudované obranné mechanizmy*
- *výimočne sa pokúšajú pracovať s páchateľom*
- *práca v podporných skupinách*
- *objavila sa spolupráca pri vytváraní pracovnej skupiny rôznych odborníkov*

Skúsenosti a postup jednotlivých CPPS je veľmi rôzny. Jeden z expertov uvádzá, že v minulosti neriešili prípady násilia ako problém násilia a príčinou bol nedostatok poznatkov o probléme. „Ak sa vyskytli prípady toho, čo dnes klasifikujeme ako domáceho násilia, najčastejšie sme sa ich usilovali riešiť v rámci tzv. párovej terapie, lebo problém sme vnímali ako partnerský konflikt či krízu. Násilníci sa ale väčšinou nedostavili alebo dávali vinu „neposlušnej žene“ a zodpovednosť vplyvu alkoholu, nehode,... odmietať sa podieľať na riešení“.

Po nadviazaní kontaktu s obetou sa odborníci orientujú na odbúravanie strachu, neistoty, vlastných pocitov viny, pochybností o sebe samom, depresií, úzkosti. Práca odborníkov v tejto oblasti sa usiluje aj o to, aby sa obet' akceptovala ako obet' a pomáhala nájsť iné riešenie, ako je trpieť a znášať súčasný stav. „*Klientka viac očakáva zmenu od okolia, od násilníka a nehladá možnosť zmeny v sebe.*“ Pomáhajú obeti zorientovať sa vo svojej situácii a pokúsiť sa postarať sa o seba a dokázať si vlastnú sebestačnosť. Poskytujú pomoc pri mobilizácii súl, hľadaní zdrojov, určenie si hraníc a možností riešenia situácie. Spravidla navrhujú viac riešení a klient si sám vyberá podľa situácie. Aj keď klient spolupracuje, prípad môže trvať aj niekoľko rokov.

V prípade akútnej situácie, kde je v ohrození život a zdravie obete, tam odborníci rozširujú svoju pomoc a do spolupráce vstupujú ďalšie inštitúcie, ktoré napr. umožnia separáciu obete od násilníka, ďalej sú to sociálne oddelenia OÚ, advokáti,... Ak sa zaistí bezpečnosť obete, „*pomoc sa zameriava na psychoterapeutické ovplyvňovanie posttraumatických dôsledkov*“.

Iná expertka uviedla, že práca s klientom sa obmedzuje len na možnosti CPPS, ale pomáha obeti zorientovať sa pri hľadaní pomoci inde, t.j. na sociálnych oddeleniach OÚ, polícii, súde, u lekára.

V niektorých expertizach uvádzali, že sa pri riešení prípadov DN snažia spolupracovať s páchateľom, ale označili to skôr za raritu ako bežný jav. Dokonca, aj keď sa podarí začať spolupracovať, efekt je neistý. Niektorí z páchateľov spolupracujú len krátku dobu, kým nezmiernia následky svojich činov, v iných prípadoch vychádzajú z toho „poučení“ a „praktizujú také formy násilia, ktoré sú menej viditeľné, rafinovanějšie a tým ľahšie dokázateľné“.

Tak ako je rôzny postup, aj spôsoby ukončenia prípadu sú rôzne. V podstate skončený prípad je vtedy, keď „sa obmedzilo alebo vymizlo násilie v rodine“. Takýto stav má

v jednotlivých prípadoch rôznu podobu: žena sa osamostatní, opustí domácnosť a rieši rozdelenie súdnu cestou, násilník opustí domácnosť, obet' zvládne psychickú záťaž a mechanizmy ochrany pred citovým vydieraním a ponižovaním (ak nechce opustiť partnera).

Jedno centrum uviedlo, že na žiadosť obetí vytvorilo podpornú skupinu žien, ktorá sa stretáva raz za týždeň a tiež podpornú skupinu určenú mladým dospelým, ktorí zažili traumu DN. Spolupracuje i s občianskym združením na vytvoreni pracovnej skupiny odborníkov za účelom „*inicovať komunikáciu a spoluprácu medzi zástupcami inštitúcií*“.

OPPP:

- *individuálny postup – podľa charakteru prípadu*
- 1. osobné stretnutie s dieťaťom a nadviazanie kontaktu
- 2. zber údajov z iných zdrojov: učiteľ, lekár, psychiater, sociálny pracovník
- 3. v prípade potreby (TČ): prípad nahlásí – policii, OSV
- 4. snaha o spoluprácu s rodinou
- 5. zabezpečujú: individuálne poradenstvo, terapiu na prekonanie traumy, psychologická príprava a posilňovanie
- *ukončený prípad: zvládnutie traumy (frustrácie, stresu), vytlačenie negatívnych zážitkov*

Postup pri riešení prípadov násilia sa volí podľa individuálneho charakteru toho ktorého prípadu. Prvým krokom je osobné stretnutie s dieťaťom, kde sa expertka prostredníctvom spontánneho rozhovoru snaží o nadviazanie kontaktu s dieťaťom, aby bolo ochotné hovoriť o danom probléme. V prípade potreby na lepšie objasnenie prípadu zbiera údaje o konkrétnom prípade z iných zdrojov (pedagógovia, sociálni pracovníci, lekári,...). Ak sa ukáže, že zažitá trauma sa spája s naplnením skutkovej podstaty trestného činu, nadvázuje kontakt s policiou, ktorá rieši prípad po svojej linii. Veľmi pozitívnu rolu môže zohrávať spolupráca s rodinou obete, čo sa nie vždy dari. „*Stávajú sa aj prípady, kde pôvodná rodina sa od člena rodiny, ktorý je obetou domáceho násilia, odvráti. Práve tu je dôležitá úloha zabezpečenia vhodnej terapie a poradenstva pre túto obet.*“

Expertka pracuje s klientmi formou individuálnych terapeutických sedení, ktorých „*cieľom je pozbavenie anoxizárnich stavov, ktorými poškodenie trpia, ako aj pozitívne posilnenie sebavedomia obeťi*“, „*...aby prežiťe stresy v sebe nepotlácali, ale aby dokázali spontánne komunikovať a navonok zo seba dosťať negatívne zážitky, ktoré v nich pretrvávajú*“. Zmyslom tejto spolupráce je aj to, aby sa posilnilo sebavedomie obeti, aby boli schopné a ochotné komunikovať a spolupracovať s policiou. Prípad považuje za ukončený vtedy, „*ked spätná väzba ukazuje zvládnutie frustrácie, stresu alebo pozitívne spracovanie či vytlačenie negatívneho zážitku - násilia z vedomia dieťaťa.*“

OSV OÚ:

- *individuálny postup – podľa prípadu a situácie (deti, ženy)*
- *poskytujú poradenstvo – ekonomické, právne, sociálna pomoc,...*
- *pri podorení z týmania dieťaťa - šetrenie v teréne, rozhovory s členmi rodiny, kontaktujú potrebné inštitúcie, určí sa plán komplexnej terapie*
- *s rodičmi sa pracuje na sanácii rodinného prostredia*
- *rodinu zaevidujú a sledujú až do dovršenia 18 rokov dieťaťa, prípadne dieťaťa odoberú*

Náplňou práce OSV je sociálno-právna ochrana a prevencia detí a mládeže – po nahlásení prípadu DN pracovisko musí podniknúť nejaké kroky. Vyplýva to z náplne činnosti. Ďalší postup sa volí individuálne podľa konkrétneho prípadu. Môže v niektorých prípadoch skončiť až vyňatím dieťaťa z rodiny a umiestnením do ústavnej výchovy.

Ak prídu klienti na úrad - najčastejšie ženy-matky, ktoré sa sťažujú, že im manžel nedáva peniaze, spiše sa s nimi návrh na úpravu práv a poviností k maloletým deťom, dostanú radu, ako spísať návrh na úpravu výživného pre manželku, návrh na rozvod, návrh na zákaz styku,

atď. Ak ide o prípady sociálne odkázané, dostanú radu, ako si vybaviť opakovane dávky, jednorázovú dávku, prídatky na deti, atď. Okrem toho sa robí šetrenie v rodine, žiadajú sa posudky zo školy, od detskej lekárky, vedú sa rozhovory s deťmi, aby sa pracovníci úradu mohli vyjadriť, komu má byť po rozvode dieťa zverené.

Zvláštna pozornosť sa venuje deťom v prípade podezrenia z násilia páchaného na deťoch. V takýchto prípadoch sa robia teréne šetrenia a nadvážajú kontakty s lekárom, zástupcom obce, realizujú sa návštevy v rodine. „*V prípade potvrdenia násilia, určí sa plán komplexnej terapie*“, ktorý „*závisí od formy násilia, doby trvania, ochoty rodičov, resp. násilníka spolupracovať, veku detí a celkového poškodenia osobnosti*“. Pokiaľ sú rodičia ochotní aspoň trochu spolupracovať, pracuje sa s nimi na sanácii rodinného prostredia.

Tieto oddelenia rodinu evidujú dovtedy, kým najmladšie dieťa nedosiahne vek 18 rokov. Ak sa situácia nelepší naprieckrátia a je potrebné dieťa z rodiny vyhnáť, tak sa k tomu pristúpi a dieťa sa bud' umiestni do starostlivosti najbližších príbuzných, náhradnej rodiny alebo do ústavnej starostlivosti.

KC:

- *postup je rôzny – podľa typu zariadenia (pre deti alebo ženy) a zriaďovateľa*
- 1. po kontakte snaha o identifikáciu problému
- 2. spoločné hľadanie riešenia
- 3. kontaktovanie iných inštitúcií - v prípade potreby
- 4. krízové ubytovanie: v menšom či väčšom rozsahu
- 5. poradenstvo – psychologické, sociálne, právne
- 6. psychologická intervencia
- asistenčná služba
- telefonická linka pomoci
- *svojpomocné podporné skupiny*

KC 1: poskytuje bezplatné služby - non stop telefonickú linku pomoci, poradenstvo (psychologické, sociálne, právne), svojpomocnú podpornú skupinu, asistenčnú službu a v minimálnom rozsahu krízové ubytovanie pre ženy s deťmi. Pri prvom kontakte sa pracovníci centra snažia „*identifikovať jadro problému*“ a spolu s klientkou nájsť najvhodnejší spôsob pomoci, vrátane pomoci od iných zariadení, inštitúcií a MVO.

KC 2: Zariadenie slúži potrebám obyvateľov zriaďujúceho okresu, ale v prípade potreby aj obyvateľom z iných okresov. Zriaďovateľom je okresný úrad. KC funguje približne 3,5 roka. Zariadenie ponúka predovšetkým možnosť ubytovania osobám v krízovej situácii. Najnovšou aktivitou je uvedenie nepretržnej telefónnej linky záchrany. Táto poslúži ako ďalší prostriedok na zlepšenie práce a na vytváranie kontaktu s mládežou a deťmi, ktorí majú nejaké problémy.

Pracovníci zariadenia vyhľadávajú a vstupujú do priamych kontaktov s ľuďmi a inštitúciami, medzi ktorými súčasne robia osvetu a informujú o dôležitosti pomoci ohrozeným skupinám občanov a hlavne deťí. Vstupujú do kontaktov so školami, učiteľmi, deťmi a priamo vyhľadávajú deti, ktoré by mohli byť ohrozené alebo na ktorých je páchané násilie. O svojich aktivitách informujú verejnosť rôznymi spôsobmi - cez nástenku na OÚ, internet, články v lokálnych novinách. Zúčastňujú sa, aj inicijujú a organizujú vzdelávacie aktivity pre rôzne profesie, rôznych odborníkov, ktorí sú na riešení prípadov násilia zainteresovaní.

Klienti, ktorí zavolajú na telefónne číslo, môžu požiadať o sociálne, sociálno-právne a psychologické poradenstvo, pomoc pri riešení nepríaznivých životných situácií, pomoc pri odstraňovaní strachu. Ak ide o maloleté dieťa, pracovník zariadenia cestuje za dieťaťom do prostredia, v ktorom sa dieťa nachádza, aby zozbieral dostatok údajov o situácii priamo na mieste. Ak je dieťa školopovinné, kontaktujú pracovníci zariadenia aj školu. Podľa situácie môže byť dieťa vyňaté z rodiny a umiestnené v krízovom centre.

Po nadviazaní kontaktu nasleduje získavanie ďalších informácií prostredníctvom tímu kompetentných pracovníkov - podľa udaného problémú obete (polícia, psychológ, psychiater, sociálny pracovník, obecný úrad a pod). V prípade, že sa zistí, že ide o ohrozenie života niektorého člena rodiny, zaistí sa ochrana obete za asistencie polície a sociálnych pracovníkov i dobrovoľníkov z občianskeho združenia a zaistí sa umiestnenie obete mimo dosahu agresora. Ak je kapacita zariadení na ubytovanie matiek s deťmi alebo deťí v krízovom stredisku naplnená, pracovníci hľadajú miesta na dočasné ubytovanie v ubytovniach, ak má obete dostatok finančných prostriedkov pomáhať nájsť byt, ktorý je utajený pred agresorom.

Po vyriešení naliehavých okolností v akutných prípadoch sa hľadá najvhodnejšie riešenie pre konkrétny prípad. Klientom sa aj nadálej poskytuje kompletne poradenstvo podľa potrieb.

CK 3: zariadenie sociálnej starostlivosti fungujúce asi 7 rokov, prevádzku riadi a financuje ČK z vlastných príjmov. Tie sú doplnené o príspevok MÚ a sponzorské dary, ako aj o poplatky za užívanie zariadenia. Svojím spôsobom fungovanie zariadenia dotúj aj dobrovoľníci svojou prácou. Zariadenie má 6 samostatných buniek, počet posteli na jednu bunku je variabilný v závislosti od potreby. Poskytuje pomoc osamelým matkám s deťmi, prípadne tehotným ženám, ktoré sa ocitli v ťažkej životnej situácii, ktorú nedokážu riešiť vlastnými silami. O možnostiach ubytovania v danom zariadení sa ženy informujú samé alebo prostredníctvom dôveryhodných osôb. Zariadenie nie je možné použiť na riešenie krízových situácií na požiadanie polície mimo úradných hodín, keďže to nevypĺňa zo štatútu zariadenia. Muži nemajú dovolený vstup do tohto zariadenia a v prípade potreby, že by to chcel niekoľko porušiť, zasahuje polícia.

O umiestnení matky rozhoduje oddelenie sociálnych vecí. Uprednostnené sú ženy s trvalým bydliskom na spádovom území, v prípade voľných miest môžu byť poskytnuté záujemcyniam z hocikej oblasti Slovenska. Maximálna doba pobytu je 2 mesiace, po konzultácii doba môže byť predĺžená. Bývanie v zariadení si matky platia samé - suma na jeden deň je vo výške 50 Sk, bez ohľadu na počet detí bývajúcich s matkou v tomto zariadení. Stravovanie si matky zabezpečujú samé, v zariadení sú na jeho prípravu vytvorené podmienky. Pri nástupe sa uzatvára s matkou zmluva, ktorá má predpisane náležitosti a sú v nej formulované požiadavky, ktoré sa matka zaväzuje dodržiavať.

Je možné povedať, že doteraz sa každej ubytovanej žene podarilo riešiť krízovú situáciu. Niektoré ženy boli samé schopné zvládnuť túto nepriaznivú situáciu, niektorým boli pridelené sociálne byty, ale boli i odlišné riešenia.

5.11. Spolupráca s inými inštitúciami

Polícia:

- lekári, sociálni pracovníci OÚ, učitelia, psychológovia, psychiatri, obecné úrady
- spolupráca je hodnotená rôznorodo – ako kde a ako s kým
- spolupráca chýba inštitucionálne ukotvenie

Ak ide o ublíženie na zdraví, spolupracuje polícia s lekármi. K niektorým prípadom priberajú sociálnych pracovníkov, prípadne s nimi konzultujú. V jednom okrese uviedli, že spolupracujú s rôznymi inštitúciami, „ale je to postavené na entuziazme konkrétneho policajta“. Pri dokumentácii prípadu majú konzultácie so: sociálnymi pracovníkmi OÚ, učiteľmi, psychológmi, psychiatrami, lekármi a inými odborníkmi.

CPPS:

- rôzne hodnotenie spolupráce, prevažne ako dobrá, najhoršia - s políciou
- spolupráci chýba zakonná úprava, niekedy je založená len na osobnej angažovanosti
- občas spolupracujú s políciou, OSV OÚ, s azylovými a krízovými zariadeniami, lekármi...

→ horšie hodnotili spoluprácu s políciou

Aj v tejto sfére sa ukázali rozdielne názory expertov. Mnoho situácií sa rieši na základe osobných kontaktov s inými odborníkmi. Prevažne problémy vyplývajú z nedostatočnej legislatívy v tejto oblasti. Celkovo je možné konštatovať, že niekde je spolupráca dobrá a do riešenia prípadu nie je problém zapojiť rôzne zložky, inde je sprevádzaná väčšinou či menšinou problémami.

Ako najslabší článok v spolupráci bola najčastejšie spomínaná polícia - u viacerých expertov. Experti uvádzajú, že budú je spolupráca obete s políciou malo účinná - jednak z dôvodu, že aj keď polícia príde, násilník svoje konanie poprie, niekedy polícia považuje konflikt za manželský problém, ktorý si majú sami riešiť, často nespisú ani zápisnicu. Ale zase priznávajú, že polícia v mnohých prípadoch nemôže pomôcť, pretože obete odvolať súhlas s trestným stíhaním násilníka. Ako uviedli viaceri experti, tento stav (odvolať súhlas s trestným stíhaním) „...posmeľuje násilníkov a uistiuje ich v beztrestnosti“ a „obete zase od hľadania pomoci na policii“. Pri sexuálne zneužívanom dieťati sa niekedy stáva, že po oznamení je dieťa opäť posланé do pôvodnej rodiny „...a musí celiť tlaku abúzora“.

Forma spolupráce so zdravotníctvom spočíva v tom, že obete fyzického násilia posielajú k lekárovi na ošetroenie alebo popis rozsahu zranenia – môže poslužiť „ako budúci dôkaz“. Jedna z expertiek problém prístupu lekárov vidí v tom, že „sa spontánne nepýtajú na pôvodcu zranenia, aby sa nemuseli zúčastniť vyšetrovania“. S OSV OÚ majú CPPS dobrú spoluprácu v prípade týraných deťí, pri ženách je to problematické, lebo „nie sú kompetentné ženám pomáhať“. Potom je pomoc OSV závislá od ochoty pracovníčok. Jedna CPPS uviedla spoluprácu s okresným súdom – upozorňujú ich na násilnícke chovanie a prosia o urýchlené konanie. Vyjadrili sa tiež k priestupkovému oddeleniu, ktoré rozhoduje o finančných pokutách za priestupok – v prípade DN je to neúčinný trest, lebo überá z rodného rozpočtu.

Najviac výhrad smerovalo k práci polície. Mnohé z výhrad súviseli s nedostatkami v legislatíve, ktoré policii nedovoľujú konáť, ale stáva sa aj, že policajti často DN neberú dostatočne vážne a situáciu si zlăhučujú (pozri Policia). Preto by mali ženy v každom prípade trvať aspoň na spisaní zápisnice, ktorá tiež môže poslužiť ako budúci dôkaz.

OPPP:

- s kriminálnou políciou: pri fyzickom týrani a sexuálnom zneužívaní
- so sociálnymi pracovníkmi: ak dieťa treba vynáť z rodiny, zabezpečiť bývanie
- s učiteľmi a obecnými úradmi: zber informácií
- väčšinou dobrá spolupráca, ale niektorí zástupcovia štátnych inštitúcií nekooperujú
- treba koordinovaný postup

OPPP spolupracuje s materskými školami, základnými školami, obecnými úradmi, s pedagógmi, sociálnymi pracovníkmi, lekármi,... Expertka hodnotí spoluprácu „vo väčšine prípadov kladne“. V niektorých prípadoch sa spolupráca medzi inštitúciami narúša, „brzdou pri riešení konkrétnych prípadov... sú však jedinci reprezentujúci štátnu inštitúciu“. Tito sa nechcú príciňať o to, aby sa o prípade na verejnosti hovorilo, alebo majú strach z agresora.

Podľa skúseností expertky sa ukazuje byť najefektívnejším postupom pri riešení prípadov násilia koordinovaný postup všetkých zainteresovaných na riešení prípadu. Je to potrebné aj preto, lebo obete násilia niekedy potrebujú urgentnú pomoc, napr. pri vyňatí dieťaťa z patologického prostredia alebo pri zabezpečení finančných prostriedkov na prežitie a pod. Veľmi pozitívne hodnotí spoluprácu so sociálnymi pracovníkmi, „ktorí v danej oblasti preukazujú vysokú odbornosť a profesionality, veľkú dávku empatickej asertivity pri zvládnaní problémov a pomoci obeti, ako aj pružné reagovanie na riešenie daného problému.“

OSV OÚ:

- obce a školy, obecný úrad, polícia, MVO, CPPS, OPPP, lekár, DD

- často: s príbuznými
- celkovo je spolupráca hodnotená kladne
- niekedy problémy s učiteľmi – pri odoberaní dieťaťa z rodiny
- zlé skúsenosti s obecným úradom – nehlásia a nevenujú sa prípadom
- najlepšie hodnotená spolupráca s MVO
- zriadená Komisia na riešenie problémov mládeže, rodín, žien a detí (10 profesii)

Ako uvádzajú experti, odbory sociálnych vecí najčastejšie spolupracujú pri riešení prípadov s obcami, školami, zdravotníckymi zariadeniami, s CPPS, políciou. Často spolupracujú tieto úrady aj s príbuznými a s krízovými centrami. Nekontaktujú však konkrétny prípad s nejakou organizáciou priamo - „ak ide o dospelú osobu, nemáme na to právo, je osobou vecou každého klienta, ako so všetkými informáciami a našimi odporúčaniami naloží“. Ako poznámená jeden z expertov, nie vždy sa táto spolupráca všetkých zainteresovaných na prípade darí.

Jedna expertka uviedla, že spolupracujú aj v rámci Komisie na riešenie problémov mládeže, rodín, žien a detí, kde je zastúpených 10 profesii Komisia sa stretáva podľa plánu, v aktuálnych prípadoch aj častejšie. Pri práci sa prejavuje veľká ochota a spolupráca je veľmi plodná.

Najhoršie skúsenosti OSV uvádzali s obecnými úradmi. Tieto „nedávajú hlásenia o prípade, nevenujú sa prípadu, lebo si chcú uchovať poziciu nezasahujúceho do súkromia.“ Niektorí uviedli problémy s učiteľmi – niekedy sa im nepáči, keď odnímajú dieťa z rodiny. S ostatnými inštitúciami bola spolupráca hodnotená ako dobrá, niekde aj veľmi dobrá – niektoré MVO pracujúce s deťmi, ale aj so ženami.

KC:

- štátnej správe, ženské MVO, cirkev, obecný úrad, tiež školy a učitelia, polícia, psychológ, psychiater, sociálny pracovník, OÚ...
- spolupráca hodnotená ako väčšinou dobrá – v rámci regiónu, rôznorodé skúsenosti
- s MVO prevažne dobrá – kritika voči niektorým MVO, pocit vyvyšovania sa, jedinečnosti voči polícii – viac zlé ako dobré skúsenosti, od neochoty po korupciu
- s OSV a MÚ rôzne vzťahy: prevaha kladných i neochota, prezradenie miesta pobytu

Expertka hodnotí spoluprácu s inými inštitúciami pozitívne a hovorí o veľkej ochote pomáhať. „Niektory sa však stretávame s tým, že niektoré organizácie považujú seba a svoju činnosť za jedinečnú a jedinú svojho druhu na Slovensku, a tak sa vyvyšujú nad ostatné“.

Aj v tomto prípade expertky uviedli, že problémovou je spolupráca s políciou. Problémovosť vyplýva z rôznych okolností, či už z dôvodu necitlivého prístupu policajtov k týmto javom, podceňovania spáchaného činu, nevedomosti o problematike, korupcie, neadekvátnego správania, atď. Agresori majú často medzi policajtmi priateľov, čo vedie k neadekvátnemu správaniu k obete. Nedostatky v spolupráci sa vyskytujú aj v prípade spolupráce s OÚ - odborní sociálnych vecí.

Iné KC vstupuje do kontaktov so školami a učiteľmi, ďalej je to polícia, psychológ, psychiater, sociálny pracovník, obecný úrad, občianske združenia a pod.

5.12. Nedostatky v pomoci prípadom

Polícia:

- problémy sú tak pri riešení/šetrení prípadu, ako i v pomoci obete
- legislatívne obmedzenia: definícia skutkov DN, odstránenie násilníka, súhlas obete k prešetreniu a trestnému stíhaniu, spolupráca organizácií
- rezignácia u policajtov pri opakovanych prípadoch DN bez získania súhlasu na stíhanie

- posmeľovanie páchateľa k ďalšiemu násiliu, keď nie je potrestaný
- nemožnosť odstrániť násilníka z domácnosti, pokial' nespácha TC
- nezosúlade postupu zainteresovaných inštitúcií
- slabé uvedomenie obeti o možnostiach postupu
- niekedy neprofesionálne správanie odborníkov
- tažké dokazovanie trestných činov DN – chýba svedectvo
- polícia nerobí prevenciu na predchádzanie DN

Pri súčasnom stave legislatívny, definovania resp. nedefinovania skutkov spadajúcich do domáceho násilia, sú možnosti polície pomôcť obeti násilia obmedzené. Pomoc je v súčasnosti obmedzená, polícia nemôže odstrániť násilníka z rodiny, pokial' nie sú dôvody väzby. Obete si často želajú, aby polícia odviedla páchateľa z domu a nechali si ho aspoň jeden večer na policajnej stanici, ale „to je problém, lebo aj keď ho odvedú, po spisaní zápisnice ho musia prepustiť – môže sa vrátiť k obete, ak tam má trvalý pobyt a pokračovať v násili“. Obet nedáva súhlas na trestné stíhanie príbuzného, lebo „sa boji budúceho života s násilníkom, neúplnosti rodiny, slabého ekonomickeho zabezpečenia.“ Vyriešiť prípad domáceho násilia a pomoc obeti - okrem toho, že je zviazaná získaním súhlasu obete ku konaniu, ktorý obet nechce dať z rôznych dôvodov - narúša, že nie je veľmi organizovaný spoločný postup viacerých odborníkov a inštitúcií, ktoré by spolupracovali na prípade a nie je ani takto postup legislatívne zakotvený.

Okrem legislatívnych prekážok jeden z expertov upozornil na fakt: „...že keď sa to raz páchateľovi prepáči, po druhý krát má menšie zabraný a čím viac sa násilie prepáči, tým viac sa stupňuje intenzita útokov – pod hrozobou trestného stíhania si páchateľa viac d'alsie útoky rozmýšlia“. V realite policajnej práce sa prejavuje, že: „v opakovanych prípadoch DN, kedy obet nikdy nedá súhlas na trestné stíhanie, sa ochota polície znížuje, polícia má pocit, že ich práca je zbytočná“.

V podstate DN polícia sama nemôže vyriešiť, môže len: „spolupôsobiť pri riešení a poskytnúť určitú policajnú pomoc – hlavné obet to musí riešiť“. Jeden z policajtov má aj takúto skúsenosť: „Vyskylí sa prípad, že obet našla odvahu hovoriť s profesionálom, no ten mlčal, aby nepoškodil meno inštitúcie, resp. zo strachu, že by musel vypovedať pred políciou.“ Policia nevykonáva žiadnu „prevenciu na predchádzanie násiliu, okrajovo - prednášky pre žiakov.“

Nedostatky sú aj na strane svedkov. Svedkovia DN často podliehajú „mýtu, že muž je pán domu a môže si robiť, čo chce.“ Celkovo sa prejavuje neochota svedecky vypovedať za suseda – „hoja sa agresora, nechcú chodiť na políciu a súdy (časové a finančné straty)“. Z týchto dôvodov je „dokazovanie TC týkajúceho sa DN pre políciu obtiažne, ak nespolupracujú s odborníkmi, ktorí budú vypovedať.“

CPPS:

- nedostatočná legislatíva: problém eliminácie násilníka, zdĺhavosť súdnych sporov
- slabá aplikácia existujúcich zákonov
- malé možnosti krízového ubytovania
- mlčanie obete, neochota zverejniť sa
- prežívanie mýtov o DN
- nízke povedomie verejnosti o možnostiach brániť sa
- osamotenosť obete: slabá podpora od príbuzných
- chýba komplexný prístup spoločnosti k DN
- chýbajú programy pre násilníkov

Obete, ktoré hľadajú pomoc v CPPS, majú svoje očakávania, ktoré nie je možné z rôznych dôvodov splniť. Počenúc želaním zmeniť násilníka, cez zabezpečenie útočiska v čase, keď sú akútne ohrozené a musia utekať z domova, zabezpečenie náhradného bývania, napísanie

žiadosti o rozvod, naučenie účinnejšie sa brániť pred násilníkom, atď. Mnohé tieto očakávania nie sú v kompetencii CPPS, preto by pomohla komplexná interdisciplinárna pomoc.

Problémom pri riešení prípadu je i neochota klientiek zverejniť sa – hanbia sa alebo sa boja, často kryjú páchateľa, inokedy nechcú, aby sa partner zúčastnil konzultácie. V takej situácii sa ľažko pomáha. Viaceri experti poukazovali na poznatok, že obete násilia nakoniec sami seba obviňujú z násilníckeho správania agresora, snažia sa mu vychádzať v ústrety, nebránia sa a svoju situáciu ešte viac zhoršujú.

Experti jednoznačne za negatívum považujú nedostatok krízových centier, azylových domov a pod., ktoré by boli použiteľné na tie najakútnejšie situácie, na izoláciu od násilníka. Za daného stavu sú obete nútene žiť s násilníkom nadľah spolu a násilie pokračuje. Obete sú často osamotené: „*aj keď ich pribuzenstvo podporuje morálne, konkréne kroky sa bojí podniknúť (len pri deťoch pomáha)*“. Ak rodina nepomôže, mnohé ženy to riešia útekom do zahraničia alebo si hľadajú iný únik (tabletky, alkohol,...).

Za negatívnu stránku považujú experti neexistenciu záchytných staníc – izieb pre opilcov, na ktorých by bolo možné umiestniť opitého agresora, čo by bol „*dobrý psychologický moment pre obidve strany*“. Veľa kritiky sa zamerala na zdľhavosť súdnych konaní, či už pri rozvode, alebo pri delení majetku, bytu. Po celé toto obdobie musí žena žiť s násilníkom spolu. Naviac, „*niektorí sudcovia sa napriek výskytu násilia v rodine snažia o zmierenie či o stiahnutie návrhu na rozvod, čím konanie predlžujú a dávajú podnet na ďalšie násilie*.“

OPPP:

- legislatívne nedostatky: nejasné vymedzenie kompetencií a právomoci zainteresovaných
- chýba komplexné a koordinované zabezpečenie pomoci obeti (i iným členom rodiny)
- neochota učiteľov spolupracovať
- nedostatok krízových centier

Najväčšie nedostatky a problémy expertka vidí v nedostatku takých zariadení ako, sú krízové centrá, ktoré by poskytli útočisko obeti v prípade potreby. „*Je to problém, s ktorým sa na nás ženy najčastejšie obracajú.*“ Podľa expertky by takéto centrum malo mať každé okresné mesto - „*z hľadiska primárnej bezpečnosti obete*“. Problémom je podľa expertky kvantitatívna i kvalitatívna nedostatočnosť služieb v okrese, čo má „*veľmi veľký negatívny dopad na elimináciu násilia v rodine ako nežiaduceho fenoménu spoľočnosti*“.

Pre zabezpečenie pomoci obeti a ďalším členom rodiny i abúzorovi chýba koordinovaný a komplexný postup, nie je legislatívne upravený, nie sú určené kompetencie jednotlivých inštitúcií, ani právomoci. „*Niekedy nechcú spolupracovať učitelia, aby nemali problémy s agresorom.*“

OSV OÚ:

- neaplikujú sa niektoré zákony – možnosť dieľaťa nevypovedať
- mälo útoviacich možností
- neúmerné očakávania zo strany obeti – OSV nemá možnosť ovplyvniť
- často zhoršenie situácie obete po oznámení na policiu – pomsta
- na vídeku – utajovanie týrania detí, podávanie skreslených informácií
- nevšimavosť okolia – dostávajú sa k prípadu vo vypuklom štádiu
- vulgárne správanie rodin – odmietajú vpustiť pracovníčku

Tieto prípady sa veľmi ľažko riešia. Veľmi často ide o rodiny v rozvodovom konaní alebo po rozvode, avšak aj v takýchto prípadoch spoločné bývanie ich nútí prichádzať do kontaktu. „*Pri riešení konfliktov v rodine nie je účinný ani zásah polície, pretože táto nemá právomoc zasahovať skôr, ako dojde k fyzickému násiliu na niektorého člena rodiny*“. Ale ani pri opakovanych napadnutiach a zásahoch polície na „mieste čínu“ sa situácia nedorieši vždy k

spokojnosti žiadnej zo zúčastnených strán. „*Opakovane riešenie fyzického napádania cestou polície a priestupkového konania je tak neúčinné a pre obet' beznádejné, že obet' násilia stiahne podnet na trestné stíhanie späť*“.

Napriek všetkému čo úrady robia v konkrétnych prípadoch, nevyriešia vždy situáciu k úplnej spokojnosti klienta. Niekoľko klienti prichádzajú na úrad s vedomím, že všetko sa rýchlo vyrieší - napr. že rozvod prebehne rýchlo, po rozvode sa muž z bytu odstahuje, bude platiť na deti,... Úrad vstupuje do riešenia, ale môže iba v rámci daných právomoci, čo niekoľko klienti ľažko chápajú. Pre účinnejšie efekty pomoci by pomohlo aj to, „*keby mali policajti povinnosť každý zásah v rodinách písomne hlásiť príslušným okresným úradom*“. „*Taktiež by bolo potrebné, aby nám zasielať na vedomie svoje rozhodnutia priestupkové oddelenia v prípadoch, keď riešia podanie ohľadne domáceho násilia*“.

Tieto úrady prichádzajú do styku nielen s obetou násilia, ale aj s páchateľom. Vyplýva to z ich pozície pri riešení prípadu a najmä z toho, že pri súdnych pojednávaniach alebo pri pohovoroch zastupujú dieťa, napr. pri určovaní výživného, pri určovaní výživného pre manželku,...

„*Zásah do osobných záležitostí partnerského spolužitia je zvlášť citlivou záležitosťou, preto je v tomto smere klienčkám poskytovaná pomoc za podmienok rešpektovania ich práva spolurozhodovať a vo voľbe konkrétnych foriem sociálnej pomoci*“, uvádzá ďalší expert. Neverejnosť rodinnej sféry je obzvlášť silná vo vidieckom prostredí, kde sa veľmi zle pracovníčkam pracuje. Nenachádzajú spoluprácu ani u rodiny a ani u starostov. Rodiny sú voči nim často agresívne, a tak sa stáva, že deti sa ku nim dostávajú vo veľmi „*vypuklom stave*“, keď je oveľa ľažšie potrebnú pomoc poskytnúť. Lahostajnosť spoluobčanov je veľká.

KC:

- nedostatky v legislative
- zdľhavosť riešenia prípadu
- nedostatok zariadení
- stále je nízka informovanosť obeti
- mälo financií

Konštatuje, že chýbajú vhodné zariadenia, ktoré by poskytvali erudovanú pomoc ľuďom v kríze. Takéto a podobné zariadenia treba rozširovať, robíť ich dostupnými pre ľudí, ktorí ich potrebujú. Prekážkou je nedostatočný finančný prostriedkov na budovanie takýchto inštitúcií. Pretrváva nedostatočná informovanosť u obyvateľov i obetí – po inzerovaní zariadenia v novinách sa „*záujem klientely zvýšil*“.

5.13. Návrhy na zlepšenie riešenia situácie obetí

Polícia:

- legislatívne úpravy: dostatočná ochrana svedka, zrušiť súhlas obete na trestné stíhanie, upraviť vypočítanie detí
- zlepšiť prístup polície
- príprava policajtov: na škole i po jej ukončení
- zriaďiť špecializované oddelenie polície na DN, vyšetrovanie DN by mala robíť žena
- inštitucionalizovať multidisciplinárnu tímovú spoluprácu odborníkov, stanoviť priority
- vytvoriť systematizované miesto na OÚ – na spoločnú prácu s políciou v teréne
- prehliubiť spoluprácu s Komisiou na ochranu verejného poriadku pri OÚ (priestupky)

Podľa expertov by sa dali rozdeliť do viacerých sfér. Jedna sa dotýka zlepšenia spolupráce polície s inými inštitúciami, v ktorých kompetencii je pomáhať obetiam alebo nejakým iným

spôsobom sa podieľať na riešení domáceho násilia. Aj sami policajti hovoria, že situáciu pri riešení domáceho násilia by mohla zlepšiť lepšia spolupráca polície so sociálnymi kurátormi na okresných úradoch. Vyskytol sa návrh na „*zriadenie pracovného miesta na OÚ pre pracovníka, ktorý by riešil sociálne veci priamo v teréne a spolupracoval s políciou pri riešení danej problematiky*“.

Druhá skupina opatrení sa orientovala na zlepšenie prípravy policajtov, ktorí prichádzajú do styku s týmto javom. Ako uvádza jeden z expertov: „*krátká psychologická príprava počas štúdia nedáva dostatok obratnosti v styku s domácim násilím a preto by bolo vhodné vytvoriť príležitosť na vzdelenanie aj počas pracovnej aktivity*“. V súčasnosti sú policajti málo motivovaní k riešeniu týchto háklivých problémov v domácnostiach a nechcú robiť nad rámec svojich povinností.

Zlepšeniu situácie by podľa policajtov prispelo aj vytvorenie takých podmienok, ktoré by vytvorili možnosť páchateľa niekde umiestniť aspoň počas toho najkritickejšieho obdobia a nielen ponúknut' obeti, „*že ak chce niekde na iné miesto ako domov, policajti ju tam môžu odviesť*“. Dožadujú sa takých podmienok, podľa ktorých by sa dala vytvoriť „*dostatočná ochrana poškodenej strany*.“ Ďalší návrh sa prihováral za to, „*aby sa otázkou násilia v rodinách na príslušnom úrade vyšetrovania špecificky zaoberala žena, ktorá vie empaticky a assertívne nadviazať kontakt s poškodeným*“, ďalej zriadiť osobitné špecializované oddelenia polície zaobärajúce sa iba násilím v rodinách.

Urobiť zmeny v Trestnom zákone, aby sa mohlo začať trestné stíhanie aj v tom prípade, kedy poškodená osoba nedá súhlas k takému postupu. Na to, aby sa práca polície pri riešení prípadov domáceho násilia zefektívnila, experti uvádzajú, že v prvom rade by bolo potrebné zmeniť legislatívnu možnosť začiatia trestného konania, aby trestné stíhanie páchateľa domáceho násilia, ktorý je v príbuzenskom vzťahu s obetou, mohlo začať z úradnej moci. Podľa jedného z expertov, „*bol by to aj vcelku oprávnený postup, lebo v týchto prípadoch nie je ohrozený len individuálny, ale zároveň aj spoločenský záujem*.“ Legislatívne upraviť prípadné vypočúvanie detí, aby to robili odborníci, ktorí to vedia bez toho, aby v dieťati vyvolávali zážitky na prežité traumy.

Naviac, veľká časť skutkov, ktoré by sa dali zaradiť do domáceho násilia, je vzhľadom k stupňu nebezpečnosti konania posudzovaná ako priestupok, a tie sú v evidencii Komisie na ochranu verejného poriadku pri Okresnom úrade. Políciu by pomohli pri riešení prípadov domáceho násilia aj kontakty s týmto inštitútom, najmä pri kompletном dokumentovaní takýchto činov a ich opakovanskym výskytom. Riešiť prípady domáceho násilia zo strany polície by pomohlo, okrem zriadenia špeciálnych oddelení zameraných na riešenie skutkov domáceho násilia, aj legislatívne ukotvenie spolupráce s inými inštitúciami a organizáciami. Bola by žiaducia tímová spolupráca rôznych odborníkov – v praxi sa uskutočňuje ojedineľne a len z entuziazmu jednotlivcov, bez inštitucionálneho a legislatívneho zakotvenia. V rámci tímu si treba stanoviť priority minimálneho sociálneho zabezpečenia poškodených a ich ochrany pred násilníkom. Mala by sa vykonávať preventívna činnosť na predchádzanie týmto prípadom.

Kedže nemajú právo držať násilníka na policajnej stanici, ani zabrániť mu vstúpiť do bytu, ak tam má trvalý pobyt, navrhujú obetu: „*že ak má kam ísť, tak ju tam odvezú*“. Pomohlo by tu zriadenie „záchytnej stanice“ pre opitých. Tiež pri zabezpečovaní dôkazového materiálu by pomohlo žiadať okrem „výpisu z registra trestov“ aj „*rozhodnutia Komisie pre ochranu verejného poriadku pri OÚ o priestupkoch*“.

Jeden z expertov zhŕnul návrhy na legislatívne úpravy nasledovne:

- **Trestný zákon:**
Aby návrh na trestné stíhanie príbuzného nemusela dať len poškodená osoba, ale začať ho ex offo (z moci úradnej), lebo je ohrozený aj spoločenský záujem

*Vypustiť ustanovenia § 100 odst. 1,2 o možnosti odmietnuť vypovedať proti príbuznému a § 163 o možnosti nedat súhlas na trestné stíhanie príbuzného
Zaviesť druh trestu – obmedzenie pre páchateľa priblížiť sa na určitú vzdialenosť od obeť
Ako druh trestu povinné absolvovanie terapeutického kurzu*

- *Občiansky poriadok: aby z bytu musel odísť násilník, nie obet's det'mi*
- *Súdny poriadok: zriadiť rodinné súdy, povinnosť súdov prejednať vec do 1 mesiaca*
- *Zákon o policajnom zborze: aby v prípravnom konaní mohol dieťa vypočúvať iba psychológ, ktorý bude v trestnom konaní vypovedať ako svedok*
- *Legislatívne zakotviť inštitucionálne zriadenie multidisciplinárneho profesionálneho tímu na rodinu (štátna správa, samospráva a MVO)*

CPPS:

- *legislatívne úpravy: postihovať DN ako TČ, chrániť obet a postihovať násilníka, bývanie po rozvode, povinnú terapiu násilníka, oznamovaciu povinnosť a zabránenie DN*
- *výchovné programy: pre súdcov, vyšetrovateľov, sociálnych pracovníkov*
- *viac azylowych domov - bezplatných*
- *znova zriadiť „záchytky“*
- *vyčleniť 1 pracovníka pre DN na každej inštitúcii*
- *vytvoriť ucelený systém komplexnej interdisciplinárnej pomoci*
- *pravidelne zverejňovať: štatistiky o DN, rýchle a razantné postupy násilníkov*
- *zmierniť následky na psychike u detí*

Experti sa zhodli, že nedostatky v legislatívnom prístupe je potrebné prekonat'. „*Právo musí byť viac v prospech obete, nie násilníka, pre neho by bolo potrebné zaviesť povinnú terapiu*“. Podľa psychológov by bolo potrebné oboznámiť všetkých zainteresovaných na riešení DN, hlavne súdcov, sociálnych pracovníkov, ako aj vyšetrovateľov s problematikou násilia a s psychologickými zvláštnosťami správania obete, napr. že ide iba o „*zdanlivú l'ahostajnosť*“.

Opäť sa aj pri CPPS zopakovali návrhy na vytvorenie záchytných staníc pre opitých, ktoré by umožňovali izolovať aspoň na jeden večer násilníka a „*mali by zároveň psychologický moment pre agresora*“. Požiadavka „*riešiť absolútne nedostatok krízových zariadení*“ sa objavila vari vo všetkých expertizách z CPPS. „*Krízové centrá by mali byť bez byrokratických bariér a s bezplatným pobytom*.“ Obrovským problémom pri riešení situácie DN vidia v tom, že ženy nemajú okamžite kam odísť.

Ani jedna inštitúcia nemá možnosť nájsť riešenie sama, bez spolupráce s inými a obet' si sama pomôcť nevie. Preto pracovníčky CPPS navrhovali bud „*vyčleniť 1 pracovníka pre DN na každej inštitúcii*“ alebo „*vytvoriť ucelený systém komplexnej interdisciplinárnej pomoci*“. Vidia tiež ako potrebné venovať pozornosť detom, ktoré zažili násilie vo svojej rodine „*a pokúsiť sa zmierniť následky násilia na ich psychike*“.

OSV OÚ:

- *legislatívna: zvýšiť trestné sadzby za násilné TČ, možnosť operatívne postihnuť rodičov týraného dieťaťa, liečbu závislostí, zjednodušiť a urýchliť konanie*
- *posilniť právomoc štátnej správy v postihu násilníkov – návrh na liečbu*
- *vzdelenie odborníkov*
- *rozšíriť sieť zariadení na pomoc v kríze*
- *samospráva v rozpočte – plánovať peniaze na pomoc ľuďom v kríze*
- *potrebovali by v okrese CPPS*
- *zaviesť bezplatné telefonické linky*
- *zaviesť povinné hlásenia – zo škôl (nie sami neodborne riešiť prípad)*
- *zriadili miesto stálej sociálnej pracovníčky v nemocnici a na políciu*

Experti sa zhodujú v názore, že služieb, ktoré by v takýchto prípadoch boli pomocou, by malo byť viac. Absentovanie krízového centra bolo najčastejšie spomínané expertmi ako brzda operatívneho zabezpečenia klienta v akutných prípadoch, a to najmä od expertov z okresov, kde nie je v dosahu takéto zariadenie. K poklesu výskytu domáceho násilia by prispela i možnosť urýchleného riešenia bytovej situácie v takýchto prípadoch a riadeneho plnenia vyživovacej povinnosti. Bolo by potrebné viac krízových centier a tie by sa mali viac dostať do povedomia verejnosti.

Experti sa zhodujú na potrebu zákonnej úpravy zásahu polície v prípadoch domáceho násilia, niektorí sa dožiadajú uzákonenia povinnosti polície dávať hlásenie na Okresný úrad, odbor sociálnych vecí. To by pomohlo poskytnúť komplexnú sociálnoprávnu ochranu a viesť primeranú štatistiku.

Jeden z expertov uvádzá, že na „*vzniknutý fenomén v spoločnosti pružnejšie reflektuje neštátny sektor*“. Vznikajú rôzne združenia, nadácie, centrá a zariadenia, ktoré sa orientujú na cieľovú skupinu žien, ktoré sa stali obeťami domáceho násilia. Tento expert hovorí že: „*aj z pohľadu štátnej správy sa aktivity neštátného sektora hodnotia veľmi pozitívne a najmä vtedy, ak sa im darí spolupracovať spoločne na vyriešení prípadov domáceho násilia*“.

Možnosti zlepšenia riešenia prípadov DN treba dopracovať. Veľmi by pomohlo okrem legislatív a evidencie aj napr. vytvorenie pracovného miesta „*stálej sociálnej pracovníčky v nemocnici (povinnosť lekára hlásiť sociálnej pracovničke úrazy žien, kde je dôvodné podozrenie zo zavinenia zranenia inou osobou - následný kontakt sociálnej pracovničky s obeťou a signalizácia na OÚ)*“, ďalej by to mohla byť „*kontaktná pracovnička na polícii, na úseku evidovania podnetov na trestné stíhanie za ubliženie na zdraví a ohrozovanie, vydieranie a pod.*“

Pomôže aj odborná priprava a nácvik sociálnych zručností u sociálnych pracovníkov pri práci s obeťami násilia za účelom eliminovania tolerancie násilia zo strany štátu a inštitúcií. Vhodnou pomocou by bolo aj rozšíriť „*právne služby poskytované advokáti*“, alebo „*tie sú pre sociálne odkázaných neprístupné a sú odkázaní len na naše právne poradenstvo*“.

Aj odbornici, ktorí sú vtiahnutí do riešenia problémov domáceho násilia z pozicie svojej pracovnej náplne, potrebujú ďalšie vzdelenie, oboznamovanie sa s novými metódami a spôsobmi pomoci obeťiam domáceho násilia i „*spolupráce s násilníkmi*“. Jeden z expertov uvedol, že pozitívne pôsobí „*zásah, resp. vstup do rodiny*“, po ktorom sa násilie v rodine často stími, a preto považuje za vhodné „*s rodinou pracovať dlhodobo*“.

KC:

- zmena legislatívy: upraviť kompetencie a právomoc, zrýchliť riešenie prípadov, odchod agresora z domácnosti
- vzdelenie a odborná príprava profesionálov – scitlivieť
- zabezpečiť koplexnú a koordinovanú pomoc obeťi
- organizovať sieť štátnych a neštátnych zariadení
- vytvoriť multidisciplinárne tímy z rôznych profesii s materiálnym a finančným vybavením
- geografická dostupnosť krízového bývania (aj utajeného)
- pre krízové centrá zabezpečiť kvalifikovaných pracovníkov
- podpora liniek pomoci - finančná
- zaviesť špeciálneho psychologa na DN do poradní

Situácia by sa dala zlepšiť plošným vzdelením obidvoch spomínaných skupín – polícia a sociálni pracovníci. Jednou z cest scitlivenia mierny voči domácomu násiliu je odborná príprava odborníkov z rôznych profesii, ktorí prichádzajú do kontaktu s DN z titulu svojho zamestnania, sú to policajti, lekári, pedagógovia, psychológovia, sociálni pracovníci, tiež učiteľky v MŠ,...

Zlepšiť situáciu v práci s obeťami je možné ďalšími zmenami v postupoch. Na prvom mieste je potrebné zmeniť legislatívnu v danej oblasti, usilovať sa o kooperáciu všetkých zúčastňujúcich sa na riešení prípadov domáceho násilia a k tomu by pomohlo i „*vytvorenie organizovanej sociálnej siete štátnych a mimovládnych zariadení ako krok k efektívnejšiemu riešeniu konkrétnych situácií*“.

V krízových strediskách je potrebné zabezpečiť dostatok kvalifikovaných pracovníkov, ktorí by boli schopní zabezpečovať komplexne všetky potrebné služby, vrátane práce s agresorom. Ďalšiu z cest zlepšenia pomoci obeťiam domáceho násilia expertka uvádzá dostupnosť utajeného bývania. „*Táto dostupnosť by mala byť fyzická - skrátka existencia takého bývania, geografická - podľa možnosti v mieste trvalého bydliska - obeť potrebuje psychickú podporu známeho prostredia, i finančne dostupná.*“ Ak nie je možné z rôznych dôvodov zabezpečiť takéto bývanie v mieste trvalého bydliska, treba pre takéto prípady mať zabezpečené možnosti ubytovania vo vzdialejších miestach. Pre každý región navrhuje zabezpečiť limit úhrady prenájomov bytov aj pre utajené bývanie obeťi - sú prípady, kedy obeť musí meniť bývanie viackrát, ak sa chce stratíť z dosahu agresora.

Expertka na základe skúseností z vlastnej praxe požaduje podporu existujúcich a zakladanie ďalších liniek záchrany. Na ich činnosť by mal prispievať štát, mohli by byť financované i cez granty. Za jednu z možných cest expertka navrhuje i dohodu s telekomunikačiami, ktoré by financovali takéto linky formou sponzoringu. Takéto linky by mali byť dostupné plošne, vo všetkých regiónoch a počas celého dňa.

5.14. Šírenie osvety a verejná mienka

Polícia:

- preventívne aktivity: prednášky na školách, informovanie verejnosti cez médiá, projekty zamerané na zvyšovanie právneho vedomia občanov, urobiť prieskum v sociálne slabšich rodinách
- lepšia informovanosť, zdôrazniť, že štát netoleruje žiadne násilie v rodine
- otváranie sa rodinám navonok – rozprávanie sa partnerov o problémoch

Medzi odporúčaniami od príslušníkov polície sa objavovala potreba pracovať v oblasti preventívnej činnosti, či už s deťmi, ale aj s dospelými (prednášky na školách a využívanie masovokomunikačných prostriedkov). V rámci preventívnych aktivít sa objavil návrh na realizáciu výskumu zameraného na sociálne slabšie rodiny, nakoľko „*z tohto prostredia máme najviac prípadov DN*“. Rodina by sa smerom navonok mala viac otvoriť, nie všetko „*držať pod pokrívkom*“. „*Manželia by sa mali o problémoch viac rozprávať, nie čakať, až sa nahromadia a potom ich riešiť násilím.*“ V tom by im mala spoločnosť pomôcť výchovou a lepšou informovanosťou. Štát by mal prostredníctvom zákonov i vyhlásení dať jasne najavo, že násilie v rodine nebude tolerovať.

CPPS:

- detabuľovať DN: hovoriť o násilií a jeho formách, uznať, že je to spoločenský jav
- verejne odsúdiť DN
- osvetu k verejnosti: odbúravanie myštv o DN, o rodových stereotypoch, výchova k ľudským právam
- osvetu k obeťom: rozpoznať začiatok násilia
- využívať všetky dostupné prostriedky: TV besedy, letáky, tematické programy, kampane,...
- vzdelenie: zaradiť problematiku DN do školských osnov
- informovanosť: o formách pomoci

Experti sa jednoznačne súhlasne vyjadrujú za šírenie osvety na verejnosti vo vztahu k domácomu násiliu. Na tento účel odporúčajú využívať všetky dostupné prostriedky mediálneho priestoru, ktoré sa dajú využiť na prezentáciu tohto problému. Navrhujú televízne diskusie za účasti odborníkov, rozhlasové besedy, organizáciu tematických akcií pre mládež. Na verejnosti treba prezentovať, že domáce násilie nie je súkromnou záležitosťou násilníka a obete, ale že je to jav, ktorý: „*treba verejne odsúdiť a postihovať trestno-právne a nielen v extrémnych prípadoch*“. Verejnosi je potrebné dať poznatky o tom, že domáce násilie sa dotýka všetkých, „*že sa vyskytuje vo všetkých sociálnych vrstvách nezávisle na príslušnosti k národnosti, etniku, náboženstvu, na vzdelení...*“, oboznámiť verejnosť s tým: „*že je to jav oveľa rozširenejší, ako si to pripúšťame*“. „*Hovoriť tiež treba o právach každého človeka a o nenormálnosti znášať akekoľvek násilie.*“

S problematikou domáceho násilia je potrebné začať už v škole: „*zahrnúť ju do osnov všetkých typov škôl*“ a najmä u tých, ktorí sa pripravujú na profesie, ktoré sa v reálnom živote stretávajú a riešia dôsledky domáceho násilia. Osvetu, vzdelením môžeme „*vybudovať u mladej generácie pohľad na rovnoprávny vzťah muža a ženy, rodičovské povinnosti a práva dieťaťa*“. K tomu sa dajú využiť vyučovacie hodiny, ale i osvetu v mládežníckych magazínoch, dajú sa na to využiť letáčiky, knihy, krátke filmy, besedy,... Deti by bolo potrebné v rámci povinného vyučovania učiť „*správaniu, komunikáciu a riešeniu konfliktov*“.

Na verejnosti je treba otvorené hovoriť o domácom násilí, jeho formách, patologii takýchto vzťahov, vyvračať z generácie na generáciu prežívajúcu mienku: „*že muž má právo dať žene facku, že žena a muž majú rozdielne práva v rodine*“. Vo verejnosti je treba rozšíriť poznatok, že nie je správnym riešením situácie domáceho násilia „*aby obete utiekla, opustila domov, domácnosť a znižila svoju životnú úroveň, pripadne ohrozila existenciu svojho i detí*“.

V odporúčaniach expertov sa v oblasti práce s verejnoscou objavili aj úvahy o potrebe „*osvetu smerom k možným obetiam násilia*“. Skrátka išlo o to, aby sa verejnosti problematika násilia podávala takým spôsobom, ktorý by umožnil každému jednotlivcovovi: „*rozpoznať začiatok reťazca agresívneho správania a začať sa účinne brániť hned v začiatkoch*“. Verejnosi treba informovať nielen o výskytu takýchto javov, ale aj o možnostiach pomoci a formách pomoci. Je treba aby ľudia vedeli na koho a s čím sa môžu obrátiť v takýchto prípadoch, kto im v čom môže pomôcť.

OPPP:

- zvrátiť tolerantný a ľahostajný postoj populácie k násiliu
- verejne o probléme hovoriť – pri dodržaní etických zásad
- výchova k pozitívnym hodnotám
- ekonomické posilnenie jednotlivca
- informovať o možnostiach pomoci

Skúsenosti podľa expertky poukazujú na rastúci trend výskytu násilia v rodinách, a preto sa priklána k názoru, „*že je potrebné o tejto problematike hovoriť verejne*“. Aj tým, že sa o takýchto javoch bude hovoriť verejne, je možné zvrátiť pretrvávajúcu latentnosť postoja mnohých jednotlivcov k danému javu. Aj tým je možné prekonáť pravidlo, ktorým sa mnohí riadi: „*Ak nič nevidím a nepočújem, nič sa mi nestane, vyhnem sa zbytočným komplikáciám a problémom*“.

Aj keď sa tento problém dotýka „*výraznej menšiny populácie*“, podľa expertky ho treba riešiť, a to v niekoľkých rovinách: „*výchova od detstva k pozitívnym hodnotám spolu s pranierovaním negatívnych životných hodnôt, ekonomické posilnenie jednotlivca, vytvorenie spoločenskej klímy, ktorá bude odsudzovať negatívne prejavy jednotlivca ako niečo nepochopiteľné, zvrátené*“.

„*Je potrebné občanov presvedčiť, že násilie nie je jav, ktorý je internou záležitosťou rodiny, ale že je to patologický jav, ktorý je nutné odstrániť, nakoľko zanecháva veľmi*

nepriaznivé a negatívne následky na psychiku obeti.“ Na týchto krokoch sa majú podieľať aj masmédia, ale tu je potrebné, „*aby bola prioritne dodržaná masmediálna etika...*“. Najvhodnejším spôsobom práce s verejnoscou sú: „*prednášky pre pedagógov v rámci jednotlivých metodických združení, ďalej prednášky pre rodičov v rámci rodičovských združení a neposlednej mieri besedy so žiacmi v rámci triednických hodín.*“

Verejnosi by mali byť známe aj telefónne čísla a ďalšie informácie o existencii pomoci a miestach, na ktorých im môžu potrebnú pomoc poskytnúť.

OSV OU:

- treba o DN verejne hovoriť, odtabuizovať ho, odsúdiť
- zmena spoločenskej klímy vo vztahu k DN, zvýšiť právne povedomie
- výchova od detstva k pozitívnym hodnotám
- informácie o riešení DN, pomoci

Ak majú byť takéto javy riešené, je podľa expertov nevyhnutné o nich verejne hovoriť, oboznámovat' verejnosť s ich výskytom a dôsledkami nielen na tých, ktorých sa to týka. Je treba hovoriť o negatívach takéhoto javov na celú spoločnosť. Aj rodinám, v ktorých sa násilie vyskytuje, treba dať najavo, že niet dôvod znášať takúto situáciu v anonymite, ale že existuje pomoc. „*Mnohokrát sme sa stretli s tým, že sa ženy hanbili priznať svojej rodine, lekárom, že ich manželstvo je neusporiadané, že ich manžel fyzicky napádal.*“ No v prvom rade treba doriešiť stav vhodnej legislatívy, ktorá je veľkou prekážkou na vhodné vyriešenie javov domáceho násilia.

Na verejnosi je potrebné pôsobiť všetkými dostupnými kanálmi v zmysle toho, že násilie je netolerovateľné v nijakej svojej forme a v nijakej situácii. V masovokomunikačných prostriedkoch je potrebné vytvoriť priestor pre rôznych odborníkov, ktorí sa s domácom násilím stretávajú v akekoľvek jeho podobe, aby o tom na verejnosti hovorili. To by jednak zvýšovalo právne povedomie verejnosti ale zároveň by to bola jedna z cest ako zvýšiť citlivosť verejnosti voči prejavom domáceho násilia, nech by bol obeťou ktokoľvek a tiež pachateľom ktokoľvek. Verejnosi je potrebné oboznámovat' aj s možnosťami riešenia ak už dochádza k takému javom v domácnosti.

Dobré predpoklady na zaujatie odsudzujúceho postoja k násiliu je možno formovať už v školskom veku. Na vyučovacích predmetoch je možné deti vhodnou formou oboznámiť s ich právami a miestami, kde môžu hľadať pomoc ak sa dostanú do takejto situácie. Na druhej strane je to dobrá šanca na výchovu mladej generácie, ktorá nebude tolerantná voči prejavom násilia v akekoľvek podobe a forme.

Iba jedna z expertiek uviedla, že: „*týraniu, zneužívaniu a. i. sa v médiách venuje dnes dostať priestoru. Jednu dobu sa mi zdalo, že máme tému, ktorá „letí“, je „moderná“ a budú sa k nej výjadrovať všetci a z rôznych uhlov a odborných kruhov*“. Tá istá expertka ďalej hovorí: „*Jedno z riešení vidím možno v tom, aby sa k téme výjadrovali ľudia z praxe, ľudia, ktorí permanentne pracujú so skutočnými obeťami, nie ľudia pracujúci na akademickej pôde, alebo ľudia, ktorí niekde niečo počuli, boli raz na prednáške, na seminári*“.

KC:

- odtabuizovať DN, scitlivieť verejnosi
- pôsobenie na deti v školskom veku
- diskusie s odborníkmi, letáky, propagáčné materiály, brožury, MKP,..
- aj cielené kampane

Osveta a verejná mienka môže prispiť k postupnému odtabuizovaniu problematiky. Výsledkom bude na jednej strane to, že viac obeťi sa bude usilovať vyhľadať odbornú pomoc a na druhej strane verejnosi sa stane citlivejšia k takému javom. Osveta sa dášíť viacerými spôsobmi. Môžu to byť diskusie za účasti odborníkov z rôznych profesii, šírenie poznatkov o

škodlivosti násilia u detí v školskom veku, ale i organizáciou cieľených kampaní na zastavenie násilia ako napr. „Týždeň stop násiliu.“

Jednou z cest, ako prispieť k riešeniu domáceho násilia, je rozširovať informovanosť verejnosti o tomto jave. Spôsoby, ktoré sa dajú na tento účel využívať sú rôzne: počnúc šírením letákov, brožúr, propagačných materiálov s informáciami o domácom násilí. Tieto sa dajú šíriť rôznymi kanálmi a sprístupniť na rôznych verejných miestach (školy, zdravotnícke zariadenia všetkého druhu, zamestnávateľské organizácie). Na účely osvety sa dajú využívať masovokomunikačné prostriedky.

5.15. Celkové zhrnutie poznatkov z expertíz

V zahraničí už majú s DN množstvo skúseností, z ktorých môže SR čerpať. Každá krajina už prešla svoj úsek cesty v boji proti takému typu násilia. Avšak zahraničné skúsenosti sú v mnom neprenosné, je potrebné spoznať národné špecifická. Preto k cieľom tohto projektu patrila snaha o zmonitorovanie domáceho stavu, ako vyzerá „oficiálny obraz“ domáceho násilia na Slovensku ako sa s ním narába, čo obete potrebujú a kam by bolo potrebné smerovať úsilie a zdroje spoločnosti.

Analýza expertíz zo štyroch typov inštitúcií (polícia, OSV OÚ, psychologické poradne, krizové či azylové zariadenia) ukázala, že rozdiely medzi nimi sú značné. A to hned v dvoch smerech. Diferencie sú medzi jednotlivými družinami organizácií, ako aj medzi jednotlivými organizáciami v rámci jednej skupiny. Rozdielne sú ich skúsenosti s domácom násilím, líšia sa v spôsoboch evidencie i riešenia prípadov násilia, ale aj úrovňou poznatkov a vedomostí o problémach domáceho násilia.

Výrazný rozdiel je už v tom, že každá z inštitúcií zachytáva a zaoberá sa iným typom domáceho násilia.

Polícia: hlavne ľažšie prípady fyzického násilia vedené ako trestné činy alebo priestupky, kde je primárnej obeťou najčastejšie žena, ohľásené prípady násilia samotnou obeťou alebo aj inými osobami

CPPS: prevažuje psychické násilie (ale časté je aj fyzické) a ženské obete, zväčša náhodne zuchytené prípady pri riešení iných problémov obete, ale aj doporučené prípady z iných inštitúcií

OPPP: psychické aj fyzické násilie, prevažne na deťoch, zväčša nahľásené prípady z iných inštitúcií alebo náhodne zistené pri štandardnej práci detského psychológov

OSV OÚ: najmä ľažšie formy násilia voči deťom nahľásené z iných inštitúcií, ale aj náhodne zistené prípady násilia voči ženám pri riešení iného problému – hmotnej nádze alebo rozvodu

KC: vyhnanené formy fyzického alebo psychického násilia (týranie a zanedbávanie) voči ženám alebo deťom (ako-ktoré zariadenie), väčšinou z iniciatívy obete, ale aj kontaktom s inými organizáciami

- Všetky inštitúcie sa s DN stretávajú, rozsah násilia ale nie je rovnaký. Z kvantitatívneho pohľadu je situácia rôzna – od niekoľkých málo prípadov až po niekoľko desiatok (najširšiu klientelu majú CPPS). Na prvý pohľad sa to zdá relativne málo. Všetci experti ale poukazovali na vysokú latenciu problému a upozorňovali na fakt, že zachytávajú iba

veľmi malú časť realného výskytu. A vynásobenie počtu zistených prípadov za jeden okres počtom okresov už siaha do tisícok.

- Každé zariadenie pracuje s iným druhom DN – niektoré iba s ľažším fyzickým násilím, iné aj s psychickým, niektoré predovšetkým s násilím na deťoch, iných tvoria prevažnú časť klientely obete - manželky. Časť prípadov sa vzájomne prekrýva – sú v evidencii viacerých inštitúcií, ktoré im pomáhajú pri riešení situácie, druhá časť prináleží iba k jednej inštitúcii.
- Všetky zainteresované subjekty zhodne potvrdili trend náрастu domáceho násilia vo svojom „rezorte“, názor o vyravnanej úrovni sa objavil iba raz (CPPS). Niektorí experti hovorili v súvislosti s rastúcim počtom prípadov vo svojej sfére o súčasnom raste brutality týchto činov, hlavne voči deťom.
- Dôvody nárostu prípadov vidia na jednej strane vo zvyšovaní výskytu DN v realite, ktorý je spôsobený zhoršovaním životných podmienok a ekonomickej situácie rodín a z toho vyplývajúcich problémov v rodine, či v uvoľnení morálky a náreste závislostí, ale aj v nerovnom postavení a rozdelení moci. Na strane druhej pripútajú vplyv zvyšovania úrovne ohlasovania prípadov a vyhľadávania pomocí ako výsledok predsa len lepšej informovanosti obeti i svedkov násilia o možnostiach pomoci, rastu uvedomenia a prekonávania mlčania o DN, v odbúravaní predsudkov.
- U viacerých z oslovených inštitúcií sa objavil problém s vymedzením DN, ale u polície sa prejavil najvýpuklejšie. Keďže sú názory na vymedzenie DN rôzne a polícia pri svojej činnosti vychádza striktne zo zákona, chýba im definícia DN v zákone (Trestnom poriadku), ktorý by presne charakterizoval skutok násilia v domácnosti.
- Stav evidencie v jednotlivých organizáciách sa dá hodnotiť ako nie príliš dobrý. Všetci zúčastnení signalizovali v tejto oblasti problémy. Údaje sa systematicky a osobitne neevidujú nikde, prekrývajú sa s inými evidenciami, chýbajú im jednotné pravidlá pre evidenciu a nástroje (záznamové hárky,...). Pracovníci robia evidenciu prípadov DN často z vlastnej iniciatívy, vytvárajú si pomocné registre. Aj vtedy, keď údaje existujú, nespracúvajú sa v pravidelných intervaloch. V čom nastala zhoda všetkých expertov, to bola požiadavka na vzájomné informovanie o prípadoch DN v rámci regiónu a na centrálnu evidenciu prípadov DN – na okresnej, regionálnej alebo národnej úrovni a ich pravidelné ročné vykazovanie.
- Všetci experti tiež zhodne potvrdili absolútну prevahu žien ako obeti a mužov ako agresorov. S opačným násilím sa stretávajú výnimočne. Často sú tiež obeťami DN deti, a to ako primárne alebo ako sekundárne obete. Aj vo vzťahu k deťom prevažujú v pozícii agresorov muži – biologickí alebo náhradní otcovia.
- Niekde problém DN spájali s rodinami s nízkym vzdelením, s ekonomickými problémami a sociálnou odkázanosťou. V tejto súvislosti upozorňovali na problém reprodukcie násilia v rodine (polícia, OSV OÚ). Iné organizácie považujú DN za problém všetkých spoločenských vrstiev (CPPS, OPPP, KC).
- Problémy pri riešení situácie obeti sa tiež ukázali ako všeobecné, majú len rôznu podobu – podľa zamerania inštitúcie. Pri stratégiah zameraných na zlepšenie situácie sa však zhodli na nevyhnutnosti urobiť viaceré legislatívne úpravy a budovať krízové či azylové ubytovanie.
- Spoločným znakom výpovedí bolo aj volanie po potrebnosti koordinovaného a komplexného prístupu k DN a nevyhnutnej spolupráci všetkých zainteresovaných subjektov. Reálna úroveň kooperácie sa líši od okresu ku okresu. Niekde je na úrovni občasnej a náhodnej výmeny informácií či vyžiadaneho posudku, inde sa vytvorili zárodky koordinovaného postupu.

- Návrhov na zlepšenie situácie sa v analýze objavil celý rad. Týkajú sa tak konkrétnej práce s obeťou, ako aj ovplyvňovania verejnej mienky v duchu detabuizácie DN a jeho vnímania ako porušovanie ľudských práv.

Situácia na Slovensku je teda v jednotlivých oblastiach i regiónoch rôzna. V rámci vytvorenia jednotnej národnej stratégie boja s domácim násilím si vyžaduje venovať pozornosť 4 základným okruhom. Sú to:

1. legislatívna a jej uplatňovanie v praxi
2. budovanie siete sociálnej pomoci: poradenstvo, krízové ubytovanie a sociálna pomoc
3. ovplyvňovanie verejnej mienky v smere odbúravania stereotypov a prevencia
4. štatistické sledovanie a výskum

6. Celkové zhrnutie a závery

Pri zdroe projektu *Domáce násilia na Slovensku* stála veľmi jednoduchá myšlienka. Priniesť zopár poznatkov o domácom násilí v SR, aby nebolo potrebné v tažení proti tomuto negatívnemu spoločenskému javu používať len zahraničné údaje a mechanicky preberať stratégie z iných krajín. Aké je to naše domáce násilie, koho sa najviac týka, kto je ním najviac ohrozený? Čoho pramení a k čomu viedie? Dá sa obetiam nejakou pomocť a ako s nimi nakladáme? Je možné urobiť viac? A je možné násilie z domácnosti vytlačiť? Asi na takéto otázky sa výskum pokúšal nájsť odpovede.

Odpovede sa hľadali u dvoch skupín obyvateľov:

- u osôb postihnutých domácom násilím priamo: konkrétnie išlo o klientov centier poradensko-psychologických služieb
- u odborníkov pomáhajúcich obetiam DN: policajti, psychológovia, sociálni pracovníci, pracovníci krízových a azylowych zariadení

Skúsenosti priamych aktérov i ľudí prvého kontaktu sú v pohľade na mnohé aspekty problému zhodné. Obidva zdroje potvrdili prítomnosť tohto javu v našej spoločnosti a jeho tendenciu rastu. Ukázalo sa, že domáce násilia v SR je mnohotvárný sociálny jav, ktorý má veľa podôb, no potvrdila sa prevaha násilia voči ženám a hlavne partnerkám. Zasahuje všetky vrstvy spoločnosti a nadobúda rozličné formy – od ekonomickej, cez sociálne, psychické, sexuálne, až po fyzické násilie. Domáce násilie v SR má prevažne dlhodobý charakter a často svojimi dôsledkami zasahuje iných členov rodiny, predovšetkým deti.

Obidva informačné zdroje tiež odhalili množstvo nedostatkov pri riešení konkrétnych prípadov domáceho násilia. Potvrdili potrebu rozvíjať pomoc obetiam, ale i preventiu. Poukázali na nedostatky v spoločenskom systéme priprúšajúcim násilie a odhalili aj nedostatky pri riešení situácie obetí domáceho násilia. Napriek mnohým aktivitám, ktoré sa v SR na tomto poli zahájili, stále zostáva celý rad oblastí boja s domácom násilím nepokrytých. Dajú sa rozčleniť do niekoľkých okruhov.

1. Oblast legislatívy a jej uplatňovanie

Základné úlohy

- zaviesť do právneho poriadku také úpravy, ktoré budú potierať domáce násilie
- posilniť legislatívnu a právne normy tak, aby sa dosiahli efektívnejšie súdne postupy s lepšou ochranou obeti a striktnejším postihom násilníkov

Konkretizácia najaktuálnejších úloh:

- definícia a kodifikácia domáceho násilia (aj psychického) ako trestný čin
- vytvoriť mechanizmy zabezpečujúce izoláciu páchatelia v prípadoch ohrozenia
- zaviesť a sprísniť nástroje na potrestanie páchatelia násilia
- stanoviť rehabilitačné programy pre páchatelov, aby sa vyvarovali opakovania násilia
- posilniť nástroje garantujúce ochranu a bezpečnosť obeti domáceho násilia
- umožniť, aby postih páchatela mohla zahájiť aj „tretia strana“
- zaviesť procedúry umožňujúce urýchlenie konania
- zákonne upraviť sociálnu pomoc obetiam násilia
- priebežne analyzovať, či platné definície trestných činov a priestupkov postačujú na zabezpečenie toho, aby niektoré násilné akcie nezostali nepotrestané
- zaviesť monitoring uplatňovania existujúcich právnych noriem v praxi

Násilné správanie by malo byť sankcionované a úsilie by sa malo zameriať na oslabenie dôsledkov útokov pre obete. V zahraničí sa pri právnej úprave domáceho násilia postupuje

v podstate dvoma spôsobmi: cestou prijatia *samostatného zákona* o domácom násilí (napr. Rakúsko, Nemecko a veľa ďalších krajín) alebo *úpravou existujúcich právnych nariem*.

Situácia v SR je momentálne taká, že je v parlamente predložený návrh na zmenu viacerých zákonných nariem (viaceré paragrafy Trestného zákona, Trestného poriadku, Občianskeho súdneho poriadku, Občianskeho zákonného a Zákona o priestupkoch), ktorý vypracovalo združenie Šudkyne Slovenska v spolupráci s niektorými ďalšími mimovládnymi organizáciami. Návrhu predchádzala právna analýza situácie v SR a zahraničných prístupov. Požiadavky vyplývajúce z analýzy získaných odpovedí a názorov v rámci tohto výskumného projektu sa v mnohých aspektoch zhodujú s navrhovanými legislatívnymi zmenami, čo jednoznačne hovorí pre prijatie tohto návrhu. Je však potrebné pripraviť návrhy na úpravu ďalších legislatívnych nariem, ako je Súdny poriadok a Zákon o policajnom zbere, ale aj sociálnej legislatívy. (Bližšie pozri časť 4.6.2. a 5.13.)

2. Oblast' pomoci obetiam

Základná úloha

- aby všetky obete, kdekolvek žijú, mali prístup k službám, ktoré potrebujú

Konkretizácia najaktuálnejších úloh:

- vytvárať rôznorodé a dostupné možnosti ubytovania pre obete v krízových situáciach
- rozvíjať a geograficky sprístupniť poradenstvo pre obete: sociálne, právne i psychologické
- špecifikovať sociálnu pomoc a podporu pre prípady domáceho násilia
- zaviesť terapeutickú pomoc násilníkom
- budovať informačné centrá či úrady pomáhajúce obetiam – na lokálnej, regionálnej i národnej úrovni

V odporúčaniach na zlepšenie pomoci obetiam sa najčastejšie objavovala požiadavka na zvýšenie možností ubytovania. V tomto smere existuje aj neformálna európska norma zabezpečiť jedno miesto na 7 500 obyvateľov (v r. 1997). Ďalšie návrhy sa týkali fungovania telefonických liniek pomoci a poradenstva vôleb, a to nie len psychologického, ale aj právneho a sociálneho poradenstva. Nevyhnutnou súčasťou tohto okruhu je terapeutická pomoc pre obete násilia, prípadne i pre násilníkov. V tomto smere má SR v porovnaní s ostatnými krajinami značnú výhodu v tom, že má siet psychologických služieb pomerne široko vybudovanú (CPPS a OPPP vo väčšine okresov SR). Problémom ale je, že nemajú špecializovaných pracovníkov pre domáce násilie, preto by sa aktivity štátnych orgánov mali sústrediť týmto smerom (dobudovanie siete, profesionálna príprava a špecializácia,...).

Veľmi často sa objavovala požiadavka, najmä zo strany pomáhajúcich profesii, na zriadenie systematizovaného miesta pre problematiku domáceho násilia na každej zainteresovanej inštitúcii (polícia, zdravotnícke zariadenia, okresné úrady,...) alebo vytvorenie určitých centier, ktoré by poskytvali všeestrannú podporu a pomoc obetiam domáceho násilia a zabezpečovali komplexný prístup k obetiam. Malo by ísť o multidisciplinárne tímy zložené z rôznych odborníkov, ale aj s materiálnym a finančným zabezpečením. Niekoľko pokusov o vytvorenie podobných skupín realita Slovenska zaznamenala, ale fungujú iba na základe individuálnej angažovanosti rôznych odborníkov. (Bližšie pozri časť 5.13.)

3. Oblast' prístupu profesionálov

Základná úloha

- aby všetci, ktorí s DN prichádzajú do styku, vedeli ako reagovať a museli reagovať

Konkretizácia najaktuálnejších úloh:

- podporiť rast uvedomenia profesionálov o domácom násili
- posilniť vzdelávanie a tréning profesionálov počas štúdia i počas vykonávania praxe
- vybaviť ich nevyhnutnými zručnosťami, informáciami a prostriedkami
- zavádzaním nástroje na skoré odhalenie a zastavenie domáceho násilia

Analýza odpovedí odhalila výhrady najmä voči prístupu polície a okresných úradov (podceňovanie situácie, necitlivý prístup, nedostatok kompetencií a pod.). Tréningy a podpora by sa mali týkať všetkých profesii, ktoré s riešením prípadov domáceho násilia prichádzajú do kontaktu, teda policajtov i vyšetrovateľov, sociálnych pracovníkov, lekárov či iných zdravotníckych pracovníkov, vychovávateľov v materských školách, učiteľov, sudcov, psychológov a psychiatrov, ale aj pracovníkov miestnej a regionálnej samosprávy a mimovládnych organizácií. Bolo by tiež vhodné a prospešné uvažovať o posilnení kompetencii/povinnosti týchto odborníkov z hľadiska vyhľadávania prípadov domáceho násilia priamo v teréne, o zavedení istých foriem skríningu násilia. (Pozri časť 4.6.2. a 5.13.)

4. Oblast' prevencie: výchova a verejná mienka

Základná úloha

- dosiahnuť zásadný nesúhlas spoločnosti s násilným správaním a nulovú toleranciu násilia
- prehĺbiť odvážuvanie predsúdkov a stereotypov ohľadne postavenia mužov a žien
- zamedziť reprodukcii násilného správania založeného na rodových stereotypoch v budúcich generáciach

Konkretizácia najaktuálnejších úloh:

- výchovu na školách viesť v duchu neprípustnosti domáceho násilia a odmietnutia násilných postojov
- zaviesť vzdelávanie založené na hodnotách dialógu, rešpektu a tolerancie
- realizovať vzdelávacie kampane pre verejnosť i pre obete, s využitím médií

V tomto smere sa v získaných materiáloch objavilo množstvo návrhov všeobecnejšieho i konkrétnejšieho charakteru, ktoré je možné za účelom pozdvihnutia verejnej mienky využiť. Týkali sa predovšetkým dvoch oblastí: výchovy na školách a výchovných a informačných aktivít pre verejnosť. Naplnenie týchto cieľov si vyžaduje značnú aktivity pri príprave studijných materiálov a výchovných programov, ako aj kvalitných propagačných a informačných materiálov.

Za veľmi dôležité považujú odborníci to, aby odsúdenie domáceho násilia zaznelo z najvyšších oficiálnych miest. Kampane by nemali byť iba úlohou mimovládnych organizácií a neštátnych zdrojov, ale mali by sa v nich angažovať aj štátne inštitúcie. (Bližšie pozri časť 4.6.2. a 5.14.)

5. Oblast' štatistickej evidencie a výskumu

Základné úlohy

- zdokonaliť a doplniť evidenciu výskytu a následkov domáceho násilia
- vytvárať špeciálne registre pre prípady domáceho násilia
- zabezpečiť pravidelné publikovanie štatistik o domácom násili
- presondovať možnosti zapojenia SR do medzinárodných komparatívnych výskumov

- zaradiť domáce násilie do širšie koncipovaných národných výskumov (výskum zdravotného stavu obyvateľstva, demografického správania, či populačnej klímy, všeobecný sociálny prieskum, výskum viktimizácie, kriminality či latencie,...)
- podporovať špeciálne empirické výskumy kvantitatívneho a kvalitatívneho charakteru

Pre potreby štatistickej evidencie a výskumu je prvým predpokladom upresnenie definícií domáceho násilia v legislatíve SR. Za účelom evidencie prípadov sú legislatívne vymedzenia nevyhnutné na odvodenie pracovných definícií jednotlivých druhov násilia. Pracovné definície si pre potreby výskumu následne vyžadujú operacionalizáciu cez súbory indikátorov. K tomu môže poslúžiť podrobný súpis rôznych typov a foriem domáceho násilia, ako aj jeho príznakov a následkov. (Pozri časti 2.3.3., 4.5., 5.4., 5.6. a Prílohu 3)

Prvým predpokladom pre realizáciu výskumných úloh sú finančné zdroje. Tu by sa okrem zahraničných donorov mali zapojiť aj prostriedky štátneho rozpočtu, ktoré vo výskume domáceho násilia na Slovensku zatiaľ chýbajú (možnosť využitia existujúcich grantových agentúr, podpora výskumných projektov o domácom násiliu v rámci rezortov, využitie rezortných výskumných pracovísk, atď.). Podpisom Deklarácie o odstránení násilia voči ženám a Pekingskej akčnej platformy sa totiž Slovenská republika k tejto úlohe zaviazala: „podporovať výskum, zhromažďovať dátu a tvoriť štatistiky v súvislosti s násilím“ (Deklarácia...), „iniciaovať výskum, zbierať údaje, podporovať skúmanie príčin, skúmanie účinnosti preventívnych opatrení... a šíriť výsledky výskumu do všetkých oblastí“ (Pekingská...).

Nevyhnutou podmienkou úspešnej výskumnej činnosti je aj kooperácia výskumníkov s osobami „prvého kontaktu“, teda s lekármi a právnikmi, so sociálnymi pracovníkmi, psychológmi, s mimovládnymi organizáciami a podobne.

Prioritné výskumné témy a otázky:

Na základe analýzy konkrétnych prípadov domáceho násilia i skúseností expertov, ktorí sa s obeťami dostávajú do prvého kontaktu, možno medzi prioritnými tematickými okruhmi pre výskum vytvárať nasledovné výskumné témy a otázky:

Tematické okruhy:

- násilie páchané na manželkách
- sexuálne útoky a znásilnenie
- sexuálne zneužívanie v detstve
- týranie detí

Výskumné otázky:

- poste obyvateľstva SR k domácomu násiliu
- výskyt domáceho násilia
- definícia násilia - obeťami a ostatnou populáciou
- prežívanie násilia obeťami
- stratégie používané pri stavaní sa na odpor násiliu

Konkretizácia najaktuálnejších úloh:

- precízovať kriminalistické definície trestných činov domáceho násilia
- doplniť triedenia týchto trestných činov - identifikovať domáce násilie cez miesto vykonania trestného činu a vzťah násilníka a obeť
- doplniť kriminálnu a policajnú evidenciu o nové oblasti sledovania a nové druhy dát:
 - počet stiahnutých návrhov na trestné stíhanie podľa druhu a pohlavia
 - počet priestupkov podľa druhu a pohlavia
 - počet výjazdov k prípadom s prvkami domáceho násilia
- hľadať možnosti zefektívnenia a doplnenia zdravotných a ostatných štatistik

- riešiť otvorené metodologické problémy výskumu DN (typológia a operacionalizácia)
- realizovať výskum latencie trestnej činnosti a v rámci neho odhad reálneho výskytu DN
- urobiť výskum tolerancie násilia obyvateľstvom, ktorý by sa dal opakovat' (založiť longitudinálny výskum), čím by sa vytvorila možnosť zachytiť zmeny vo verejnej mienke voči domácomu násiliu
- vytvoriť platformu na kooperáciu výskumníkov a odborníkov z praxe s periodicitou aspoň raz za rok: vhodnú pôdu pre podobnú úlohu by mohla poskytovať niektorá z už existujúcich inštitúcií, ktorá má podobnú úlohu - poskytovať platformu na stretnutie zástupcov rôznych rezortov a inštitúcií - vo svojom poslaní
- určiť zodpovednosť za jednotlivé úlohy konkrétnym subjektom
- určiť subjekt zodpovedný za koordináciu aktivít v tejto oblasti
- uvažovať o zriadení Národného referenčného centra, ktoré by sústredovalo informácie o domácom násiliu

Pre naplnenie načrtnutých cieľov je nevyhnutný **koordinovaný postup s jasným programom**. Prvým a najdôležitejším predpokladom je prepojiť všetkých, ktorí s domácom násilím prichádzajú do styku, či už na lokálnej, regionálnej alebo národnej úrovni, či už ide o subjekty štátnej sféry, samosprávy alebo MVO, o zástupcov rôznych odborov a profesii. Je potrebné posilniť koordináciu medzi aktivitami sociálnych agentúr a organizácií pracujúcich na prevencii a eliminácii násilia alebo v oblasti pomoci obeťam. Koordinovaná pomoc si vyžaduje skompletizovať rôznorodé informačné zdroje po celej krajine – od poznátkových prameňov, cez distribučiu štúdií o domácom násiliu, až po tréningové a výchovné programy.

Koordinácia je užitočná i smerom do zahraničia. Slovensko by sa malo **zapojiť do medzinárodnej spolupráce**, ktorá sa na pôde EÚ formuje. Pri vzájomnej výmene informácií je možné nájsť veľa podnetov i pre domáci postup. Je však veľmi dôležité, aby sa informácie zo zahraničia dostali čo k najširšiemu okruhu prijímateľov na domácej scéne a neboli iba „majetkom“ priamych účastníkov, lebo je to v neprospech riešenia veci. Najmä v tých prípadoch, ak sú zahraničné cesty hradené zo štátneho rozpočtu, by informovanie širokej odbornej verejnosti malo byť povinnosťou.

Ako ukazujú mnohé dokumenty OSN a RE z posledných rokov a ako ukázala aj posledná konferencia ministrov EÚ zodpovedných za rovnosť príležitostí o násiliu voči ženám v Španielsku vo februári 2002 (SR malá na tejto konferencii zastúpenie), v členských štátach EÚ panuje zhoda, že: „*domáce násilie je mnohotvárny jav, ...který je výrazom sociálneho poriadku založeného na nerovnosti, tvoreného na základe určenia rôznych rolí pre mužov a ženy... Toto násilie, ktoré je manifestáciou rodovej nerovnosti, je formulou, ktorou sa uchylujú mnohí muži, aby dominovali ženám a aby udržali svoje privilégiá v rámci rodiny, a má hrozné dôsledky pre obeťe. ...je príčinou a zároveň i dôsledkom diskriminácie žien vo všetkých aspektoch ich súkromného i verejného života.*“ (Action..., 2002)

Zhoda panuje tiež v tom, že: „*...politiky zamerané na rovnosť príležitostí žien a mužov by mali domáce násilie považovať za jednu zo základných oblastí svojej aktivity. Aby boli intervenčné opatrenia realizované, musia byť zamerané na vykorenenie násilia prostredníctvom prevencie/zabranenia útokom. A to je možné dosiahnuť iba zavedením takého vzdelenávia, ktoré bude založené na rovnosti bude zbavené rodovej diskriminácie.*“ (Action..., 2002) Inšpiratívne pre nás môže byť v tomto smere napr. Španielsko, kde na naplnenie politiky rovnosti príležitostí voči domácomu násiliu spolupracujú okrem sociálneho ministerstva aj iné ministerstvá (školstva, spravodlivosti, kultúry a športu, zdravotníctva a vnútra), ale aj lokálne a regionálne samosprávy a mimovládne organizácie.

Literatúra:

1. *Action Plan against Domestic Violence 2001/2004*. Španielsko 2002
2. *Action Plan of the Federal Government to Combat Violence against Women*. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Nemecko 2001
3. Aktualizovaná východisková správa SR k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, Bratislava, 1997
4. Baranová, D.: *Právo na rodinný život bez násilia*. SME, 21.1.2002
5. Cizek, B., Buchner, G.: *Entwicklung des Gewaltverständnisses*. In: *Gewalt in der familie*. Gewaltbericht 2001. Von der Enttabuisierung zur Professionalisierung. Bundesministerium für soziale Sicherheit und Generationen. Wien, 2001.
6. Deklarácia o eliminácii násilia voči ženám. Rezolúcia VZ, december 1993
7. Deklarácia o odstránení diskriminácie žien. Rezolúcia VZ 2263 (XXII), 7. novembra 1967
8. Deklarácia základných principov spravodlivosti pre obete trestných činov a zneužívania moci. Rezolúcia VZ 40/34.
9. Dohovor o eliminácii všetkých foriem diskriminácie žien. Rezolúcia VZ 34/180.
10. Dohovor o právach dieľaťa. Rezolúcia VZ 44/25,
11. Egger, R.: *Násilie voči ženám v intimných vzťahoch*. Záznam z workshopu, In: *Násilie II – tematické číslo Aspektu*, č. 1, Bratislava, 1999
12. Egger, R.: *História boja proti násiliu v Rakúsku*. Prednáška 8. január, Bratislava, 2002
13. Filadelfiová, J., Radičová, I., Puliš, P.: *Ženy v politike*. S.P.A.C.E., MSŠR a MPSVR SR, Bratislava, 2000
14. Filadelfiová, J.: *Výskum násilia voči ženám*. Odporečania pre Národnú stratégii pre prevenciu násilia voči ženám, MSSR, Bratislava, 2001
15. Gelles, R.J.: *Family violence*. In: *Annual Review of Sociology*. Volume 11, 1985, s. 347-367
16. Giertel, M.: *Ľudské práva žien v dokumentoch OSN*. In : Ľudské páva, Aspekt, č. 1, Bratislava, 1997
17. Hamby, S.L. - Poindexter, V.C. - Gray-Little, B.: *Four Measures of Partner Violence: Construct Similarity and Classification Difference*. In: *Journal of Marriage and the Family*, č. 1, 1996
18. Heise, L.; Pitanguy, J.; Germain, A.: *Násilie páchane na ženách - skrytá ujma na zdraví*. Študijný materiál pre Svetový banku, Bratislava, Aspekt, 1998
19. Chaloupková, M.: *Násilie páchane na ženách a v rodinách*. In: *Práca a sociálna politika*. č. 7-8, 2001
20. *Informačné fórum o národných politikách v oblasti rovnoprávnosti žien a mužov „Ľudské práva dievčat a mladých žien v Európe: otázky a výzvy pre 21. Storočie“*. Preklady záverečných materiálov. Bratislava, 19-21. október 2000
21. Jaspard, M.: *Confronting Domestic Violence and its Consequence*. In: *Ending Domestic Violence: actions and measures*. Preceeding of the Forum. Bucharest (Romania), EG/BUC (99)I, 26 - 28 November 1998
22. Kappella, O., Cizek, B.: *Definition of Gewalt*. In: *Gewalt in der familie*. Gewaltbericht 2001. Von der Enttabuisierung zur Professionalisierung. Bundesministerium für soziale Sicherheit und Generationen. Wien, 2001
23. Keckeis, A.: *Assistance and Support for victims*. In: *Ending Domestic Violence: actions and measures*. Preceeding of the Forum. Bucharest (Romania), EG/BUC (99)I, 26 - 28 November 1998
24. Konceptia rovnosti príležitostí žien a mužov. Schválená vládou SR, uznesenie č. 232 zo dňa 7.3.2001
25. Lackey, CH. - Williams, K.R.: *Social Bonding and the Cessation of Partner Violence across Generations*. In: *Journal of marriage and Family*, č.2, 1995
26. Luminská, K.: *Urobím ti peklo*. Aspekt, Bratislava 2002
27. Magurová, Z.: *Násilie páchane na ženách ako problém ľudských práv*. In: *Zborník príspevkov z medzinárodného seminára „Ženy v demokratickej spoločnosti – sú si ženy vedomé svojich práv“*. Bratislava, MSŠR, 1999
28. *Medzinárodné dohody o občianskych a politických právach a o ekonomických, sociálnych a kultúrnych právach*. Rezolúcia VZ 2200 A (XXI)
29. Mesochoritová, A.: *Násilie páchane na ženách*. Diplomová práca. Bratislava 2001
30. Mikuš, P.; Radová, M.: *Informácia o domácom a verejnom násili*. In: *Ochrana obete v domácom násili*. Zborník príspevkov národnnej konferencie, konanej v dňoch 15.-16. apríla 1999, Bratislava. Národné centrum pre rovnoprávnosť žien a mužov, Bratislava, 1999.
31. Modelové stratégie a praktické opatrenia vedúce k eliminácii násilia voči ženám v oblasti prevencie kriminality a justičnej spravodlivosti. Príloha Rezolúcie VZ OSN č.52/86 z 12.12.1997
32. Patriarchát – tematické číslo Aspektu, 2/200 – 1/2001, Aspekt, Bratislava, 2001
33. *Národný akčný plán pre ženy v SR*. Prijatý uznesením vlády SR č. 650/97 zo 16. septembra 1997
34. *Pekinská deklarácia a plán činnosti*. Oddeľenie informácií pre verejnosť OSN, New York, 1996
35. *Piatá žena*. Aspekty násilia páchaného na ženách. Aspekt, Bratislava 2001
36. *Predsednícke komuniké k Konferencie ministrov zodpovedných za rovnosť príležitostí EÚ o násili voči ženám*. Santiago Compostela, 18.-19.2.2002
37. *Preview of Study on Measures Adopted by the Member States of the European Union to Combat Violence Against Women*. Španielsko 2002
38. Sopková, E.: *Situácia žien – obeti domáceho násilia*. Národná tieňová správa o situácii žien – obeti domáceho násilia. In: *Násilie I.*, Aspekt, č. 3, Bratislava, 1998
39. Sopková, E.: *Násilie páchane na ženách v intimných vzťahoch - situácia na Slovensku*. In: *Ochrana obete v domácom násili*. Zborník príspevkov národnnej konferencie, konanej v dňoch 15.-16. apríla 1999, Bratislava, Národné centrum pre rovnoprávnosť žien a mužov, Bratislava, 1999
40. *Správa o vyhodnotení monitoringu tlače za rok 1999*. Prvá časť. V rámci projektu Ester Mirror, Fenestra 1999
41. *Správa o vyhodnotení monitoringu tlače za rok 2000*. Druhá časť. V rámci projektu Ester Mirror, Fenestra 2000
42. *Správa o vyhodnotení monitoringu tlače za január až máj 2001*. Tretia časť. V rámci projektu Ester Mirror, Fenestra 2001
43. *Stratégie boja proti domácomu násiliu*. Príručka. Úrad OSN vo Viedni, Centrum pre sociálny rozvoj a humanitárne otázky. OSN, New York 1993
44. Šintalová, S.: *Domáce násilie – zneužívané ženy v partnerskom vzťahu*. Diplomová práca, Katedra psychológie FF UK, Bratislava, 1997
45. Turner, H. A. - Finkelhor, D.: *Corporal Punishment at a Stressor among Young*. In *Journal of marriage and Family* č.1, 1996
46. Vavroňová, M.: *Intervenční projekt - další krok k prosazení nepriprušnosti násili na ženách*. Príspevok z konferencie „Domáci násili – staré problémy, nová řešení“ Praha 2001
47. *Vyhľáska MZV ČSSR č.62/1987 Zb. o prijatí Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien*
48. *Uzoebencná deklarácia o ľudských právach*. Rezolúcia VZ 217 A (III)
49. *Vyhľáska ministra zahraničných vecí o Dohovore o politických právach žien č.46/1955 Sb.*
50. *Vyhodnotenie Východiskovej správy SR k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien* (CEDAW). Vybor pre odstranenie diskriminácie žien OSN, MPSVR SR, 1998
51. Walby, S.: *Comparing methodologies used in study violence against women*. In: *Men and violence against women*. EG/SEM/VIO (99) 21, seminár 7-8. október 1999, Strasbourg.
52. *Women 2000. An Investigation into the Status of Women's Rights in Central and South-Eastern Europe and the Newly Independent States*. Helsinki Federation for Human Rights, Vienna, 2000
53. *Závery 23. Mimoriadneho zasadania Valného zhromaždenia OSN o vysledkoch päťročného vývoja od IV. Svetovej konferencie o ženách*, Peking 1995, Aliancia žien Slovenska, Bratislava, 2001

Použité www. stránky:

www.mver.cz www.vlada.cz www.ecn.cz/lastrada www.profem.cz www.enc.cz/gender www.bkh.cz www.unifem.undp.org/campaign/violence www.undp.org/rblac/gender www.unicef.org www.un.org/womenwatch/daw www.unhchr.ch/huridocda www.unfpa.org www.who.ch/frh-whd www.ilo.org www.unaids.org www.unesco.org www.unhcr.ch www.iadb.org www.paho.org www.genderhealth.org www.cwgl.rugers.edu www.hrw.org www.icrw.org www.ncsm.net www.isis.or.ug www.isis.cl www.womenasia.com/iwraw www.wildaf.org.zw www.womenlobby.org/en/themes/violence/centre.html.

Príloha 1:
Tabuľky o kriminalite

Vývoj celkovej kriminality a vybraných druhov trestnej činnosti v SR (1988-2001)

Trestné činy/obdobie	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Celková kriminalita														
zistené	46 920	46 398	69 872	88 157	105 060	146 125	137 713	114 579	99 402	92 395	93 859	94 016	88 817	93 053
objasnené	41 886	40 723	40 288	42 863	44 760	52 981	51 327	49 153	45 116	43 642	45 658	47 067	47 107	50 818
% obj.	90,3	87,8	57,7	49,8	42,6	36,3	37,3	42,9	45,4	47,2	48,6	50,1	53,0	54,6
Následná kriminalita														
zistené	6 561	6 360	8 554	8 701	8 867	9 722	9 876	10 990	11 391	11 564	12 427	13 531	13 459	14 450
objasnené	6 347	6 090	7 264	7 460	7 603	8 130	8 463	9 278	9 790	10 146	11 083	12 137	12 228	13 192
% obj.	96,7	97,3	84,9	85,0	85,7	83,6	85,7	84,4	85,9	87,7	89,2	89,7	90,9	91,3
Mravnostná kriminalita														
zistené	3 721	3 543	3 037	6 58	6 12	593	710	768	833	769	669	721	783	756
objasnené	3 700	3 521	3 521	618	519	534	673	697	796	731	645	685	150	723
% obj.	99,4	99,4	94,7	93,9	88,1	90,1	94,8	90,8	95,6	95,1	96,4	95,0	95,8	95,6
Vrádly														
zistené	76	59	93	128	118	137	129	128	132	140	128	141	143	129
objasnené	72	58	85	111	102	111	111	112	105	91	99	98	114	110
% obj.	94,7	98,3	91,4	86,7	86,4	81,0	86,0	87,5	79,5	65,0	77,3	69,5	79,7	85,3
Lápečky														
zistené	475	512	1 412	1 347	1 266	1 500	1 275	1 318	1 274	1 199	1 231	1 437	1 264	1 366
objasnené	448	479	877	840	758	855	771	879	895	814	831	999	883	948
% obj.	94,3	93,6	62,1	62,4	59,9	57,0	60,5	67,1	70,3	67,9	67,5	69,5	69,9	69,4
Zásnileníenie														
zistené	216	258	320	271	237	210	213	208	207	173	153	171	129	169
objasnené	225	245	285	250	203	184	196	186	193	160	142	155	123	157
% obj.	95,3	95,0	89,1	92,3	85,7	87,6	92,0	89,4	93,2	92,5	92,8	90,6	95,3	92,9

Zdroj: Policajný zbor MV SR, 2001

Štruktúra verejného a domáceho násilia v rokoch 1997 až 1999

Sledovaný ukazovateľ	Počet TC spáchaných na verejnosti		Počet TC spáchaných v byte		Poškodené deti do 15 rokov		Poškodené deti od 16 do 18 rokov	
	1997	1998	1997	1998	1999	1997	1998	1999
vražda	85	81	82	55	47	59	23	15
lupež	1 017	987	1 152	110	124	136	127	272
ublíženie na zdraví	2 870	2 850	2 914	1 087	1 210	1 024	293	322
znásilnenie	86	80	90	87	73	81	16	24
pohľadné zneužívanie v závislosti	13	16	27	38	26	37	47	40
ostatné pohľadné zneužívanie	342	293	286	170	140	144	510	430
násilie proti jednotlivcovi	1 062	1 151	1 530	238	2 992	3 543	198	264
vydieranie	534	629	808	104	125	190	224	352
tyranie zverenej osoby	0	0	2	0	0	7	0	0
kupliarstvo	2	3	8	2	1	1	0	0
obchodovanie so ženami	6	3	11	0	0	1	1	2
Spolu	6 017	6 093	6 910	4 035	4 738	5 222	1 439	1 620
								1 709
								490
								509
								578

Zdroj: MV SR

Celková kriminalita spáchaná v byte v SR

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Násilná kriminalita celkovo						
vražda	3 945	4 416	4 799	5 574	5 961	5 939
lupež	65	59	54	46	58	63
vraždza vrahá	11	9	2	6	8	3
vražda sexuálna	2	1	1	0	1	1
úmyselné ublíženie na zdraví	1 134	1 120	1 087	1 210	1 024	1 014
úmyselné ublíženie na zdraví so smrťou	25	14	18	22	15	8
opustenie dieťaťa	0	0	3	0	0	2
unos	1	0	3	1	0	1
násilie proti jednotlivcovi	1 448	1 948	2 382	2 992	3 543	3 515
vydieranie	112	107	104	125	190	190
hrubý tlak	0	0	6	0	1	6
tyranie zverenej osoby	0	0	0	0	7	19
zavlečenie do cudziny	0	0	0	1	1	0
utlak	1	1	0	1	3	0
obmedzovanie osobnej slobody	64	67	75	93	70	97
Mravnostná kriminalita						
znásilnenie	324	311	302	240	267	253
pohľadné zneužívanie	228	221	208	166	181	190
pohľadné zneužívanie v závislosti	53	38	38	26	37	37
pohľadné zneužívanie - ostatné	175	183	170	140	144	153
ohrozenie mravnosti	0	0	1	0	0	4
výroba detského porno	0	0	0	0	0	1
prechovávanie detského porno	0	0	0	0	0	1
obchod so ženami	0	1	0	0	0	0
súlož príbuzných	8	5	2	0	4	0
Spolu	7 684	8 582	9 342	10 716	11 596	11 549

Zdroj: Policajný zbor MV SR, 2001

Vybrané trestné činy spáchané na ženach majúce násilný charakter, charakter zásahu do osobných slobôd a porušovania ľudskej dôstojnosti

Druh trestného činu	1985	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
vražda	41	30	38	49	44	39	33	41	36	39	43	43	28
lupež	79	79	253	250	262	265	235	282	287	314	381	333	
ublíženie na zdraví	1 027	958	1 077	1 071	1 245	1 126	1 189	1 207	1 143	1 113	1 110	1 100	941
násilie na jednotlivcovi	361	465	384	438	701	808	1 203	1 430	1 908	2 374	2 595	3 491	3 045
vydieranie	45	59	58	73	86	83	86	118	141	126	123	258	212
týranie zverenej osoby	10	10	6	15	6	5	6	10	10	4	10	3	14
ostatné násilné trestné činy	122	126	161	147	122	111	115	126	129	149			
znásilnenie	255	257	318	258	234	210	211	207	207	173			
pohl. zneužívacie v závislosti	71	38	36	40	47	47	42	71	41	42			
ostatné pohl. zneužívacie	441	345	265	212	248	244	340	339	444	426			
kupliarstvo	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
obchodovanie so ženami	0	0	0	0	0	0	0	4	9	4	5	3	11
	0	0	0	0	0	0	0	4	5	3	11	16	

Zdroj: Analytický a organizačný odbor Prezidia Policajného zboru, Bratislava

Domáce a verejné násilia na ženach (počty trestných činov; roky 1995-2000)

Druh trestného činu	Násilie		Násilie		Násilie		Násilie		Násilie		Násilie	
	domáce	verejné	domáce	verejné	domáce	verejné	domáce	verejné	domáce	verejné	domáce	verejné
vražda	26	13	26	7	25	12	24	19	34	4	24	4
lupež	52	242	50	278	51	291	51	263	65	427	53	280
ublíženie na zdraví	646	404	647	389	653	346	782	328	639	364	613	328
násilie na jednotlivcovi	1 040	163	1 407	216	1 807	220	2 305	290	2 716	304	2 712	333
vydieranie	46	46	56	59	51	50	72	51	93	92	114	98
tyranie zverenej osoby	9	0	8	0	2	0	10	0	8	0	14	0
znásilnenie	87	107	81	79	87	59	7	51	81	60	52	43
pohlavné zneužívacie	198	64	200	111	180	92	135	146	158	104	160	124
ostatné násilné trestné činy	62	47	64	53	60	59	-	-	-	-	-	-
Spolu	2 166	1 086	2 539	1 192	2 916	1 129	3 452	1 148	3 794	3 155	3 742	1 210
	Podiel v %	66,6	33,3	68,1	31,9	72,1	27,9	75,0	25,0	73,7	26,3	24,4

Zdroj: Policajný zbor MV SR, 2001

Vybrané trestné činy spáchané na ženach -

Obete násilných trestných činov podľa pohlavia a veku (k 31.12.1999)

Druh trestného činu	Pohlavie obete	Veková kategória (v rokoch)									
		do 15	16-18	19-20	21-25	26-30	31-40	41-50	51-60	61+	Spolu
vražda	muž	6	4	1	11	11	24	18	11	12	98
	žena	0	3	2	0	0	13	9	5	11	43
lúpež	muž	264	83	43	99	59	100	124	70	65	907
	žena	45	16	12	38	23	53	51	39	104	381
ubliženie na zdravi	muž	156	249	166	469	312	528	571	235	152	2 838
	žena	29	49	23	102	141	326	238	101	91	1 100
násilie na jednotlivcovi	muž	27	96	38	143	119	214	342	184	239	1 402
	žena	24	102	62	245	334	992	864	407	461	3 491
vydieranie	muž	249	93	28	91	59	85	106	28	27	766
	žena	51	26	11	30	19	38	40	13	30	258
týranie zverenej osoby	muž	6	0	0	0	0	0	0	0	0	6
	žena	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
znásilnenie	muž	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	žena	25	27	11	25	17	35	19	6	6	171
pohlavné zneužívanie v závislosti	muž	4	1	0	0	0	0	0	0	0	5
	žena	45	14	0	0	0	0	0	0	0	59
ostatné pohlavné zneužívanie	muž	60	0	1	1	0	0	0	0	1	63
	žena	363	2	2	0	0	0	0	0	0	367
kupliarstvo	muž	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
obchodovanie so ženami	muž	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	žena	0	8	1	1	0	0	0	0	0	11
ostatné násilné trestné činy	muž	33	6	3	11	8	14	10	3	6	94
	žena	26	23	10	18	16	25	10	8	13	149

Zdroj: Analytický a organizačný odbor Prezidia Policajného zboru, Bratislava

Podiel žien medzi odsadenými v SR (1994 -2000)

Ukazovateľ	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Odsadení spolu	25 442	25 838	26 442	22 405	22 417	21 550	22 363
z toho ženy	1 191	1 058	987	836	1 563	1 475	1 593
ženy v %	4,7	4,1	3,7	3,7	7,0	6,8	7,1
Odsadení za znásilnenie a pohlavné zneužitie	294	340	423	359	447	340	329
Odsadení za úmyselné ubliženie na zdraví	1 829	1 848	1 861	1 738	2 293	1 704	1 679
Odsadení za znečúbanie povinnej výživy	1 317	1 212	1 297	1 167	1 399	1 574	1 451
Odsadení v ústavoch nápravnej výchovy:							
I. skupina spolu	2 052	2 452	2 366	2 243	1 628	1 634	1 861
z toho ženy	91	111	115	130	107	92	106
ženy v %	4,4	4,5	4,9	5,8	6,6	5,6	5,7
II. skupina spolu	2 621	2 717	2 870	2 705	2 630	2 632	2 490
z toho ženy	64	71	79	82	65	61	66
ženy v %	2,4	2,6	2,8	3	2,5	2,3	2,6
III. skupina spolu	669	638	677	674	641	599	596
z toho ženy	10	10	9	10	12	12	15
ženy v %	1,5	1,6	1,3	1,5	1,9	2,0	2,5
Mladiství spolu	167	142	172	128	99	115	92
z toho ženy	2	2	4	1	3	0	0
ženy v %	1,2	1,4	2,3	0,8	3,0	0	0
Spolu	5 509	5 949	6 085	5 750	4 998	4 980	5 039
z toho ženy	167	194	207	223	197	165	187
ženy v %	3,0	3,3	3,4	3,9	3,9	3,3	3,7

Zdroj: Štatistická ročenka SR 1999-2001. Bratislava, ŠÚ SR 1999-2001

Príloha 2:

Použité otázky zo záznamového hárku pre klientov CPPS

1. Stáva sa Vám niekedy, že niektorý člen rodiny:

takmer denne	viackrát za mesiac	2-3-krát za rok	rriedka vejšie	vôbec
a) vyhráza sa Vám, že Vás udrie päť'ou alebo niečim iným, čo by Vás mohlo poraníť.....	1	2	3	4
b) hádže po Vás niečo, čo by Vám mohlo ubližiť.....	1	2	3	4
c) stríka do Vás.....	1	2	3	4
d) je k Vám niekedy násilný/á nejakým iným spôsobom.....	1	2	3	4
e) kope Vás niekedy, hryzie alebo bije päť'ou.....	1	2	3	4
f) škrtí Vás.....	1	2	3	4
g) bije Vás.....	1	2	3	4
h) ohrozuje Vás niekedy zbraňou, nožom.....	1	2	3	4
i) vymáha na Vás sex proti Vašej vôle.....	1	2	3	4
j) zamedzuje Vám prístup k jedlu.....	1	2	3	4
k) vyhadzuje Vás z domu alebo bytu.....	1	2	3	4
l) obmedzuje finančne na domácnosť.....	1	2	3	4
m) nútí Vás vyúčtovať peniaze na domácnosť do najmenších podrobností.....	1	2	3	4
n) obmedzuje Vaše stretnutia s príbuznými.....	1	2	3	4
o) obmedzuje Vaše stretnutia s priateľmi, susedmi.....	1	2	3	4
p) kontroluje Vás telefónom.....	1	2	3	4
q) špehuje Vás.....	1	2	3	4
r) vyčítá Vám rôzne veci.....	1	2	3	4
s) ponúja Vás na verejnosti.....	1	2	3	4
t) nadáva Vám, zastraňuje Vás nejakým spôsobom.....	1	2	3	4
u) opovrhuje Vami, podečnuje Vás na verejnosti.....	1	2	3	4
v) iné, uvedte čo:.....	1	2	3	4

V otázkach č. 2 až 8 môžete označiť aj viac možností.

2. Označili by ste prosím Vás, kto je páchateľom tohto násilia?

- a) manžel, druh
- b) manželka, družka
- c) dieta
- d) rodič
- e) iná osoba, vypíšte kto:

3. Mohli by ste označiť kedy, za akých okolností dochádza u „násilníka“ k takému správaniu:

- a) sústavne (netreba žiadny spúšťač mechanizmus)
- b) ked' si vypije
- c) ked' použije nejaké drogy
- d) ked' mu v niečom odporujem/e
- e) po stretnutí s partiou, kamarátkmi
- f) po stretnutí s niekým zo svojich príbuzných
- g) po vyprovokovaní správaním „obete“
- h) iné (vypíšte):

4. Vedeli by ste označiť okamih, situáciu, kedy takéto správanie začalo?

- a) trvá celú dobu, odkedy sa poznáme
- b) začalo to po uzavretí manželstva
- c) odkedy je nezamestnaný/á
- d) odkedy sa narodilo prvé dieťa
- e) odkedy sa narodilo ďalšie dieťa (uveďte poradie tohto dieťa):.....
- f) odkedy sa pristáhoval niekoľko ďalší do rodiny (napr. rodič alebo dieťa jedného z partnerov)
- g) odkedy si nášiel nových kamarátov
- h) odkedy spolu žijeme
- i) po nadviazaní mimomanželskej známosti manžela/ky, partnera/ky
- j) po nadviazaní mimomanželskej známosti mojej
- k) iné (vypíšte čo):
.....

5. Okrem Vás, robí tieto násilné aktivity aj niekomu inému? Ak áno, uved'te komu:

- a) všetkým deťom
- b) niektorému dieťaťu, uved'te bližšie ktorému:
- c) príbuznému, vypíšte ktorému:
- d) inej osobe, vypíšte komu:

6. Kde ste sa pokúšali nájsť pomoc vo Vašej situácii?

- a) u príbuzných
- b) u priateľov, známych
- c) v škole
- d) prostredníctvom linky dôvery
- e) v nemocnici
- f) na policii
- g) u susedov
- h) v práci
- i) v Centre poradensko-psychologických služieb
- j) v krízovom centre (stredisku)
- k) inde, kde (vypíšte):

7. Boli ste spokojný s pomocou, ktorú Vám poskytli?

- 1 = áno
- 2 = nie
- 3 = čiastočne

8. Ako by ste si Vy sám/a predstavovali pomoc vo Vašej situácii?

- a) okamžitý policajný zásah
- b) mať možnosť odstáhovať sa
- c) odstáhovať násilníka
- d) mať lepší prístup k poradenským službám, linkám dôvery
- e) zverejňovaním takýchto prípadov v tlači, televízii, aby si ľudia uvedomili, že je to niečo zlé, aj keď ich sa to priamo netýka
- f) informovaním zamestnávateľa, školy o tomto správaní
- g) informačnou kampaňou, ktorá by oboznámila ľudí, kde sa majú obrátiť o pomoc v takýchto prípadoch
- h) mať možnosť porozprávať sa s ľuďmi, ktorí majú rovnaký problém
- i) iné (uveďte Vašu predstavu, ako by sa to dalo riešiť podľa Vás):
.....

Teraz by sme boli radi, keby ste odpovedali na niekoľko otázok o Vás:

9. Ste:

- 1 = muž
- 2 = žena

10. Vek (vypíšte rok narodenia):

11. Najvyššie dosiahnuté vzdelanie:

- 1 = základné
- 2 = učňovské, iné stredoškolské bez maturity
- 3 = stredoškolské s maturitou
- 4 = vysokoškolské

12. Rodinný stav:

- 1 = slobodný/á
- 2 = vydatá/ženatý prvýkrát
- 3 = vydatá/ženatý opakovane
- 4 = druh/družka
- 5 = rozvedený/á
- 6 = vdovec/a

**13. Ak ste ženatý/vydatá, žijete ako druh alebo družka, vypíšte ako dlho toto spolužitie trvá:
.....rokov**

14. V ktorom roku sa narodil Váš manžel/manželka, druh/družka:.....

15. Aké vzdelanie má Váš manžel/manželka, druh/družka:

- 1 = základné
- 2 = učňovské, iné stredoškolské bez maturity
- 3 = stredoškolské s maturitou
- 4 = vysokoškolské

16. Koľko máte detí:..... (vypíšte počet)

17. Uved'te ich vek podľa poradia:

- a) prvé dieťa
- b) druhé
- c) tretie
- d) štvrté
- e) ďalšie deti v poradí

18. Koľko z nich žije s Vami v spoločnej domácnosti:

19. Pracujete ako:

- a) podnikateľ/ka
- b) zamestnaný/zamestnaná v súkromnej firme
- c) zamestnaný/zamestnaná v štátnom podniku
- d) študent/ka
- e) dôchodca/kyňa
- f) v domácnosti, na materskej dovolenke
- g) nezamestnaný/nezamestnaná
- h) iné, čo:

20. Váš partner/partnerka pracuje ako:

- a) podnikateľ/ka
- b) zamestnaný/zamestnaná v súkromnej firme
- c) zamestnaný/zamestnaná v štátom podniku
- d) študent/ka
- e) dôchodca/kyňa
- f) v domácnosti, na materskej dovolenke
- g) nezamestnaný/nezamestnaná
- h) iné, čo:

21. Označte, v akom type obce bývate?

- 1 = obec do 1 999 obyvateľov
- 2 = obec od 2000 - 4 999 obyvateľov
- 3 = 5000 - 9 999 obyvateľov
- 4 = 10 000 - 49 999 obyvateľov
- 5 = 50 000 - 99 999 obyvateľov
- 6 = viac ako 100 000 obyvateľov

**Príloha 3:
Typy a formy násilného správania**

Fyzické násilie:

- 2-krát ma napadol nožom v priebehu 1 mesiaca
- bodol ma nožom
- strieľal z pištole
- naháňal deti s nožom po byte
- vyhŕáža sa, že nás vystrelia - rodinu
- vyhŕáža sa, že budem na voziku
- že ma zabije
- vyhŕáža sa zabítim mňa
- ked' je opitý, vyhŕáža sa, že ma zabije a škrťa ma
- vyhŕáža sa, že ma zabije, bije predo mnou matku
- vyhŕáža sa, že nechá vybuchnúť dom, ktorom bývame, že nás otrávi
- odsekol psovi hlavu a ukázal mi, že aj ja tak skončím
- vyhŕáža sa mi zabítim zbraňou (nosí domov služobnú zbraň zo strážnej služby)
- búchal mi hlavu o stenu, zlomený nos, podliatiny, opuchy
- búcha hlavu o stenu
- tahanie za vlasy, bitie hlavou o stenu
- bitka vojenským remeňom
- viackrát ma udrel pokrievkou po hlave, udiera päťšou do stola, o steny stoličky, bojím sa ho
- tŕhá ma za vlasy
- krúti mi ruky - to je najčastejšie
- krúti mi ruky
- vytrhol mi v strede hlavy vlasy a tŕhá ma za ne po dlážke, buchnátuje ma, je chorobne žiarlivý
- zlomil mi nos, ostríhal mi vlasy
- vláči ma za vlasy, strašne kričí, musím mu byť vždy k dispozícii a na slovo poslúchať
- polial ma studenou vodou, strhol zo mňa šaty, rozobil mi okuliare, nos, zlomil mi prst
- ked' utčiem k matke, napáda mňa i moju matku
- napáda mojich rodičov
- napadol ma v práci pred kolegami
- napáda dcéry, policajtov, robí verejné pohoršenie, opakovane neúspešne liečený na PAL
- môj starší syn (14 r.) sa vyhŕáža a niekedy aj udrie moju mladšiu dcéru (6 r.), teda svoju sestru, má z toho psychosomatické potiaže

Psychické násilie:

- žiarli, nútia ma podať návrh na rozvod
- bezdôvodne žiarlivý, za svoje nesprávne rozhodnutia viní mňa
- žiarli až chorobne, nezniesiteľne
- žiarli na priateľov a deti
- veľmi žiarli, určuje mi kedy a s kým sa môžem stretnúť
- upozorňovanie so vzťahom s mužmi na pracovisku
- zakazuje mi obliekať si sukne, tričká na ramienka, výraznejšie sa maľovať, nesmiem sa rozprávať s cudzími mužmi
- žiarli, neverí mi, podozrieva ma, pritom sám má milenkú, denne pije, potom vystrája, sám si robí čo chce

- žiarli, vypočúva ma do noci
- podozrieva z nevery spred mnohých rokov
- vyčíta moju minulosť
- číta si súkromný diár a vyčítal
- nadáva mi, podozrieva z nevery, že to druhé dieťa nie je jeho, od jeho narodenia pije, hreší, nekomunikuje so mnou, dieťa ignoruje
- neverí mi, že nás 11 ročný syn je jeho
- okolo seba prehľadáva osobné veci
- skrýva mi oblečenie, nútí ostrihať dlhé nechty, kontrolouje spodné prádlo
- nútí k poslušnosti
- manipuluje so mnou, vyčíta mi, že fajčím, moderne sa obliekam
- nútí ma nosiť isté oblečenie, mať určitý účes šaty, je nespokojný
- správa sa majetnický
- manželka je presvedčená, že ak by bola lepšia, žiadne problémy nemajú v manželstve, neustála kritika jej výkonu, výzoru,...
- vypinanie televizora, branie kl'účov
- zákaz pozerať televízor
- ukŕýva mi šatstvo, vymkýna ma z izby, budí ma zo spánku
- vulgárne výrazy, denne
- poníženie, neváži si ma, nadáva mi vulgárne, že som „z debilinca“
- nadáva vo veršoch, má spúšťaci mechanizmus, slovná asociácia
- Škaredo nadáva
- veľmi vulgárne denno-denне komunikujú, oslovenie len hrubo vulgárne
- nadáva mi, že som nenormálna a že skončím na psychiatrii
- vulgárne jej nadáva a spochybňuje ju, pokladá ju za blázna a snaží sa ju dovest' k psychickému zrúteniu (charakter výlučne psychického násilia - verbálneho)
- vulgárne nadávky, neopodstatnené scény aj pred deťmi, neustále spochybňovanie, či sú to jeho deti
- kričí
- nepríčetne kričí, vyžaduje si totálnu poslušnosť, musíme mu byť k dispozícii
- stále kričí, vynucuje starostlivosť, kritizuje
- presne príbor 5 cm od taniera, vysmievanie sa, že po pôrade 2 detí pribrala, hovorenie o tom, aké sú iné ženy krásne a ona NIE, vulgárne nadávky a ponížovanie
- kričí na neho, nadáva mu, ignoruje ho, straší ho
- hádame sa slovne
- s dospelou dcérou nehovoria rodičia a sestra, stále ju len kritizujú a hrozia vyhodením a vyhodením z bytu
- nekomunikuje, ignoruje
- úplne ma ignoruje
- nerozpráva sa so mnou (ignoruje)
- neoslovuje ju krstným menom, hovorí o neverách, slovne ponížuje, tichá domácnosť, odmieta so ženou hovoriť
- odmieta komunikovať, tichá domácnosť; s ostatnými deťmi hovorí, robí jej napriek - vypina TV, elektrínu, búcha dverami, svieti keď spí, je hlučný
- kontrola prachu na skriniahach a poriadku, potom nastal trest
- kontrola, či má správne uložené topánky
- kontrola, či si malá dcérka umyla ruky, za čo je samozrejme zodpovedná manželka
- kúpil jej záhradu a chodi každý deň kontrolovať, či ju poliala a či je do detailov čistá
- hysterička
- posielá ma na liečenie k psychiatrovi
- zosmiešňuje ma
- psychické násilie

- robí ma zodpovednou za jej nepodarený život
- vymýšľa si
- vyvoláva konfliktné situácie
- nezastal sa ma pred jeho matkou
- psychický teror
- dohoda - nerešpektuje ju bezdôvodne, bojí sa manžela
- žijem neustále v strachu čo bude, mám psychosomatické ľažkosti, liečim sa
- týra zvieratá deti
- ponižuje a opovrhuje doma pred deťmi
- ovplyvňuje deti proti mne
- k podobnému správaniu vede aj deti
- klame nás so synom
- vyhráza sa, že mi odvedie dieťa
- ubližuje predo mnou synovi
- nesúhlasi s rozvodom, vyhráza sa, že zariadi, aby sa deti dostali do detského domova
- vysmieva sa mi pred deťmi, nadáva mi do blbých Čechov, "pozrite sa, akú máte sprostú matku"
- zhadzuje ma pred deťmi
- obmedzuje mi styk s deťmi, vychováva ich proti mne, zobrajal najmladšiu dcéru k sebe proti mojej vôle, o staršiu dcéru sa nedostatočne stará, dovolil jej žiť veľmi voľne, bez obmedzenia; odmieta rozvodové konanie
- manželka nežijú spolu a pri styku otca s deťmi je manželka prítomná, robí ironické poznámky, neodzdráví na pozdrav, obmedzuje a kontrolouje jeho správanie tak, že ho natáča na video a pod.
- kontrolouje a manipuluje prostredníctvom detí
- vede deti proti otcovi, hoci sa sama o nich nestará, kritizuje otcovu výchovu a starostlivosť
- pije, pomočuje sa, aj horšie
- opľúva ma
- nútí k jedlu
- je sebecký, bezcitný, lenivý, nevychovaný, neseriózny, výbušný
- vyhráza sa známym, kolegom, obťahuje ich
- nadáva a ponižuje iba v súkromí, na verejnosti je slušný
- zastrašuje, ponižuje ma len doma, v prítomnosti iných ľudí mám vzorného manžela
- vyhráza sa, že si niečo urobí on
- vyhráza sa samovraždou, alebo že dá zabiť mňa
- vyhráza sa samovraždou
- opakovane demonštratívne pokusy o samovraždu
- vyhráza sa samovraždou

Sociálne násilie:

- vyhadzuje ma s deťmi
- vyhadzuje ma z domu
- vyhnal môjho syna
- slobodná matka, otec jej dieťaťa ju prinutil vyhľázkami prerušíť akýkoľvek kontakt s ním (bol to tiež slobodný muž, následne sa oženil s inou ženou)
- zabránenie kontaktu so synom ako trest
- zatvorili = u jej rodičov a odlúčili od detí i okolia
- zadržiava moju poštu aj úradnú, zadržiava môj cestovný pas
- zamýká ma
- nemôžem telefonovať - vypol telefón
- špehuje ma kde idem, s kým idem, či prídem presne

- nechce mi dovoliť chodiť do práce, podozrieva ma, nikde ma nepustí, sám málo zarobí, robí len 4 hod., aby ma mohol kontrolovať
- žiarili na každého kolegu, známeho, vôbec mi neverí, myslí si, že iba koketujem, obmedzuje môj pohyb, kontroluje ma, vypočúva
- ohováranie na verejnosti
- snaží sa ma spoločensky znemožniť na pracovisku (učiteľka)
- stáže sa na mňa na sociálnom úrade, že sa nestarám dostatočne o deti

Ekonomické násilie:

- vynucuje si, aby matka, vdova, platila za ňu nájomné v slobodárni alebo jej kúpila byt (ale len taký, aby sa jej páčil), ináč sa vráti do bytu, kde žije matka so synom a bude neznesiteľná, hádať sa a provokovať'
- sebe dopraje luxus, my nemáme neraz čo jest'
- nedáva finančie, resp. malé čiastky a čaká až do krajnosti, keď žena nemá peniaze, musí o ne prosiť'
- rok mi nedáva ani korunu
- denne aj 3-krát vymáha jedlo a cigarety, kupuje jedlo a oblečenie, ktoré nútí matku, aby zaplatila; matka za neho plati nájomné a ostatné poplatky; rozpredáva veci, ktoré mu matka kúpi (televízor, koberec, záclony, oblečenie)
- nedáva peniaze na domácnosť, kúpi, čo on uzná za vhodné, necháva si vysokú čiastku z platu (ani nevie, kolko zarába)
- vôbec nedáva peniaze na domácnosť
- neplatí nájom
- zadlžil sa, ohrozovali ju jeho dlužníci, vyhrážali sa fyzickou likvidáciou
- kradne mi peniaze, predáva veci z bytu
- peniaze - dáva domov iba malú časť - na polovicu účtov
- nedáva mi žiadne finančie
- bral peniaze, potraviny
- je det'om jedlo, ale neprispieva naň
- berie mi veci a okráda
- vyčíta spotrebu vody, elektriny, tepla, telefón
- neprispieva ani korunu na bývanie, jedlo,... ale berie nám jedlo, užíva všetko
- vypína kúrenie, teplú vodu
- totálna finančná kontrola a tresty, ak si kúpi niečo nové
- robi si čo chce, príživníči a muž je bezmocný, vyhýba sa jej a ona jemu, ale aj tak chodí do bytu, ak tam nie je
- rozbija veci a zariadenie bytu
- rozbila aj nábytok
- rozbija nábytok a hreší
- všetko rozbija, v opitosti sa správa nepričetne, vynucuje si peniaze na alkohol, musím pred ním utekáť, hanbím sa za neho
- ničí moje veci, vodi si kamaráarov, spolu pijú, potom močí do kútov, rozbija veci
- vylieva čiernu kávu na koberce, pustí vodu - tepľú a nechá pretiečť vaňu (keď nie som doma)
- má záchvaty zlosti, tedy rozbija veci, musíme utekáť
- púšťal plyn, podpaľoval byt

Sexuálne násilie:

- požadovanie rôznych neprijateľných (pre ženu) sexuálnych praktík: výmena partnerov, sex v trojici
- masturbuje predo mnou
- nasilu ma obchytáva takým spôsobom, trestá ma po rozvode, robí mu to radost'
- znásilňuje
- nosí si priateľky do bytu
- sex vyprovokuje a potom nerealizuje, trestá tak ženu, pozera v izbe ženy v TV až do rána
- znásilňovanie = musí si predsa plniť svoje manželské povinnosti
- ponižuje v sexuálnej oblasti
- opakovane nevery
- odopieranie sexu manželke, ale on má tašku plnú prezervatívov - u manželky je predpokladané, že ak na ňom požaduje sex, je nemorálna a zvrhlá (on sa predsa kvôli tomu nežení!)
- nesmie používať antikoncepciu a donútil ju ísi na 3 interrupcie
- vyžaduje sex aj pred synom
- ohmatávanie troch detí zo štyroch
- kontroluje moje telo, či na ňom nie sú stopy po milovaní sa s inými mužmi, musím sa vyzliecť do pol pásu aj pred deťmi, či sú prsia v poriadku,...

Príloha 4:

Ďalšie pripomienky a návrhy:

- „...ked' som raz zavolala policiu, povedali, že nemôžu zasiahnuť - keby sme boli rozvedení, že by mohli. Asi je nutná zmena zákona, či nariadenia? Ako sa mám sama ochrániť?“
- „...na rozvod a určenie výživného čakám už rok, v takýchto prípadoch by súdy mali pružnejšie pracovať, rozvod v danom prípade je pre ženu a deti vyslobodenie, a tak by súd mal k tomu pristupovať a neodd'aloval' pojednávanie, mal by byť prijatý nový zákon, ktorý by dôslednejšie riešil aj porozvodovú situáciu - vysporiadanie manželov, bytovú otázku, viac chrániť ženu a deti pred agresorom“
- „...ak manžel fyzicky napadne manželku a ona podá trestné oznámenie, nemalo by sa to prejednávať iba na priestupkovej komisii a dať mu pokutu, ktorú on zaplatí zo spoločných peňazí a zase trpí iba manželka a deti, ale mal by byť uložený nepodmienečný trest alebo povinnosť si odpracovať trebás na verejnoprospešných prácaach a zarobiť si prácou na tú pokutu“
- „...ak sa žena rozhodne pre rozvod, často sa násilie ešte priostri. Policia a verejné inštitúcie podceňujú ohrozenie, až kým sa niečo závažné nestane. Napriek tomu, že po rozvode deti ostávajú s matkou, t'archa a starosť o nich ostáva na žene. Mám dojem, že čo sa týka majetkových vecí, vyhľadáva „tyran“. Vymáhanie výživného trvá veľmi dlho.“
- „...1. zákonom ošetríť rovnosť fyzického a duševného týrania; 2. želala by som si, aby vysokokvalifikovaní zamestnanci CPPS nahradili na súdnych pojednávaniach kurátorov, ktorí chabо bránia záujmy maloletých detí“
- „...prečo to trvá vsetko u nás tak dlho, kým sa od neho osloboďím“
- „...prajem si okamžité pokarhanie násilníka, pretože netripl tak ako jeho okolie. Hocijaké návrh na riešenie sa mi zdá nereálny. Pri násilnostach by sa mali riešiť príčiny, teda potrestať tohto človeka, čo spôsobuje utrpenie iným a nie dôsledky jeho počinu. To je už neskoro.“
- „...prečo musí zákon chrániť muža? prečo je to manželský problém?“
- „...rodičia ma vydobili zo spoločného rodinného domu a nemám inú možnosť, jedine znášať poníženie a fyzickú agresivitu svojho partnera, aby som zabezpečila strechu nad hlavou pre naše dieťa, som rozhodnutá využiť hocijaké riešenie na bývanie s mojim synom“
- „...viac pozornosti venovať matkám s maloletými deťmi“
- „...mzdu zasielať manželke od zamestnávateľa manžela“
- „...sme unavení jej správaním sa, nie je viacej našou dcérou, chceme vychovať vnuka, aby raz neboli ako ona“
- „...chcem, aby ženy, ktoré trpia, mali kde bývať. Po rozvode, by nemali bývať v jednej domácnosti. Narušuje to výchovu detí.“
- „...trápi ma len to, že nevedia pomáhať slabším, bezmocným ženám. Nemajú sa kde obrátiť. Ženy musia stále len trpieť.“
- „...aby všetky takéto centrálne a linky dôvery boli medializované pre zlepšenie životných podmienok v rodinách a prekonaný strach z teroru v domácnosti. Viac bezplatných centier - kvôli nízkej životnej úrovni.“
- „...Svoju situáciu riešim rozvodom, ale i tak manžel nemá ísť kam z bytu a zas budeme s deťmi žiť v úzkosti. Mali by byť nejaké ubytovne pre takýchto mužov. Každú korunu dávam na nájom, aby som nestratila byt. Manžel i to málo zo sociálky preprieje a má stále právo bývať v byte, i keď nič neplatí. Je to strašné, ako dalej? Nie som sama s takýmto problémom.“
- „...zvýrazníť osvetu pre mladé ženy, aby vedeli, aké typy si nemajú brať za mužov“
- „...aktivity, životný štýl, ktorý by mi pomohol skôr dozrieť, nie až po takej lekcii osudom“
- „...zlepšiť predmanželskú výchovu v školách - najmä u chlapcov - vzťah k dievčatám, ženám, manželkám - násilie = nemorálne, viac o tom hovoriť v médiách“
- „...myslím, že by bolo vhodné rozšíriť osvetu v prevencii násilia, aby už deti vedeli, že im nesmie nik ubližovať a policajti netvrdili, že rodinné - manželské násilie je záležitosťou dvojice, oni sú v tom bezmoci (kým niekto nepríde o život)“
- „...dosť žien násilie tají (facky, kopance, vlasy na hlave)“

- „...zverejňovať aj problém závislosti na alkohole ako vážnu "drogovú závislosť"“
- „...treba hovoriť o tom, lebo určite nie som sama s týmto problémom“
- „...chodím aj so synom k detskej psychologičke, lebo má tiky a zhoršil sa v škole, nechcem, aby na to všetko doplatil. Prečo ho štát nevystaňuje, lebo týra rodinu?“
- „...aby za chýby dospelých netrpeli deti“
- „...psychické týranie je horšie ako fyzická bolest; zanecháva na celý život (aj po rozchode s partnerom) následky a strach; strach, ktorého sa asi nezbavíš; strach; myslím si, že takto trpí viac žien a detí, na toto nie sú žiadne paragrafy, násilník si takto môže robíť čo chce, nie je postihnutelný“
- „...môj otec vníma vnuka ako pokračovateľa môjho bývalého manžela a za to, že od nás odišiel, obviňuje akoby vnuka - odcudzil sa od neho, nie je sním reči, mal by sa asi liečiť, ale k nám nechce prísť“
- „...možnosť poradiť sa s právnikom, ktorý sa vyzná v riešení takejto problematiky, manžel sa mi vyhráza odobratím detí, keď podám o rozvod“
- „...terajšia situácia je iná ako pred rozvodom, radšej sa so ženou nestretнем, aby som sa vyhol hádkam a konfliktom“
- „...d'akujem, že v poradni sa mi venujú a chápú ma“
- „...klientka, tohto času rozvedená, žijú však spolu v jednom byte a konflikty d'alej pokračujú“
- „...je to môj III. pokus rozvíeť sa. Prvé dva návrhy som zo strachu stiahla. Tento krát sa už zastaviť nedám.“
- „...prispela som k zmapovaniu násilia v rodine, aby ľudia vedeli, kde sa môžu obrátiť, ak majú taký problém“
- „...tento dotazník by ste mali predložiť na rokovaniach NR SR pri schvaľovaní zákonov, aby vláda brala do úvahy aj požiadavky občanov“

Zoznam použitých skratiek:

CPPS = Centrum poradensko-psychologických služieb
OPPP = Okresná pedagogicko-psychologická poradňa
OSV OÚ = Odbor sociálnych vecí Okresného úradu
KC = krízové centrá /azyllové domy
MÚ = mestský úrad
OÚ = obecný úrad
MVO = mimovládne organizácie
ZZŽ = záujmové združenie žien
ČK = Červený kríž
NCRŽM = Národné centrum pre rovnoprávnosť žien a mužov
MOM = Medzinárodná organizácia pre migráciu
EÚ = Európska únia
RE = Rada Európy
EK = Európska komisia
OSN = Organizácia spojených národov
UPT = umelé prerušenie tehotenstva
MD = materská dovolenka
TČ = trestný čin
DN = domáce násilie
MKP = masovokomunikačné prostriedky

Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny

www.bicfs.sk
